

THURY ZSUZSA

A francia kislány

REGÉNY

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

NEGYEDIK KIADÁS

ROGÁN ÁGNES
RAJZAIVAL

© Thury Zsuzsa, 1959

A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója. Felelős szerkesztő: Janikovszky Éva. Képszerkesztő: Szántó Tibor. Műszaki szerkesztő: Lantos Kálmán. Műszaki vezető: Gortvai Tivadar.

50 000 példány, 18,6 (A5) ív, MSZ 5601-54

Budapest, 1959.

160061 - Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős: Bolgár Imre

ELSŐ RÉSZ

- Jea-nette!*

Egy emeleti ablakból áradt a kiáltás, valahol a főutca közepe táján elkapta a tenger felől zúduló szélroham s alaposan megtépázva bocsátotta további útjára. Az első szótag még élesen csattant, a második úgy suhant, mint a sóhajtás:

- Jea-nette...

Válasz nem érkezett, az emeleti ablak becsapódott. Az utca kihalt volt, mintha a falu önként átengedte volna a teret a vad tavaszi szél garázdálkodásának. Az 1952-es év márciusában Tréparsville lakosai mogorván elzárkóztak, mert az esztendőről esztendőre visszatérő tavaszi szélviharban most valami baljós fenyegetést éreztek. Mit kínálhat az új tavasz? Újabb bajt, gondot, kenyértelenséget, gondolták a tréparsville-iek s kedvetlenül hátat fordítottak a kinti világnak. A szél meg egyre féktelenebbül tombolt, cserepeket sodort le a tetőkről, megtépázta a vakolatot a házak falán, dühödten zörgetett az ablaktáblákon, száguldása nyomán kavargott a por, riadt papírfoszlányok keringtek s irányt vesztett szélkakasok csikorogtak tengelyük körül.

Különben Tréparsville, büszkén hangzó neve ellenére, semmiben nem különbözött az észak-franciaországi Pas de Calais megye többi száz meg száz bányászfalujától. Ezen a vidéken sűrűn egymás mellé épültek a falvak, ahol véget ér az egyik, ott kezdődik a másik helység, s a kettőt ritkán határolja el bevetett terület vagy tarka mező. Erdő is csupán a bekerített bányaterületek körül látható, az országúttal együtt emelkedő enyhe domborulatok kopárak, talajuk szikkadt, repedezett. A Pas de Calais megyén áthaladó kíváncsi utas a vonat ablakából keskeny, emeletes házak szorosan egymáshoz tapadó, egymást támogató sötét tömegét látja, az épületek közé hasított, siváran egyhangú utcákat, egy-egy templomtornyot s piramisszerű kúpokat, amelyeket a csillék hordanak össze a bányákból kihányt kőből. Minden irányba elágazó vasúti sínek szelik keresztül-kasul a tájat, holtvágányra tolatott tehervagonok láthatók különböző bányatársaságok cégjelzésével s angol nyelvű feliratokkal; raktárépületek, üres telkekre halmozott ócskavas, téglarakások, gáztartályok, szélesen terpeszkedő igazgatósági és irodaépületek, az elkerített területek közepén emelkedő bányatornyok, majd újabb bányászfalu következik keskeny, emeletes házainak sötét tömegével, templomtornyával, szerteágazó vasúti sínpárjaival... Hatalmas kéményekből fekete füst gomolyog elő, lomhán terjeng s bár a levegőben eloszlni látszik, alattomban megtelepszik a házak falán, az ablakkereteken, elvegyül az utca porával s a tenger felől áramló tiszta levegőréteggel.

Ha a kíváncsi utas történetesen kiszáll Tréparsville állomáson s végigsétál a keskeny, minden külső szépséget nélkülöző főutcán, ami pontos mása a környékbeli St. Jean, St. Julien vagy St. Paul főutcájának, nem érti, miért nevezi magát a helység oly fennhéjázón városnak? A hajdan zöldre, kékre

---

* Zsanett. (A gyakrabban előforduló idegen szavak kiejtését l. a könyv 371-372. oldalán.)

festett, apró ablakszemükkel gyanakvón pislogó házak falát belepte, a korom, mint St Jeanban; a poros utcák nagyrésze kövezetlen, mint St Julienben s csupán a község házára húztak egy második emeletet is, akárcsak St. Paulban. Szegény bányászcsaládok lakják a községet itt is, ott is.

A tréparsville-i férfiak a bányában dolgoznak, ha éppen van munka, a többi napot az ágyban heverészve töltik, elbáméskodva a füstös mennyezet különböző ábráikat mutató repedésein, estefelé elballagnak a kocsmába, de sokan a Kommunista Párt olvasótermében gyülekeznek. Pas de Calais megye szénbányáiban ez idő tájt többnyire heti három napot dolgoznak; a tőkésék egymásután ajánlják fel érdekeltségüket az államnak, amióta a megszálló amerikaiak Észak-Franciaország tengerpartján is megkezdték atombomba-támaszpontjaik kiépítését. Egyes vidékeket egyszerűen kivontak a forgalomból, szigorú zárlatot rendeltek el, vannak területek, ahová francia állampolgár nem teheti be a lábát. A munkanélküliségről, kenyérhiányról beszélgetnek ráérő férfiak a kocsmasztal mellett, a komolyabbak pedig mindennek az okát s előrelátható következményeit, valamint a tennivalókat vitatják meg a Kommunista Párt olvasótermében.

S a tréparsville-i asszonyok élete talán még keservesebb, mint a férfiaké. A nagy, üres ház rendbentartása nem igényel sok időt s nemigen éri meg a fáradságot. A földszinti konyha és lakószoba sötét, a fekete falakba bevette magát az avas vaj és főzelék szaga, a lakószoba rideg és barátságtalan.. A konyhából rozoga-recsegő falépcső vezet fel az emeletre, itt két kis szoba van egymás mellett. Háromszobás házban laknak tehát a tréparsville-i bányászcsaládok, de a keresetből nem telik a lakás berendezésére, csupán a legszükségesebb bútorzat kerül a három szobába: egy-egy olcsó rézágy, szekrény, néhány festetlen faszék, az elmaradhatatlan, de soha tüzelőt nem látott kandalló, rajta üvegbura. A tehetősebbek nagy állóórát tartanak az üvegbura alatt, míg a szegény és ájtatos öregasszonyok valamelyik szent olcsó, vásári szobrát. Míg fiatal a bányászfeleség, igyekszik egyet-mást csinosítani a házon: olcsó csipkefüggönyt akaszt az ablakra, rongyszőnyeget készít a minden lépésnél nyikorgó padlódeszkára, tavasz felé kék, sárga meg zöld díszítéssel kimeszeli a házat - később azonban tapasztalja, hogy minden igyekezete hiábavaló. A ház falát belepeli a korom és a szénpor, a sok mosásban szétmegy a csipkefüggöny, elkopik a rongyszőnyeg, újra meg nem telik a keresetből - a francia bányászasszony elcsügged és közönyössé válik. Tennivaló nemigen akad a ház körül, mert ritka hely az, ahol megterem valamit a szénporral belepített veteményeskert, a gyerek meg, ha már annyi esze van, hogy egyedül kitalál az utcára, ott is marad egész napon át, a porban, üres telkek ócskavashalmazában, kőpiramisokon hancúrozva társaival. Mindezek a körülmények együttevén alakították ki a szokást, hogy Tréparsville asszonyai kereset után néznek. Legtöbbjük bejár a hajnali vonattal a közeli Roubaix város textilgyáraiba. Odahaza csak az öregek és az apró gyerekek maradnak; a nagyok vagy a tréparsville-i École Libre-be, a papok iskolájába, vagy a falutól négy kilométer távolságban levő állami iskolába járnak - de ha éppen nincs kedvük megtenni a hosszú utat, akkor sincs semmi baj. A francia tanítók, akik között igen sok a derék, lelkes

és haladó szellemű fiatalember, kénytelenek elnézők lenni, hiszen észre sem veszik, ha a tanterembe zsúfolt nyolcvan-száz növendék közül három-négy otthon maradt.

Mindez csupán pillanatfelvételen ábrázolja Tréparsville-t és nagy vonalakban lakosai életét. A sok egyforma ház négy fala között körülbelül egyazon kérdések adják meg a komor alaphangot: a munkanélküliség és az egyre fenyegetőbb politikai helyzet. A házaknak úgyszólván mindegyikében elkeseredett férfiak, munkában görnyedő asszonyok és elhanyagolt gyerekek élnek. Ez alapvető kérdéseken túl, magától értetődőt, valamennyi családnak van egyéni gondja-baja is; a megoldásra váró kérdések néhol izgatott szóváltásban, hangos veszekedésben, komor hallgatásban vagy keserves asszonyi sírásban robbannak ki, másutt, mint az imént is, kivágódik egy ablak és dühös asszonyi kiáltás hasít a szél fergeteges zúgásába: - Jeanette!

Amikor válasz nem érkezett, ismét csörömpölt az ablaküveg, a haragos öregasszony eltűnt mögötte s így nem látta, hogy odalenn az utcán vékony kis alak surrant, akinek furcsa fintorokba torzult arca kísértetiesen hasonlított az ő méltatlankodó képéhez. Négyen voltak, libasorban osontak a házak falához lapulva - elől a vékony kislány, mögötte egy másik lány, azután egy nagy, esetlen, meglehetősen vadarcú kamasz és hátul egy egészen kicsi fiú. Jeanette időnként hátrafordult, arcát felfújta, homlokán mély ránc képződött, szája ernyedten lepittyedt, haját egyetlen könnyű mozdulattal fejbúbjához szorította és öregesen sipító hangon mondta: - Jeanette!

A három gyerek visongva nevetett, a hátul szaporán ügető kisfiú meggörnyedt, szinte hang nélkül kacagott: ez a Jeanette, szakasztott a nagyanyja! Az arca, a hangja, ahogy valószínűtlenül keskeny kis hasát kidomborítja, mintha Michaud nénit, Jeanette nagyanyját látná az ember!

- Ne nevetess! - mondta a Jeanette mögött szaladó kislány. - Ha elengedem magam, felkap a szél.

- Kapaszkodj belé! - kiáltotta hátra Jeanette. Két vékonyka karját kinyújtotta, belemarkolt a vágató szél láthatatlan sörényébe s szinte repítette előre a nagy kavargás, a süvítő hangok orkánja.

Három pár rongyos szandál csattogott mögötte, különben kihalt volna az utca. Jeanette most úgy érezte, hogy nem csupán az őt vakon követő Marie Gentil és a két Wawrinec-gyerek, de egész Tréparsville fölött uralkodik. Hatalma oly korlátlan, hogy valóban repül, egyre sebesebben. A kisebbik Wawrinec-fiú lábáról levált a lyukasan tátongó szandál, azzal bíbelődött egy ház falának támaszkodva s elhaló hangon, sírósan rimáncodott:

- Jeanette... Várj meg, Jeanette-kém!...

A kislány, ha akart volna sem tud megállni, versenyt futott a sebes széllel. Fiúsan kurtára nyírt haja homlokába hullt s összehúzott szeme két keskeny, csillogó vonalnak tűnt a sűrű szempilla alá rejtve. Mit bánta ő most a Wawrinec-gyerekeket! Úgy látszik, a nagyobbik is elmaradt! Vad, erőszakos kamasz, de puha szivacssá válik, amint az öccséről van szó, bizonyosan most is a segítségére sietett. Helyes, nincs szüksége senkire, legjobb lenne, ha a mögötte egyenletes iramban menetelő Marie Gentil is odébbállna...

De Marie nem tágított, ahogy az iskolában és az iskolakerülésben, egész napos csavargásaiban is kitartott Jeanette mellett, szó nélkül túrva apja durva szidalmait, anyja sebesen járó kezének csattanós nyakleveseit, a tisztelendő nővér gunyoros megjegyzéseit és megvető kézlegyintését, ha kettőjükéről volt szó, valamint Jeanette Rosta szeszélyeit. Ők ketten elválaszthatatlan barátnők voltak, de nem egyenrangú felek: Jeanette rendelkezett és Marie engedelmeskedett; Jeanette egész kis bandát gyűjtött maga köré, fiúkat és leányokat, akikre kiosztotta az éppen kieslek játék mellékszerepeit, akiknek parancsokat osztogatott és akiket büntetett és megjutalmazott – míg Marie a lelke mélyén igen rendes kislány volt, az anyjára ütött. Ő szívesen ült volna a könyv mellett barátnőjével, együtt tanulva, olvasgatva; szabad idejében sétálni szeretett volna Marie, simára kefélt hajjal, tiszta köténykében, gyomlálgatni a kis veteményesketben és csendes békeességben élni apjával, Marcel Gentil elővájárral és édesanyjával, a gyorskezü Berthe Gentil-val – de mindhiába! Jeanette Rosta megvetette a csöndes örömeiket, irtózott az iskola fegyelmétől s a tisztelendő nővér gunyoros hangjától. Jeanette gyűlölte a kényszert és szívósan ragaszkodott szabadságához. Mit tehetett szegény kis Marie Gentil? Hűségesen követte barátnőjét, dacolt a szélviharral s szuszogva, négykézláb kapaszkodott fel utána a kőpiramisra.

Jeanette szembefordult a széllal. Szoknyája elől térdét sem takarta, hátul tenyérynivel hosszabb volt. Fakóra mosott, nagykockájú flanelblúzt viselt, keskeny derekán repedezett bőrvet. A bő szoknyát lebegtette a szél, kurta, kócos haja repkedett s a kislány állt egyenesen, leeresztett karral. Egyszer, valami képeslapban egy hihetetlenül karcsú nőalakot látott; egyedül állott a tengerparton, szeme messzire révedezett, ruháját és hullámos haját lebegtette a szél. Jeanette most ez a nőalak volt, a kavicshegy a tengerpart s ahogy keskenyre összehúzott szemmel a távolba nézett, maga előtt nem a már zsengeségében is aszott füvet, a levegőben kavargó papírfoszlányokat s a kőhegy aljába hajított, lyukas bádoglavórt látta, hanem valami megnevezhetetlen, szívet fájdtató szépséget.

Marie topogott a köveken, nehézkes léptei alatt egy-egy nekiiramodott és nagy garral lefelé gurult a hegyoldalon. Kezefejével verejtékes homlokát törülgette s ahogy a maga vaskos kis valóságában megszólalt, egyszeriben vége volt a varázsnak.

– Kavics ment a cipőmbe – mondta. – Jól feltörte a talpamat.

Jeanette oda sem pillantva mormolta:

– Vedd ki, ne nyafogj itt nekem.

– Persze, hogy kiveszem, de segíts.

Jeanette vállához támaszkodott, lehúzta és kirázta szandálját. A kőpiramis túlsó oldaláról is hallatszott most a guruló kavicsok nesze s előbukkant a két Wawrinec-gyerek kerek, szőke feje. André, a nagyobbik, tolt a maga előtt a bukácsoló Stéphant, az, míg libegve markolászta a köveket, örvendezőn dűnnyögte:

– Megvagy, Jeanette! Úgy kerestünk...

A kislány egyszeriben levetette magáról a tengerparti dáma magatartását, kitért karral sebesem forogni kezdett saját tengelye körül, lábával a

kavicsokat rugdalta és a gyereket majmolva, kissé éneklő hangszíjjal mormolta az orra alatt:

- Úgy kerestünk... Úgy kerestünk... Hiszen messziről láthattatok, nem játszottunk bújócskát.

- Azt gondoltuk, hogy lent vagytok a raktárban - mondta André és a hasadást vizsgálgatta kopott, félhosszú posztónadrágjának térdén. - Te mondtad, hogy a raktárba megyünk.

- Az akkor volt...! - Abbahagyta a körforgást, letelepedett a kőre, két térdére könyökölt és váratlanul élesre fordult a hangja: - Meguntam a raktárt! Nekem ne jöjjetek folyton a raktárral, elegeim van belőle.

A raktár kis, düledező fészker volt az egyik ócskavastelepen, négy deszkafalát fönt szakadozott kátránylap tartotta össze. A négy gyerek már vagy két esztendeje itt ütötte fel tanyáját, ide húzódtak a rossz idő elől s a raktárba hordozták mindazt a lakást, amit csavargásaik alatt összeszedtek és értékesnek minősítettek. Rengeteg spárgát, szöveget, üres konzervdobozt, színes rongydarabot, üveggolyót és szentképet raktároztak fel; volt biciklicsengőjük, régi újságpéldányaik, három félpár korcsolyájuk - ki tudná mindazt felsorolni, ami két esztendő alatt összegyűlt a fészkerben! Időnként rendet teremtettek kincseik között, nagy gonddal kibogozták és gombolyagba sodorták a spárgadarabokat, egyenesre kalapálták a görbe szöveget, két vaslap közé szorították a gyűrt szentképeket, Marie időnként ki is seperte a raktárt és fontoskodva kirázta a „szőnyeget”, egy ócska rongyfoszlányt, azután az újabb zsákmány megint csak összekavart mindent. Egész télen át nem voltak a raktárban és most, hogy tavaszodni kezdett, a két Wawrinec-gyerek egyre a raktárral hozakodott elő. Oda indultak ezen a szeles márciusi délutánon, akkor Jeanette hirtelen egyebet gondolt és most itt voltak a kavicshegy tetején; a szél megtépázta őket, André nadrágja elhasadt, Marie talpát véresre sebezte a kő, Jeanette meg csak ült, két tenyerébe támasztott egykedvű arccal. Tréparsville fölé lassan ereszkedett az alkonyat. Marie guggolt, nem mert leülni az éles kövekre, a kis Stéphan Jeanette vállához támaszkodott és furcsa, idegen szavakat mormolt maga elé. André lapos kavicsokkal célbavette a távoli villanyoszlopot, a kő tompán puffant odalenn. A sínen éles, szaggatott füttyentésekkel egy mozdony tolatott.

- Én fűtő leszek - szólalt meg álmodozó hangon a kis Stéphan. - A kazánt fogom fűteni, ha nagy leszek.

- Tőlem!

Jeanette kissé felrántotta a vállát, a gyerek feje lecsúszott onnan, de máris újra elhelyezkedett a Csontos, vékonyka nyak közelében.

- A fűtőnek vizsgáznia kell - mondta a józan Marie Gentil. - Papa vizsgázott fűtő, még odahaza Belgiumban...

André megvetően vállat vont és már-már kiköpött maga elé, azután Jeanette-re pislogott és mégsem tette. Marie mindig Belgiummal jön, mintha ki tudja, milyen más világ lenne arrafelé, pedig a határ itt van, nem messze. A bányászok átsétálnak onnan vízum nélkül, Marie apja is egy jött vagy három évvel ezelőtt, egy ócska batyuval, a feleségével meg két gyermekével, valami nagy sztrájk után. Tréparsville-ben azt beszélnek, hogy

Marcel Gentil sztrájktrő volt, ezért vélte jobbnak odébbállni. Jeanette Rosta apja is idegen, Magyarországról jött annak idején, amikor ők még a világon sem voltak, de Joseph Rosta rendes ember, mindenki tudja a faluban. S messziről jött az ő apjuk is, Wawrinec Tódor, ma már tutyimutyi öregember, nincs mit büszkélkedni vele, de senki sem mondhat rá rosszat Tréparsville-ben, hát csak ne jöjjön Marie mindig az apjával...

- Mi Jeanette-tel - kezdte Marie nyugodt, lassú modorában -, ha elvégeztük a négy polgárit, bejárunk majd Roubaix-ba. A selyemgyárba megyünk, az tiszta munka, a kereset is elég jó.

- Hát csak menj - mondta Jeanette. - Végezd el a négy polgárit és eredj Roubaix-ba.

- Az én mamám már szólt is a főmesternek... Hiszen megbeszéltük, nem emlékszel?

Jeanette megint csak azt felelte: - Az akkor volt.

Tűnődve bámult a sötétkék alkonyati égboltra, fülébe visszacsengett saját hangja, ahogy immár másodsor jelentette ki: az akkor volt! Mintha a szélviharral beköszöntő tavasz valamiféle határvonalat jelentene életében. Kis riadalmat érzett - Jeanette semmiképpen nem akart változtatni jelenlegi helyzetén! Marie, a kis ostoba, lel kifurdalást érez, amiért harmadik napja nem is néztek az iskola felé. Ugyan mi az, amit még most is olyan vonzónak talál ott?

Jeanette hirtelen összekulcsolta két kezét melle fölött és ájtatos hangon mondta:

- Látjátok, kis fehér báránykáim, a „Vörös Rosta” nem találja magához méltónak a társaságunkat. Csak a mindenható Isten tudja, miért választott mégis minket és miért nem örvendezteti meg jelenlétével az állami iskolát...

A kis Stéphan kétrét görnyedve kacagott, Marie Gentil csak úgy rázkódott a nevetéstől: aki ismeri Angèle nővért, mintha őt hallaná! Az ő „fehér báránykái” a bányamérnökök és hivatalnokok csemetéi, „Vörös Rosta”-nak meg Jeanette-et nevezi, mintegy finom célzásként Jeanette apjának, Joseph Rostának világnézetére. Jeanette szívből utálta Angèle nővért, legszívesebben örökre hátat fordított volna az iskolának és néha már igazat adott apjának, aki olyan hevesen tiltakozott három évvel ezelőtt az École Libre ellen. De akkor Michaud nagymama győzött, meg a kényszerítő körülmények. - Mi jut eszébe, Joseph? - sipította nagymama furcsa magas hangján, úgy ropogtatva az r-betűket, mintha gurgulázna. - Ez a törékeny, beteges gyermek gyalogoljon magának négy kilométert oda, négyet vissza? - Mások is megteszik - mondta a papa - mifelénk minden gyerek törékeny meg beteges.

De nagymama akkor már hadonászott a két karjával, csapkodott az asztalon, ide-oda hajigált mindent, ami a kezeügyébe esett és dühös szóáradatba kezdett. - Megteszik hát! Elég baj, hogy akadnak olyan istentagadó szülők, akik erre kényszerítik a gyermeküket. Joseph talán nem tudja, hogy minden bűnnek melegágya az állami iskola? Honnan kerül ki az a sok „vaillant”,* a vörös csirkefogók... - A papa akkor erélyesen leintette az anyósát:

---

* vájján (így nevezik a francia úttörőket).

- Elég legyen, mama, jó lesz, ha tartja a száját!
- Én aztán nem - süvítette nagymama. - Nekem semmi dolgom magával, hogy hova húz, azt intézze el maga a jóistennel - ne féljen, megjön annak is az ideje -, de az unokámat nem engedem tönkretenni. A lányom már majdnem belepusztult ebbe a cudar életbe...

Jeanette-ben időnként, villanásnyi időre felmerült annak a pillantásnak emléke, amit akkor apja vetett rá, mintha tőle várná a döntő szót. De Jeanette mindenben egyetértett nagyanyjával. Hogyisne, majd órákat gyalogol azért, hogy beüljön az iskolapadba! Az állami iskola csúf, nagy, rozoga barakk, míg a zárda hűvös folyosóin, tömjén és virágillat terjeng és a reggeli misén Josepha nővér oly szépen játszik az orgonán, hogy sírni kell tőle... De arra a jelenetre visszagondolva, Jeanette megállapította, hogy akkor valami szakadás állott be közte és apja között - Joseph Rosta eltávolodott a lányától, nevelését átengedte a két asszonynak.

Jeanette állt a kőrakáson, mellén ájtatosan összekulcsolt kézzel, visszaidézte a három év előtti eseményt és dacosan felvonta a vállát. Annyi baj legyen! Papa legalább nem szól bele az ő dolgukba, amúgy is csak a kedvüket rontja szótlanágával, rossz hangulatával. Ül az ablaknál és idegen nyelvű újságokba temetkezik. Ő maga már-már idegenként él közöttük, hiszen jól tudják, hét esztendő óta egyetlen percre sem tett le a hazautazás gondolatáról, ha most már nem is beszél róla. Visszavágyik a barbár országba, amelynek ők, francia születésűek, a nevét sem tudják kiejteni, beletörik a nyelvük! Mennyit tervezgetett a papa, hogy készülődött - és Jeanette most egyszeriben maga előtt látta azt az élénk, tevékeny fiatalembert, aki akkoriban az apja volt, emlékezett kezének már-már elfelejtett, gyengéd simogatására.

...Szerencsére közbejött mama betegsége - a tüdejét operálták a lens-i kórházban. Hónapok múlva jött haza lesoványodva, gyengén és megöregedve. Az orvos azt mondta, az utazás, a két ország közötti nagy éghajlatkülönbség a halálát okozhatja - nagymama meg gyertyát gyújtott Szűz Mária szobra előtt és ájtatosan felvetett szemmel mondogatta: - Jó az Isten... Ő tudja, mi a szándéka velünk...

A mama időközben kissé összeszedte magát, megint kötögetni kezdett, a kész munkát eladta ismerőseinek és amióta a bányában három napot dolgoznak hetenként és egyre apad a kereset, ő is bejár Roubaix-ba a többi tréparsville-i asszonnyal. Papa meg nagyokat hallgat, szája szélén mély ránc húzódik és egyébire sem gondol, mint kimondhatatlan nevű hazájára.

- Mazsiarorrszág - dünnyögte maga elé Jeanette és hirtelen elnevette magát.

- Mit mondasz? - kérdezte Marie.

- Semmi közöd hozzá!

Felugrott a kőrakásról, szó nélkül indult lefelé. Hallotta maga mögött André suta lépteit s a kis Stéphan nyöszörgését, Marie Gentil óvatos tapogatózását, de nem várta be őket. Átvágott a síneken és kavicsokat rugdalva maga előtt, lehajtott fejjel bandukolt hazafelé.

A templomtoronyban hatot kongatott az óra. Jeanette egy-egy gyökerestül kifordult fatörzs mellett haladt el, egy raktárépület ajtaját sarkából tépte ki a

vihar és ahogy a főutcába ért, cserép- és maltertörmelék ropogott léptei alatt. Az égbolt megszokott szép rendjét is felbolygatta az alant garázdálkodó hatalmas erő: mélykék alapra vérvörös és narancssárga összevissza vonalakat mázolt, de a vásárian rikító színek a levegőrétegen átszűrve csupán halvány visszfényüket vetítették Tréparsville fölé, Jeanette elálmélkodott a falu soha nem látott szépségén, az egyformán szürkére kopott házak mintha lebegtek volna szeme előtt. Nagyot lélegzett, mellében valami boldogító fájdalmat érzett ennyi szépség láttán. Később is, ha visszagondolt szülőfalujára, ennek a pillanatnak képe idéződött fel benne.

Egy nagy, bekerített telek mellett két fiú, az állami iskola növendéke, és egy kislány állt. Az egyik fiú kezében ragasztóval teli bádogedény és vastag ecset volt, a másik anyja bevásárló táskájából, nagy tekercs papírlap közül kihúzott egyet, hátlapjával a földre terítette, társa a vastag ecsettel sebesen végigszántott rajta, a kislány máris felkapta és ügyes kézzel a kerítésre tapasztotta.

Jeanette néhány lépés távolságból megismerte a gyerekeket, a kislány Rose Prunier, osztálytársa volt. Na, jól járna, ha Angèle nővér most erre sétálna! Mert Jeanette tudta, hogy a három gyerek miben mesterkedik: a „vaillant”-ok plakátot ragasztanak! Ezek folyton sántikálnak valamiben, mindig akad tennivalójuk – plakátot ragasztanak, röpcédulát osztanak, gyűléseznek, felvonulnak... Az iskolában is összebújnak, egyforma nyakkendőjük, jelvényük van – micsoda nagyképűség! A vaillant-ok az osztály legjobb tanulói, soha nem mulasztanak órát, pontosan eleget tesznek kötelezettségeiknek, mintha bosszantani akarnák Angèle nővért; az csupán az alkalmat lesi, hogy lecsapjon rájuk. Jeanette látta a plakát nagy címbetűit: „Békét akarunk!” Kissé lebiggyesztette a száját és hogy zavarba hozza a gyerekeket, megállt a hátuk mögött. De Rose Prunier ráköszönt:

- Jó estét, Rosta.

- Jó estét – mondta Jeanette és a szíves hang hallatára csúfondáros fintort vágott. Nézte a három gyerek sebes, gyakorlott kézmozdulatait. Rose Prunier, míg tenyerével néhányszor végigsimított a kerítésre helyezett papklapon, hátraszólt Jeanette-nek:

- Nem láttalak az iskolában. Megint beteg voltál?

- Megint? – ismételte Jeanette méltatlankodva. – Csudát! Nekem kutyabajom!

- Annak örülök. – Rose még egyszer végighúzta kezét a plakáton, a fiúk is szedelőzködtek a csirizzel meg a piaci táskával, máris indultak, mint akiknek nincs idejük Jeanette számára. A kislány hirtelen felmérgeződött, hetykén rántott egyet a vállán és szájkodva kiáltott Rose után:

- Magaddal törődj, tudod? Talán nekem volt szamárköhögésem?

- Dehogyan. Jól tudod, hogy nekem – felelte Rose kedvesen és hátramosolygott a pulykavörös Jeanette-re.

- Különben is feladlak titeket!

Rose egy pillanatra megállt.

- Eszed ágában sincs – mondta határozottan. – Ilyesmit te nem teszel, ismerlek jól. Régen közöttünk volna a helyed.

- Hagyd már – szólt Rose-nak a fiú, aki a vastag ecsetet lóbálta a kezében.

- Nem kell hívni.

Kezénél fogva húzta Rose-t és Jeanette dühösen kiabált utánuk.

- Majd ha bolond volnék! Semmi közöm hozzátok! Én azt teszek, amit akarok és... pukkadjatok meg!

Válasz nem érkezett, a három gyerek haladt tovább a kerítés mentén, Jeanette meg viharos sebességgel indult a falu felé. Mérges, ahogy jött, elpárolgott s valamiféle vidám jóérzés költözött helyébe. Még hogy ő álljon közük! - morfondírozott magában. - Azt lehetik, hogy ő cipelje a csirizestálat és ha éppen egyébhez volna kedve, masszírozzék az utcán táblákkal, zászlókkal! Nagymama adna neki... S mindennek ellenére, hirtelen fakadt gyengédséggel, megmagyarázhatatlan hálaérzettel gondolt Rose Prunier-re. Összehasonlította magában a jóindulatú, buta kis Marie Gentil-val - nem kétséges, Rose sokkal különb kislány! Az osztály legjobb tanulója, erős, határozott jellem a vékonyka kis testben. Hol számárköhögése van, hol meg elered az orra vére, tavaly tüszős mandulagyulladás volt, azelőtt meg a nyaka dagadt fel - hát ezért nem küldhetik szülei az olyan távol eső állami iskolába. De Rose Prunier kialakult világszemléletén semmit nem változtat a zárda félhomályos folyosóinak andalító tömjénillata, Angèle nővér kenetteljes példabeszédei s a reggeli mise ájtatos hangulata. Rose udvarias, jó magaviseletű és semmi több. Rose-zal nem lehet szentképet cserélni, rózsafüzért morzsolni, együgyű kis fogadalmakat tenni, ő távol tartja magát a zárda íratlan szabályaitól. - Pukkadjon meg! - ismételte magában Jeanette Rosta, de kevés meggyőződéssel.

A szél alábbhagyott s a főutca megélénkült. A járda szélén és a kapuk előtt beszélgető csoportok verődtek össze, asszonyi sopánkodás hallatszott a sok kár, megrongált cseréptető és betört ablaküveg miatt. A patikában a szokott esti társaság szürcsölte aperitifjét, a vacsora előtti étvágygerjesztőt, amit a kövér, malacképű gyógyszerész kotyvasztott. Jeanette megbabonázva nézte az üvegen keresztül a kövér ember sürgés-forgását, oly könnyedén pattant ide-oda, mint a gumilabda s míg az aperitiffel szorgoskodott, tökéletesen feledni látszott a receptekkel várakozó bányászasszonyokat, akikkel lassan megtelt az üzlet.

Méziars mézárós a bolthelyiségbe vezető három lépcsőfok tetején állt; kis rőt szakála hetykén előreugrott állán, apró fekete szeme fürgén ugrált szemüregében, két kezét mellén összefonta véres köténye alatt. Nem fordult hátra, míg üvöltő hangon utasításokat küldött befelé segédjének, ezért úgy festett, mintha az egész utcának osztogatta volna parancsait: - A lábszárcsontokat a vájdlingba! Véres az a deszka, nekem ne beszélj, látom én azt... Nekem, ha feldaraboltad, egyetlen csepp vér ne maradjon a pulton! ... A fejét vágd ketté a bárdal, a fültónél is hasítsd kettőbe!... A combját egészben akaszd a szögre, abból ne mérj senkinek, estére érte küldenek az igazgató úréktól...

A szép combok, karajok mind egészben kerültek ki a bányatelep hivatalnokcsaládaihoz, s ha bányászasszonyok jöttek egy kis húst vásárolni, a maradékot, a hulladékreszket kapták. A tréparsville-i asszonyok egy része bojkottálta Méziars mézáróst és Roubaix-ban szerezte be hússzükségletét, de mit bánta ezt Méziars! Szép sarokháza volt a templommal szemközt, ahol

a főutca kis térséggé szélesedett s az emeleti vizitszobát Lille-ben vásárolt plüssbútorral rendezte be. Új cégtáblát is csináltatott, fekete alapon fehér betűk hirdették: Méziers mészáros és hentes. A „Méziers” fölött, ismeretlen okból három arany csillag ékeskedett.

Jeanette esküdt ellensége volt a mészárosnak, aki a szép karajokat és combokat kiküldi a bányatelep villalakásaiba, de legalább ilyen mértékben haragudott azokra, akik a szép karajokat és combokat kapják. Véleménye szerint Méziers köteles a leölt állatot teljes egészében kiosztani, a jelentkezés sorrendjében. Ha pajtásaival elvonult a mészárszék előtt, igyekezett valami új ötlettel kedveskedni a kecskeszakállas, pökhendi emberkének. Jobb híján hangversenyt rögtönöztek a mészárszék előtt. André Wawrinec vad nyerítésbe kezdett, nyihogását szép összhangban kísérte Marie Gentil egyhangú mekegése, s a kis Stéphan szapora iázást küldött az ég felé, Jeanette buzgóhangú, kedélyes rőfögésének kíséretében. Méziers megjelent a három lépcsőfok tetején; hadonászott véres késével, állán vadul rángatózott a rőt pamacs és üvöltésével kibontakoztak a hatalmas szimfónia végső akkordjai... Egyik este krétával ráírták a boltajtóra: „Haláleset miatt zárva”, máskor meg Jeanette a pályaudvar nyilvános telefonállomásáról egész ökröt rendelt Méziers-nél a bányaigazgatóné kappanhangján: „Kis kerti ünnepséget rendezünk párizsi barátainknak, tűzijátékkal, ökörsütéssel. Hát csak szép, kövér állat legyen, kedves monsieur Méziers, most az egyszer ne magára hasonlítson, hanem a gyógyszerész úrra...” Micsoda üvöltés hangzott a vonal túlsó oldalán! A kis Stéphan, aki a másik kagylót szorította füléhez, a földre ereszkedett, úgy kacagott hang nélkül, kétrét görnyedve.

Így egymagában, társai nélkül, Jeanette csupán kisebb vállalkozásba bocsátkozott. Lassított az üzlet előtt és a mészáros öblös hangján kurta parancsot menesztett a helyiségben foglalatostkodó segéd felé:

- A máját a kutyáknak, megértetted?

A bolt mélyéről egy meghökkent hang ismételte:

- A kutyáknak, főnök úr?

Jeanette nem várta be a további fejleményeket, büszkén felvetett fejjel, de sebes iramban távolodott a tett helyéről. Asszonyi nevetést hallott maga mögött, sakálüvöltést és nevének emlegetését: - Jeanette Rosztá... A kis Jeanette Rosztá... - Ez fellelkesítette és a szokottnál is szebb térdhajtást végzett a templom előtt; keresztet vetett és az utolsó mozdulatnál kezét nem vette le hevesen dobogó szívéről. Valami lelkesült elégedettséget érzett, mintha megtapsolták volna. A benzintöltő állomás előtt párizsi rendszámú, csukott, fekete gépkocsi vesztegelt, utasait, egy idős, barázdásarcú férfit és elegáns kövér feleségét Jeanette alaposan megbámulta. Tréparsville egyetlen hirdetőoszlopán körbefutott egy hatalmas plakát. Óriáscsecsemő derűsen mosolygó fejét ábrázolta, alatta csupa nagybetűvel: SAVON CADUM, fölötte: Chocolat Meunier. Közvetlen az oszlop mellett két lábon álló tábla volt a járda szélén: Michelin Pneu.

Jeanette halkán dúdolta: Savon Cadum, Chocolat Meunier - azután így fordított a szövegen: Savon Meunier, Chocolat Ca-a-duum... Időnként kurta üdvözlést küldött egy-egy, a nyitott ablakban könnyöklő vagy a kapu elé helyezett széken üldögélő asszonyalak felé. - Jó estét, madame Brunot... Jó

estét, madame Jacquelin... – Marcel Gentil-ék háza előtt meggyorsította lépteit – madame Gentil mindig tőle kéri számon a leányát! Most is az emeleti ablakból érte utol a szemrehányó hang:

– Marie-t hol hagytad, Jeanette?

– Jön már, ne tessék félni. Nekem még dolgom volt – tette hozzá fontoskodva.

– Hát csak siess, az imént anyádat láttam jönni.

– Sietek. Jó estét, madame Gentil.

– Jó estét, Jeanette.

Könyökét derekához szorítva két-három rohanó lépést tett, mintegy jelezve, hogy mennyire siet. Azután megint csak lassított, megállt a járda szélén, az útközépen játszadozó gyerekeket nézte. A tréparsville-i bányászgyerekeknek nemigen volt játékuk, hát a maguk módján szórakoztak. Krétával lakást rajzoltak az országút folytatását képező aszfaltos úttestre, kockákkal elhatárolva a helyiségeket s mindegyikbe beírták: ebédlő... hálósoba... konyha... fürdőszoba. Jeanette halkán füttyentett: na, ezek gazdagon berendezkedtek, a kétágyas hálósobába nagy tükröt rajzoltak, az ebédlőbe telefont! S a lakásba vagy tíz lépcső vezet a kertből!

Egy kisfiú erélyesen kijelentette: – Kezet akarok mosni!

S egyenesen keresztüllépett az ebédlőn a fürdőszobába. Egyik kislány kiparanosolta a kockából a gyereket, kézenfogta, felvezette a lépcsőn, végig a folyosón be a hálósobába, majd onnan a fürdőszoba mosdójához.

– Így. Tanulj rendet, kis Guy.

Nocsak, hogy fontoskodnak ezek az állami iskolások, milyen nagy súlyt helyeznek a rendre, pontosságra! Jeanette elhúzta száját és elmenőben még hallotta háta mögött a bábeli nyelvzavart. Ha nem is értette jelentésüket, már megkülönböztette egymástól a lengyel, német, arab szavakat. Egy kislány szípot szólt oda a nővérének:

– Add ide a mouchoirodat...*

Jeanette tudta, hogy a kislány magyarul beszél, és halkán tagolta magában: add... i-de... Azután felrántotta a vállát, mint akinek nincs köze a szipákoló kislányhoz és testvéréhez, sem a többi tréparsville-i idegenhez. – Én francia vagyok! – gondolta és kevélyen felvetette a fejét.

Néhány ház választotta el otthonától, amit most sápadt fénnel világított be az égbolton egyre lejjebb ereszkedő, rikító narancssárga csík. – Savon Meunier... – dűnnyögte a kislány s most már kissé fáradtan, de emelkedett hangulatban bandukolt a házuk felé. Úgy érezte, egész Tréparsville-ben nincs népszerűbb egyéniség, mint Jeanette Rosta, a polgári leányiskola harmadik osztályának növendéke. Pillantása heves szeretettel ölelte át a különös színekben mélázó falut és mintha fogadalmat tenne, ismételte magában:

– Én örökre itt maradok... örökre...

---

* musoár (zsebkendő).

Michaud nagymama hosszú szeletekre vágott krumplit sütött ki olajban. Nagy, fekete lábast használt erre a célra; félig megtöltötte olajjal s mindaddig használta azt krumplisütésre, míg a lábas alján vagy kétujjnyira apadt a sűrű, barnás színű zsiradék. Ezt nem öntötte ki, hanem felöntötte újabb olajjal, úgy, hogy az elvegyült az alanti avas-kozmas réteggel. A szag belevette magát a konyha bútorába, szinte kézzel tapintható volt a pohárszéken, az asztalon, a falon lógó keret nélküli szentképeken és nagymamának a sarokba állított, mindig vetetlen ágyán.

Míg a lábasban pirultak a krumpliszeletek, Michaud-né az asztal mellé telepedett és orrán ferdére állított pápaszemmel újságot olvasott. Fonnyadt ajka egyre mozgott, pillantásával lassan követte a sorokat. Magas termetű, egyenes tartású asszony volt, hegyes orra szimatoló, tekintete gyanakvó. Mindenképpen szokatlan jelenség ezen a vidéken, ahol az asszonyok fiatalon már görnyedt hátúak voltak, vékony csontúak, törékenyek. De Michaud-né „párizsi lány” volt, ezt úton-útfélen hangoztatta is, termete és szelleme magasságából gögösen tekintve le az őt környező alantas világra, ahová lánya és veje is tartozott.

Mert a lánya, Pauline, sajnos, nem az ő fajtája; hamisítatlan tréparville-i, mint boldogult apja volt. Oly vékonyka, hogy tűbe lehetne fűzni, keskeny arcoskája átlátszó, szelíd szempárjában az áldozatra szánt bárány riadalma...

Michaud-né letette az újságot s az ágy sarkában kuporgó, kötőtűit szaporán pergető lányára nézett.

- Beledagad a lábad abba a cipőbe. Vesd le.
- Majd.

Michaud-né sóhajtott egy keserveset és ölébe engedte az újságot. Ez a Pauline, de sok csalódást okozott már neki! Ő úgy képzelte, hogy a csinos, keskeny arcú Pauline-t, ha betöltötte tizenhatodik évét, Párizsba viszi s elhelyezi valamelyik nagyúri családnál, ahol ő is szobalányként működött annak idején, virágzó ifjúságában. Párizs a világ közepe, az ember vágyainak beteljesülése – így gondolta Michaud-né –, Pauline ott megcsinálta volna a szerencséjét, talán kereskedő, vagy akár hivatalnok férjet kapott volna – ezzel szemben mit tett az együgyű teremtés? Hallani sem akart Párizsról, nem akart szolgálni semmiféle nagyúri házban, hanem lement a bányába válogatólánynak! És mindennek tetejébe férjhezment az első jöttment idegenhez, Joseph Rosta vājához. Joseph Rosta megismerkedésük előtt egy esztendővel, 1937-ben érkezett Franciaországba barbár hazájából, s azóta sem tudta hibátlanul megtanulni a szép francia nyelvet. Michaud-nének sehogysem ment a fejébe, hogy akadjon ember, aki nem beszél franciául, hiszen nincs annál egyszerűbb dolog a világon. Ő bezzeg sebesen, könnyedén éneklő hangsúllyal gördítette a mondatokat, ropogtatta az r betűket s beszédét hamisítatlan párizsi kiszólásokkal, valamint a bibliából vett idézetekkel fűszerezte.

Na, azután Pauline megkapta makacssága jutalmát, bizony, az isten nem bottal ver, állapította meg Michaud-né, ki tudja, hányadszor, amint ült az asztal mellett és hallgatta az olaj halk sercegését. Jött a háború, Joseph

Rostát letartóztatták a németek, három esztendeig hírét sem hallották. Ekkor ő megint csak elővette Pauline-t, a lelkére beszélt: hagyja ott a bányát, Párizsban keressen könnyebb munkát. A gyerekre ne legyen gondja, az jól megvan vele – de Pauline csökönyösen ellenállt az okos szónak. Itt várja be a férjét, ahol elváltak egymástól.

– És ha nem jön vissza? – kérdezte ő.

– Visszajön – felelte Pauline. – Egészen biztos, hogy visszajön. Ő nem olyan ember...

Nem olyan ember! Hát milyen ember? A németek sokat kérdezik majd, hogy mit óhajt Joseph Rosta vájár, visszatérni a családjához, vagy elpusztulni a kényszermunkában!

Tény, hogy ez egyszer a lányának volt igaza. Joseph Rosta megérkezett 1944 őszén, csontig lesoványodva, borostás arccal s az a bolond lány majd esztét vesztette örömeiben. Meg a nagydarab idegen is magához ölelte a feleségét meg a lányát és sírt, mint a gyermek. Hiába, a francia ember más, nem oly nehézkes és komor, mint az ő veje – hát istenem, túrni kell, mindenkinek megvan a maga keresztje...

Michaud-né ismét sóhajtott, felállt és kihúzott derékkal a tűzhelyhez lépett. Szűrőkanállal mélytányérra merte a pirosra sült krumplit, és a még mindig unalmas kötésével kuporgó Pauline-nak nyújtotta.

– Kihűl – mondta.

– Várok még – felelte a fiatalasszony. – Egyen csak, mama.

– Nem kell várni! Miért nem jön idejében?

– Korán van.

– Korán! Dehogyan van korán.

– Jeanette sincs itthon,

– Hagyd szegénykét, játssza ki magát.

Visszaült az asztal mellé. Csönd volt a konyhában s míg Michaud-né egymás után süllyesztette foghíjas szájába a forró krumpliszeleteket, ismét az őt legélénkebben foglalkoztató kérdések felé fordult gondolataival.

...Egy szép napon azzal állt elő a veje, hogy családjával visszatér Magyarországra. – Természetesen mama is velünk jön, ha akar – mondta. Ő azonban kerekén kijelentette, hogy esze ágában sincs elhagyni Franciaországot, ezt egyszer és mindenkorra verje ki a fejéből. Rendben van, mondta Rosta József, mama úgy cselekszik, ahogy jónak látja, ő azonban viszi a családját. Ők „felszabadultak”, így mondta, s neki ott a helye. Odahaza számítanak rá társai, akikkel együtt küzdötte végig az 1937-es nagy szénsztrájkot. Kéthónapos börtönbüntetésének kitöltése után feketelistára került, sehol sem tudott elhelyezkedni, akkor jött ki Franciaországba. Egész vonat hozta őket, a magyarországi bányászokat, akik azután szétszóródtak Belgium és Észak-Franciaország szénvidékein. Pés... Pés... valami ilyen nevű várost emlegetett folyvást, azt mondta, nagy szénbányák vannak arrafelé. Hát aztán! Szénbánya Pas de Calais és Nord megyében is van untag elég, kár azért olyan nagy utat megtenni. Pauline, az együgyű teremtés mégis engedelmesen fejét hajtotta s máris nekikezdett a készülődésnek. Nem hallgatott az anyjára – a veje, az meg különösen keményfejű legény. Egykettőre elintézte az anyósát. – Mama ne szóljon bele

- mondta. - Én tudom, mi a kötelességem. - Joseph Rostával nem lehetett bírni. Minduntalan Párizsba szaladgált, a magyar követségre, meg a Kommunista Pártba, tárgyalt, intézkedett... Ha megérkezett egy-egy útvjáról, összebújt a feleségével, suttogtak, tervezgettek; a nagydarab idegen ember barbár szavakkal becézte Pauline-t, az meg utána mondta: - kedveszem... S tanulgatta: Rosta József... Rosta Józsefné... Azt meg kell adni, hogy a veje, arcán azzal a hirtelen támadt ragyogással, egészen jóvágású fiatalember volt, sőt, most is csinos ember volna, ha nem vágna olyan mogorva képet.

...Mikor minden irat rendben volt, Pauline megbetegedett. Bevitték a lens-i kórházba, ott megoperálták a tüdejét. Kétszer egymás után fektették a műtőasztalra, csak a mindenható isten tudja, hogyan bírta ki az a hitványka asszony. A férje meg napról napra odaát volt Lens-ban. A kórházkapu körül ácsorgott, és az a büszke ember képes volt rimánkodni a kedves nővérnek, hogy ha csak egy percre is, engedje be a feleségéhez. Ők meg itthon maradtak a kis Jeanette-tel - és Michaud-né fonnyadt arcán előmlött az emlékezés melege. A magas növésű, egyenes derekú kislány igazi Michaud! Valóságos kis párizsi! Soha nem járt még a világ fővárosában, mégis lényében van a párizsi nők könnyed bája, friss szelleme, ó, Jeanette-et nem kell féltetni! Pauline hosszú betegsége alatt ő vette kezébe a kislány nevelését, sikerült magához szoktatnia, kiformalnia a gondolkozását, s isten megjutalmazta fáradozásáért. Jeanette távol áll apja eszméitől, a kis Marie Gentil-val barátkozik, istenfélő szülők gyermekével. Jeanette mélyen vallásos lélek, jó francia honleány, nem úgy, mint az anyja... Önmagának is váratlan dühvel a leányára ripakodott:

- Vesd le már azt a cipőt!

Pauline nem felelt, halkán motyogva a szemeket számlálta kötőtűjén. Michaud-né nagy dérrrel-dúrral néhány hasáb fát vetett a tűzre s valami szitkot morzsolgatott fogatlan szájában. Ez a Pauline képes lett volna magával vinni a gyermeket Magyarországra s itthagyni őt kifosztottam, magányosan. Mivé lett volna az élete Jeanette nélkül? Nem is jó végiggondolni. Ha az orvos nem jelenti ki a leghatározottabban, hogy az éghajlatváltozás megölheti, hét esztendővel ezelőtt útnak indul Joseph Rostával, a kislánnyal és... A veje azután többé nem említette, hogy az anyósát is magával vinné. Keményfejű ember, semmit nem mond kétszer, persze, örült, hogy megszabadul a szegény özvegyasszonytól és...

- No, végre! Az ember itt várakozik a meleg étellel... - Arca hirtelen nyájas kifejezést öltött és az apja mögött belépő Jeanette-hez fordult: - Megjöttél, kicsi Jeanette-em?

Rosta József ügyet sem vetett anyósára, egyenesen a feleségéhez sietett, kávéskulacsát meg táskáját az ágyra hajította és leült az asszony mellé.

- Mi újság, Pauline?

Míg a haját simogatta, az asszony letette kötését, egy szeriben felélénkült, beszédessé vált, mint egy csitri lány. Ment a munka, mint egyébkor, mesélte, ámbár nagy volt az izgalom. Az üzemben azt beszélnek, hogy leállnak. Az amerikaiak egymás után leszerelik a nehézipari üzemeket egyre több a munkanélküli, textiláruban nincs kereslet, általában a könnyűiparban, mert nincs pénz, hát ezért. Az is nagyon felingerelte az embereket, hogy ma

két amerikai vezettek végig a szövőtermen. Megálltak egy-egy gép mellett, majsolták a rágógumit, nagy hangon tárgyaltak egymás között, nevettek, legyintettek – a hangsúlyból is érteni lehetett, hogy a francia munkás szakképzettségét ócsárolják. Néhány asszony sírt, hogy mivé lesznek kereset nélkül.

– Te mit gondolsz erről, Joseph? A pártban volt erről szó? – kérdezte Pauline és várakozóan felnézett a férjére. Az térdére könyökölve sűrű fekete hajába markolt.

– Hát, egyelőre ezen ne törd a fejed, Pauline. Meglátjuk...

Jeanette a fortyogó lábásba kukkantott, elfintorította orrát, közbein szülei beszélgetésére figyelt.

– Tőlem nevethetnek, nekem ők levegők – mondta a fiatalasszony gyűlölködve. – Én csak a kereset miatt...

– Megleszünk anélkül is. – Rosta József hangja kissé bizonytalanul csengett, megint csak haját borzolta elgondolkozón. Azután leereszkedett az asszony elé a földre és kezdte kifűzni a magasszárú cipőket. – Hiszen keresel te így is – mondta vigasztalón. – Belevakulsz ebbe a sok kötésbe.

– Ugyan, hisz majdnem ingyen csinálom!

Pauline hosszan, vidáman nevetett, játékosan megcibálta férje haját. Michaud-né újabb burgonyaadagot tett az asztalra.

– Egyen már, Joseph – mondta ellenségesen.

– Nem is mosakodott még, mit sietteti mama? Tegye csak a melegre, ha elkészült, megeszi.

– Hát én nem is várok, míg idefárad az asztalhoz – dörmögte bosszúsan az öregasszony. – Ott lesz a tűzhelyen, vegye el magának, aztán kész.

Jeanette halkán kuncogott; ő nagyon élvezte nagyanyja csípős beszédét. Ők ketten pompásan értették egymást, míg szüleihez való kapcsolata egyre lazult. A négytagú család lassanként két pártra szakadt. A földszinti konyha s a mellette levő kis, sötét kamra az öregasszony és Jeanette birodalma volt, az egyik emeleti szobában meg a házaspár aludt, a másik helyiség nem volt bebútorozva. Úgyszólván csak este találkoztak össze a fülledt, olajszagú konyhában. Pauline igyekezett közel férkőzni a kislányhoz, kikérdezte az iskoláról és tanulmányairól, de a kurta, hetyke válaszok megriasztották, máris visszavonult. Odafönt, az emeleti szoba meghittségében mindig újra visszatért erre a kérdésre.

– Én vagyok az oka, csakis én – mondogatta. – Nem kellett volna mamára hagyni...

Rosta József csüggedten felelte, inkább önmagát biztatva:

– Megjön majd az esze. Persze, ha mégis az állami iskolába írtattuk volna...

– De ha nem lehetett! Hiszen olyan gyenge! Csak a szája nagy, ismerem én őt... Naponta nyolc kilométert gyalogolni, télvíz idején, ki bírja azt?

Sokan, gondolta Rosta József. Minden gyerek, akinek a szülei hozzájuk hasonlóan gondolkoznak, az állami iskolába jár; ott a maga fajtájával kerül össze, jobb irányba fejlődik. De hangosan nem mondta ki gondolatait, minek keserítse az asszonyt, amúgy is, mióta baj volt a tüdejével, örökké a lányát félti. És azt is gondosan titkolnia kellett felesége előtt, hogy ma már kissé lemondott a lányáról, akinek oly tiszta szívből örvendezett, közel tizenkét

évvel ezelőtt. Jeanette mindaddig nem váltotta be hozzáfűzött reményeit, rendetlen kis csavargó, komédiás, mint a nagyanyja, néha-néha már azt képzei, hogy oly önző és ridegszívű is... Lehet ezen még segíteni? Hiszen ha több ideje volna, ha nem örölnék szüntelenül a mindennapi gondok...

...Újságot vett elő, hogy ne hallja a kislány éles hangját; nagyanyjával folytatott párbeszédei az utóbbi időben ingerelték, alaposan fékeznie kellett magát, nehogy egy közbeszólással zsilipet nyisson anyósa szóáradatának, sértő és alantas megjegyzéseinek. Kinyújtotta bakancsos lábát, nehézkesen elterpeszkedett a konyhaszéken. Minden tagjában fáradtságot érzett és az újságcikkeket böngészve, végtelen levertséget. Odahaza folyik a termelőmunka, a Szabad Nép minden számában közli a teljesítményeket; dolgoznak a Pécs környéki báayák a Köveshegy mélyén – akkor hirtelen megrezsent kezében az újság, szíve görcsösen összeszorult nyakig gombolt zubbonya alatt. Itt van, semmi kétség, Balogh Lajos bányaaknász... Harminchétben a keze alatt volt csillésgyerek. Úgy tudott fütyülni, mint a kanárimadár s füрге mozgású volt, akár az evet – most meg Balogh Lajos bányaaknász!

Rosta József halkán köhintett, térdére eresztette az újságot, mindkét karjával az ablakfára könyökölt.

– Mama, tegyen oda vizet Josephnek – hallotta nagyon messziről Pauline hangját.

Vízcsobogás, az öregasszony kimért lépteinek koppanása, majd könnyű kéz simított végig a férfi lehajtott fején. Pauline szeretett volna valamivel kedveskedni a gondokba borult embernek, hirtelenében nem jutott más az eszébe, hát megkérdezte:

– Megmossam a hajad? Csupa korom, szegény Josephem.

– Hagyd el... majd máskor.

De jó ez az asszony, de kedves, jóságos lélek... Szívében máris enyhült a bánat s visszatért a konyha valóságába. Zsibbadt lábát a padlóhoz ütögette, felvetett fejjel nagyot ásított. A falon Szűz Mária kék lepelben... Szent József szakálla olyan ápolt, mintha egy párizsi fodrász sütővassal szántott volna végig rajta... Az öregasszony örökké vetetlen ágya fölött dülledt szemű Krisztus-kép, pislákoló mécses, a Jeanette kamrájába vezető ajtó mellett szenteltvíztartó, a kislány lefekvés előtt belemeríti az ujját, a festett képek előtt imát mormol... Erre a gondolatra megint csak szívébe mart a keserűség. Hát ilyen semmi ember lett belőle, hogy eltűri ezt, a saját otthonában?

Fanyar mosolyra torzult a szája. Saját otthona... Itt minden az anyósáé: a felső szobában a barna faágy, a fiókosszekrény és a két szék, a szakadozott támlájú bőrpamlag – valamint lent a konyhaedény, evőeszköz és a szentképek a falon, mind Michaud-né tulajdona. Saját otthon...

Ismét az ablak felé fordult, gondolataiba mélyedt. Annak idején kis katonaládával érkezett Franciaországba, egy váltás fehérneművel, borotvakészlettel, télvíz idején gumikabátban. Néhány könyve is volt, azt a határon kiszórták a ládjából... Később gyűjtöttek valami keveset Pauline-nal. Az asszony kezdte élére rakni a sous-kat,* míg ő távol volt és a Gestapo

---

* szu – francia aprópénz.

meghonosította Franciaország fölött a rémuralmat.

Milyen kísérteties pontossággal emlékszik vissza mindeme! 1941-ben Pas de Calais bányászai megindították az első nagy sztrájkot a német megszállók ellen. Megalakult a Szabadságharcosok és Partizánok Csoportja. Charles Debergés-et ő is jól ismerte, valamennyien ismerték és becsülték – a koncentrációs táborban értesült Pas de Calais egyik legkiválóbb fiának kivégzéséről...

Ha így visszagondolt az 1941-es évre, most is érezte azt a lángoló lelkesedést, ami akkor betöltötte. Egymást érték a szabotázsok, robbantások, német katonákat szállító vonatokat repítettek a levegőbe. Kioltották kerékpárjukon a lámpát, szuroksötét éjben száguldtak Lille-be, Roubaix-ba, Arras-ba s másnap hajnalban a német őrjáratok bambán meredtek a házak falát borító feliratokra: „Éljen a Vörös Hadsereg! Éljen a Szovjetunió!” A németek tűszokat szedtek és azokat százával lőtték agyon. Minduntalan elhangzottak Londonból de Gaulle türelemre intő felhívásai, de a Kommunista Párt által toborzott Partizán Csoport tevékenysége egyetlen pillanatra sem szünetelt. Ők is kivették részüket a harcból, tréparsville-i bányászok. 1941-ben, egy decemberi éjszakán azután elfogták a németek és huszonhat társával a compiègne-i koncentrációs táborba hajtották. Nap nap után a drótsövénnyel elkerített térségre vezényelték őket, mezítláb, egy szál nadrágban s végig kellett nézniük a párt legjobbainak agyonlövését.

Őket azután elhajtották a táborból. Három évig dolgozott azoknak a vasúti síneknek helyrehozatalán, amelyeket elvtársai robbantottak fel. Ekkor már a németek maguk is tudták, hogy a háborút elvesztették. Egyre jobban megvadultak, embertelen bánásmódjuk következtében a legyengült és agyonhajszolt emberek százával hullottak el a vasúti töltés mentén. Ő néhányadmagával, megmagyarázhatatlan véletlen folytán, élve szabadult a pokolból.

...Itthon megtalálta Pauline-t és a kislányt. Jeanette megnőtt, sovány volt és kíváncsian közönyös pillantással méregette a csont és bőr, barázdás arcú férfit, akire már alig emlékezett és akit papának kellett szólítania. Ekkor derült ki, hogy Pauline-nak megtakarított pénze van. – Azt gondoltam, ha megjössz, szükségünk lesz rá – mondta az asszony. – Ki tudja, mikor kezdtek dolgozni. A bánya víz alatt van.

Szegény kis Pauline! Míg lehetett, lent dolgozott a bányában, később anyjával mosást vállalt a tisztviselőtelepen –, ott igen kedvelték az ügyes és ájtatos, alázatos modorú Michaud-nét –, a kis veteményeskert terményeivel hajnalban bejárt a roubaix-i piacra, meleg harisnyák és mellények kötését vállalta és az összekuporgatott garast kis bádogdobozban őrizte – az anyja szalmazsákjában! Ezen később is sokat nevettek, amikor esténként a kis emeleti szobában felelevenítették emlékeiket. – Tudod, mama soha nem veti be az ágát. Reggel kiszáll belőle, este visszafekszik, olyan az neki, mint a szék, amelyre leül burgonyát hámozni – mondta Pauline. – Gondoltam, ott lesz a legbiztosabb helyen...

A tisztviselőtelepről lábasban hordták az ételmaradékot, abból tartották fenn magukat Pauline, az öregasszony és a kislány. És Pauline az anyja elől is hősiesen dugdosta a pénzt, ravaszkodott, hazug történeteket hordott

össze szegény kis asszony, hogy felöltöztesse, életre segítse a férjét, ha az egyszer hazatér.

Pauline megtakarított vagyonkájával akartak útra kelni annak idején Magyarország felé. A betegség aztán elvitte a pénzt és a reményeket. Tréparsville-ből három magyar bányász, akikkel együtt vetődött 1937 telén erre a vidékre, hazatért már. Levelek is jöttek; eleinte sürgető, lelkendező hazahívások, azután türelmetlen hangú levelek, később ezek is elmaradtak. Rosta József vajúrról lemondtak odahaza.

Itt azonban ismerték körülményeit. A pártban számtalanszor meghánytákvetették Rosta József helyzetét, s a végeredmény mindig ugyanaz volt: nem hagyhatja cserben feleségét, a mellette hősiezen kitartó, bátor kis Pauline-t. Meg a pénz is elment, mivel indulnának neki a nagy útnak?

Néhány nappal ezelőtt azt mondta Laurent Prunier, a párttitkáruk:

- Jó elvtársakra itt most nagyobb szükség van, mint nálatok, Magyarországon. Az itteni dolgozókat kell még erősebben megszervezni, oktatni és összefogni. Ne gyötörd magad, Joseph, te itt is elvégzed a dolgodat.

Ugyanakkor azt is mondta Prunier, régi, meghitt embere Rosta Józsefnek:

- A lányodat nem látom a vaillant-ok között. Állj a sarkadra, Joseph, mert egy napon arra ébredsz, hogy a lányodat végképp magához kaparintotta az a klerikális banda. Hiszen kényszerűségből mi is a zárdába járattuk a mi kis Rose-unkat - éppen most lábalt ki egy csúf szamárköhögésből -, de a szellemi nevelését erősen kézben tartjuk, az anyja meg én. Mondd, Joseph - tette hozzá Laurent Prunier -, az anyósodat, azt a vén ostyafalót nem tudnád a pokolba küldeni?

- Onnan irányították hozzám - felelte ő fanyar mosollyal -, hogy a lányom lelkét mérgezze. - Hirtelen mozdulattal sűrű hajába markolt. - Amerre nézek, akadályba ütközöm. Ki vagyok szolgáltatva az anyósomnak, hiszen az övében élünk. A szegény feleségem betegsége... a kislányt is majd a szél fújja el...

A kis konyha lassan fulladásig megtelt ki nem mondott gondolatokkal. Pauline a bádoglavórt tisztogatta fahamuval, ujját a vízbe mártotta, elég meleg-e már. Az öregasszony a két vödörrel csörömpölt - talán eszébe jut annak a nagy melák embernek, hogy vizet hozzon a kútról? Micsoda nyomorúság, Párizsban hideg-meleg víz folyik a csapból, míg itt a kútra járnak!

- Adj ide, mama - mondta Rosta József és kivette anyósa kezéből a vödröket.

Jeanette kenyérdarabkákkal törülte fel a tányérról az olajmaradékot s amikor már nagyon elunta a konyha terhes csendjét, nagy hangon és tele szájjal mesélni kezdte nagyanyjának délutáni élményeit. Az öregasszony döcögve nevetett és ismételte: - Hogy a májat a kutyának, azt mondtad? No, ezt jól megadtad annak a hitvány Méziers-nek... - Rosta József jött vissza a vödrökkel, az ajtó előtt kiszuszogta magát. Jeanette hangját hallotta:

- Rose Prunier-vel is találkoztam, arra kint, a sínek felé. Hárman voltak vaillant-ok, két fiúval mászkált.

- Mit kerestek arra? Valami rosszban jártak, az biztos...

Rosta József erősen megmarkolta a vödör fogantyúját, arca elvörösödött a dühtől. Persze, mindig sejtette, hogy így beszélgetnek a háta mögött. Az öregasszonynak minden szava méreg, amit a fogékony kislány lelkébe csepegtet. Nem tűri tovább, egy perccel sem, bemegy és szétüt közöttük! Akkor ismét hallotta Jeanette hangját:

- Hát... semmit. Csak sétáltak...

A hirtelen fakadt orkán után micsoda ragyogó napsütés következhetik! A háborgó lelket hogy lecsendesítheti egy gyermek néhány szava, egy hanyagul odavetett felelete!

Rosta József csendesen belépett, az ajtó melletti padkára állította a vödröket, bádogcsészével vizet mert és hosszú kortyokban, lassan ivott. Jó volna megszimogatni Jeanette haját, egy mozdulattal vagy egy mondattal jelét adni az egész bensőjét elárasztó, forró hálaérzetnek – de Rosta József nem találta meg ezt a szót és ezt a mozdulatot. Levetette nyakig gombolt zubbonyát, sötétkék vászoningét és mosószappannal bedörzsölte felsőtestét. Azután a lavórt a földre állította, Pauline tiszta vizet öntött a szénportól fekete, sűrű lé helyébe, amelyen a szappanhab is fekete csomókban úszkált – és a férfi beáztatta fájós lábát. Az öregasszony a tűzhely mellett az edényt mosogatta nagy ímmel-ámmal, egyenesre feszített derékka. Michaud-né, a hajdani szobalány magához méltatlan munkának érezte a mosogatást, ezért főzéshez, tálaláshoz igen kevés edényt használt, az olajban sült krumplit mind a négyen egyazon tányérból ették. Pauline fapapucs csattogott a konyhakövön, Jeanette egy zsámolyon kuksolt a tűzhely mellett és valami érthetetlen szöveget dúdolt: Savon Meunier... Cho-cc-oo-la-at...

- A holnapi feladataiddal elkészültél, Jeanette? – szólalt meg végre nehézkesen a férfi és egyenesen szembenézett a lányával. Jeanette csodálkozva felpillantott és két egyforma kemény, szürke szempár merült egymásba.

- Olálá, hát az is valami! – felelte a kislány; magabiztos hangjával akarta ellensúlyozni a válasz határozatlan voltát.

Ez az „olálá” is sértette. Rosta József fülét, ebben is a „párizsi” Michaud-né befolyását érezte. Hiszen ha most azt mondhatná a lányának: mutasd a füzetedet, átnézzük együtt a házfeladatot – de ő már tízéves korában lenn dolgozott a bányában, Jeanette régen elhagyta őt tanulmányaiban. És amit azóta tanult, könyvekből, azt meg a kislány nem érti, nem is akarja megérteni. De mégis... hiszen az imént is megőrizte Rose Prunier titkát. Ha eltalálná a maga útját járó, zárkózott kislány leikéhez vezető hangot...

Tulajdonképpen édeskeveset tud róla. Hirtelen megkérdezte: – Voltál ma iskolában?

- Nem – felelte Jeanette kissé elnyújtott hangon.

- Hát tegnap?

- Tegnap sem...

Pauline szörnyülködött:

- Ó, de borzasztó, te gyermek és ezt csak így mondod! – mire a kislány felrántotta a vállát: – Hogy mondjam? Az is baj, ha az igazat mondom? – Pauline máris visszavonult, újra elfoglalta helyét az ágy sarkában, az

öregasszony nagy csörömpölést vitt végbe az evőeszközzel és magában morfondírozott: – Az kellett volna, hogy elfújja a szél... – Az apa elcsendesedve nézett maga elé. Ki tudja, hányszor marad el Jeanette az iskolából és ők, a szülei nem tudnak róla. Reggel öt órakor ő már kerékpározik a bányatelep felé, ha nincs műszak, a környékbeli falvakat járja a párt megbízásából, Pauline meg a fél hatos vonattal megy Roubaix-ba. De vajon Jeanette miért nem szereti az iskolát? Ha visszagondol, ő is messziről elkerülte annak idején, de akkor más volt a helyzet, lehetetlen, hogy Jeanette is efféle okokból... Valahogy gyengéden, okosan kellene a kérdéshez nyúlni – és Rosta József kissé zavarodottan, elgondolkozva belekezdett:

– Emlékszem, ha jött a tavasz, nem tudtam megülni az iskolapadban. Nálunk odahaza nagy hegyek vannak, erdőségek... ott tanyáztunk egész nap. Madarat fogtunk, meg mókusra vadásztunk, de soha nem sikerült egyet is elcsípni.

Jeanette-et meglepte a szokatlanul szelíd, mélázó hang, szembenézett apjával, de nem felelt.

– Én bizony nem sokat tanultam az iskolában – folytatta Rosta József és lábával kissé felkavarta a lassan kihűlő vizet. – Ha lehetett, messziről elkerültem. Nálunk még a pálca járta... Meg kukoricára térdepeltetett a tanító, ha nem ment fejünkbe az egyszeregy. Az ő tehene után takarítottuk az istállót, az ő veteményeskertjét ástuk fel tavasszal, gyomláltuk és öntöztük, az ő konyhájára hasogattuk a fát, aztán verés volt a fizetség.

– Micsoda barbár ország! – sóhajtotta Michaud-né. – Így volt! – mondta keményen a férfi és megint csak Jeanette-hez fordult. – Azóta más világ van nálunk. Egymás után épülnek az új iskolák, napközi otthonok, szakiskolák, egyetemek meg... – Nem tudta, hogyan fejezze ki franciául a Bányaiipari Technikumot, hát elismételte: – különböző egyetemek, mindenki részére. Néha hoz róluk képet az otthoni újság, ha akarod, megmutatom.

A gyermek nem felelt, repedezett bőrvével babrált, a csatját húzgálta ide-oda. Rosta Józsefet ez lehangolta, mégis újabb kísérletet tett, hogy megszólaltassa kislányát.

– Nálatok bizonyosan jó a bánásmód. Úgy gondolom, az apácák nem használnak pálcát, nem is állana jól a kezükben a rózsafüzér mellett.

– Még mit nem! – Michaud-né az ajtó felé indult a mosogatódézsával, onnan sivitotta: – Ez Franciaország, ha nem tudná! Ilyent ne mondjon a gyermek előtt, mert...

– Ugyan, mama! – Pauline sietve elvágta anyja szóáradatát. – Joseph nem magát kérdezte, mit elegendik bele mindenbe.

Jeanette fürge szeme egyikről a másikra siklott. Nagymama akármit beszélhet, papa mintha nem hallaná. Azzal ingerli fel az öregasszonyt, hogy egyszerűen levegőnek nézi. Nagymama orra mozog ilyenkor és hadonászik a kezével – Jeanette finom kis orra és olajtól maszatos keze önkéntelenül megrándult, pontosan leutánozva nagyanyja mozdulatait. Nagymama csak lármázik, de azt sem tudja, miről van szó. A papa – hát ő érti, mire gondolt az apja azzal a bánásmóddal... Persze Angèle nővér nem üt a kezükre, de annál kegyetlenebbül bánik a szavakkal. „Vörös Rosta...” Azt is mondta

egyszer Angèle nővér: „Vannak még törzsek Kelet-Európában, amelyek éppen hogy kibújtak az állatbőrből, például a magyarok...” Mintha nem tudná, hogy neki, Jeanette Rostának az apja is magyar! Hát valami efféle ütésre gondolt a papa, amikor pálcáról beszélt, de tőle ugyan egyetlen árulkodó szót sem fog hallani az apácákról. Papa mindjárt panaszra menne a főtisztelendő úrhoz, képes lenne a sárga földig lehordani Angèle nővért, megbeszelné a dolgot a pártban – hát azt már nem! Hiszen ami őt illeti, ő is elég borsot tör tanítónője orra alá, nem marad adósa, és különben sem szorul védelemre!

Jeanette makacsul összezárt szájjal hallgatott, csattogtatta a bőrvív zárját. Papa ne szóljon bele az ő dolgukba – s e többszámiban benne volt a nagymama meg Angèle nővér is. Hagyjanak neki békét, mindenki járja csak a maga útját, tudja ő jól, hogy mit kell tennie. De papa ma megmakacsolta magát, megint kellemetlen kérdéssel jön.

– A kis Rose Prunier jófejű lány. Miért nem barátkozol vele? Együtt tanulnátok. Mama meg én dolgozunk; jó volna tudni, hogy míg mi a kenyeret keressük, te magadhoz való társaságban vagy és nem utcagyerekekkel hancúrozol. Mindig a Gentil-lánnyal látnak.

Az öregasszony nem állta tovább, nagy zajjal az asztal alá taszította a mosogatódézsát, sértődötten kiegyenesedett és arca egészen eltorzult a méltatlankodástól.

– Most meg Marie Gentil-val van baja? Az apja aknász, fontos ember, nem afféle vājár, aki most is ott van, ahol húsz esztendővel ezelőtt. Ő is idegenből jött, mégis megy előre. Mire maga körül néz, ő valahol az igazgatóságban lesz! Jeanette-et születésétől én neveltem, én vesződtem vele, míg maga isten tudja hol járt, még a száraz kenyeret kaparta össze. Nekem ne jöjjön azzal a Prunier-lánnyal, mert... Ő, szépséges szűzmáriám, üss a számra, mert majd mit mondtam!

– Jobb is, ha elhallgat, mama – mondta Pauline.

– A kis Marie Gentil-tól még a mi Jeanette-ünk is tanulhat. Ügyes, szorgalmas gyermek, éppen ma mondtam az anyjának, ha néhány évre Párizsba küldené, valami finom nagyúri dámához, hogy csiszolódjon, úri modort tanuljon, akárhol megállná a helyét. És beszélhet maga, a mi Jeanette-ünk, ha a jóisten éltet engem...

– Reméljük, mama, jó sokáig – mondta Rosta József olyan nyugodt, határozott hangon, hogy az öregasszony elhallgatott. – Felesleges a sok beszéd, mert ha én egyszer kimondok valamit, azt állom is, hát jól nyissa ki a fülét. Az én lányom soha senkit nem fog szolgálni, érti? Nem fog borra valóért hajlongani senki előtt, hanem becsületesen megdolgozik majd a kenyeréért, mint az anyja meg az apja, aki inkább örök életére vājár marad, mint hogy a francia meg amerikai uraságoknak besúgója legyen. Magának meg azt mondom, most először, de egyben utoljára, hogy nagyon vigyázzon a nyelvére, mert megjárhatja.

– Ne fenyegessen, hallja? – Az öregasszony vadul hadonászott mindkét kezével. – Összepakolok itt mindent és elmegyek!

– Elalszunk a földön is – mondta csendesen a férfi és feleségére, majd a lányára nézett.

Michaud-né megijedt, hogy senki nem tartóztatja. Egyszerre síróss lett a

hangja, szemét panaszosan emelte a Krisztus-képre.

- Megveri az isten, ha így beszél velem, öregasszonnyal... Mivé lett volna ez a gyerek nélkülem, most meg...

- Az igaz - mondta Rosta József. - Tudja maga jól, hogy senki sem akarja bántani, hát maga is maradjon békeességben.

Lábát kiemelte a vízből, lassan szárítgatta a szakadozott lepedővel, belebújt papucsába, azután a tűzhelynél állva bekapott néhány szem krumplit. Most jólesett volna egy pipa dohányt elszívni a meleg konyhában; odafönt fűtetlen a szoba, meg Pauline miatt is, nem füstöli tele éjszakára. Feldúlta az iménti jelenet, micsoda álnok öregasszony! Itt szipákol, sírdogál, holnap már házról házra jár panaszkodni, hogy veje, a jöttment idegen úgy bánik vele, mint a kutyával, az este is szinte megverte...

Michaud-né, nagy papucsában csoszogva, méltóságteljesen felvetett fejével bevonult Jeanette kamrájába. Hallatszott, ahogy a párnát püföli, tüntető zajjal kirázza a takarót, a lepedőt simítgatja, mintegy tudtul adva a kintieknek, hogy az ő gondoskodása nélkül vetetlen ágyban aludnék a kislány. Azután nyikorgott az ablak, Michaud-né kikönyökölt friss levegőt szippantani s kifújni magából a sok felgyülemlett mérget. Valaki megállapodott az ablak alatt s máris hallatszott Michaud-né sipító hangja: - Hát hogyan lennék, madame Roger? Várom a jóisten rendelését, hogy majd magához szólít... Addig viselem a keresztemet, hiszen tudja maga is, mindenkinek megvan a magáé...

Pauline ismét ott kuporgott a vetetlen ágy sarkában és kezében halkan zizegtek a kötőtűk. Rosta József akármeddig el tudta nézni a tűk szakadatlan mozgását és ahogy felesége ujjai alatt egyre növekszik, formálódik a kötött kabát. A fiatalasszony a kamrából kiszűrődő hangok hallatára jóízűen felnevetett.

- Laforgue grófnő volt ilyen ájtatos dáma és az járt ilyen peckesen, attól tanulta. Hányszor mesélte mama, hogy micsoda büszke asszony volt a grófnő, a kutyájának székre kellett ugrani, mert ő le nem hajolt volna, hogy megsimogassa!

Jeanette kuncogott és Rosta József is felszabadultan elmosolyodott. Mégiscsak rágyújt lefekvés előtt. Megtömte a zubbonya zsebéből előhúzott kurtaszárú pipát, az újság széléből egy darabkát meggyújtott a tűzhely paraszán. Elgondolkozva állt, háttal a konyhának, úgy szólt hátra a feleségének:

- Megfájdul a vállad, ha mindig ott gunnyasztasz. Miért nem ülsz egy székre?

- Nem, nem - sietett a válasszal az asszony. - Csak itt szeretek...

A tűzhely fekete vaskarikája fölött tétován lebegett a pipából gomolygó vaskos füstfelhő, míg a lehajtott fejű, töprengő ember egy újabb füstfelleggel riadt menekülésre készítette. Rosta József maga sem tudta, miféle eszmetársítás folytán, gondolatban régen látott nővérével foglalkozott. Talán az öregasszony juttatta eszébe Vilma nénjét, a másféleségük, a megmérhetetlen különbség a két asszony között. Mennyi is lehet most Vilma? Megvan úgy negyvennyolc, negyvenkilenc éves, ki tudja, él-e még, a háború befejezte óta nem hallott róla. Tíz év van körülük, ő

késői gyerek volt, Vilma dajkálta, nem egyszer elnadrágolta, pörölt vele, de ha megkérdeznék, kihez hasonlítson a lánya, ha felnőtt, Vilma nővérét mondaná, csakis őt...

- Papa - szólalt meg váratlanul a kislány, a nagy csendben - papa, mondja, az a testvére, akiről régen beszélt, mi van azzal?

Rosta József olyan hirtelen fordult meg, hogy Jeanette összeresztett és nem értette, miért néz rá az apja olyan különös pillantással.

- Igaz is - mondta Pauline -, mi történhetett Vilmával?

De furcsa így hallani a nevét - Villmá, mondja Pauline Vilmára, aki talán életében nem hallott francia szót.

- Nem tudom - mondta. - De éppen ő járt az eszemben.

- Papa emlékszik még rá? Milyen asszony volt?

- Hát... jó. Jó asszony.

Egyebet nem tudott mondani, akárhogy is erőlködött, hogy képét adja az ő Vilma nővérenek. Michaud-né jött vissza a kamrából, sűrű sóhajtásaira fellobbant a Krisztus-kép alatt a mécses lángja. Rosta József a hamu közé verdeste pipáját.

- Felmegyünk? - kérdezte a feleségétől. - Kilenc óra.

- Mehetünk.

Rosta József indult kopogó fapapucsában, azután megállt Jeanette előtt és félszegen végigsimított annak kócos haján.

- Egyszer talán megismeritek ti is az én Vilma nénémet.

Jeanette alig észrevehetően elfintorította az orrát.

3.

A szélvihar után a tavasz verőfénye aranyló leplet borított a szürke tréparsville-i házakra, s azok szinte megfiatalodtak a naptól kölcsönvett pompában. Az öregasszonyok és a gyermekek kiköltöztek az utcára, a nagymamák zsámolyt vittek a kapuk elé, ott hámozták a burgonyát, s kiabálták át az utca túlsó oldalán foglalatoskodó szomszédasszonyoknak idegen ételek elkészítési módját. Lengyel, német, arab és francia szavak bábeli nyelvzavarban alkották azt az egységes nyelvet, amelyen a világ négy tájáról idevetődött bányászcsaládok oly jól megértették egymást. Ezen a reggelen sűrű fejbólogatások, csemcsező kis nevetések kíséretében tárgyalták a vaillant-ok legújabb hőstettét: az állandó éjszakai őrzőjárat ellenére hajnalban úgyszólván valamennyi tréparsville-i ház falán ott ékeskedett a felirat: Amy go home! Eredj haza, amerikai... Az imént két nagy USA-jelzésű gépkocsi verte fel az utca porát; négy egyenruhás amerikai tiszt érkezett a bányatelepről, végigléptettek a falun és a házak falát mustrálgatták. Az öregasszonyok, mintha nem is sejtették, mi járatban vannak az idegenek, szívélyesen a gépkocsi felé, madame Brunot fel is emelkedett a helyéről és valamiféle alázatos bókra görnyesztette derekát, kezével is integetett, hát azt látni kellett, micsoda zavarodott, savanyú képet vágta a tiszt! - Ez a madame Brunot! - mondogatták az öregasszonyok - jól kicsúfolta őket ez a madame Brunot!...

A gyerekek kavicsokat, göröngyöket hajtottak a gépkocsi után s ha a benne ülők dühösen visszaneztek, nem láttak egyebet, mint játékba mélyedt, nekik hátat mutató, rongyos kis kölyköket. A gépkocsi nem a falun keresztül, hanem nagyobb kerülővel tért vissza a telepre.

Röviddel ezután emberek jöttek vödörrel, meszelővel s eltüntették a házak faláról a felírást, nagy fehér foltokat mázolván a szürke alapra. A bolondos öreg Brunot-né a kezét csapkodta s örvendezve sápítozott:

- De szép így, de jól mutat! Az egészset bekenhetné, lelkem, hogy húsvétra szép legyen!

Az emberek döcögve nevettek, egyikük jól telefröcskölte Brunot-né házat mészfoltokkal. - Jó lesz így, öreganyám? - kérdezte, és ahogy továbbmentek, felhangzott mögöttük a halk, vénasszonyos viháncolás. - Jó lesz, fiam, jó lesz - kiabálta Brunot-né -, kitart, míg a gazdái itt lebzselnek nálunk!

A műszak vége felé a bányába is elérkezett a falubeli esemény híre, s jókedvre derítette a fáradt embereket. Ahogy a különböző utakról lámpával, csákánnyal a rakodó felé tartottak, a felvonóra várakozva, jóízű nevetés közben megbeszélték a dolgot. Jó munkát végeztek a vaillant-ok, derék gyerekek!

- A lányod biztosan közöttük volt - mondta az öreg Roger lőmester Laurent Prunier-nek, és kulacsából lehajtotta a maradék hideg feketekávéját. - Bátor kölyök, elvállalnám.

- Azt elhiszem - mondta a tizenhat éves fahordó, Georges Brunot.

- Te is elvállalnád, mi? Várj, míg kinő a bajuszod.

A felvonó nagyot zökkenve megállt, elnyelte az emberek sokaságát. Laurent Prunier odakiáltott a csoportvezetőknek:

- El ne feledjétek, az erdőszélen találkozunk, várjatok, míg valamennyien együtt leszünk.

Az emberek intettek: várunk, persze, hogy megvárunk! A keskeny föld alatti utakról új csapatok érkeztek, néhányan, az idősebbek régimódi főveget viseltek a fejükön, kezükben vagy a gomblyukra akasztva lámpa himbálózott, oldalukon az elmaradhatatlan kulacs. Csoportokba verődve, az érkezés sorrendjében várakoztak a felvonóra. Mindenki tudni akarta a nagy jókedv okát, egy-egy csípős megjegyzésre felharsant a nevetés, azután nagyot huppanva ismét megállapodott a felvonó és mélyében eltűnt a soron következő csoport.

- Ezek a tejelesszájúak mind nősnéneek - mondta egy bozontos üstökű, szürkeszakállú rakodómunkás, Wawrinec Tódor. Igen piszkos, elhanyagolt külsejű, idős ember volt, arcán ezernyi mély barázda, de apró szeme élénken, csúfondárosan csillogott. Annak ellenére, hogy ímmel-ámmal végezte munkáját, hogy lustaságával társai haladását is akadályozta s minden egyéb kérdés iránt is közönyt tanúsított, kedvelték az emberek a sok földet bejárt, hányatott életű öreg világcsavargót. - A Gentil-fiú lakodalmát is megérjük még.

- Hát azzal kit akarsz boldogítani? - kérdezte Rosta József. Együtt tréfált a többiekkel, de valami nagyon fájdtotta a szívét. Lám, az ő lányát nem említik, tapintatosan hallgatnak róla, mint mindig. Bezzeg Rose Prunier, a pöttömnyi kislány máris kivívta a sok meglett ember becsülését és

szeretetét.

- Hallom, igen tetszik a Kurz mérnök lányának - felelte Wawrinec.

Hatalmas hahota követte a bejelentést. Mathias Gentil tizenhét éves, együgyű kamasz volt, alamuszi és rosszindulatú kölyök, minden tréfa célpontja. Csillésfiú volt, rossz munkás, minden csoport, ahová beosztották, igyekezett túladni rajta. Amellett örökké óvakodni kellett tőle, nehogy a beszélgetésekből valamit felszedjen és továbbadja apjának, a vezetőség besúgójának,

Újabb csoport közeledett. Messziről hallatszott egy dühös hang kiáltozása:

- A te csoportodnak tizenöt mázsát kell kiadnia méterenként, és ma is tizennégyet hoztál ki. Egy hétre hiánynak írom be!

- Hát csak írd - dörmögte egy hang. - De arra is legyen gondod, hogy az aknászok meg a lőmesterek idejében lássák el anyaggal a munkahelyet.

- Mindig én tartsam a hátamat értetek? - dühösködött tovább az előbbi hang tulajdonosa.

- Ha keskeny is, sokat elbír...

Legtöbben hátat fordítottak a közeledő Marcel Gentil-nak. Apró, keszeg emberke volt, a hangja is vékony, sértette a fület. Odaértek a várakozókhoz. Laurent Prunier az emberke felé kiáltott:

- Hallod-e, Gentil, odafenn találkozunk az erdőszélen, rád is számítunk!

- Mi baj van már megint? - mordult rá Marcel Gentil.

- Semmi. Valamit meg akarunk beszélni. Ott leszel?

- Ott, ott - mondta Gentil, azután tovább hadart: - Az Étienne-ér termelése a legcudarabb. Csupa feltárt ér, azután mégis pizsmogtok, mint a...

Észrevette, hogy akihez szidalmait intézte, ninns már mellette, elvegyült a beszélgető tömegben. Újabb csoport tódult a felvonóba. A tárnákból még egyre hallatszott az üres vagy megrakott csillék tompa dübörgése. Gentil dühösen legyintett, továbbment.

- Inkább arra lenne gondja, hogy megerősítsék a légvezetékét - mormogta az öreg Roger. - Nap mint nap mondjuk neki, hogy meglazult...

- Meg fúrógépet adjanak! De ez csak pofázik, pedig tudja jól, milyen hiány van mindenben.

Egyszerre ott volt közöttük a fiatal Mathias Gentil; lóbálta hosszú karját, lába lötyögött, mintha laza drót kapcsolná törzséhez. Haja, szemöldöke szinte fehér volt s kissé nyitott szája egyszínű, egészségtelen, zöldes arcával. Úgy ódalgott az emberek közé, hogy jelenlétét mindig csak később vették észre. Ilyenkor valaki elkiáltotta magát: - Vigyázat! - Azután szájról szájra adták: - Vigyázat! Pszt! Vigyázat! - és Mathias Gentil bambán vigyorgott s csak álldogált közöttük lötyögő végtagjaival. Wawrinec Tódor újból rákezdte, ügyet sem vetve Mathias Gentil-ra.

- Az apja megegyezett Kurz mérnökkel. A lány kicsit öregecske, de van neki szépen kelengyéje, pénzecskéje. Ha kiöltöztetik a fiút, csinos gyerek lesz. Kurz mérnök megígérte Gentil-nak, hogy megteszi felügyelőnek a vejét.

Az öreg Roger belekapcsolódott a tréfába, ő is úgy tett, mintha nem látná az alattomban fülelő fiút.

- Hát a kölyök belement? Kaphatna jobbat is, mint a Kurz kisasszony, amilyen ügyes, jóképű gyerek.

- Belemegy, ha az apja ráparancsol. Gentil vasárnap készül leánynézőbe. Georges Brunot éleset füttyentett, mintha most venné észre Mathias Gentil-t:

- Vigyázat!

Ment egyiktől a másikig a figyelmeztetés: - Vigyázat! - és egyszerre mindenki álmélkodva nézett Mathiasra.

- No, nézzék, észre sem vettem, hogy itt vagy - mondta Wawrinec Tódor. - Persze, te már nem is köszöntöd a szegényembert.

- Én?... Én... - hebegte a fiú. Egyszeriben kereket oldott, keze-lába szinte egymásba gabalyodott a nagy igyekezetben. Hatalmas nevetés kísérte ide-oda futkározását, ahogy az egymást keresztező utak felé pislogott. Hamarosan ráakadt apjára, izgatottan suttogott a fülébe, az pulykavörösen ellódította magától s ádáz pillantást vetett a nevető csoportra, majd legyintett és loholt tovább.

A vidám csoport benyomult a felvonóba, az hatalmas zökkenéssel a magasba szökött; menet közben vagy négy telepet érintett, majd néhány száz méter után megállapodott. Az emberek az öltözőbe tódultak, azután kettesével, hármassal, ahogy elkészültek, siettek ki a szabadba, a kerékpármegőrzőhöz. Rosta József is kiemelte kerékpárját a boxból és Laurent Prunier-vel az erdőszéli kis tisztás felé tartott, ahol már néhányan várakoztak; egyesek a fűbe heveredtek, mások egy-egy fa törzséhez támaszkodva cigarettáztak, csendes beszélgetésben. Nagyokat fújva, gyors léptekkel közeledett Marcel Gentil, fontoskodva magyarázott valamit a mellette ballagó embereknek, és már messziről, kellemetlenül vékony hangján kiáltotta Laurent Prunier felé:

- No halljuk, miről van szó?

Laurent Prunier tömzsi lábát törökösen keresztbevetve ült a gyepen, nyugodtan bevárta az érkezőket, csak azután felelt:

- Idefigyeljete, emberek, arról van szó, hogy Henri Martin* ügyében nem akarnak újabb tárgyalást kitűzni. Hát nekünk, Pas de Calais megye bányászainak együttesen tiltakoznunk kell e galádság ellen. Beszéltem a megyei vezetőséggel, ők velünk vannak, és...

A megkezdett mondatot félbeszakította Marcel Gentil sivító hangja:

- A megyei vezetőség nem elég! A legfelsőbb vezetőséghez kell fordulni és engedélyt kérni, de én az egész tiltakozást ellenzem és céltalannak találom, ha akarod tudni!

Rosta Józsefet máris elöntötte a méreg.

- Velünk tartanak a becsületes szocialista munkások, a megye szocialista képviselői is, ez nem elég neked, Marcel Gentil? Te azokkal akarsz paktálni, akik az amerikaiaknak kedveznek, az ő talpnyalóik...

- Hagyd el, Joseph - mondta Laurent Prunier - ne tüzelj.

- De, csak mondja, beszéljen csak! - ordította Marcel Gentil.

Az öreg Roger karonfogta Rosta Józsefet és csillapítóan a fülébe súgta: - Tartsd a szád, Joseph, ha nem akarsz keveredni!

Laurent Prunier egy pillanatig keményen szembenézett a dühösen hadonászó, keszeg emberkével, azután feltápáskodott a földről, nyugodtan

---

* Anri Márten, kiváló francia békeharcos.

szedegette nadrágjáról a rátápadt fűszálakat.

- Ha a szociáldemokrata munkássággal nem tudunk megegyezni, majd boldogulunk nélkülük is. Amikor legutóbb Simone-nak, szegény Henri Martin feleségének összegyűjtöttük azt a kis pénzt, ti akkor is különváltatok... mégis nyélbe ütöttük a dolgot. Hát azt mondom, menjünk haza, emberek, este találkozunk a pártban.

Marcel Gentil, míg az országút felé tartott, pulykavörösen magyarázott valamit az őt követő néhány embernek. Mások is felültek kerékpárjukra; nyoma sem volt már az iménti jó hangulatnak, mogorva, fáradt férfiak meneteltek Tréparville felé. Rosta József azt mondta Laurent Prunier-nek:

- Szeretném kicsit kinyújtóztatni a lábam, egészen meggémbereedett. Ne menjünk át gyalog az erdőn?

- Mehetünk.

Baloldalukon tolták a kerékpárt, rátértek az erdei útra. A bányát körülfogó erdő, évszázados faóriásaival az egyetlen üde zöld színfolt volt Tréparville környékén, ez a terület azonban el volt zárva a lakosság elől. A nem nagy kiterjedésű erdő sűrű lombsátrával, gomba-, moha-páfrányillatával áthatolhatatlan rengeteg benyomását keltette, de a valóságban, bármely irányban haladt a sétáló, tizenöt-húsz percnyi gyaloglás után kerítésbe ütközött.

A bányamunkások még két esztendővel ezelőtt sem közlekedhettek az erdei úton, csupán az országút felől közelíthették meg a falut. Akkor azonban fellázadtak és követelték a maguk számára is az erdőn át való szabad közlekedést. Hosszas huzavona után a bányatársaság kénytelen volt engedni, műszak előtt és után fél órára megnyitották a kerítéskapukat -, de a bányászcsaládoknak az erdő továbbra is zárt terület maradt. Még az kellene, hogy a sok maszatos kölyök felferje az erdő csöndjét, kandiszemű bányászasszonyok leskelődjenek a tisztviselőtelep konyháinak ablakán, vasárnaponként leheveredjenek a zöld mohára s kifújják magukból az elmúlt hat nap sok gondját, keserűségét, fáradalmát! Sétáljanak a vasúti töltés mentén, ha friss levegőre vágyódnak - így gondolkoztak a bányatársaság urai.

A két ember lassan és elgondolkozva bandukolt a keskeny erdei úton. Rosta József haladt elől, mögötte halkán surrant a füves ösvényen Laurent Prunier kerékpárja. Rosta József nem fordult hátra, mikor megszólalt.

- Fiatalabb koromban nem bírtam magammal, ha jött a tavasz. Italtól soha nem mámorosodtam meg, de a mi hegyeink levegőjétől, így tavasz kezdetén, duhaj kedvem támadt s csak úgy feszítette mellemet a nagy öröm meg várakozás. Mit tudtam én, kis falusi kölyök, mi után vágyakozom?

- Aztán megtanultad, mi?

- Meg. Ma már tudom, de hiányzik belőlem az öröm. Inkább fáj, ha így érzem a tavaszt.

A másik ember hallgatott egy ideig, azután szigorú hangon mondta:

- Nem jól van ez így, Joseph. Örökösen hazavágyol, tudom én azt. Hiszen az biztos, felétek más világ van, de te nemcsak azért küzdöttél, hogy ott, nálatok megvalósuljon a szocializmus. Úgy teszel, mintha egyedül Magyarországot, a magyar dolgozókat ülted volna le a két hónapodat,

hányódtál volna munka nélkül, meg a németek fogságában s most elmarad a jutalom. Így van?

- Így. De egyéb is van. - Fél kézzel irányította kerékpárját, fejét lehorgasztva, dűnnyögve beszélt. - Mit szenvedtem én? Semmi az a másokéhoz képest, hiszen élek, családom van, otthonom - csak éppen célja nincs az életemnek. Nézd, Laurent - és hirtelen mozdulattal csapzott, fénylő hajába túrt öt ujjával - ezek itt megint készítik a háborút. Lassanként bele akarják vonni egész Ázsiát, azután mi következnenk, hiszen tiszta sor ez, a gyerek is látja a szándékukat. - Rácsapott kerékpárjára, a csengő halkán megzörrent. - Hát engem megint hurcoljanak el és dolgozzam - ezeknek? Egyszer a németeknek, máskor az amerikaiaknak? Megyek én szívesen, de a mieinkért. A mi ügyünkért. Ha meg itt vagyok...

- Jól van, ne tüzelj! - A kerítés közelébe értek, az út kiszélesedett, Laurent Prunier előretolta kerékpárját és Rosta József mellett haladt. - Hiszen a háború nemcsak rajtuk múlik! Az amerikai nép is tudja már, hogy a merényletet nemcsak ellenünk, de ellenük is tervezik. Megtudják ezt egyebütt is, mindenütt a kapitalista világban. A békemozgalom egyre erősödik, nem gyerekes beszéd ez!

- Tudom, tudom. De van egyéb is...

A kapuban két amerikai közkatonája ácsorgott, cigarettázva, látszólag ügyet sem vetve a távozókra; azok köszönés nélkül léptek ki, az országútra fordultak. Itt nagy volt a forgalom, kerékpárok száguldtak el mellettük szapora csengetéssel, egy-egy teherautót kerülgetve, néhol összetorlódva; kurta szavak repkedtek ide-oda, nevetés hangzott s közben szállt lefelé az este, a hanyatló nap fényében vibrált az országút pora.

- Van egyéb is - mondta elgondolkozva Rosta József s miután semmi hajlandóságot nem mutatott arra, hogy felüljön kerékpárjára, Laurent Prunier mindkettőjük gépét az út szélére irányította.

- No, mi az a nagy baj?

- Hát... valahogy ellustulok. Megteszem, amit kiosztotok rám, elvégzem a dolgomat, de az a régi érzés, az az öröm, tudod, az nincs meg és magamtól már nem kezdek semmit, nem fűt semmi - no, hát öregszem - fejezte be kesernyés nevetéssel.

- Bolond beszéd, Joseph. Egyetlen ősz hajszálat sem látok az üstöködben.

- Az családi nálunk. Anyám is úgy halt meg, fekete hajjal.

- Hány éves volt?

- Hát... talán harmincnyolc-negyven, olyanforma. Gyerek voltam még, késői gyerek.

Laurent Prunier - izmos, széles mellkasú ember, a haja rövidrenyírt, a bajusza tömött tömpe orra alatt - vizsgálódó pilkntást vetett régi barátjára. Laurent Prunier kedvelte a pontosságot, a rendet, nehezen tudta beleélni magát a másik ember bonyolult lelkiállapotába és tulajdonképpen ezt is rendtelenségnek minősítette. Az ember, ami saját sorsát illeti, belenyugszik kényszerhelyzetekbe, mert tudja, hogy a nagy kérdéseket egyénileg nem lehet megoldani, s nem vesztegeti el erejét az önmaga helyzetéért vívott küzdelemben. Ez a lehorgasztott fejű, gondokba merült ember mindössze talán harminchat éves és lám, máris kifáradt. Furcsák ezek a kelet felől jött

elvtársak; van, aki, mint ez itt, elcsügged, a másik, az öreg Wawrinec, közönyössé válik, arra is volt példa, hogy elzülленek. Természetesen ezek a kivételek. A három magyar bányász, aki vagy öt esztendeje tért vissza hazájába, semmiképpen nem tartozott ehhez a fajtához. Bizonyosan odahaza is lelkes, jó munkát végeznek. Joseph Rosta valóban megváltozott az utóbbi években. Nem külsejében; inkább túlon túl fiatalos a hosszú hajával, az arca meg keskeny s mintha vésővel lenne kifaragva – állapította meg Laurent Prunier, ahogy fokozódó érdeklődéssel vizsgálta a jól ismert arcot. Belülről jön ez a lankadás, kedvetlenség. De a mindenségét, hát szedje össze magát, azért férfi – s már mondta is, kemény és igen határozott hangon:

– Szedd össze magad, Joseph, ne sopánkodj, mint valami vénasszony. Közöttünk te éppen olyan jó munkát végezhetsz, mint odahaza. Hiszen éppen arról van szó, ha ezek a bitangok háborút robbantanak ki, ne legyünk készületlenek. Ha elengeded magad, megint elhurcolnak, de akkor magadra vess!

– Jól van, szidj össze, megérdemlem én azt – mondta Rosta József. Egyenesen szembefordult társával, elmosolyodott és hirtelen felpattant kerékpárjára. – No, állod a versenyt?

– Állom hát.

Sebesen eliramodtak a falu felé, az elmaradozók biztató kiáltásokat küldtek utánuk: – Ne hagyd magad, Laurent!... Feküdj bele, Joseph!... – Rosta József hol maga mögött hallotta az egyenletes, szabályos pedálozást, hol megelőzte őt Laurent Prunier. A zömök, izmos ember szinte odanőtt kerékpárjához, arca semmit nem veszített megszokott nyugalomból. Pompás ember, gondolta Rosta József és valami gyerekes fellobbanással elhatározta, hogy a jövőben igyekszik minden téren követni Laurent Prunier-t, a tapasztalt, idősebb barátot, lám, még a kerékpározás is jobban megy az ő módszere szerint – s Rosta József is kezdte megfontoltan, egyenletesen taposni a pedált. Arra eszmélt, hogy a másik vagy kétszáz méterrel megelőzte s onnan kiált feléje, ahol a fő vasútvonal szeli ketté az országotat:

– Tanulj meg kerékpározni, öreg Joseph. Jó álmokat.

– Jó álmokat.

Laurent Prunier befordult a töltés mellett, Rosta József meg lassabban folytatta útját a tréparville-i főutca felé. Most azután madarat lehet fogatni Laurent-nal; estére mindenki tudja majd a pártban, hogy kerékpárversenyben legyőzte őt, a fiatalabbat. Erre büszke Laurent Prunier, meg a tenorhangjára. Minden lehető alkalommal szólót énekel s ha méltatják szép énekét, örvendezik, mint valami kamaszfiú – de azt magától értetődőnek tartja, hogy nincs nála derekabb, megbízhatóbb, bátrabb ember az egész bányavidéken. Míg Rosta József ezt megállapította, megint csak felébredt benne a vágy, hogy mindenben hasonló legyen a tréparville-i helyi csoport párttitkárához.

Lassan, kissé tétován gurultak a kerekek a főutca kezdetén, ahol egy-egy magányos ház után beépítetlen telkek következnek. Szétnézett, nem látja-e a feleségét – Pauline vonata ilyen időtájt érkezik Roubaix-ból. De nem. látott asszonyokat, fonott szatyorról, az állomás felől jönni, késő volt már, hiszen ő

alaposan eltöltötte az időt az erdei sétával.

Csupán egy görnyedt asszonyi alakot látott az egyik telek mellett vánszorogni. Egyik kezével a kerítés deszkáit tapogatta, meg-megállt s arccal szinte előrebukott, ahogy görcsösen markolászta a léceket. Rosta József megnyomta a pedált – úgy látszik, segítségre szorul az öregasszony.

Azután, ahogy közeledett, valami irtózatosságot érzett a melle tájékán. A kis, kopott, kockás kabát oly ismerős! Meg a súlyos konty az asszony nyakszirtje fölött, a magas szárú cipő, amit nap nap után lesegít felesége lábáról!

– Pauline! – azt hitte, hogy ordítás szakad ki torkából, pedig csupán halk nyöszörgést hallatott. – Pauline!

Leugrott kerékpárjáról és néhány rohanó lépéssel beérte az asszonyt.

– Pauline! Mi történt, kedvesem?

Az asszony hirtelen elengedte a kerítést, arcán előmlött az öröm. A férfi átfogta a tántorgó kis alakot, majd két karjába emelte s a kerékpár ülésére helyezte.

– Kibírod így hazáig?

– Hogyne, Joseph, nagyon kényelmes – és egész könnyű teste súlyával a férfi vállához támaszkodott. Rosta József tolt a kerékpárt és óvatosan egyensúlyozta az ide-oda imbolygó asszonyalakat. A mellét ért ütés veszített erejéből, valami állandó, gyötrő fájdalom költözött helyébe és már képes volt visszaszorítani a torkát fojtogató nyöszörgő hangot. Egyre mondogatta magában: Pauline, kicsi Pauline... de nem kérdezett semmit. Az asszony kezdte el, szaporán kapkodva a lélegzetet:

– Én nem tudom... napok óta ezek a görcsök... most meg úgy előkapott, hogy alig vonszoltam magam...

– Most is fáj, Pauline?

– Á, most jobb, sokkal jobb. Otthon majd fedőt melegítünk, ne félj, elmúlik ez.

Éjfél lehetett, mire Laurent Prunier-nek sikerült valahol egy rozoga bérautót szereznie. A két férfi elhelyezte a félig eszméletlen Pauline-t, s a zakatoló alkotmány elindult a lens-i kórház felé.

4.

A lens-i kórház régi épület volt; a vastag, szürke falakba törésekhez hasonló ablakszemeket vágtak, a szűk folyosókon kaszárnyák emberi verejtékkel vegyes karbolszaga érződött. A keskeny folyosókon is voltak betegágyak, valamint a fal mellé készenlétbe helyezett hordágyak, úgyhogy alig lehetett közlekedni az áporodott levegőjű, örökké félhomályos, barátságtalan helyen. Kis falmélyedésekben elhelyezett Krisztus- és Mária-szobrok alatt éjjel-nappal mécses pislákol s a faragott szentek szelíd-közönyös arckifejezésén mit sem változtatott az őket körülvevő sok emberi nyomorúság. Fiatal apácák térdet hajtva suhantak el a szobrok előtt, s ha a folyosón érte őket a déli vagy esti ájtatosság ideje, az imazsámolyon térdepelve, fejüket két összekulcsolt kezükre hajtva, áhítatosan morzsolták a

rózsafüzért és nem hallották meg a nyitott ajtajú szobákból s a folyosóra helyezett pótágyakból felhangzó nyöszörgést: – Kedves nővér... Nővérke, kérem... – A kedves nővérek úgy gondolták, hogy véges az emberi élet, igen kevés jelentősége van az örökléthez viszonyítva. A földi szenvedésekért megkapjuk méltó jutalmunkat a mennyben, ezért nem tartották olyan sürgősnek a test kínjainak pillanatnyi enyhítését. Szükszavúan, közönyösen végezték munkájukat, pontosan betartva az orvosi előírást. A gyógyulókra nem sok ügyet vetettek a nővérek; az üres kézzel, üres zsebbel távozó boldoguljanak, ahogy tudnak a világi életben – e lesütött szempárok érdeklődése azok felé fordult, akik indulóban voltak a túlvilági útra.

A lens-i kórházban mindig nagy számmal voltak az ismeretlen égi táj felé készülődők, hiszen a beteganyagot a környező bányavidék és a gyárak szolgáltatták. A nővérek szerint ezeket kellett ellátni útravalóval, hogy pályájuk végállomásán alázatos szívvel tudjanak köszönetet mondani teremtetjüknek nyomorúságos életükért.

Távozásukat enyhe izgalom, serény készülődés előzte meg. Ha a beteg esetleg arról szótt balga képzeteket lehuny szemhéja mögött, hogy saját lábán, férje, apja vagy gyermeke karján távozik majd a kórházból, a nővérek szíves gondoskodása eloltotta lelkében a reménykedés pislákoló lángját.

Így történt ez a 4-es kórterem 18. ágyán fekvő beteggel is, egy szépséges pillanatban, amikor a csillapítószer hatására úgy érezte, hogy a fájdalommal együtt súlyos tehertől szabadult. Valami finom fátyol mögé rejtőzve szemlélte a külvilágot s szötte reményteljes gondolatait férjéről, kislányáról, jövő életéről. Gyengéd mosoly bujkált szájaszélén, kis, riadt mosoly: mi lett volna, ha meghal anélkül, hogy férjének elárulja a nagy titkot? Keserves elképzelés, jó, hogy túl van a veszélyen. Amint hazaér, közli Josephfel a titkát, s azután, a jövőben nem követ el ilyen gyerekségeket.

Így lebegett álom és ébrenlét között, folyvást ez egyetlen gondolat körül keringve. A szomszéd ágy szélén idős asszony ült durva kórházi ingben, meztelen lábán papucs, szürke, vékony kis varkocsát fonta össze fűrge ujjakkal, közben a mozdulatlan asszonyhoz hajolt.

- Nem szomjas, madame Rosta?
- Nem, köszönöm.
- Jobban van?
- Igen, köszönöm.

Az asszony tovább fonta haját s azt dünyögte: – No, szegény fejed a tudórakoddal... – A kórteremben meggyújtották a sápadt fényű villanyégőt. Kis mozgás keletkezett, a vacsorát megelőző csoszogás; hálószekrényfiókokat húzgáltak, bádogevőeszközökkel csörömpöltek. Bejött a kövér arcú, pirospozsgás osztályos nővér és kacszázó léptekkel egyenesen a 18-as ágy felé tartott, két kezét elrejtve ruhája bő ujjában.

– Madame Rosta – mondta –, vacsora után felkeresi a tisztelendő úr. Készüljön fel, gyermekem.

Az asszony megmozdult, szeme valószínűtlenül nagyra tágult.

- Mire? – kérdezte és keze megrebbent a takarón.
- Az úristen szándéka kifürkészhetetlen! – a nővér fonnyadt ajka sebesen mozgott, mintha finom csemegét ízlelgetne. – A mi kötelességünk, hogy

belenyugodjunk az ő akaratába.

Kis csend volt, azután azt mondta a beteg asszony és igyekezett kissé felemelkedni párnájáról:

- Kedves nővér, előbb a férjemmel szeretnék beszélni. Kérem, értesítsék a férjemet!

- Majd... Ne legyen türelmetlen, gyermekem,

- Kérem, nővér - suttogta Pauline és két kezét rimánkodóan összekulcsolta -, kérem... feltétlenül beszélnem kell veled.

- Ej, kedvesem - mondta a nővér kissé türelmetlenül -, megmondtam, hogy vacsora után itt lesz a tisztelendő úr. Honnan kerítsem elő a férjét éjnek idején?

- Előbb a férjemmel kell beszélnem - ismételte makacsul az asszony. - Ha a nővér úgy gondolja, hogy van még idő... akkor a tisztelendő úr is... ráér.

Szemmel láthatólag kimerítette a sok beszéd, visszahanyatlott párnájára és ujjait morzsolgatta szüntelenül. A nővér még jobban elvörösödött a méltatlankodástól. Micsoda megátalkodott beteg! A tisztelendő úr várhat? Hiszen az elmúlás itt van, órák kérdése, nem veszi észre ez az együgyű teremtés?

- Ne vétkezzen, gyermekem, ilyen komoly órában. Férjével holnap találkozhatik, ha minden befolyástól mentesen részesült az isteni kegyelem...

- Nem! - Az átlátszó ujjak táncoltak a takaró fölött, az egész könnyű kis test remegett a rémülettől és felháborodástól. - Ne jöjjön a pap... Köszönöm, nővér... ide ne jöjjön!

- Nem tudja, mit beszél! - A vörös arc kissé eltorzult. - Térjen észére, fiam és ne lázadozzon isten és az egyház parancsolata ellen. Gyónja meg bűneit...

- Nincs bűnöm - suttogta az asszony. Elmosolyodott és fejét ingatta a párnán. - Nincs mit meggyónnom. Egyedül csak a férjemmel... vele kell beszélnem.

- Ne hozzon méregbe, maga... - A kövér apáca végképp levetkőzte méltóságteljes magatartását, nyers hangú, tenyeres-talpas, öreg templomos parasztasszony volt, aki ott hadonászott az ágy mellett. Azt akarta mondani:

- Maga arcátlan teremtés - azután keresztet vetett és így folytatta: - A tisztelendő úr majd észre téríti. De annyit mondhatok, keresztényhez méltatlan, bűnös viselkedés az ilyen. Én imádkozom magáért a boldogságos szűzhöz...

- Ne tessék... Az orvost küldje... ő majd telefonál Tréparville-be a férjemnek... a pártba - értesítik őt...

- Szólt volna a délutáni viziten - mondta most már egészen kurtán, ellenséges hangon az apáca. - Azt hiszi, nincs neki más dolga, mint telefonálgatni. Ne zajongjanak! - fordult pulykavörösén az ágy köré gyülekezett, suttogva, majd egyre merészebben méltatlankodó betegekhez. Egy fiatal szövőlány, borzas, örökké vidám teremtés, aki egyik kórteremből a másikba vitte-hozta a híreket, ezt mondta:

- Mégiscsak disznóság! Hagyják békecsendesben meghalni az embert!

Valaki csillapította: - Ne jártasd a szád, te! Mit szólsz bele... - Az apáca

kifelé csoszogott, ugyanakkor jött a konyhalány, nagy tálcán sorakozó bögrékkel. A betegek visszatértek helyükre s a szürke varkocsos asszony leült a 18-as ágy szélére.

- Ne törődjön a nővérrel. Ezek valamennyiünket eltemetnének, azt hiszik, külön jutalmat kapnak majd minden egyes, szentelt olajjal megkent halottért. Oda se neki, édesem, hiszen látom én, hogy könnyebben van. Érti maga is, ugye?

Elhallgatott és szánakozva nézte a takaró alatt vonagló kis alakot.

- Vén csoroszlya - mormolta -, ezt jól megcsinálta! Azt a hátralevő kis időt is sokallta, hiszen alig él már ez a szerencsétlen kis asszony.

Akkor Pauline megmozdult és az asszony keze felé tapogatózott.

- No mi kell, kedvesem? - kérdezte az rekedtes suttogással.

Kanálcsörgés hallatszott, hangos kortyolgatás; a betegek szidták a híg levest, a borzas lány kijelentette, hogy az ő kutyájuk bele se szagolna ilyen vacsorába. Nemigen pillantottak a 18-as ágy felé, zavarta őket az agyongyötört asszony látványa, s az előbbi jelenet emléke, igyekeztek elfelejteni azt. Maga a halál nem rémítette őket, megszokott vendég volt az a 4-es kórteremben és a lens-i kórház egész területén. Jó annak, akit elkerül és saját lábán távozik az épületből, de ha nem úgy történik, hát istenem, ilyen az emberi sors, bele kell nyugodni. Senki sem ügyelt a két asszony suttogására.

- Ugye, maga hamarosan kimegy innen? - kérdezte Pauline.

- Úgy van, hogy a hét végén. De mit lehet tudni, talán maga előbb áll talpra.

- Nem, kérem, hagyja ezt. - Pauline felemelte a fejét, a másik asszony igyekezett nyaka alá hajtani a kemény párnát. - St. Paul-ba való, ugye?

- Oda.

- Nem nagy út Tréparsville-ig. Kis séta, egy vasárnapon, ha megtenné!

- Mit, lelkem? Mondja csak.

Pauline sűgva, el-elakadozó hangon belekezdett szerény kis élete történetébe, s ahogy sietett, hogy a végére érjen mondanivalójának, ide-oda kanyarodott, ebbe is belekezdett, meg abba is, hol a gyermekkoráról beszélt, hol meg a pillanatról, amikor férje a kerékpárra ültette néhány nap előtt s őt úgy, de úgy megkínozták a görcsök! Az anyjáról beszélt, a párizsi szobalányról. Azután meg: - Tudja, a férjem magyar ember, az ő hazája messze van, keleten s ott már úgy van, mint a Szovjetunióban, hiszen talán hallotta maga is... Oda készül ő, hét esztendő óta hazavágyik. Úgy volt, hogy elindulunk. A betegség... a pénz... az orvos azt mondta, itt kell maradnom - hadarta összefüggéstelenül. - A mama, övé a bútor, minden, nekik mindig csak a puszta életre telt. Meg ő, Pauline, nem is akart vásárolni, rendezkedni, gondolta, amúgy sem öregszenek meg Tréparsville-ben, mire jó a sok felesleges lom? A kötéssel keresett pénzt inkább félrerakta. Ott ült a pénzen, mondta és boldogan elmosolyodott, mert a mama szalmazsákjában őrizte, bádogdobozban és azon ülve kötögetett esténként.

- Egyszer már összegyűjtöttem, mikor őt a fogságból hazavártam. Az elment a betegségemre.

- Azóta megint gyűjtött? - kérdezte a szürke hajú asszony és mellén

összefogta a hálóinget, mert kissé fázott ott az ágy szélén ülve. – És a férje megint csak nem tud róla?

– Nem, persze hogy nem – mondta Pauline és felragyogott az arca. – Azt mondtam, néhány sous-t fizetnek a munkámért. Mit tudta ő, nem kételkedik ő abban, amit én mondok! De gondoltam, ha szűken is, megélünk valahogy, és ha én egyszer nem leszek, ő mégiscsak hazamegy a kislánnyal Magyarországra.

Mert csakis miattam maradt, olyan jó ember, ő, nem tudja azt senki, milyen jó ember... Erre gyűjtöttem én. Nem gondoltam, hogy ilyen hamar, hát azért nem szóltam neki. Elképzelttem, milyen lesz az arca, ha kinyitja a bádogdobozt. Mert van abban elég... Az én munkámat megbecsülték Roubaix-ban, a tisztviselőasszonyoknak dolgoztam, jó pénzért... Mesélje el neki így, ahogy volt. És hogy beszélni akartam vele, de ők a papot... a papot küldték... Hogy most már nem kell... Vörös temetést, ha lehet... ezt üzenem.

Elhallgatott, szemét lehunyta s a másik asszony sürgetően kérdezte:

– Azt akarja, hogy menjek el hozzá? Mondjam meg, hová rejtette a bádogdobozt?

Választ nem kapott. Megérintette Pauline vállát.

– Mondjam, hogy neki gyűjtötte az utazásra?

Pauline szeme megrebbent s az asszony enyhe szorítást érzett a kezén. A megnyúlt, mészfehér arc fölé hajolt.

– Legyen nyugodt, kis Pauline, pillanatig se nyugtalankodjon. Az első vasárnapon, ahogy innen szabadulok, felkeresem a férjét és megmondom...

Állt meggörnyedt derékkal, azután gyengéd kézzel lezárta Pauline szemét.

*

Pas de Calais és Nord megye bányász küldöttségei, a párizsi központ képviseletében megjelent elvtársak, valamint úgyszólván egész Tréparsville ott haladt a szerény, szürke fakoporsó mögött. Vörös zászlóerdőt lengetett a márciusi szél és szállt az ének – rekedtes, mély férfihangok, meleg asszonyi hangok és messze csengő gyerekhangok pillanatnyi szünet nélkül énekelték a mozgalmi dalokat Rosta Józsefné temetésén. A menet nagy kerülőt tett a temető felé, végighaladt a hosszú főutcán s csak azután kanyarodott az országúiról elágazó mellékösvényre. Száz és száz ember állta körül a sírt, lengtek a vörös zászlók és még egyre szólt az ének. Az együttesből kicsendült Laurent Prunier szép tenorhangja: amikor az első göröngy ráhullott a kis szürke koporsóra, egyetlen másodpercre mintha kettétört volna ez a hang, hogy annál diadalmasabban szárnyaljon nagy magasságok felé.

– Bátor kicsi asszony volt – mondta valaki.

– Az volt. Derék kis asszony.

Az egálja szinte lángolni látszott a kibontott vörös zászlók rengetegében.

Néhány hét telt el a temetés óta. Az idő nem sok változást hozott Rosta Józsefék életébe; mindenki végezte a maga dolgát, esténként összetalálkoztak az áporodott olajszagú konyhában. Az öregasszony a tűzhely körül tevékenykedett, Jeanette élményeit mesélte nagyanyjának, a hallgatag férfi újságot olvasott az ablak mellett – csupán a szalmazsák szélén kuporgó kis alak hiányzott.

Meg a bádogdoboz Michaud-né szalmazsákjából. A St. Paul-i asszony egy héttel a temetés után a bányatelepen kereste fel Rosta Józsefet. A kerítéskapunál várta a műszak végét, egy kövön ülve. Hallgatta az amerikai közkatonák érthetetlen karattyolását s minden távozótól megkérdezte: – Nem látta Joseph Rostát?

Egyesek úgy tudták, hogy Joseph Rosta az országút felé vette útját, mások még az öltözőben látták – az asszony meg várt türelmesen. Kis, szürke varkocs kunkorodott a feje búbján, igen sápadt kórházi színe volt s elmenőben néhányan kíváncsian megkérdezték tőle:

- Mama, mi jót hozott Joseph Rostának?
- Megmondom majd neki, lelkem – és várakozott tovább egykedvűen.

Végül Rosta József is jött a kapun át, egyedül, maga mellett tolvaj kerékpárját. – Rosta elvtárs, keresik! – ki áltotta a Brunot-gyereket, amint éppen felugrott kerékpárjára. A férfi közönyösen felnézett: – Kicsoda? – Hát az a néni – mondta a fiú és elkarikázott. Az asszony indult már a férfi felé.

- Maga az a Rosta József? Lens-ből jöttem, a kórházból, üzenettel.

A férfi összerezgett, mintha ütés érte volna s egyetlen boldogító másodpercre elképzelte, hogy felesége él, csupán rövid időre eltávozott, a lens-i kórházban ápolják. Azután elindult az asszonnyal az erdőn át s az elmondta Pauline utolsó napjának történetét és mindazt, amit az elrejtett bádogdobozról tudott.

– Utoljára még annyit mondott, hogy vörös temetést szeretne. Nem jöhettek idejében, csak tegnap engedtek ki, így hát nem tudtam...

- Megvolt – bólintott a férfi. – Úgy temettük, ahogy kívánta.
- Aztán szép volt?
- Szép, szép – mormolta Rosta József.
- Voltak sokan?
- Voltak.

A vasútállomásra kísérte az asszonyt, estig várakozott, míg az felszállt a St. Pault érintő helyi vonatra. Azután hazament és vacsora, mosakodás nélkül felment az emeleti szobába. Másnap este Michaud-né jelenlétében kivette a szalmazsákjából a bádogdobozt. Az öregasszonyt majd szétvetette a kíváncsiság, de nem mert kérdezősködni. Veje a temetés óta kissé félelmetes jelenség volt a szemében, oly komor, sötét tekintetű, hogy valósággal félt tőle. Mondta is a szomszédasszonyoknak:

– A hívő lélek megnyugszik isten akaratában. Valamennyiünknek van halottunk, nyugodjanak békecsókban – és ájtatosan keresztet vetett – meggyászoljuk, megsiratjuk. De az én vőm, az úgy járkál, mintha az ördög üzné... vagy a rossz lelkiismeret. Nem azért, hogy rosszat mondjak róla, megvan neki is a maga keresztje, de a hitetlen embert isten nem részesíti vigasztaló kegyelmében.

S ez egyszer igazat mondott az öreg Michaud-né. A vigasztaló kegyelem messziről elkerülte Rosta Józsefet. Elvégezte munkáját a bányában, kerékpárjával bejárta a környékbeli falvakat, felszólalt munkásgyűléseken, esténként megjelent a párt olvasótermében, részt vett a megbeszéléseken – de a nyugalom elkerülte. Megint csak Laurent Prunier volt az, aki megszólaltatta a zárkózott embert.

– Mik a terveid, Joseph? – kérdezte tőle, amikor már öt hét telt el Pauline temetése óta, s látszólag minden visszazökkent a régi kerékvágásba.

– Nekem? Nincsenek terveim – felelte Rosta József.

A zömök, határozott beszédű tréparsville-i párttitkár egyenesen a tárgyra tért.

– Ha úgy határoznál, hogy a kislánnyal visszamész Magyarországra, mi mindenben a segítségedre leszünk. A szükséges pénzt is megszerezünk, arra ne legyen gondod.

– Van pénzem – mondta csendesen Rosta József.

– Honnan?

A férfi beszámolt a St. Paul-i asszony látogatásáról és felesége utolsó üzenetéről.

– Tudta, hogy miatta maradok. Úgy érezte, szabadulni szeretnék tőle. Ebben a tudatban halt meg – fejezte be Rosta József és arca megkeményedett a fájdalomtól. – Ha most útnak indulnék, igazolnám...

– Elég! – Laurent Prunier erélyesen az asztalra csapott. – Ez nem kommunistához méltó beszéd, Joseph Rosta! Úgy cselekedj, ahogy az ésszerűség diktálja és ne gyötörd magad agyrémekkel. Mi vagy te? Férfi vagy te, vagy sápiítózó vénasszony? Csomagolj és eredj vissza a hazádba, ott majd helyrebillentik az egyensúlyodat. Én untig eleget mérgeződtem már veled.

Olyan volt Laurent Prunier kiabálása, mint a simogatás, Joseph Rosta megnyugodott tőle, egyszeriben minden átlátszóvá, könnyen érthetővé lett. Valóban, az önkínzás méltatlan hozzá, gyengeségre vall, értelmetlen és céltalan. Bármint kutat emlékezetében, együttélésük tizennégy esztendeje alatt soha nem vétett a felesége ellen, szerette és becsülte Pauline-t.

Kissé kiegyenesítette hajlott derekát, felemelte lehorgasztott fejét s higgadtan végiggondolta, hol kezdje meg az utazás előkészítését. Mindenesetre levelet ír Tréparsville-ből hazatért társainak, valamint Vilma nővérének, amelyben értesíti őket terveiről. Azon nem törte a fejét, mihez kezd majd otthon. Dolgoznak a Pécs környéki bányák, egy régi vájárra bizonyosan szükség van. Pécs!... Ismét látni fogja a Mecseket, a Köveshegyet...

Ezen az estén is, míg az eddiginél is nagyobb érdeklődéssel olvasta a Szabad Népet, amit mindig néhány napos késéssel kapott meg Budapestről, különösen a bányászatról szóló beszámolókat kereste, s igyekezett képet alkotni magának az otthoni életről. A mosogatáshoz feltett víz duruzsolt a tűzhelyen. Jeanette kis zsámolyon himbálózott nagyanyja lábánál, minden pillanatban attól kellett tartani, hogy hanyatt esik; az öregasszony sárga zsiradékkal kengette a kislány lábát, valami fehér rongyot csavart a bokájára, s minduntalan rászólt:

- Maradj veszteg, te. Nem volt elég mára?

A kislány kuncogva nevetett.

- Mi ez a kis horzsolás? Azt látta volna, mit kapott Louise! Akkora kék folt volt a szeme alatt, mint... mint az öklöm!

- Aztán sírt nagyon?

- Persze. Angèle nővér visított, szét akart választani minket, én meg, mintha nem neki szánnám, jót rúgtam a lábába, csak úgy kapkodta ijedtében.

Michaud-né dökögve nevetett, Rosta József meg a térdére terítette újságját. Szóval megint verekedett a kislány. Olyan, mint egy rakoncátlan fiú; az öregasszony mindenen csak nevet, szinte biztatja Jeanette-et ezekre a „hőstettek”, pedig valójában szidást érdemelne. Ámbár, ha az ember elképzei Angèle nővért, amint a lábát kapkodja, nehéz megállni nevetés nélkül. Rosta József a kislányához fordult: - Ki kezdte a verekedést, te vagy Louise?

Jeanette lekapta a lábát nagyanyja öléből, harciasan felelte: - A verekedést én! De ő sértett meg engem!

- Mivel, kicsi Jeanette?

- Csúfolt! Hogy így magyar, meg úgy!

Hirtelen elhallgatott és Rosta József sem szólt többet, lassan ismét kezébe vette az újságot. Tehát Jeanette-et magyarnak mondta a Louise nevű kislány és Jeanette ezt sérelmesnek találta magára nézve. Mélységes lehangoltságot érzett. Ezzel a gyermekkel induljon útnak Magyarország felé? Talán soha nem tud majd beleilleszkedni az otthoni életbe, boldogtalan lesz...

- Nem olyan nagy baj, hogy magyarnak mondott - szólt végül, óvatosan keresgélve a szavakat. - Az apád is magyar és így te is...

- Jeanette francia! - kiáltotta Michaud-né és erélyesen eltaszította maga alól a konyhaszéket.

- Magyar állampolgár.

- De francia anyanyelvű. Egyetlen szót nem tud magyarul, nem is áll rá a szája.

Kedveszem... Édeszem... - suttozta magában Jeanette a régen hallott szavakat. Egyszeriben sok más is eszébe jutott, ezeket ismételte, míg apjáról nagyanyjára nézett, majd újra az izgatott férfiarcra. Megint miatta tört ki a veszekedés, állapította meg elégtétellel. Jeanette Rosta igen fontos személyiség, örökös viták és harcok középpontjában áll otthon is, meg az iskolában is. Tulajdonképpen szemébe kellett volna vágni Louise-nak: - igenis, magyar állampolgár vagyok - a lányok csodálkoztak volna és bizonyosan nagyon érdekesnek találják a magyar állampolgárt, az egyetlen az osztályban. Persze akkor nem gondolt erre, kár, nagy kár, íme most papa is rosszkedvű, bántja a dolog. Most már hiába, kicsúszott a száján - és Jeanette enyhén felrántotta a vállát. Rosta József nyugodtan összehajtogatta újságját és barátságosan búcsút vett a lányától.

- Jó éjszakát, Jeanette.

- Jó éjszakát, papa.

Nyikorgott a falépcső, kopogott a fapapucs, azután ajtó csukódott odafönn. Michaud-né forró vizet öntött a dézsába, nagy csatazajjal behajigálta a néhány tányért, evőeszközt, bosszúsan dörmögött:

- Magára vessen, ha az isten is elhagyja. Amíg élek, szégyellni fogom, hogy az én lányomat úgy tették a gödörbe, mint valami kutyát! Bocsássa meg isten az apádnak, de én nem, soha!

- Szépen énekeltek - mondta Jeanette elgondolkozva.

- Mit beszélsz, te gyermek, meg ne halljam többé! - Az öregasszony sebesen keresztet vetett, a zsíros lé végigcsorgott karján. - És még kerülőt csinálnak, hogy ország-világ lássa, amint pap nélkül, feszület nélkül vonulnak! Mit tudsz te a szép éneklésről. Amikor Laforgue grófnőt temették, az opera kórusa énekelt, az a sok kocsi, fogat, mi is ott mentünk a menetben, a személyzet...

- Kocsin?

- Ne-em - felelte vontatottan az öregasszony. - Mi gyalog mentünk, szép őszi idő volt akkor.

A kislány csúf fintort vágott és szemtelenül nagyanya arcába nevetett.

- Nem tudom, nagymama miért olyan büszke arra, hogy mindig az urak mögött loholt. Az ő maradékukat ette, az ő szennyesüket mosta...

- Hová gondolsz? Külön mosónőt tartottak.

- Hát aztán? Azért csak szolgálta őket!

Lábujjhegyre állva nagyot perdült, az elől kurta, hátul szinte bokáját verdeső, vásott kis szoknya meglebbent és Jeanette titkolt kárörömmel szemlélte nagyanya morcos képét. Igaz is, mindig a grófnőivel jön, semmi nem jó neki, amit papa csinál, pedig papa büszke ember, senki előtt nem hajt fejet.

- No, azért ne lógassa az orrát - mondta és kegyes csókot cuppantott nagyanya hegyes orrára. - Megyek aludni.

S aludta az igazak álmát, míg mellette a konyhában és odafönn az emeleten halk sóhajtozás közben, gondokba merülve virrasztott apja és nagyanya. Michaud-né lassanként, félelme és idegenkedése mellett gyűlölni kezdte a vejét, e kiszámíthatatlan, zárkózott embert. Ki tudja, mit forgat a fejében, mik a tervei? Egyelőre semmi jel nem mutatja, hogy haza készülődne Magyarországra, bizonyosan a háta mögött intézkedik. Michaud-né úgy érezte, belepusztul, ha elválasztják az unokájától. S néha valami homályos önvád is marcangolta: ha nem lett volna olyan ellenséges a vejével, ha igyekezett volna jó anyja lenni az idegenbe szakadt fiatalembernek, talán nem maradna itt olyan magányosan. Talán Magyarországon is lehet élni... Mindenütt lehet élni Jeanette közelében!

De az efféle gondolatokat riadtan küldte magától, a jóistenhez fohászzkodott, hogy oltalmazza meg a gonosztól.

Adódtak szép napok is Michaud-né életében: mikor a veje kerékpárra ült és bejelentette, hogy átmegy St. Jeanba vagy St. Martinba, ne várják haza, reggel egyenesen a bányatelepre megy. Ilyenkor Michaud-né egyeduralkodó volt a házban s unokája szívében. Szép órákat töltöttek a konyhában, nevetgélve, tréfálkozva s magától értetődő volt, hogy ilyen napokon Jeanette az iskola tájékára sem megy. Ha jókedve kerekedett, egész színházi előadást tartott nagyanyjának és a konyhájukban összesereglett gyerekeknek, akik mint színtelen árnyalakok keringtek a főszereplő Jeanette Rosta körül. Jeanette hol Angèle nővért személyesítette meg, hol a

főtisztelendő úr csemcsegő, kenetteljes beszédét utánozta s még kövérré duzzasztott arca is emlékeztetett a főtisztelendő úr puffatag vonásaira. Bemutatta a tornagyakorlatokat, amiket Angèle nővér végeztet velük reggelenként az osztályban, a két lagymatag kar- és lábmozdulatot; Josépha nővér is ő volt, amint a templomi kórust vezényli kurta fejbiccentésekkel, ütemesen csörömpölő olvasójával és karjának merev lendítéseivel. Michaud nagymama arcán vaskos könnycseppek gurultak lefelé a nagy nevetéstől, a kis Stéphan két kezét horpadt gyomrára szorítva hangtalanul vonaglott, míg Marie Gentil nagy igyekezettel segédkezett barátnőjének, ha az kegyes hangulatában reá osztotta ki Angèle nővér szerepét.

- Kész színésznő - mondogatta Michaud-né, szemét törülgetve. - Tiszta Mistinguett!

Később, a körülmények alakulásában tehát mi mást láthatott, mint isten bölcs, irányító kezét?

Az történt, hogy Rosta József egyik hajnalon útnak indult St. Martin felé és megint így búcsúzott:

- Estére ne várjanak, mama, St. Martinben alszom, reggel egyenesen a telepre megyek.

Michaud-né kiült a ház elé, a gyerekek már e hajnali órában az útközépen játszottak; Jeanette krétával színházat rajzolt az aszfaltra, saját elképzelése szerint, hiszen még sohasem látott színházi előadást. - Itt játszanak a színészek - mondta s nagy kört kanyarított a krétával - itt meg a közönség ül a páholyokban - újabb nagy kört ragasztott az előbbihez - itt meg állnak vagy ezren - azzal erélyes kézzel bekerítette a színpadot is, nézőteret is. A szomszédban lakó Brunot nagymama párizsi újságot kölcsönzött Michaud-nénak és az, orrára ferdén állított szemüveggel, halkán maga elé mormolta a nagybetűs címeket. Könnyű, sós levegőt hozott magával a szél észak felől, finom ködpárában úszva emelkedett pályáján a nap, békés áprilisvégi reggel volt. Az öregasszony már-már összehajtogatta az újságot, amikor tekintete megakadt egy nagybetűs hirdetményen. Elolvasta egyszer, azután még egyszer.

„A Bing Crosby-film felvételeihez gyerekszereplőket keresünk! Proletárgyermekek jelentkezzenek, akiknek arca sápadt és sovány, tükrözze az éhezést és nyomorúságot. Jelentkezés: Hotel Claridge, Bing Crosby-titkárság, 21-én délelőtt 12 és 2 óra között.”

Az öregasszony nem volt érzelmes lélek s igen kevés érzéke volt a fogalmazás árnyalati finomságainak felismerésére; most mégis enyhén felháborította a szöveg egyértelműen durva hangja. Tükrözze az éhezést és a nyomort!

Hát mit képzelnek ezek, a francia munkásgyerek mind éheznek?

Letette pápaszemét és a különös színpadon ágáló unokájára pillantott, majd soitiravette a többi ványadt, keskeny kis arcot, vézna gyermekalakot, amint az állóhelyül szemlélik Jeanette magánszámát. Ami azt illeti, van itt elég... az amerikai filmszínész kedvére válogathatna közülük. Az ő kis unokája is... milyen átlátszó az arca, milyen beesett, árnyékolt az a szép szürke szempár! A dereka oly vékony, hogy két ujjal körülfogja, mint a pehely az egész kis alak...

Az öregasszony hirtelen nagy izgalmat érzett, fonnyadt arca kihevült. Ha kísérletet tenne Jeanette-tel? Az amerikai színész jól megfizetné. Jeanette esetleg megcsinálja a szerencséjét, hiszen máris kész színésznő! A veje... nem is kell megtudnia! Hányadika van ma? Április huszonegyediké... Jelentkezés déli tizenkettő és két óra között, Hotel Claridge – és Michaud-né káprázó szemmel képzelte maga elé az annak idején vasárnapi kimenőjén annyiszor megcsodált, hatalmas, előkelő szállodát. Hét óra húsz perckor indul a párizsi vonat, délre kényelmesen odaérnek, éjszaka megjönnek. Lásson egy kis világot ez a lány... És az útiköltség? Ott fönny az emeleten, a bádogdobozban...

Mindezt végiggondolni és cselekedni néhány másodpercbe telt. Michaud-né feltápáskodott helyéről, Jeanette-et szólította. A kislány a rekedt, elfúló hang hallatára megsejtette, hogy valami fontos közlésről van szó, azonnal otthagya a színpadot és követte nagyanyját a házba.

- Párizsba megyünk – jelentette ki határozottan az öregasszony.

Jeanette hüledezett: ilyen hirtelen? Mit csinálnak Párizsban? Papa tudja? Michaud-né leintette, lázasan rendelkezett: Jeanette ne kérdezősködjék, megtud mindent idejében. Vegye fel a kötött szoknyát, a zöld kiskabátot, amit mama kötött, húzzon cipőt és indulás! Ő maga felcsoszogott az emeletre, ott tett-vett néhány másodpercig és már hallatszott is bukdácsoló léptei alatt a falépcső nyikorgása. Magára vette ócska kabátját és a fekete, cseresznyevirággal díszített szalmakalapot, ami oly hasonlíthatatlanul előkelő külsőt kölcsönzött Laforgue grófnőnek mintegy harminc évvel ezelőtt.

- Senkinek se szólj. Kirándulunk és kész.

Jeanette-re átragadt nagyanyja izgalma, elcsendesedve, komolyan várta az indulást. Hét óra volt, éppen beharangoztak a reggeli misére. Mindketten megmártották ujjukat a szenteltvíztartóban, azután elindultak az állomás felé.

6.

A Claridge Hotel előcsarnoka e déli órákban igen forgalmas volt. Az állandó mozgásban levő forgóajtó egyik rekeszéből kilépett valaki a napfényel elárasztott, széles, nagyforgalmú, zöld nyári pompában tündöklő Champs Élysées-re, a következő üvegrekeszből az utcáról érkező lépett az előcsarnok puha szőnyegére s e szüntelen körforgásnak nem akart vége szakadni. Az öregasszony – kalapján hervadt cseresznyevirág – s a kislány egymásba kapaszkodva várakozott; nem mertek belépni a mozgásban levő üvegalitkába.

Odabenn sűrű egyenruhás fiú állt, fehér kesztyűt viselt és minduntalan könnyedén lódított egyet a forgóajtón, sűrű hajlongás közepette, kackiásan félrecsapott sapkájához emelt kézzel. Vigyorogva hátraszólt a portásnak: – Megint a Crosbyhoz jöttek, vidékiek!

Amikor egy pillanatra szünetelt a forgalom, egy ügyes fogással megállította az ajtót s kezének barátságosan hívogató mozdulatára Michaud nagymama

és Jeanette elszántan belépett, egymás kezét szorongatva, az egyik rekeszbe. A fiú csupán erre várt – váratlanul nagyot lendített a saját tengelye körül perdülő alkotmányon. Az öregasszony rémülten kárálva bukdácsolt, egyhelyben topogott s az üveget kaparászta; villanásnyi időre az előcsarnokot látták, majd megint az utcát és újra az előcsarnokot a vigyorgó fiúval. Jeanette vérvörös arccal ugrott ki a vastag szőnyegre és egyetlen rántással nagyanyját is kiszabadította szorult helyzetéből.

- Parancsoljon, művésznő – mondta a fiú. – Első emelet tizenhét.

- Kaphatsz egyet! – sziszegte Jeanette, szemében a felháborodás könnyeivel.

Az előcsarnok kis asztalkáinál újságot, folyóiratokat lapozgató emberek ültek, néhányan a portásfülke körül beszélgettek, ahol szünet nélkül berregett a telefon. Pincérek egyensúlyozták tálcáikat az asztalok között. Időnként csapódott a szomszédos helyiségbe vezető üvegajtó, zenefoszlányok, harsogó hahota szűrődött az előcsarnok halk zsongásába.

Különösen két egymás melletti, a magasba és megint lefelé suhanó, vörös bársonnyal bélelt felvonó vonzotta Jeanette tekintetét. A tükrös bársonykalitka kitért, az emberek magától értetődően beléptek, a szürke egyenruhás fiú elindította a gépezetet – olyan volt ez, mint valami varázslat! Jeanette lelkesedve vonszolta nagyanyját a felvonó felé: – Mi is ezzel megyünk, ugye, nagymama, mi is!

Az előbbihez hasonló szürke egyenruhás, fehérkesztyűs gyerek becsapta orruk előtt a felvonó ajtaját s ők ott álldogáltak, zavarodottan pislogva a szomszédos ajtó felé. Ekkor egy feketébe öltözött férfi halkán Michaud-né fülébe sziszegte: – Ne ácsorogjanak annyit, hallja? Ott a lépcső, gyerünk, kérem! – Fejével a szőnyeggel borított, széles lépcső felé intett s himbálózó léptekkel továbbment.

Haladtak felfelé, a szőnyeg felfogta lépteik nesztét, szorosan egymáshoz simultak s az öregasszony ezt mormolta: – Pukkadjon meg! – Az emeleten már könnyen eligazodtak: egyik fehérre lakkozott szárnyas ajtó előtt asszonyok és különböző nagyságú gyerekek várakoztak. Az újonnan érkezőket ellenséges pillantással, tetőtől talpig végigmérték, azután folytatták a halk tereferét. Elég sok idő telt el; időnként pincér jött, magasra tartott kezében tálcát egyensúlyozott, eltűnt a szárnyasajtó mögött; odabentről zűrzavaros hangok, férfinevetés hallatszott, székek taszigálása, valaki bele-belevágott egy zongora billentyűibe. A várakozóktól kissé elkülönülve, elegánsan öltözött ifjú és idősebb nők álltak és néhány férfi; bódító illat terjengett a széles folyosón. A lakkozott ajtó időről időre kivágódott, egy gumilabdaként előrepatanó sovány, idegesen hadonászó, rikácsoló férfit azonnal körülvette a csicsergő nők és illatos férfiak csoportja, bentről pedig kivonult néhány anya, kézenfogva gyermekét – nagy nevetés kísérte azt az asszonyt, aki négy ványadt, sápadt apróságot terelt maga előtt – s indultak a lejárathoz. Az elegáns nők bebocsátásért könyörögtek, az ideges amerikai erélyesen nemet mondott s franciául odaszólt az elcsendesedett asszonyoknak: – Öten jöjjenek, szaporán! A gyerekek viselkedjenek illedelmesen – de hölgyeim, a művész dolgozik, értsék meg! – fordult ismét a duruzsoló, méltatlankodó tisztelőkhöz, azután az öt

elfogódottan botladozó anya eltűnt gyermekével a pompázatos ajtó mögött.

Michaud-né, valahányszor nyílt az ajtó s az elbocsátott kis csapat megilletődött csendben menetelt a lépcső felé, izgatott suttogásba kezdett: – Ezek sem feleltek meg! A hely még nincs betöltve – tette hozzá a szakértő hangján – és bár lába sajgott az álldogálástól – fokozódó reménységgel. Végre ők kerültek sorra, az ideges amerikai úriember valósággal betaszigálta őket a szobába.

Terem volt az, nem szoba, soha nem látott fényes, csillogó helyiség. És mennyi ember! Lábak lógtak le a karosszékek támlájáról; az arcok kihevültek és izzadtak voltak; néhányan egy ablakmélyedésben álldogáltak s egymás szavába vágva hangosan ordítottak; valaki egy hatalmas zongora billentyűit csapkodta, s egy néger fiatalember – kockás kabátot és élesre vasalt világos nadrágot viselt – szemképráztató lábmutatványokat végzett a zene ütemére, kezét zsebébe süllyesztette, arckifejezése szórakozottan közönyös volt. Az asztalokon karcsú és hasas üvegek sorakoztak, hamu úszkált az italtócsákban, cigarettavégek az asztalterítőkön és a földre szórva. Néhány férfi ölében blokkot tartott, amelyre az újabb gyermekcsapat megjelenésekor töltőtollal néhány szót firkált. Az öt asszony az ajtó mellett álldogált, a gyerekek nagyra nyílt szemmel bámészkodtak, egy hat év körüli kisfiú sírva fakadt. Ekkor az ablakmélyedésben tárgyaló csoportból kivált egy erőteljes férfialak, fejét tapogatta és panaszosan nyöszörögte ideges titkárának: – Vonító kölyköket hozol a nyakamra?

– A fene tudta! – ordította a titkár.

– Kifelé! Kifelé! – nyögdécselte a filmszínész és lagymatag mozdulattal az ajtó felé intett. A titkár kituszkolta az anyát síró kisfiával s a filmszínész fáradtan elnyúlt egy karosszékben.

– Meddig akarsz gyötörni? – kérdezte titkárától elhaló hangon. – Remélem ezek az utolsók! Utána fürdőt, forró fürdőt!

Felhajtott egy pohár italt s szemét lehunyva mélézött. A zongorista ujjai veszettül táncoltak a billentyűkön, a fekete ember egykedvűen hajigálta karját, lábát, csengett a telefon, ide-oda ugrált a sovány titkár, ordított és fejéhez kapkodott s az asszonyok, akiknek száma immár négyre csökkent, álltak és várahoztak. Akkor a behunyt szemű filmszínész kinyújtotta egyik ujját.

– Gyerünk! – mondta a titkár és az egyik asszony, maga előtt tolvá fiacskáját, egy gyáva lépést tett előre.

A színész félig nyitott, álmos és ittas szemét a gyermekre emelte, legyintett.

– Nem szenvedhetem a csúnya gyereket, tudod, hogy testi fájdalmat okoz a látása – mondta a titkárnak. Az röviden így szólt az asszonyhoz: – Lelépni! – s visszaterelte az ajtó mellé.

Michaud-né megszorította unokája kezét:

– Látod, kicsi Jeanette-em, minden jól megy!

Jeanette felnézett a nagyanyjára s kissé eltátotta a száját. De furcsa... hát nagymama nem érzi, amit ő? Nem látja annak az asszonynak vonagló száját s a mélységes szájalmat, gyengédséget, ahogy magához szorítja kisfiát? Nem is csúnya, állapította meg Jeanette. Sápadt és gyenge gyermek,

nadrágja térden alul ér, lába kétszer is beleférne a nagy férficipőbe, szemmel láthatólag éhező és nyomorgó kis kölyök, hát mi kell még? Megfelel minden kíváncsúnak... Látása, melyet egyideig elkápráztatott a fényes terem, megzavart a sok ember és a nagy hangzavar, kitisztult. Élesen bíráló pillantása végigjárt a szobán, mintha örök időkre emlékezetébe akarná vésni ezeket az arcokat, ezt a képet. Fürdőt rendelt... Mintha piszkos kétkezi munkát végzett volna!...

Torkát összeszorította valami, csillogó szeme keskeny rés volt sűrű szempillája árnyékában és meglehetősen hangosan mondta nagyanyjának:

- Nekem elég volt. Menjünk, nagymama.

Az öregasszony izgatottan csendesítette: - Elment az eszed? Azért várakoztunk két óra hosszat? Máris mi kerülünk sorra... Légy okos, kicsi Jeanette! - És vonszolta előre.

A filmszínész kissé megmozdult és cigarettájából hatalmas füstfelhőt fújt Jeanette arcába. Amikor a kislány heves mozdulattal mintegy eltaszította magától a művészi füstkarikákat, a színész elvigyorodott és angolul mondott valamit lihegő, kapkodó titkárának. Az rászólt Jeanette-re:

- Fordulj meg!

Jeanette megfordult és háttal a színésznek kissé meghajtotta magát. Valaki nevetett, vadul dübörgött a zongora.

- Mit tudsz? - kérdezte a titkár.

- Mindent, kérem szépen - selypegte szaporán Michaud-aé. - Tud ő mindent, valóságos Mistinguett, roppant ügyes és...

- Hány éves vagy?

Miután a kislány nem felelt s a sötét szempilla alatti zöld csík veszedelmesen fénylett, megint csak Michaud-né felelt.

- Tizenkettő lesz, kérem szépen.

Most elég hosszú megbeszélés következett, a karosszékekből is feltápáskodott néhány újságíró, s növekvő érdeklődéssel nézegették a sovány kislányt. Az ablakmélyedésben ordítózik is a filmszínész felé fordultak, aki felemelkedett heveréséből, egy lépést tett a kislány felé és valamit szólt titkárának.

- Tudsz valamicskét angolul? - kérdezte az.

Jeanette szeme megvillant és a filmszínész, igen kegyes arckifejezéssel, személyesen ismételte meg a kérdést:

- Tudsz angol? Egy-két szó?

Jeanette hevesen igent intett.

- Nos?

A kislány előrelépett, éppen a filmszínész mellkasáig ért kinyújtott vékony nyakával. Élesen csengő hangon mondta:

- Go home!

A férfi kissé hátrahőkölt, kezét tiltakozón felemelte, de Jeanette utánaugrott és egészen felágaskodva kiáltotta bele az arcába: - Go home! Amy, go home!

Az ideges titkár hang nélkül tátogott s az ajtó felé tuszkolta Michaud-nét unokájával. A küszöbön Jeanette még visszafordult és torz fintort vágott a filmszínész felé. Elfojtott nevetést hallott és a dübörgő zongora utolsó

hangjait. Azután kinn voltak a folyosón.

A forgóajtónál Jeanette egyet lódított a mit sem sejtő egyenruhás fiún, az egyensúlyát veszítve a falnak tántorodott; betuszkolta nagyanyját az egyik rekeszbe, ő maga a következőbe lépett és kis fejét mereren a magasba szegve, kivonult a Claridge Hotelből.

Amikor a már lefelé hanyatló nap fényében sütkérezve egy padon üdögéltek a Tuileriák kertjében, micsoda sápítózásba kezdett Michaud-né! Minden jól ment, a legszebben, azok az urak valamennyi kölyköt lefitymáltak, csupán Jeanette érdekelte őket, senki más... Mit tettél, te lány, felrúgtad a szerencsédet! Talán még Amerikába is magával vitt volna a híres művész, de szép ember! Színésznőt csinált volna belőled, bekerülsz a képeslapokba és az a sok dollár, szűzmáriám ne hagyj el! Mit mondok az apádnak, oda a sok pénz!...

Jeanette apró kavicsokat rugdalt cipője orrával s a játszadozó gyerekeket nézte. A lamentáló hang kellemesen duruzsolt fülében, nem ügyelt a szavak értelmére és azok semmit nem változtattak emelkedett hangulatán. Látta magát, amint a Wawrinec-gyerekeknek bemutatja az amerikai filmszínész lagymatag kézmozdulatait, utánozza a nagydarab férfi panaszos nyögdecselését s lába meg-megrándult a néger boszorkányos tánclépéseire. Piszok alakok, vele nem tudtak kibabrálni! Amennyit azok megittak ott, meg elszivaroztak, abból tíz rend ruhát és tíz pár cipőt vehetne csúnyácska kisfiának az a szegény, szomorú asszony. – Mit mondjak apádnak – hallotta az örökké visszatérő sirámot – ha keresi a hiányzó pénzt... – Jeanette válla megrándult és nem érezte szükségét, hogy vigasztalja sopánkodó nagyanyját. Az ő dolga, miként intézi el papával a pénzkérdést. Előbb kellett volna meggondolnia! Ámbár jó itt Párizsban, iszonyú nagy város! És ha elgondolja az ember, hogy háta mögött a nagy palotában királyok laktak, meg királynők...

Az öregasszony sírt. Halkan szipákolt és két kezét egymásba kulcsolta. Azután elszunnyadt a padon, feje mellére bukott s a fekete szalmakalapon bólogattak a cseresznyevirágok. Jeanette a medencéhez sétált, a víz tükrén kis, fából készült hajókat úsztattak szépen öltözött, fürtöshajú gyerekek. Nézegette a padokon és öblös karosszékekben kötögető fiatal mamákat, meg a kövér, idős, fehér fityulás gyermekkertésznőket. A Champs Élysées-ről a gépkocsik százai özönlöttek a Concorde térre, onnan a hídra vagy a nagy boulevard* felé fordultak. Ezüstösen csillogott a Szajna vize és sötét, magános óriásként emelkedett ki a kék ég háttéréből a Notre Dame-templom. Jeanette nyitott szájjal, mohón szívta magába a mesebeli képet, szíve hevesen vert a zöld kötött kabát alatt, ugyanakkor fáradtságot és éhséget érzett. Kíméletlenül felébresztette nagyanyját. – Menjünk, éhes vagyok.

Sóhajtozva tápázkodott fel az öregasszony. Jeanette a térség felé húzta nagyanyját, ahol tükörként csillogott az aszfalt és ezernyi karcsú lámpaoszlop állt őrséget, Michaud-né azonban a metróállomáshoz akart menni; alig vonszolta magát, a kimerültség és izgalom levette lábáról. A kislány erélyesen követelőzött:

---

* bulvár – körút.

- Látni akarom a kirakatokat és a színházakat... meg mindent!

Karonfogva bandukoltak, az üzletekből kiözönlő embersokaság ide-oda taszigálta őket. Egy-egy fényes kirakat előtt egész tömeg ácsorgott, Jeanette vállal és könyökkel fúrt utat magának. Kigyúltak az ívlámpák s a reklámok lángoló színes betűi mintha a levegőben lebegtek volna. Michaud-né a szemét kapkodta s jobbra-balra bökdösött mutatójával: - Ez az Opera, itt csupa zenés darabot játszanak... A Café de la Paix, nagyon híres kávéház, itt mindig ilyen sok ember ül a teraszon, isten tudja, hogy férnek el a csöpp kis asztalkák mellett... Arra messze van a Montmartre, oda járnak mulatni a külföldiek...

A kislány lassan elcsendesedett, feje bágyadtan támaszkodott nagyanyja karjához és halkán ismételte: éhes vagyok... Mellékutcába fordultak, azután ismét széles boulevard-ra értek, itt azonban már nem voltak fényes kirakatok és hatalmas szállodák, csupán nagy, szürke bérházak rengetege és siető embersokaság. A két fáradt vándor lassított egy-egy bisztró előtt; munkából hazatérők kávéztak a pultnál s kis asztalkáknál beszélgető emberek ültek, Michaud-né tétovázott, egyikbe sem mert belépni, most már félt hozzányúlni a megmaradt pénzhez s egyre továbbvonszolta unokáját. Végre egy hentesüzletben véres hurkát és kenyeret vásárolt, s amikor se elevenen, se holtan a Gare du Nord várótermében ültek, lassan és étvágytalanul elfogyasztották az enivalót. A vonat még benn vesztegelt az állomáson, amikor ők már mindketten mélyen aludtak.

7.

Mi ütött az öregasszonyhoz? Nem szól, de mintha valami mondanivalója lenne, egyre sóhajtozik, foházkodik magában s suttyomban hányja mellére a keresztet. Az sem rendes dolog, hogy paprikáskrumplit tálal a veje elé - sem ő, sem Jeanette hozzá nem nyúlnának a barbár ételhez, amely mint a tűz, égeti az ember torkát - de elkészítési módját még Pauline tanulta meg a férjétől s most az öregasszony is ezzel kedveskedik - vajon mi feküdte meg olyan nagyon a lelkiismeretét?

Rosta József szokott helyén ült az ablaknál, túl volt az esti mosakodáson és a vacsorán. Odakünn még világos volt, az utcáról gyermeklárma szűrődött a konyhába. Összehajtotta újságját; elhatározta, hogy lefekvés előtt belnéz a párthelyiségbe s beszámol St. Martin-i útjáról. Michaud-né valósággal megijedt, amikor veje leakasztotta az ajtószögről a sapkáját.

- Elmege? - kérdezte.

A férfi bólintott.

- Kilenc órára itthon leszek. - Az ajtóból visszaszólt: - Jeanette hol van?

Az öregasszony riadtan és céltalanul keringett a konyhában és furcsa, vékony hangon gurgulázta a r betűket.

- Jeanette... őt kérdezte? Hát odakinn játszik. Megyek érte máris, szegényke bizony jól kifáradt.

- Mitől?

Rosta József állt a küszöbön, sapkával a fején és most már határozottan

tudta, hogy anyósa valami bejelentésre készül. Csak nem történt valami Jeanette-tel? A féltésnek és szeretetnek váratlan hulláma borította el. Nagyot kiáltott a hadonászó, szemét ájtatosan méregető asszomyra: – Ne játsszon itt komédiát, nincs nekem időm ahhoz! Halljam, mi történt?

Michaud-né szipákolt, halkán sírni kezdett. Persze, könnyű sértegetni a szegény, magányos özvegyasszonyt. Ha Joseph így ráripakodik, benne elakad a lélek... hiszen amúgyis alig él, mióta az ő szegény kis Pauline-ja... – És utóvégre – mondta egyszeriben éles hangon és egész magatartása megváltozott – Pauline sem akarhatta megkárosítani a saját szülőanyját! Nem maradt utána írásos végakarát, ki tudja, mi volt a szándéka azzal a kis pénzzel! Ha az én szegény Pauline-om élne, nem vinné rá a lélek, hogy szemére vesse az anyjának azt a néhány frankot, hát...

Rosta Józsefet elfutotta a méreg. Lekapta sapkáját és ahogy az asztal sarkára csapott vele, egész kis porfelhő kavarta fel a cseppnyi konyhaablakon beszűrődő alkonyati napsugarat.

– Ne karattyoljon itt összevissza! Engem ne traktáljon célzásokkal, mondja ki, amit akar, vagy úgy itthagynom!...

Az öregasszony hangja megint alázatosra fordult és hogy időt nyerjen, köténye csücskével orrát törülgette. Rosta József igyekezett erőtvenni utálkozásán; a sapkát ismét fejébe nyomta és nyugodtan megkérdezte:

– Miféle pénzről van szó?

– A bádogdoboz... ami az én szalmazsákomban volt...

– Hát azt egyszer és mindenkorra elintézhethük – mondta Rosta József. – Pauline a lens-i kórházból üzent egy asszonnyal, hogy mama szalmazsákjából vegyem ki a pénzt, amit nekem gyűjtött. Tudja maga jól, hogy nem magát illeti, mit jön ilyenekkel? – Hirtelen egy lépést tett az anyósa felé. – Kivett belőle?

Mintha nagy messzeségből érkezett volna az elhaló igen, heves fejbólogatás kíséretében.

– Mire kellett?

– Sürgős volt nagyon, azért nem szóltam...

– Mire kellett!

– Hát... a párizsi útra.

Rosta József hüledezve meredt az anyósára. Ki volt Párizsban és mikor? – Tegnap, ő meg Jeanette, az éjszakai vonattal jöttek vissza... – Mi dolga volt Jeanette-nek Párizsban? – faggatta tovább a férfi és amikor az öregasszony ötölt-hatolt, megint elveszítette a türelmét és öklével olyat csapott az asztalra, hogy az majd kettérepedt. – De most már beszéljen, az istenfáját magának, mert kirázom magából!

S kezdetét vette a zagyva történet az újsághirdetménnyel, a bádogdoboz néhány bankójából megváltott vasúti jeggyel és folytatódott a Hotel Claridge-ben történetekkel. Az öregasszony lassan belejött a kerékvágásba, az asztal mellé telepedett és fogatlan száját sebesen tátogatva, nagy sopánkodásba kezdett:

– Az a lány, így felrúgta a szerencséjét! Az urak mind őt akarták... Akkor csak odaáll a híres művész elé és egyenesen az arcába rikoltja, hogy menjen haza! Én majd elsüllyedtem, rángattam volna a szoknyáját, de ő megint csak

ugrik és mint valami kis kígyó, még ágaskodik is és sziszeg: menjen haza! Oda a sok pénz, meg a reménység és...

Rosta József egy hirtelen mozdulatára összerázkódott, kezét védekezőn fölemelte. A férfi nagy zajjal előrántotta a konyhaszéket, anyósával szemközt helyet foglalt az asztalnál és két karjára könyökölt.

- No, mondja csak szépen, sorjában. Őt akarták kiválasztani, ez biztos?

A friss, mohó hang hallatára Michaud-né fölvetette a fejét és vejjére pislogott. De különös, kiszámíthatatlan ember, hát most mitől fénylik úgy a szeme, minek örül? Ő is az asztalra könyökölt, a két fej összekajolt, úgy pusmogtak, mint az összeesküvők.

- Biztos, biztos! - erősítgette az öregasszony. - Mind odajöttek, aztán őt nézegették, a művész meg egyikhez sem szólt, csak hozzá.

- És akkor Jeanette...

- Akkor egyszerre csak kiált neki...

- Az meg hátralépett, igaz?

- Igaz hát! A mi Jeanette-ünk meg utána és isten a tanúm, a vérem is meghűlt, azt hittem menten szembeköpi.

A férfi hátrahajolt a széken, olyan hangos, jóízű hahotára fakadt, hogy az öregasszony szája is tátva maradt. Azután felállt Rosta József, a szemét törülgette nagy jókedvében és sapkáját hetykén félreecsapva néhány jó csattanókat ütögetett az anyósa vállára.

- A pénz miatt ne legyen gondja, mama. Maradt ott elég, egy percre se fájjon érte a feje.

Az ajtó becsapódott utána s az öregasszony együgyűn bámult a hűlt helyére. Micsoda ember, furcsa idegen ember! Azután feltápászkodott és nekikezdett a mosogatásnak, sűrű sóhajtozás közepette.

Rosta József szétnézett az utcán. Ahol legtöbb volt a gyerek, fiúk, lányok, szájukat tátó kis kölykök és nagy kamaszok, ott lebegett az elől kurta, hátul lenyúló, könnyű kis szoknya és arról süvített az éles, parancsoló hang. Rosta József szívét úgy melegítette ez a hang, mint a langyos nyári eső. Derék kis ember lesz a lányából, ha jó kezekbe kerül. Sürgősen el kell távolítani a nagyanyja közeléből, hiszen az öregasszony a romlását okozhatja! Nincs benne erkölcsi érzék, hitvány szolgálélek, ki tudja, mennyi rombolást vitt véghez már eddig is Jeanette jellemében. A gondolatra, hogy a lányát Párizsba hurcolták, közszemlére állították, mint nyomorgó proletárgyermeket, hogy egy levegőt szívott az amerikai filmszínész környezetével, hogy azoknak mocskos tekintete érintette Jeanette-et, Rosta József keze ökölbe szorult és arcát, nyakát vérhullám borította el. Úgy sietett Jeanette felé, mintha fenyegető veszedelemből kellene kimentenie; azután futni vele, meg sem állni, míg messze mögöttük marad minden, ami rossz. Kihevült arca láttára az öreg Brunot-né sipította feléje:

- Jó estét, monsieur Rosta! Megjött a hóhullám Amerikából!

Mégis, Rosta Józsefet, amikor a gyermekcsoporthoz érkezett, valamiféle meggondolás arra készítette, hogy közönyösen derűs hangon szólítsa a lányát s úgy tegyen, mintha csupán a véletlen intézte volna találkozásukat. Két kezét zsebébe süllyesztve álldogált egy ideig, azután odaszólt a lányának:

- Hogy vagy, Jeanette?
- Jól.
- Elkísérhetnél egy darabon – mondta Rosta József könnyedén és pipáját tömködté.

A kislány összehúzott szemmel egyenessa az apja arcába nézett, mintha onnan akarná leolvasni gondolatait. Lehetséges, hogy nagymama elmesélte a párizsi kirándulást? Á, papa akkor dühöngene és jól szétütne közöttük... Ha meg nem tud semmiről, miért hívja sétálni? Hosszú évek óta nem járkáltak ők kettesben. Jeanette két könyökével kíméletlenül félretolta a báméskodó gyerekeket, nagyot rántott a szoknyáját összetartó kopott bőrszíjon és apjához lépett.

- Nem bánom, sétálhatunk – mondta. Csendesen ballagtak végig a főutcán, Fülledt meleg volt, a hőmérő árnyékban harmincöt fokot mutatott s az este sem hozott enyhülést, könnyű kis szellőt a tenger felől. Az asszonyok az ablakokba könyököltek s a ház elé helyezett székeken üdögéltek; Jeanette jobbra-balra köszönetet: – jó estét, madame Brunot... jó estét, madame Gentil... A férfi is meg-megbillentette sapkáját és halkan fütyörészett maga elé. Később egyre ritkultak a házak, a főutca az országútba torkolt. Gépkocsik, motorkerékpárok és teherautók száguldtak Roubaix felé s ők szorosan egymás mellett lépkedtek a keskeny gyalogösvényen. Távoli gyárkémények fekete füstje gomolygott az égboltozat felé és a leszálló estében érződött a föld szaga. Rosta József, míg látszólag egykedvűen lépkedett, azt forgatta magában, miként kezdjen mondanivalójába, valahogy ügyesen, okosan – azután minden meggondolást félretéve, egyenesen kimondta:

- Úgy határoztam, hogy visszatérek Magyarországra. – Jeanette nézett rá, kitágult szemmel s ő sietve folytatta: – Azelőtt mamával beszéltem meg mindent, hiszen tudod. Ő mindig egyetértett velem, olyan asszony volt, aki a férjével tartott jóban, rosszban, így van ez rendjén. Megérted majd, ha felnősz és férjhez mész valami derék emberhez.

A kislány egészen kurta kis nevetést hallatott és mint akit nagyon mulattat ez az elképzelés, mindkét ajkát beszippantotta s válla közé húzta a fejét.

- Most, hogy mama meghalt – folytatta komolyan a férfi –, úgy gondoltam, veled illik megbeszélnem a terveimet. – A kislány leengedte vállát, kiegyenesedett, és Rosta József nekimelegedve mondta tovább. – Te idestova felnőtt ember vagy, magad határozol a sorsod felől. Ne gondold, hogy kényszeríteni akarlak... bármire is... hiszen most kezded az életet és magadnak kell tudni, mi jó neked. Éppen csak megbeszéljük...

Jeanette bólintott. A gyalogösvény mellett húzódó kis gyepes sávra telepedtek, Rosta József hüvelykujjával nyomogatta pipájában a dohányt, nagyot szippantott s a szörcsögő hang hallatára mindketten elnevették magukat.

- Papa, nem tisztította ki a pipáját – mondta Jeanette.

- Nem értem rá. Jó lesz így is. Hát ne vedd úgy, hogy erőszak vagy efféle, nagyon bántana, hiszen most már össze kell tartanunk... mindössze ketten vagyunk egymásnak ezen a világon. – Ostobaság, intette magát, nem szabad elérékenyedni, a kislány végül is kineveti! Sietve folytatta: –

Elmondom, amit gondolok, azután te is feleled a magadét, így helyes, ugye? Szeretném, kis Jeanette-em, ha nem szakadnánk el egymástól. Nagyanyád nem él örökké és ha meghal, itt maradsz otthon és család nélkül. Azt is meg kell mondanom, hogy az ő felfogása az élet dolgairól, a nézetei... egyszerűen nehezen barátkozom meg a gondolattal, hogy az ő vezetése mellett alakul majd az életed és belőled is olyan templomjáró vénasszony lesz egyszer, urak és papok szolgálója, mint... hát most ezt is tudod. De mondom, magad határozol, hogyan szólhatnék én bele a te sorsodba!

A kislány letépett egy fűszálat, lassan húzgálta csupasz, sovány lábszárán és arcvonásai semmiféle érzelmet nem árultak el. A férfi kezdte elveszíteni biztonságát – lehetséges, hogy nem jó irányból közelítette meg ezt a makacsul elzárkózó kis lelket? Halkan, mintegy maga elé mondta:

– Te nem ismered az országot, ahol én születtem. Az én hibám, tudom. De az időm is kevés volt, meg aztán az utolsó években... hát... nemigen beszélhettünk így kettesben. Szép arra mifelénk. S akik lakják azt a földet... olyanok azok is, mint a tréparsville-iek, munkásemberek. Nem jártam ott tizenöt esztendeje, azóta sok minden változott, magam sem tudom pontosan, milyen nálunk a világ; csak annyit tudok, hogy jobb és szebb, tisztább meg egyszerűbb az élet, mint amit te ismersz. A fiatalság tanul és fejlődik, épülnek az új iskolák, éppen legutóbb mutattam neked az újságban...

– Utálom az iskolát – jelentette ki Jeanette. – Engem ne kényszerítsenek oda!

– Senki nem kényszerít – mondta csendesítem a férfi. – Hiszen csak mesélem...

Pillanatnyi hallgatás után váratlanul szenvedélyes hangon mondta a kislány:

– Én szabad akarok lenni! Franciaország a szabadság hazája, nekem hiába beszél!

A távolban egy mozdony fütyült, fejük fölött egymás után bukkant fel a csillagok pislákoló fénye, egy kerékpáros karját lengette feléjük s valamit kiáltott. Rosta József lassan feltápászkodott a földről s reménytelenül, csendes hangon mondta:

– Akkor abban maradunk, hogy egyedül megyek. Pénzt hagyok nagyanyádnál, amennyim van; azután majd, amint tehetem... Nagymama elhelyezkedik kinn a telepen, ott két kézzel kapnak utána... te nem fogsz szűkséget szenvedni semmiben. Vagy egyszer majd írsz is...

Jeanette hangosan, gyerekesen elsírta magát. Állt leeresztett karral, kis, vézna árnyék a sebesen terjedő sötétségben.

– Én nem mondtam – dadogta kétségbeesetten – nem mondtam, hogy nagymamával akarok... Én papával megyek... és úgyis meghalok...

A férfi széles, repedezett kezével félszegen átfogta a gyermek vonagló vállát, lassan simogatta, ahol érte.

– Ó, dehogy... dehogy halsz meg, én édesem... kislányom! Mi együtt maradunk... dehogyis... ne mondj ilyet!

Sötét volt körülöttük. A kislány elhallgatott s inkább csak érezni lehetett, hogy szeméből egyre peregnek lefelé a könnyek. Elindultak egymás mögött

a keskeny ösvényen. Rosta József mélységes nyugalmat érzett. Ezernyi gondolat foglalkoztatta s valamennyit közölni szeretne volna kislányával, terveit, emlékeit, egész múltját és a jövődőről formált elképzeléseit, de úgy érezte, hirtelen fakadt beszédes kedvével elriasztaná Jeanette-et. Mindent az időre kell bízni, az esztendőkre, amelyek annyi jót ígérnek.

Amikor a gyér világítású főutcán kibontakoztak a szürke ház körvonalai, Rosta József azt mondta:

- Közöld majd nagyanyáddal. - Szeretne volna hozzátenni: - És ne hagyd magad eltántorítani - de nem szólt. Jeanette makacs kis ember, nem fog változtatni elhatározásán.

Rosta József továbbment a párthelyiség felé és Jeanette befordult a házba. Rövid idő múlva a szomszédok felfigyeltek Michaud-né éktelen rikácsolására, átkozódást és vinnyogó sírást hallottak, kétségbeesett rimánkodást és dühös fenyegetőzést s időnként egy erélyes leányhang kurta válaszait. - Én bemegyek - mondta a Rostaék konyhaablaka alatt csoportosuló asszonyoknak az öreg Brunot-né -, még megöli a kislányt! - A mentőkért kellene telefonálni - ajánlotta madame Jacquelin -, megzavarodott ez a Michaud-né! - S míg tanácskoztak, mohón fülelték a kiszivárgó félmondatokat és találgatták, hogy mi történhetett Rostaéknál, odabent egy ajtó csapódott, azután csend lett. Michaud-né hajnalig tartó nyöszörgése, szipákolása és a rózsafüzér szaporán pergő szemeknek halk koccanása nem hallatszott ki az utcára.

8.

Július első napjaiban Michaud-né kiköltözött a tisztviselőtelepre, szakácsnői állást vállalt Kurz mérnökéknél. Kurtán-furcsán távozott, elhatározását csupán utolsó percben közölte Rostaékkal, apával és lányával, amikor már kosarát is összezsomagolta és fején volt a cseresznyevirágokkal ékesített szalmakalap.

- Én most megyek - mondta.

- Hová, nagymama? - érdeklődött Jeanette.

- A tisztviselőtelepre, Kurz mérnökékhez. Itt többé nincs szükség rám, nem várom be, míg ajtót mutatnak.

A várt hatás nem maradt el. Jeanette mozdulatlanul meredt nagyanyjára, szája sírósan lefelé görbült, Rosta József meg éppen bakancsát fűzte ki s úgy maradt, levegőbe emelt lábbal.

- Mi jut eszébe, mama? - dadogta felháborodottan. - Esem ágában sem volt innen kitenni magát, Igazán bevárhatta volna azt a néhány hetet, legkésőbb októberben indulunk...

- Tőlem mehetnek, amikor jólesik - mondta nyersen az öregasszony. - Én is megyek, amikor kedvem tartja. - Szétnézett a konyhában. - A bútort használják, míg itt vannak, rám senki ne mondja, hogy az unokám feje alól kihúztam a párnát. Ha mások meg is teszik, mi franciák tudjuk mi a becsület.

Mikor elhallgatott, fogatlan szája még mozgott s a fonnyadt cseresznyevirágok halkan zizegtek reszkető fején. Derekat feszesen kihúzta,

tüntető lassúsággal keresztet vetett a Krisztus-kép előtt, azután elnyújtott cérnahangon felsírt.

- Kicsi Jeanette-em - motyogta - édes kicsi Jeanette-em... ne feledd nagyanyádat! Ha rosszul megy a sorod, engem mindig megtalálsz, ó, szűzmáriám, mit tettél velünk!

Felkapta kosarát és amikor Jeanette hozzászaladt, hogy átölelje, ellökte magától.

- Eredj tőlem! Imádkozz istenhez, talán ő megbocsátja, amit ellenem vétettél.

Így vonult ki a konyhából s furcsa csend és üresség maradt utána. Jeanette halkan sírdogált, Rosta József a kislány lehajtott fejét simogatta s zavarodottan ismételte: - No, ne vedd úgy a szívedre, no, kislányom, ne vedd úgy a szívedre... - Azután Jeanette halk, csukló hangokat hallatott, majd ellenállhatatlanul kitört belőle a nevetés. Felnézett apjára, hang nélkül beszippantott ajkát mozgatta s a férfi szinte látta anyósa kalapján a libegő cseresznyevirágokat. Elfordult és válla megrándult a visszafojtott nevetéstől.

- Nem való ez, kedvesem - mondta azután, komolyan. - Édes nagyanyád ő neked.

Erre Jeanette ismét sírdogált egy sort. s egész nap hallgatag és elgondolkozó volt. Estére már tudta egész Tréparsville, hogy Rosta József alig temette el az asszonyt, kitette az anyósa szűrét s ha az áldott Kurz mérnök úrék nem fogadják a házukba, Michaud-né koldusbottal a kezében járja az országutat. A hírt maga Michaud-né terjesztette, házról házra járva, itt egy csésze kávéfogyasztva, ott egy pohárka almabort s a történet egyre bővült, szélesedett.

- Sokat mesélhetnék, kedves madame Brunot - mondta, sűrű és titokzatos fejbólogatással kísérve mondanivalóját -, de ne szólj szám...

A plébániára is ellátogatott s hosszú megbeszélést folytatott a tisztelendő úrral, melynek eredményeként másnap már így mondogatta volt szomszédasszonyainak:

- Sokat mesélhetnék, de higgye el, kedvesem, amíg itt van az az ember, az életem sincs biztonságban. Nem egyszer csak a szűzmária kegyelme mentett meg. Hát mit várunk ezektől a jöttmentektől? Ilyenek mind a kommunisták, majd emlékezzen rá, hogy én mondtam! Persze a maga fia meg az unokája kivétel, tudom én azt...

Madame Jacquelinél megint csak ilyen volt a szöveg:

- Ilyenek a kommunisták, én mondom magának, persze a maga férje meg a fia kivétel, tudom én azt. Azok nem mutatnának ajtót az anyjuknak, magukkal vinnék, akár a világ végére is...

- Hiszen maga mesélte, madame Michaud, hogy a veje annak idején hívta...

- Az akkor volt! És miféle hívás volt az? Amolyan tessék-lássék; ha igent mondtam volna, szépen a faképnél hagy, hát ezért mondtam én nemet, kedves madame Jacquelin...

S amikor elcsendesedett a falu és az utcán egymástól nagy távolságban kigyúltak a villanylámpák, Michaud-né megállt a szürke kőház földszinti kamrácskájának ablaka alatt. - Jeanette! - suttogta. - Kicsi Jeanette-em!...

Az ablak nyikorogva kitárult s egy vékonyka, hálóinges alak hajolt kifelé.

Suttogva megindult a beszélgetés. Az öregasszony a kinyújtott kis kezét simogatta, hangja hol alázatos volt, hol kérkedő, majd fenyegetett és vádolt. – Jól bánik veled, nem vert meg? – Jeanette álmétkodó tiltakozására legyintett. – No, várj csak, megismered még őt! Sokat mondhatnék, de minek búsítsalak, szegény kis árvám. Ne feledd, hogy nagyanyád mindig tárt karokkal vár. Érted küszködöm én azoknál a nyavalyás Kurzéknál, micsoda népség, kis Jeanette-em, az asszony a cukrot is előszámlálja, piha, miféle emberek! – S inkább csak érezni lehetett, hogy fonnyadt száját csücsöríti, mintha Kurz mérnökné arcába akarná fröcskölni egész felgyülemlett mérgét, valamint azt is csupán sejtette Jeanette, hogy nagyanyja egyre szaporázza mellére a kereszt jegyét.

Így kódorgott esténként Michaud-né a tisztviselőtelep és a falu között. Hosszú, sovány, siető alakja hol az országúton tűnt fel, hol a tréparsville-i házak mellett osonva, amint egy-egy szót motyogott maga elé s időnként karját lengetve láthatatlan ellenfelekkel hadakozott. Az emberek nevelték a bogaras öregasszonyt, s Brunot-né, ha látta feltűnni a hadonászó alakot, átszólt szomszédasszonyának: – Jön már a hazajáró lélek! – Az meg visszaszólt: – Kellett ez neki? Ahelyett, hogy békességben megélt volna a vejével, most elmehetne velük Magyarországra! – Hát! – mondta Brunot-né. – Derék ember az...

Michaud-né mesterkedése tehát visszajára sült el, s unokája is egyre jobban kisiklott keze közül. Jeanette-et eleinte szórakoztatták az esti találkák; amint meghallotta ablakán a halk kocogtatást, leugrott ágyáról s kezét kinyújtotta nagyanyjának. Később, hűvös őszi estéken, amikor mély álmából riasztotta fel az öregasszony, kelletlenül nyitott ablakot és kerekén megmondta a véleményét:

– Miért nem jön be, nagymama?

– Isten őrizz – szisszent fel Michaud-né. – Be nem teszem többé a lábam hozzá!

– Miért? Papa soha nem bántotta nagymamát.

– No, arról éppen eleget beszélhetnék...

– Nem mondana igazat! – mondta erélyesen Jeanette s a válasz Michaud-né halk szipákolása, elnyújtott lamentálása volt. – Te is ellenem vagy már... Hát mit vétettem az istennek, hogy így büntet! Megtudod egyszer, ki voltam neked, eszedbe jutok majd ott a barbárok között!

– Ugyan, nagymama, mit tudja azt maga! – mondta Jeanette bosszúsan, de kissé bizonytalanul.

Ilyen estéken sokáig nem tudott elaludni, megtelt kétséggel és szomorúsággal. Fájó szívvel gondolt vissza régi életére, amikor jó meleg volt a konyhában, nagymama krumplit sütött, papa újságot olvasott az ablak mellett, s mama ott kötögetett az ágy sarkában. Olyan biztonságot érzett akkor, mintha az idők végtelenségéig nem változhatna semmi – s íme, minden, de minden megváltozott benne és körülötte. Nagymama ágyát bevetette és letakarta egy szakadozott zöld ripszterítővel, amely télen összegöngyölytve a konyhaablakban fogta fel a hideg levegőt. Mama kötőtűi a konyhaasztal fiókjában heverték, s a megkezdett piros kötött kabátot a fiatal Brunot-né vitte át Roubaix-ba, a megrendelőnek. És ő majdnem mindig

egyedül volt. Papa gyakran éjszakára is elmaradt, amikor Párizsban járt a magyar követségen, ha meg otthon volt, estéit a pártban vagy Laurent Prunier-nél töltötte, az utálatos kis Rose apjánál, akivel örökösen akadt valami megbeszélőnivalója.

Jeanette az utcán élt, úgyszólván reggeltől késő estig kinn csatangolt pajtásaival; ebédre, vacsorára hol egyik, hol másik szomszédasszony látta vendégül az elhagyatott gyermeket. Ebben az időben Jeanette szeszélyesebb volt, mint valaha, csúfondáros megjegyzései könnyekre fakasztották a kis Marie Gentil-t, aki, bár mindennap elhatározta, hogy ezentúl szóba sem áll zsarnok barátnőjével, másnap megint ott kullogott a nyomában, akárcsak a két Wawrinec-fiú. Az iskolaév kezdete óta Angèle nővér úgyszólván naponta megbüntette Jeanette-et és gunyoros megjegyzései fájdalmasabban csattantak, mint a pálcaütés. Nap mint nap elmondta: „Jövő esztendőben, kis fehér báránkáim, amikor Rosta-mentes lesz a levegő...”, mostanában már Jeanette csupán esős napokon látogatta az iskolát, az órák alatt figyelmetlen volt és fecsegő, s amikor egy alkalommal Rose Prunier karonfogta s szelíden igyekezett a lelkére beszélni, Jeanette úgy eltaszította magától, hogy a kislány beütötte fejét az ajtókilincsbe.

Az is csak ingerelte Jeanette-et, hogy Rose Prunier senkinek nem árulta el, kinek köszönheti a homlokán éktelenkedő, nagy, kékeszöld daganatot.

És a napok peregtek, könnyörtelen egymásutánban. Elkövetkezett október s a lassan, állhatatosan szemerkélő eső, a változatlanul szürke égbolt elkedvetlenítette az embereket. Kihalt volt a tréparville-i főutca; a gyermekek és öregasszonyok sötét és nedves lakások mélyébe húzódtak a tűzhely mellé, de különösen szomorúak voltak az alkonyatok, amikor éles szél kerekedett a tenger felől. Jeanette esős délutánokon egyedül volt kamrájában, az ágyon heverészett és a mennyezet tenyérnyi négyszögét bámulta. Alkonyattájt kissé felélénkült, az apját várta, egyre türelmetlenebbül s ahogy telt az idő és még mindig nem hallatszottak az ismerős, siető léptek, valami vad harag, hideg bosszúérzet töltötte el. Az lenne jó, ha egy este benyitna az apja és őt holtan találná az ágyon! Jeanette máris lehunyta a szemét, kezét összekulcsolta mellén s néhány pillanatig lélegzetét is visszafojtotta. Vagy amikor papa a legkedélyesebben szórakozik az utálatos Laurent Prunier-nél, bezörgetne valaki, hogy ég a Rostáék háza! Hogy sietne a papa, hogy rohanna végig az utcán, de már késő! Ó, Jeanette ott veszett a lángok között...

Ilyenkor sírdogált egy keveset, határtalan részvétet érzett önmaga iránt, hogy ily korán, mindenkitől elhagyottan kellett elpusztulnia. – Milyen szép kislány volt... micsoda nagy tehetség, szegény apjának egyetlen vigasza... – mondta magában sűrű könnyhullatás közepette. Azután felugrott ágyáról, mellén keresztbe kötötte nagyanyja ócska, rongyos, fekete kendőjét és igen magasztos lelkiállapotban kivonult az utcára. Széket helyezett a kapu elé és hangulatának megfelelően, szelíd, de határozott hangon elutasította pajtásai közeledését. – Egyedül akarok lenni – mondta fontoskodva. – Gondolkoznom kell!

Micsoda megkönnyebbülés volt, amikor a rosszul világított főutcán feltűnt a

szinte rohanó férfialak! Rosta József mindig sietett hazafelé, mintha őt is kísértené az égő ház fenyegető réme. Messziről integetett, az utolsó néhány lépésnél lassított és keze fejével a verejtéket törülgette homlokáról. Jeanette nem ment az apja elé, hűvös közönyt mutatott és tüntető lassúsággal követte a házba. Az apa elárasztotta kérdésekkel: mit csináltál egész nap? ettél rendesen? nem féltél egyedül? Kurta válaszokat kapott: ettem... mitől féltém volna?...

Azután lassan enyhült benne az egész napi feszültség, felengedett merevségéből, érdeklődéssel hallgatta apja beszámolóját és egyre fokozódott benne saját fontosságának tudata. Papa ugyanúgy megbeszéli vele a dolgait, mint annakidején mamával, beszámol párizsi útjának, eredményéről, a pártban folytatott megbeszéléseiről, elmondja, hogy ámbár igen lassú ütemben, de halad előre hazatérésük ügye. A párizsi magyar követségen kedvezően bírálták el Rosta József kérelmét; Laurent Prunier mindenkit megmozgat Rosta József érdekében, a megye szocialista képviselőit személyesen kereste fel... Egyik napon azzal jött Rosta József, hogy érdeklődött a vasúti jegyek és az esetleges poggyászszállítás költségei felől, azután lehozta az emeletről a bádogdobozt és Jeanette-tel megszámloltatta annak tartalmát. A kislány fontoskodva simította egyenesre a papírpénzeket és gondterhelten mondta: – Párizsig is pénzbe kerül az út, papa, azt számításba vette? – Jó, hogy mondd, kislányom, hát lássuk csak... – s előlről kezdték a számolást.

Rosta József rendszerint hozott valamit irattáskájában: sült halat, apró rákot, kagylóban salátát s amikor a kislány ott a szeme előtt fogyasztotta el a finom falatokat, némileg megnyugodott. Egész napi munkája, megbeszélései közben kísértette a gondolat, hogy a gyermek egyedül van otthon, talán éhezik, megbetegszik, s hallani vélte az orvos régi hangját: „A hosszú utazás és az éghajlatkülönbség megölheti...” Mint hét esztendővel ezelőtt, amikor Pauline-nal ült így tervezgetve, megtakarított vagyonkájukat számlálva. Egyébként is előfordult, hogy amint kimondott egy szót, úgy érezte, hogy azok elhangzottak már egyszer itt, a négy fal között. Ugyanúgy mondta annak idején, ahogy most bejelenti Jeanette-nek, egy novemberi estén: – Szerdán kapom az útlevelet.

S néhány nappal később:

– Úgy gondolom, kislányom, jövő pénteken indulunk. Vasárnap Vilma néném szabad, megvárhat minket a Keleti pályaudvaron.

Jeanette bólintott s arcán megint csak nem tükröződött az egész bensőjét marcangoló, kétségbeesett fájdalom. Rosta József a konyhaasztalhoz ült s hosszas előkészületek után levélírásba kezdett: nővérének írt és a hét évvel ezelőtt hazatért magyar bányásztársainak.

– Kimegyek a ház elé – mondta Jeanette. Feleletet nem várt, az ajtó szokatlanul halkán csukódott utána. Lassan végigsétált a főutcán, időnként méltóságteljesen bólintott ismerőseinek: – Jó estét, madame Brunot... Jó estét, madame Roger... Azok meg, tragikus arckifejezése láttán, egymásnak mondogatták: – Mi ütött a kis Jeanette Rosta-ba? Úgy jön-megy, mint az alvajáró...

Rose Prunier is megütközve nézett osztálytársnőjére, amikor az szívélyesen

feléje bólintott: – Jó estét, Rose, hogy vagy? – Jól – mondta álmétkodva a kislány és elismételte: – Jól...

Méziars hentes és mézárós, a kecskeszakállas, peckes férfiú véres köténye fölött prémbekesben, harcias állásba helyezkedett boltajtaja előtt, megpillantva a közeledő kis alakot. Jeanette már-már kimondta: – Jó estét, monsieur Méziars – azután mégis szó nélkül továbbment. Méziars, Gentil papa és a tisztviselőtelep lakói az ellenséges táborhoz tartoznak, számukra nincs bocsánat.

Így érkezett csendes elmélkedésben egy üres telekhez. Betaszította a rozoga faajtót s a sok elhajigált törmelék, szemét és vadul burjánzó, elszáradt bogács között óvatosan lépegetett a telek egyik sarkában kuporgó fészker felé. Odabent hangokat hallott: Marie Gentil megfontolt, egyhangú mormolását, majd André Wawrinec válaszát. Jeanette benyitott a fészkerbe és két karját leeresztve megállt a küszöbön. Váratlan megjelenése, arcának merev és fájdalmas kifejezése, mozdulatlansága dicséretreméltó színészi teljesítmény volt s az összhangot teljessé tette a sötét színezetű hang, amelyen Jeanette Rosta kinyilatkoztatta:

– Jövő pénteken útnak indulunk...

Marie Gentil csendes sírásba kezdett, a kis Stéphan Wawrinec meg a földre ereszkedett s hangtalanul kuporgott, gyomrára szorított kézzel. André Wawrinec rekedten dörmögte:

– Tudjuk, mondta az öreg.

Az „öreg” Wawrinec Tódor volt, tutyimutyi szlovákiai segédvájár, a két fiú édesapja. Marie Gentil könnyek között, de igen józanul és fontoskodva mondta:

– Éppen neked válogatjuk ki a holmit, amire szükséged lehet ott – Mazsiarországban. Kérlek, Jeanette, nézz körül és tedd külön, amit magaddal akarsz vinni, én lemondok a javadra.

Kis szóoklata végén roppant elégedett arcot vágott a gömbölyű leányka s egyikről a másikra nézett, elismerést várón. André Wawrinec azt motyogta:

– Itt minden a tied, Jeanette...

A kis Stéphan váratlan hévvel átölelte Jeanette derekát és kerek, szőke fejcskáját a kislány derekához szorítva hang nélkül sírdogált. Jeanette nem tolt el magától a gyereket, aki oly ihletett megérzéssel fokozta az ő magatartásának drámai erejét; állt a küszöbön és azt suttogta:

– Köszönöm nektek... de semmire nincs szükségem... Én... úgyis meghalok.

Elégedett kis mosoly bujkált szája szögletében a döbönt arcok láttán.

Egyszeriben nagyot perdült tengelye körül, hangja élesen csattant:

– Legföllebb valami emléket, nem bánom!

Földre szórta a szépen elrendezett tárgyakat; rekedten feljajdult a biciklicsengő, kígyóként tekeregtek a spárgakötegek, görbe és egyenes szögek hulltak szerteszét, rongydarabok és szentképek repkedtek. Jeanette mindent a kezébe vett, egy-egy tárgyat féketett, majd cserélgette azokat, nehezen vált meg mindegyiktől, amellet azt sem lehetett pontosan tudni, miben van nagyobb hiány Magyarországon: spárgában, kampósszögben vagy éppen szentképgyártásban maradt el a magyar ipar Franciaország mögött. Marie Gentil szorgalmasan szedegette és helyére rakta az elhajigált

tárgyakat, szíve összeszorult a pusztítás láttára, s végül ő volt az, aki sürgette az indulást.

- Menjünk, besötétedik.

...A kőpiramisok roppant tömege fenyegetően emelkedett az út szélén, fölöttük húzódott a drótkötél, amely a kővel megrakott csilléket gördítette a kívánt helyre. A vasútvonal mellékvágányán kis játékmozdony pöfögött, a fűtő a korlátra támaszkodva cigarettázott s kormos, vigyorgó arcát mutatta a gyerekeknek. Gyárkémények nyúltak a magasba s ott a messzeségben a nyár kis zöld színfoltja, a bányatelepet körülfogó erdő sem enyhítette a táj sivár képét; a fák lombjukat vesztetten nyúltak a magasba s a száraz ágak között most tisztán látszottak a tisztviselők kis villái. A templomtoronyban mély kongatás jelezte az esti ájtatosságot. Jeanette Rosta keresztet vetett és ide-oda rebbenő pillantással, mohón rögzítette emlékezetébe Tréparsville alkonyati képét, szülőfaluja felülmúlhatatlannak vélt szépségeit. Párizs csodaszép város, de Tréparsville... hát az megint más! Tréparsville az ő tulajdona, amely szétfoszlik a semmibe, ha ő innen kiteszi a lábát. Mert lehetetlen, hogy mindez tovább él, a fák, a kövek és az emberek, ha ő elmegy... és önmagát nyugtatva dünnyögte: - Én úgyis meghalok...

Jövő péntek, hiszen addig még tömérdek a nappal és az éjszaka - így gondolta Jeanette. A napok és az éjek azonban egyre fogytak s ő kóborlásai során elbúcsúzott immár minden darab kőtől, valamennyi fától és ismerősétől. Akkor unatkozni kezdett és sürgette a péntek eljövetelét, hogyha már meg kell lenni, essék túl rajta mielőbb.

Az ezermester, aki feltalálta a perpetuum mobilét, az idő örökké mozgó gépezetét, rendíthetetlen egyformasággal forgatta kerekét ez év novemberének pénteki napja felé, mert nincs olyan emberi vágy vagy akarat, amely a gépezet mozgását akár egyetlen másodpercéé is megállítja. Csütörtökön ebédután azt mondta Rosta József:

- Az emeletről lehozzuk az ágyneműt, valamibe bele kell varrni, de mibe?

- Talán a zöld ripszterítő jó lenne - felelte Jeanette.

- Úgy emlékszem, a zöld ripszterítő nagymamáé - tűnődött Rosta József. - Nem szeretném, ha később keresné.

- Tiszta rongy! Különben is mamáé. Egyszer három kiló pamutot hozott benne Roubaix-ból, papa akkor a németeknél volt, nem tudhatja.

Egyesült erővel bevarrtak az ágyneműt a zöld ripszterítőbe, azután hozzákezdtek a többi holmi elcsomagolásához. Előkerült a régi katonaláda és egy nagy kosár. Jeanette az ágyra hajigálta mindazt, amiről kijelentette, hogy az ő tulajdonuk, tetejébe dobta papa néhány könyvét és rakosgatni kezdtek.

- Hát a tied? - kérdezte Rosta József, amint ügyetlen kézzel elhelyezte könyveit, apróbb tárgyait, a foszladozó ágyhuzatokat, három foltozott lepedőt, némi fehérneműt, munkaruháját.

- Felveszem - mondta Jeanette könnyedén. - A kockás szoknyában utazom meg a zöld kötött kabátban, amit mama csinált.

- És? Hol a többi?

- Nincs - mondta Jeanette és különös kis fintort vágott. - Ez, ami rajtam van, otthonra...

- Hát a télikabátod?

- Kinőttem. Nagymama kendőjét szoktam viselni.

Rosta József a lányára meredt és arcát elsötétítette a feltörő vérhullám. Megfordult és néhány percig kinézett az ablakon. Azután ismét hozzáfogott a csomagoláshoz és hangja egészen nyugodt volt.

- Holnap reggel, amikor megérkezünk Párizsba, veszünk neked valamit. Gondolom, egyelőre egy cipő, harisnya és egy ruha elég lesz. Ami még kell... a télikabátot majd Budapesten... amint lesz munkám. Mostanában annyi elintéznivalóm volt...

- Ugyan, papa - mondta Jeanette és legyintett. - Itthon jól megvoltam én így is.

A katonaládába kerültek a szögek, az ismeretlen rendeltetésű vasdarabok meg a szentképek és a gombolyag spárgával átkötötték a kosarat. Ültek a konyhában, nagy volt a csend, azután azt mondta Rosta József:

- El kell mennem Laurent Prunier-hez. Gondolom, te kísétálsz nagyanyádhoz s visszajövet beszólsz értem. - Csendesen mormolta: - Hazafelé útba ejtjük a temetőt, azután tíz órakor kimegyünk az állomásra. Jó lesz így?

Nem - sikoltotta valami Jeanette-ben. - Nem, én itt maradok! - Azután így szólt:

- Nem bánom! - és egyet rándított a vállán,

*

A párizsi személyvonat négy percig vesztegel Tréparsville állomáson. Az utasok kíváncsian nézegették az apát és leányát, akik nyilván messze útra készülnek, mert egész kis csoportosulás támadt a vonatablak előtt, amikor egyik harmadosztályú kocsi elhelyezkedtek. Az apa lenyújtotta kezét a csendben álldogáló, bányászruhás férfiaknak s csupán egy-egy szót váltottak: - Egy egész napotok van Párizsban - mondta egy zömök, kissé tömpe orrú férfi. - Igen, este indul tovább a vonatunk... - Hát akkor lesz idő a sétára - mondta egy sovány, elhanyagolt külsejű idős férfi. - Lesz, lesz... - Írd meg, milyen volt az érkezés - szólt fel egy harmadik férfi és a sápadt ember ott az ablakban, akinek arcélét mintha vésővel faragták volna, bólintott: - Megírom, hogyne...

Gyerekek is álldogáltak a felnőttek mögött: egy gömbölyű arcú, kisírt szemű leányka, egy nagy, suta kamasz, aki egyre kavicsokat rugdalt lyukasan tátongó cipője orrával, egy egészen kis fiú furcsáin összegörnyedve, gyomrára szorított kézzel, száját nyitva tartotta és mereven a vonatablakra szegezve tekintetét; egy sovány kislány zömök, kissé tömpe orrú férfi kezét fogta és csak állt szótlánul. A vonatablakon kihajló gyermek se szólt, az egész kis alak mintha megmerevedett volna.

Úgy látszik, az az öreg asszonyság is a búcsúztatók közé tartozott, aki a kerekek nyikorgására bukkant elő a nyilvános telefonállomás kis bódéja mögül. Bukdácsolva tett néhány lépést a vonat felé és ahogy két karját kitérve hadonászott, mintha valami virág vagy gyümölcsdísz libegett volna a téli időkben kissé szokatlan fekete szalmakalapján. Kiáltott is néhány szót,

de azt már elnyelte a kerekek harsány és egyenletes ütemű zakatolása.

MÁSODIK RÉSZ

1.

A Keleti pályaudvar megafonja a bécsi gyorsvonat húsz percnyi késését jelezte. Hideg, ködös decemberi reggel volt; a vonatra várakozó néhány ember behúzódott a váróterembe, csupán egy vastag lódenkabátba öltözött, katonás léptű asszony járkált fel és alá, s valahányszor szembefordult a villanyórával, rosszallóan tekintett a cammogó mutatókra. Később a peron megélénkült, gyors egymásutánban nyílt és csukódott a forgalmi iroda ajtaja, hordárok beszélgettek egy csoportba verődve és két poggyászkocsi érkezett nagy zakatolással. A váróteremből ismét előjött az a néhány ember, aki a késés hírére ott keresett menedéket a hideg ellen – ekkor a megafon egy személyvonat érkezését harsogta. A hosszú szerelvény befutott a második vágányra, sötét tömeg tódult a kijárat felé s lassú hömpölygése méltán kelthetett szorongó érzést egyik-másik várakozóban: egy-két perc múlva befut a bécsi gyors s az embersokaságban szem elől téveszti majd az őt érdeklő utast!

Így elmélkedhetett a lódenkabátos asszony is, mert amikor a megafon a bécsi gyorsvonat újabb húsz percnyi késését jelezte, megkönnyebbülten felsóhajtott. De a fedett csarnok váratlan gyorsasággal kiürült, a peronon megint csak az iménti néhány, már ismerős alak lézengett és az asszony folytatta egyenletes ütemű járkálását, egészen a külső vágányokig, majd vissza, méltatlankodó pillantással sújtva az egykedvűen baktató óramutatókat.

A kitartó várakozók között volt egy nagykendőbe bugyolált öregasszony meg az unokája, aki minduntalan eliramodott mellőle – itt is, ott is talált valami megtekintésre érdemes dolgot. Az öregasszony rémülten tipegett a nyomában s azt mondogatta: – Sanyi, megládd, elüt a vonat!... – Ismerős volt már a váróterem ajtajában cigarettázó, kerek arcú, gyermekien kékszemű férfi is, meg a lassan fel és alá sétáló idős házaspár; a férfi sétabotja minden lépésnél halkán koppant az aszfalton. Az így összeverődött kis társaság egy-egy pillantással érintette egymást, s amikor a nagykendős öregasszony az első sínpár fölé hajló unokája felé szaporázta rémült lépteit, a lódenkabátos asszonynak mondta, mintegy tőle várva erősítést: – Megládd, Sanyi, elüt a vonat...

– Gyorsvonat Bécs, Hegyeshalom, Magyaróvár... érkezik az első vágányra!
– jelentette a megafonon keresztül egy női hang.

Zakatolva érkezett a két poggyászkocsi s hordárok, egyenruhás vasutasok vegyültek a várakozók közé. Igen nagy messzeségben feltűnt a mozdony fekete teste, rohamosan nőtt s már hallatszott vénemberes, zsémbes dohogása is, majd egyre álmosabb szuszogása, azután végleg elhallgatott.

A hordárok leemelték a bőröndöket a kocsikból, kényelmes lassúsággal kászolódtak lefelé az utasok s nem siettek úgy a kijárat felé, mint a helyi vonat egyirányban sodródó tömege. Az idős házaspár cuppanós csókokkal adogatott kézzől kézre két fiatal nőt s egy sportruhás fiatalember kezét rázogatták: a nagykendős öregasszony karonfogva tipegett egy nagybajusza férfival, akinek csupán a válláig ért, a kisfiú előttük szaladt egy nagy bőrönddel s azt minden lépésnél az aszfalthoz ütögette és a telt arcú,

gyermekien kék szemű férfi is összetalálkozott már azokkal, akikre várakozott: egy magas, sápadt emberrel s a vele együtt érkező, mintegy tizenkét esztendőös kisleánnyal. A két férfi megrázta egymás kezét, azután a kék szemű gyorsan és hevesen átölelte a másikat, majd éppoly hirtelen elengedte. A messziről jött ember – arcvonásait mintha valamely éles és finom szerszámmal faragta volna ki a természet – gyengén elmosolyodott, levette sapkáját és mind az öt ujjával beleszántott sötét hajtömegébe. Tévetegeen állt, kezében kis katonaláda, szétnézett.

- A nővéremet várom, nem láttad? – Megint elmosolyodott, legyintett. – No, mit kérdezlek, hiszen nem ismered az én Vilma nénémet. Hát...

Elindultak a kocsisor mellett. – Add már azt a ládát, mit cipekedsz – mondta a kékszemű férfi s már nyúlt utána, de a másik elhárította. – Majd én! – mondta s jól megmarkolta a vasfogantyút. Mentek egymás mellett, a sovány kislány hol előttük egy lépéssel, hol elmaradozva, makacsul földre szegezett szemmel. A két férfi néha elmosolyodott, egymás vállára veregettek, a kék szemű egyszer megkérdezte: – Mi újság Tréparville-ben? – Semmi – felelte a másik. – Hát ti hogy vagytok? – Megvagyunk – volt a válasz s megint csak nem tudtak mit mondani egymásnak ott, a Keleti pályaudvar fedett csarnokában mendegélve. A lódenkabátos asszony tartott feléjük, hosszú és egyenletesen kopogó lépteivel.

- Józsi? – kérdezte és állította egyben.

Rosta József letette a katonaládát, arcát vérvörösre festette az öröm.

- Én... én... – motyogta.

Megcsókolták egymás jobb és bal arcát. Rosta Vilma nem engedte elhatalmasodni a csendet, a tizenhat évi távolság szakadékát igen határozott modorban, első mondatával átugrotta.

- Na, most aztán levizsgázott a te Vilma nénéd! – A szélesen mosolygó, kékszemű férfihez intézte szavait. – Azt írja nekem negyvenháromban, hogy a kislánya betöltötte a harmadik évét. Jövök eléjük a vonathoz, keresem az én Józsimat, meg a csöppséget, a kis francia babát, gondolom magamban, bizonyosan a karján cipeli, mert elfáradt a gyerek. Minden húsz év körüli kamaszt megnézegettem, aztán itt van, kész férfi ez a Józsi!

A magas termetű asszony hátrahajtott fejjel, nyitott szájjal nevetett, olyan jóízűen, hogy a jegyzőkönyvében lapozgató kalauz is elmosolyodott és a két férfi is hangos nevetésbe kezdett. Csupán a kislány állt közönyösen nézelődve s lassan himbálta magát cipője sarkára nehezedeve.

- Te nemigen változtál, Vilma – mondta Rosta József.

- Vén voltam már akkor is, tudom én azt. – Megint a vidáman mosolygó idegenhez fordult. – Ha tudom, hogy maga is Józsiékra vár, együtt jobban telt volna az idő. Rosta Vilma vagyok – mondta és kezét nyújtotta.

- Derzsi Gyula vagyok.

- Együtt mentünk ki harminchétben – magyarázta Rosta József. – A lányára pislogott s a karjánál fogva közelebb húzta. – Gyula negyvenötben hazajött. Ez meg itt...

A kislány lebiggyesztett szájjal nézegette a vonat kerekét s úgy viselkedett, mintha valamely véletlen sodorta volna a beszélgetők közelébe.

- A lányod, tudom én azt, Zsanett a neve. Hozott isten – fordult a

kislányhoz.

Az ernyedte kis kéz egyetlen pillanatig pihent Rosta Vilma tenyerében és máris visszahúzódott. Jeanette felnézett az apjára és nyafka orrhangon mondta, puhán görgetve az r betűket.

- Sajnos, nem értek magyarul.

Rosta Vilma fürkésző pillantással felmérte a gyermeket s a kis csendet kettőtörve mondta:

- No, mehetünk. - Karon ragadta az öccsét és lehajolt a katonaláda után. Rosta József felkapta a ládát. - Majd én! - mondta.

Indultak a vámhivatal felé. Derzsi Gyula búcsúzott; Vilmától kérdezte, hol szállnak meg Rostáék, délután szeretné felkeresni őket.

- Nálam - mondta Vilma. - Thököly út 97., földszint.

- Ne okozz magadnak alkalmatlanságot, Vilma - aggodalmaskodott Rosta József. - Valami olcsó szálloda is megteszi, míg megfelelőt találunk.

- Ne okoskodj, te! Ha utamban lesztek, küldelek én, ne félj.

Dél lett, mire a kosárral, az ágyneműs batyuval meg a katonaládjával ott álltak a Baross téren. A köd eloszlott, halvány téli napfény sápasztotta a házak falát s a tetőkről lassú cseppekben csordogált a hólé. Rosta Vilma megalkudott egy kézikocsis emberrel s elindultak a Thököly út felé. Az asszony belekarolt az öccsébe, az meg Jeanette karját szorította magához s a kislánynak szinte szaladnia kellett, hogy a két testvérrel lépést tudjon tartani. Az apa időnként szólt valamit a lányához, felhívta figyelmét a széles utca csekély látnivalóira, a kurta válaszok elkedvetlenítették s csak fél füllel hallgatta nővérét. Négy-öt éve ezek a házak még romosak voltak, mesélte Vilma, egyik másiknak a teteje hiányzott, volt olyan is, amelyikről egész emeletek szakadtak le. Ma már nem látni Budapesten romházat, csupán fönt a Várban, talán ott volt legnagyobb a pusztulás. Épül és szépül a város, terjeszkedik, Nagy-Budapestről hallott-e Józsi ott künn, Franciaországban? Hát lesz min csodálkozni, van újság elég, tapasztalja majd, amerre lép - s mindezt olyan hangon mondta Vilma, mintha egyenesen öccse elképesztésére, saját személyében hozta volna létre mind e változást. A közönyösen lépegető kislányról nem vett tudomást s Rosta József hallgatása, halk hümmögetése sem zavarta, személyes természetű kérdéseket sem érintett, így a férfi is visszakényszerítette magába sok kérdeznivalóját a közeljövőről, elhelyezkedéséről és Vilma helyzetéről. A katonás menetelés közben, a határozott és öntudatos hang hallatára pusztá látomásnak érezte az elmúlt tizenhat esztendő s egyre közelebbnek, ismerősebbnek a Thököly út téli képét és az ő Vilma nővérét. Időnként hátrakapta még a fejét, ha egy-egy hangosabb magyar szót hallott, de mire a Thököly út 97-es számú ház elé értek, azt is megszokta, hogy a kis előkertben áthaladó Vilmát így üdvözli egy, a kapuban álldogáló fiatal nő:

- Megjött a családja, Rosta elvtársnő?

- Itt hozom őket - felelte Vilma.

És, csodálatos módon, valóban úgy érezte az ember, hogy egy erős akarat felkapta, biztonságosan egyensúlyozva viszi előre valami igen nyugodalmas, csendes kikötőbe.

A kapu alatt jobboldalt két ajtó volt egymás mellett, egyiken tábla:

házfelügyelő, a másikon névjegy, s ezekkel szemközt egy másik ajtó, szintén névkártyával. Vilma a táskájából előkotorászott kulccsal kinyitotta a magányos, baloldali ajtót, Rosta József a kezikocsis emberrel behordta a poggyászt a kis előszobába, azután Vilma előrement s szívélyesen mondogatta hátrafelé:

- Tessék, tessék, kerüljetek beljebb!

Rosta József felkapta a katonaládát, ment Vilma után, mögötte a kislány. Szép, nagy szobába léptek, két ablaka az előkertre nyílt. Az egyik fal mellett lukacsos, fehér terítővel letakart ágy állt, mellette éjjeliszekrény, a szoba többi bútorzata szembeszökően elütött a párnákkal, dunnákkal magasra tömött, kényelmes nagy ággyal. Tarka huzatos rekamié állt az ággyal szemben, előtte alacsony, kerek asztal, két öblös karosszék, kis könyvállvány, állólámpa, nagy háromajtós szekrény, a tetején halomba rakott könyv - a felső üvegrekeszben étkészlet, poharak, kancsó - rézveretes komód s a sarkokban két kisebb asztal, székek, rádió, világos szőnyegek vidám, tarka képe. Rosta József kissé elképedt a zsúfolt s mégis oly barátságos és tágas szoba láttán; kérdő pillantást vetett nővéreire. Az nagy hangon rendelkezett:

- Tedd le azt a ládát, a Francia Bank aranykészletét cipeled benne, hogy úgy szorongatod? Mossatok kezet, azután egy-kettő, kipakolunk.

De Rosta József nem engedelmeskedett. Leereszkedett az egyik karosszékbe, magához húzta Jeanette-et és kíváncsian megkérdezte a nővérétől:

- A te lakásod?

- Hát kié volna?

- Főbérleti?

- Hát! Az régen volt, hogy a Vilma albérletben lakott.

Ez is, de jó ismerősen hangzik: a Vilma! Odahaza, a Pécs környéki falucskában, amikor még mindketten mezítláb taposták a sarat s Vilma időnként alaposan elnászpángolta őt, így mondta: - A Vilma eszén akarsz te túljárni?... Meg: - Ezt megeheted, te gyerek, a Vilma főzte!

- Akkor hát jó állásban vagy, látom, szépen berendezkedtél.

- Amit keresek, el is költöm - szögezte le Vilma. Beszéd közben minduntalan igazgatott valamit az asztalra helyezett tárgyakon, a horgolt terítőt simította egyenesre, majd hamutartót tolt az öccse elé. - Gyújts rá, te pipás, de ne szemetelj azzal a dohánnyal... Azért ne úgy vedd, hogy egyik napról a másikra itt volt a szépen berendezett főbérleti lakás csipkefüggönnyel, szőnyeggel, miegymással. - Elégedetten körülnézett, mintegy számbavéve a sok miegymást. - Látom, az ágyat figyeled. Hát én már csak ágyban alszom, úgy szeretek. A rekamién elalhat a kislány, te meg a kamrában.

- Az is van? - kiáltott fel Rosta József, most már nagyon felvidámodva. Megtömte pipáját, s amikor egy szál dohány az asztalterítőre esett, válla közé húzott fejfel sandított nővéreire.

- Van, éppen akkora, hogy megfordulhatsz benne, meg fürdőszoba, főzőfülke - így nevezik mifelénk. Időbe telik, míg ennyit összeszerez az ember, meg kell dolgozni minden darabért.

A férfi hátratámaszkodott a karosszékből és lassan simogatta Jeanette haját. Ezernyi gondolat zsúfolódott agyában, múlt és jelen furcsán összekeveredett; valami álomszerű volt a kézzel tapintható valóságban, míg a már csupán ködképek tűnő gyermekkorára egyszerre a maga vaskos, szigorú valóságában tolakodott előtérbe. A Rosta gyerekek, Vilma és Józsi ülnek e szép szobában, lehetséges ez? Vilma egykor koszorúba tűzte erős szálú szőke haját, most simán hátrafésüli a szürkülő, ritkás szálakat. Valamikor keskeny volt a dereka s a válla is, vékonyka a lába, karja – most jól megtermett asszonyosság, arcán feszül a bőr, szeme alatt a finom szarkalábak egész szövevénye – s mégis a régi Vilma ő! Nyáron a patakba állította a négy-ötéves Józsit s szappannal mosta a fejét, kis kannával méregette rá a hideg vizet, ő meg csak állt, iszonyatosan bömbölt, de a tiltakozás, megfutamodás eszébe sem ötlött... Két évig járt iskolába a Vilma szalagos félcipőjében. A gyerekek nevték, ő meg verekedett, rúgott és karmolt, mert úgy érezte, Vilmát sértegetik a cipő becsméréssel...

– Hol dolgozol? – kérdezte, szinte erőszakkal szakítva el magát a múltnak egymást túlharsogó emlékeitől.

– Fehérneműüzemben. Itt van nem messze, a Bosnyák téren túl.

– Órabéred van?

– Én már havi fixet kapok. Tizenöt éve lesz, hogy ott dolgozom az üzemben, még a tőkésnél kezdtem, a rókaképű Mihalik „úrnál”, hiszen írtam én neked erről akkoriban.

– Igen igen...

– No, ha tőle függne, ma is éhbérért dolgoznék és élnék tudatlan birka módján bele a világba. Így meg tanultam; kétéves esti tanfolyamot végeztem, negyvenkilencben meg hathónapos pártiskolán voltam. Hát így kiemeltek a szalagból.

Rosta József fokozódó érdeklődéssel hallgatta a szűkszavú beszámolót, melyen érződött, hogy sok minden van mögötte, rengeteg élmény, ki nem mondott szavak.

– Akkor most megbecsülnek – állapította meg a férfi. – Az irodában dolgozol?

– Ott is, mindenütt. Én vezetem a vállalatot.

Magától értetődő egyszerűséggel mondta ezt Rosta Vilma, s e néhány szó minden eddig olvasott újságcikknél világosabban megértette az idegenből jött férfival, hogy egy gyökereiben megváltozott Magyarországra tért vissza. Valami végtelen nyugalmat érzett, mintha ledobná válláról a harminchat éven át cipelt nehéz batyut, tömve félelemmel, kétséggel, reménytelen szomorúsággal. A lányához fordult és fiatalos hévvel, széles mozdulatok kíséretében franciául ismételte neki a hallottakat. A kislány mozdulatlanul ült a rekamién, igen illedelmes tartásban, lesütött szemmel, de suttyomban a nagynénjét figyelte s időnként meg-megrándult a szája, a keze, mintha szavakat és mozdulatokat formálna. Rosta József ismét a nővérét faggatta.

– Mekkora az üzemetek? Annak idején írtál erről, de én bizony elfelejtettem.

Vilma nevetett; felállt a szemközti karosszékből, látszott rajta, hogy már türelmetlen.

– Arra nincs is mit emlékezni. Kilencvenen voltunk akkor munkásnők, most

meg éppen kilencszázan dolgozunk a három műszakban. Kicsit mulyácska a lányod – folytatta egyszuszra –, de reméljük, megjön majd a hangja. Azt mondom, csomagoljunk ki, rendezkedjétek, én meg az ebéd után nézek. Okosan intézted, hogy vasárnapra érkezétek.

Még hogy Jeanette mulyácska! Ezen nevetni kellett, de meg restelkedni is: tulajdonképpen fel kellene világosítani Vilmát Jeanette felől, hiszen az asszony mit sem sejtőn, készségesen fogadja be őket magányos életébe... Rosta József ott topogott a nővére körül, az meg váratlan sebességgel, forgószél módjára munkába kezdett. Az összehajtogatott asztalterítőt egyik karosszék támlájára helyezte, székeket tologatott, kitérte a szekrény egyik ajtaját s a katonaládát az asztalra lódítva megkezdte a kirakodást. Néhány könyv volt a ládában, azután különböző nagyságú egyenes és görbe szegek, vasdarabok és biciklicsengő, gyűrött szentképek.

– Megvesztél, Józsi? Ezt cipelted Franciaországból hazáig? – És erélyes keze nyomán néhány tárgy a földre gurult.

A férfi zavarodottan motyogott: – A lányom apróságai... – de Jeanette akkor már ugrott, mint a vadmacska és lecsapta a láda fedelét.

– Mondja meg neki, hogy ne nyúljon hozzá! Semmi köze... semmi köze a mi dolgunkhoz, mondja meg neki!

Rosta József szinte megkönnyebbült: Jeanette-et nem kell bemutatni, a formáságokat elintézi ő maga, minden segítség nélkül s most Vilma kétszer is meggondolja, hogy hajlékot adjon nekik.

– No, nézzék, de jól megtanult franciául! – Vilma csupán ennyit mondott, álmélkodva és minden harag nélkül fordult Jeanette-hez. – Mit akarsz, te gyerek, nem eszem meg a szögeidet!

A kislány kiáltott valamit, Vilma a szavába vágott, pergő francia szóáradat volt a válasz. Egyszerre ketten beszéltek, egymást túlkiabálva, egyik magyarul, másik franciául és Rosta József egyiket is, másikat is csillapította, homlokát ellepte a verejték és bele-belemarkolt a hajába.

– Megmondom én neki, Vilma – mondta végül, most már ő is kiáltva. – Hiszen egy szót sem ért az egészből.

Rosta Vilma elképedten nézett az öccsére.

– A lányod nem tud magyarul?

– Honnan tudna? Francia iskolába járt.

Pillanatig csend volt. Vilma egyenként szedegette fel a földről az elgurult szögeket, Jeanette meg a szentképeket simítgatta egyenesre.

– No lám – mondta Vilma elgondolkozva. – Persze, francia iskolába járt... Az apácákhoz?...

– Oda. Elmondok majd mindent sorjában.

– Igaz, lesz még idő. – S az előbbi nyugodt, szívélyes hangján mondta: – Hát csak rakodjatok, helyezkedjétek kényelembe.

Indult kifelé. Rosta József utánament.

– Igazán úgy gondolod, hogy ittmaradjunk? A kislányom... hát élénk egy kicsit, odahaza az asszonyok, a feleségem meg az anyósom szabadjára engedték, tudod...

– Megmondtam, hogy szívesen látlak, mit jössz nekem ezzel? Azt hiszed, megijedek a lányodtól? No, jól ismered te a Vilmát!

Erélyes kézzel egyet lódított az öccsén, de a férfi nem hagyta magát, követte a konyhába, mert úgy érezte, vannak még tisztázatlan kérdések. Körül sem nézett a tenyéryi helyiségben, csak ahogy térült-fordult a nővére, ő mindenütt a nyomában volt.

- Amikor vége volt a háborúnak... amikor visszajöttem a németektől, levelet írtam neked, megkaptad?

- Meg hát, vagy négy hónapi késéssel.

- Nem feleltél.

Vilma a gáztűzhely fölé hajolt, egymás után meggyújtotta mind a három lángot.

- Nem hát.

- Miért?

- Jöttél volna haza, mint mások - felelte Vilma és sebesen tett-vett a tűzhelyen. - Gondoltam, elidegenedtél a régi otthonodtól. Akkor meg nincs miért zavarjalak.

Rosta József néhány szóval elmondta, miért maradt Franciaországban. Vilma figyelmesen hallgatta, azután kijelentette:

- No hiszen, amit az orvosok összebeszélnek. Szegény kis asszony, derék teremtés lehetett... Mért nem írtál erről?

- Nem jött tőled válasz a levelemre. Azt hittem, Budapest ostrománál... hogy valami bajod esett. Most is, hogy nem láttalak mindjárt a vonatonál...

- Csalánba nem üt a mennykő! Nem mondom, 1944 őszén a nyilasok elvittek a toloncházba, meg a Pestvidékiben is voltam, az üzemből vittek, mint lázítót! - Jót nevetett, a lábasok szinte beleremegtek a tűzhelyen.

- Azután kijöttem és kész. Mit csinál odabenn az a lány? - kérdezte anélkül, hogy szünetet tartott volna.

- Eredj, nézz utána.

Jeanette a rekamién ült, s amint belépett az apja, arcán valami ádáz és szemtelen kifejezéssel nagy hadarásba kezdett. Érthetetlen szavakat mondott a Rosta Vilma hangján s az egész zagyvalék úgy hatott, mintha magyarul beszélne. De Rosta József most nem mosolygott a lánya komédiázásán. Elébe állt, keze ökölbe szorult.

- Miért bántod? - kérdezte. - Derék asszony az én Vilma néném, olyan derék asszony, hogy... Komisz kölyök vagy, szégyelld magad!

A kislány egyszeriben elhallgatott s szinte arcára dermedt a megdöbbenés. Tekintete elhomályosodott, kínosan erőlködött, hogy visszafojtsa sírását s két könnycsepp telepedett meg szeme sarkában. Vilma jött-ment szoba és konyha között, tányérokkal, evőeszközökkel csörömpölt s nem látszott észrevenni mogorva képű öccsét és a rekamié sarkában kuporgó kislányt. Szívélyesen kínálta a levest és amikor Rosta József belekóstolt, várakozó örömmel leste arcán a hatást. Mivel a férfi nem szólt, nem állta meg s ő kérdezte:

- Ízlik, Józsi?

- Jó... itthoni íze van.

- Van benne gomba, zöldség, elég csontot is főztem bele.

Jeanette letette a kanalat és tüntető köhögésbe kezdett, nagyokat nyelt és szipákkolt. - Egyél - szólt rá barátságtalanul az apja.

- Köszönöm, nem kérek - felelte Jeanette cérnavékony hangon s igen udvariasan. - Égeti a torkomat.

- Ne erőltess - szólt Vilma s nyugodtan kanalazta levesét. - Egyáltalán, Józsi, ne kényszerítsd semmire, ne kívánd, hogy a te szemekkel lásson, hiszen idegen itt. Majd beleszokik. Aztán, ha sokat magyarázol neki felőlem, csak elvadítod. Ne félts te minket, összeemelegedünk hamarosan. Vasárnap délelőtt mindig a konyhán vagyok - fűzte tovább mondanivalóját, lélegzetvételnél szünet nélkül. - Sütök-főzök, meg vendégeket is hívok, egyik-másik kartársnőmet. Szeretnek idejönni, pedig eleget nyúzom őket. - Nevetett, kérdés nélkül újabb kanál levest mert az öccse tányérjába. - Ne okoskodj, ha a Vilma főzte, nyugodtan megeteted! Jólesik nekik az a kis házikoszt az üzemi után, mert azzal ugyan a fiatalabbja nem lakik jól, nálunk nem valami jó a konyha. Délután meg olvasni szoktam, tanulgatok.

Kivitte a fényesre súrolt alumíniumlábast a levessel s nagy tál pirosra sült rántott karajjal, tört burgonyával tért vissza. Tányérjára vett egy szelet húst és kissé meglódította a tálát.

- Aki éhes, vegyen magának, itthon vagytok, én nem kínálgatok!

Halk francia társalgás indult meg apa és leánya között, melynek eredményeképpen Rosta József szedett magának a tálból s lassan, kissé kelleltenül evéshez látott.

- Te most azt képzeled, nálunk minden fenéig tejföl s téged egyenesen beültetnek valami finom állásba. Nagy felelősséggel jár az ilyesmi, nem azért mondom, de rá kell előbb szolgálni. Van nehézség éppen elég, hát csak ismerkedj meg azokkal is. Meg az eredményekkel, De azt amúgyis látni fogod a saját szemekkel.

- Miért képzelném? Bányász vagyok én, arra még talán szükség van itt is.

- Hát! De előbb majd kitisztázod a pártban, meg a minisztériumban, hogy miért maradtál távol, mit végeztél odakünn. Nem féltelek én, Józsi, nem azért mondom, de rendnek kell lenni.

Kis surranó kézmozdulat az asztalon - Jeanette kényeskedően tányérjára húzott egy szelet húst s lassan, unottan enni kezdett. Rosta Vilma mintha nem látná, folytatta:

- Délután mindent megbeszélisz a barátoddal, Derzsi Gyulát mondott, ugye? Holnap eljársz a dolgozban, ő majd útbaigazít. Sovány ez a kislány, pedig látom, van étvágya. Ha te elkerülsz a bányavidékre, majd én feltáplálom. Egészségünkre az ebédet. Eredj kezét mosni - fordult Jeanette-hez s ahogy a kislány értetlenül bámult rá, egymáshoz dörzsölte két kezét s úgy ismételte, mintha süketnek beszélne: - E-redj ke-zet mos-ni, te Zsanett!

A kislány szó nélkül indult a fürdőszobába, az apja utána, hogy az utat mutassa, Vilma meg összeszedte az edényt s újból letakarta az asztalt a horgolt terítővel.

- Na, most mesélj - mondta visszatérő öccsének és kényelmesen hátradólt a karosszékekben.

Az ablakon átlátszott a téli nap távozó vörös golyója, a szobában pattogott a tűz, odakünn villamos csengetett és autóbusz túlkölt. Éles gyerekhang kiáltott az utcán s a magyar szóra Rosta József felkapta a fejét. Azután elmosolyodott és lassan tömködni kezdte a pipáját.

2.

Úgy tíz óra körül lehetett – decembar 12-én –, hogy Rosta József elindult lányával az iskola felé. Áthatolhatatlan szürke égbolt, mint hatalmas kupola, borult a Thököly út fölé, mintegy elkülönítve azt a város többi részétől. A Keleti pályaudvar felől siető lépésű, irattáskás férfiak érkeztek, meg kosaras asszonyságok, mások piaci táskát cipeltek s hónuk alatt fenyőfát. Sokan betértek a mellékutcákba, onnan meg kifelé tódultak az emberek, biztonságos léptekkel tartottak egyik vagy másik irányba s a járművek is, tülkölve és csilingelve száguldtak valamely, csak általuk ismert cél felé – mindez érthetetlen volt és zavarbaejtő!

Legalább is így érezte Jeanette, amint a forgalmas gyalogjárón apja mellett lépkedett. Oly feldúlt volt, oly elmondhatatlanul boldogtalan, hogy önmagának sem tudott számot adni a lelkét emésztő bánatról. Itt mindenki egyazon nyelven beszél, tudja útjának célját és irányát, csak ő, egyedül ő az idegen! – Tréparville!... Drága jó nagymama... Marie – motyogta magában nagy vágyódással. A végtelen távolságon át mesebeli szépségben tündöklött mindaz, ami nemrégén még kis életének hétköznapijaihoz tartozott s rút volt és lehangoló a jelen. Szó nélkül követte apját; e pillanatban hol vértanú volt, hol lázadó. – Én úgyis meghalok – mondogatta magában, majd: – Ezt megkeserülitek!

Úgy történt, hogy előző napon Vilma néni kijelentette:

– A kislányt holnap be kell íratni az iskolába.

Rosta József ellenkezett: előbb tanuljon magyarul, legfőljebb veszít egy esztendő, jövő ősszel ráér beülni az iskolapadba – de nővére kereken kijelentette:

– Ne okoskodj, Józsi. Az iskolában egy-kettőre megtanul magyarul, meg minden egyebet. Miből fizeted a büntetést, azt mondd meg nekem? Mert megbüntetnek, ha akadékoskodsz.

Az ám, miből! Hiszen így is Vilma terhére éltek, nem akaszthat a nyakába még több gondot. Ámbár most úgy fest, nemsokára elhelyezkedik, Derzsi Gyula abban jár, hogy ő is a komlói bányába kerüljön, azt mondja, nagy szükség van vajúrokra és megbízható emberekre. Hát ezt is megtárgyalták Vilmával és a nővére ebben a kérdésben is igen határozottan nyilatkozott.

– A kislány itt marad velem, legalábbis míg befejezi a tanévet. Majd meglátod, hogyan helyezkedsz ott el, kapsz-e hamarosan olyan lakást, ahová magaddal viheted a gyermeket. Mit kezdenél ott vele? Egyedül csatangoljon egész nap, mikor a nyelvet sem érti? Ősszel majd megbeszélitek, hol akarja folytatni a tanulást, itt vagy Komlón.

Rosta József érezte a nővére igazát, hálás is volt a szívességéért, mégis ellenvetésekkel állt elő. Hogyan közölje Jeanette-tel, hogy rövidesen el kell válniuk? Ő bizony inkább elbujdosik vagy vállal akármilyen munkát itt, Budapesten, de meg ne mondja a lányának... Vilma éktelen méregbe jött.

– Ne tehetetlenkedj itt nekem, Józsi, tudod te jól, hogy nem tanácsos összeakaszkodni a Vilmával! Elég nagy a lányod, esze is van valamicske,

eredj, sétáljatok egyet, aztán beszélj meg vele a dolgot. Ha már idehozta, nem engedem, hogy elkanászodjon ott asszonyi felügyelet nélkül. No, menjetek, hiszen alig látott még valamit a városból.

Akkor ők ketten elindultak. Szép volt ez a délután, zavartalanul boldog órákat töltöttek együtt, hogyan is képzelte Vilma, hogy akkor az ember egyszerűen előáll ilyesmivel, hogy minden további nélkül hátbatámadja a vidáman csevegő gyermeket! Autóbuszszal végimentek a Rákóczi úton, azután gyalog sétáltak le a Petőfi Sándor utcán és egy csöpp piros sapkát vásároltak Jeanette-nek. A kislány minden kirakatüvegben megnézte magát és olyan bolondos-hetykén nyomta fejébe a sapkát, hogy mindenki megmosolyogta őket. Látszott, hogy nagyon boldog a sapkájával, mégis azt mondta:

- Nagymamával micsoda gyönyörű kirakatokat láttunk Párizsban! Csupa selyem meg drága ékszer, ki sem lehet azt mondani, mi minden volt ott!

- Igen ám - mondta Rosta József -, de nem a mi számunkra. Itt nincs annyi drága ékszer, de ami van, azt bárki megveheti, amit a kirakatokban látsz, arra mindenkinek telik a keresetéből, hát erre gondolj, kicsi Jeanette.

Jeanette felvonta a vállát, nem felelt. A Duna-parton elcsendesedve bámészkodott, a Lánchídra érve minduntalan a fejét kapkodta; a korlátra könyökölt és a lassan hömpölygő, sötét vizet nézte, majd a budai hegyeket és megint a híd szépséges ívét álmélkodó szemmel, szíve megtelt gyönyörűséggel - hangosan csupán ennyit mondott:

- A Szajrán sokkal több híd van.

Rosta József hévvel magyarázott: hét évvel ezelőtt a Duna fölött egyetlen híd sem volt, a németek az ostrom utolsó percében felrobbantották valamennyit. És nem volt egyetlen ép ház a Duna két partján, egy beüvegezett ablak... tönkrement gyárak voltak, megrongált vasúti és villamossínek, járhatatlan országutak, míg most... Soha ilyen építkezést nem látott ez az ország, folyik a termelőmunka, Komlón is, ahová az apád készül - de még idejében féket tett nyelvére.

Nem, semmiképpen nem lehet szólni akkor sem, amikor a Krisztina téri vendéglőben kis pohár sört ittak sóskiflivel s még kevésbé, amikor a hegyi utcán fölfelé bandukoltak, egymás kezét lóbálva és ő együtt dörmögte Jeanette-tel a vidám francia népdalt: „Sur le pont d'Avignon, l'on y danse, l'on y danse...” Ő már nehéznek érezte lábát, szaporán fújtatott, de Jeanette mindenáron látni akarta a citadellát és a nagy fehér emlékművet a hegy tetején - mentek együtt fölfelé. Vékony kis hóréteg fehérlett a bokrok között, Jeanette orrát pirosra csípte a hideg s fülét is a bolondos új sapka alatt; ólmos, szürke égbolt terült a város fölé s egymásután gyúltak ki a lámpák. Rosta lefelé menet már szinte karjában vitte a fáradt, boldog kis alakot, ilyen körülmények között természetesen nem szólhatott, ezt Vilmának is meg kell értenie...

Most meg, e szürke téli reggelen úgy indultak útnak ők ketten, mintha közeli hozzátartozójuk temetésére igyekeznének. Rosta Vilma hajnali fél hatkor ment az üzembe, addigra bevetette az ágyat, elmosta az edényt s tűz pattogott a cserépkályhában. Jeanette - sápadt és dermedt arcú vértanú - külön felszólítás nélkül kiséperte a lakást, elrakta a saját és az apja

ágyneműjét, port törölt, majd felöltözött a Párizsban vásárolt sötétkék szövetruhába és aranygombos kabátjába bújt.

- Mehetünk - mondta.

A Thököly úton menetelve Rosta József szeretne volna feloldani a rájuk nehezedő gyászos hangulatot és mint akinek nem sietős az útja, egyébről nincs szó, mint kedélyes sétától - meg-megállt a kirakatok előtt és szapora szóval magyarázott kislányának. - Ühüm - felelgette Jeanette és önmaga szálnalmas kis figuráját nézegette a kirakat üvegében. Mások is megálltak, mustrálgatták az üveglap mögött felhalmozott árut, s néhány szót, kurta mondatot Jeanette megértett a beszélgetésekből. Időnként úgy érezte, hogy valami nagyon távoli gyermekkorból kísért egy-egy kifejezés, az emlékezet legmélyéről előbukkanó szó. De e különös felfedezést nem árulta el apjának, s amikor mellette egy lelkendező gyermekhang ezt kiáltotta: - Mama, nézd, kis rózsás papucs! - ő magában franciára fordította a teljes mondatot. De mintha önmaga előtt is titkolni akarná tudományát, kényeskedő orrhangon kérdezte az apjától: - Mit mondott ez a kislány?...

Mellékutca előtt lassítottak, Rosta József a sarokház falára erősített táblát nézte. - Megváltak az utcanevek - mondta Jeanette-nek, azután kissé tétován, mégis bekanyarodtak, majd újabb keresztutcán haladtak. A szürke bérházak elmaradoztak s sárgára, zöldre festett kisebb villák emelkedtek a kopár kertek mélyért. A járda két szélét fák szegélyezték s a gyérforgalmú úttesten gyerekek labdázta, öreg asszonyságok kutyát sétáltattak; az utca végén templomtorony nyúlt a magasba.

- Itt volnánk - mondta Rosta József. Zsebkendőjével megtörülgette verejtékes homlokát. - Szépen kérlek, kicsi Jeanette...

A kislány nem várta be a mondat végét, úgy lépett be a kapun magasra vetett fejjel, ahogy a hajós feszíti ki a vitorlát veszélyes vizekhez közelítve.

Tágas terembe nyitottak, közepén hosszú asztal volt, székek, a falak mentén redőnyös szekrények s állványok könyvekkel, iratokkal zsúfoltan, képek és ábrák. Innen kisebb szobába irányították őket. Két íróasztal állott egymással szemközt s mindegyik előtt egy-egy nő ült. Az egyik alacsony termetű, gömbölyű arcú, dús, vöröses hajkoronájának súlya alatt lassan emelte fel a fejét.

- Jó napot kívánok - köszönt Rosta József.

- Jó napot - felelték mindketten, az egyik fel sem nézve, az alacsony termetű meg várakozón függesztette szemét a kislányra, aki csak állt és cipője sarkára nehezedve lustán himbálta felsőtestét.

- Előre! - mondta a fiatal nő s feje az arányló hajkoronával barátságosan bölintott a gyermek felé.

- Jó napot, asszonyom - felelte Jeanette franciául, élesen csattanó hangon, szinte kiáltva.

Ekkor a másik íróasztalnál ülő idősebb, szintén alacsony, de sovány, törékenynek tűnő, keskeny arcú asszony is felnézett írásából.

- A kislány francia? - kérdezte.

- Igen, kérem. Helyesebben...

- Tessék, üljenek le..

- Az igazgatónőt keresem.

- Én vagyok - mondta az idősebbik, keskeny arcú asszony és kezét nyújtotta Rosta Józsefnek. - Avar Béláné a nevem - majd társnőjére mutatott - Zólyom Márta kartársnőm.

A megbeszélés elég sokáig tartott. Rosta József gondosan összehajtogatott írásokat vett elő zsebéből s a két tanárnő egymásnak adogatta azokat. Időnként nyílt az ajtó, mások is bejöttek, valamit jelentettek, érdeklődően hallgatták a beszélgetést, kérdezősködtek, majd füzetpaksamétával a hónuk alatt ismét kimentek. Éles csengetés berregett végig az épületen, s kintről ajtócsapódás, fürge lábak kopogása, leányhangok zúrzavara hangzott. Az igazgatónő felállt s utána Rosta József is.

- A bizonyítványokról majd kérek hiteles fordítást is - mondta. - A kislány természetesen addig is látogathatja az iskolát.

- Gondolom, a szünet után, januárban...

- Szó sincs róla - felelte erélyesen az igazgatónő. - Holnap reggel nyolc órakor kezdődik a tanítás.

- Igen... - Rosta József indult az ajtó felé. Jeanette kezét szorongatta és zavarodottan belekezdett: - A kislányom kicsit élénk és...

- Nem tesz semmit - mondta az igazgatónő. - Értelmes gyermeknek látszik. Vizontlátásra.

Zólyom Mártával együtt indultak kifelé. A tanárnő nagy, barna, nedves fényű szeme mosolygott és egyik karjával átfogta Jeanette vállát. A kislány hevesen megrázkódott, a könnyű, jóillatú kéz egy pillanatig tétován lebegett a levegőben, majd eltűnt a tanárnő sötétkék szoknyájának bő zsebében, mintha elrestelné magát a visszautasításért. A széles folyosó lármája kissé alábbhagyott, mikor ők kiléptek a tanári szoba ajtaján. Valamely láthatatlan drót világgá repítette az eseményt: francia kislány iratkozott az iskolába, a hetedik bé osztály tanulója lesz. A tanári szoba előtt valóságos kupaktanács alakult, csiripelő leányhangok fogadták a kilépőket; a csoport kissé szétrebbent, majd a távozók mögött ismét összetömörült. Az érdeklődés középpontjába az általános iskola hetedik bé osztályának növendékei kerültek, s ők, mintegy a helyzet magaslatán, mindenki másnál hivattabban mondtak véleményt a lépcső felé haladó, felvetett fejű kis francia lányról.

- Sovány, mint a giliszta! - mondta egy tömzsi, szeplős arcú kislány és zsömledarabkát tömött a szájába.

- Inkább nagyon is sikkes! - torkolta le egy másik hang. Tulajdonosa hosszúra nőtt, barna képű leányka volt; minden túlságosan hosszúnak tűnt fajta, vörös keze, lába, vállát verdeső, zsírosfényű fekete haja, keskeny orra és egyenesvonalú szája. Kissé selypesen beszélt s minden egyes szótagot külön hangsúlyozott, ezáltal mondanivalója is hosszabbra nyúlt a kelleténél.

- Nováknak persze sikkes, mert francia! - sivitotta egy magas, egészen gyermeki hang.

Azután elmosódtak a beszédfoszlányok távoli zsongásba. - Sovány, mint a gil-lisz... gil-liszt! - vajon mit jelent ez a szó? - tűnődött Jeanette, míg apja a tanárnőtől búcsúzott.

- Én leszek az osztályfőnököd - mondta Zólyom Márta s Rosta Józsefhez fordulva ismételte: - Kérem, mondja meg a kislányának, hogy az én

osztályomba kerül; történelmet és magyar nyelvet tanítok. Viszontlátásra.

Ismét az utcán voltak, ahol labdát rúgtak a gyerekek az út közepén s sárgára, zöldre festett erkélyes házak virítottak kopár kertek mélyén. Rosta József magához szorította Jeanette ikarját s szívét valami önmagának is érthetetlen, forró szájalom szorította össze. Visszanézett a hatalmas, vörös téglából emelt iskolaépületre, a csillogó, széles ablakszárnyakra s a nagy kert oly megnyugtató, derűs látványára, gondolatban összehasonlította a tréparsville-i zárda komor képével. Önmagát biztatva idézte emlékezetébe az igazgatónő erélyes és tiszta arcvonásait, meg Zólyom Márta kedves, meleg hangját. Igen, Jeanette jó kezekben lesz, feltétlenül jó kezekben lesz – s mégis, egyre kísérti a furcsa szájalom a mellette némán lépkedő, sápadt gyermek iránt. Szegény kicsi Jeanette a sok idegen között, az ő makacs természetével, kemény kis fejével, szegény rosszul nevelt, elrontott gyermeke, vajon hogyan állja meg majd a helyét az új életformák között?

- Papa – szólalt meg Jeanette – mi az a giliszt?

- Gilliszt?

- Gilliszt... gillisz-tő! – próbálgatta Jeanette és sürgetően nézett az apjára.

- Talán giliszta?

- Igen, igen...

- Hát kukac! – mondta Rosta József örvendezőn, hogy sikerült megszólaltatnia a kislányt.

- Kukac?

Jeanette hangja méltatlankodó volt és megjelent szeme előtt a tömzsi, szeplős kislány képe. Kukac! Sovány, mint a kukac!...

Száját makacsul összezárta s némán haladt apja mellett egészen hazáig.

Az események rohanvást következtek egymásra, Jeanette-nek ideje sem volt összeszedni magát, valósággal elkábult az őt ért sok csapástól. Itt volt mindenekelőtt Derzsi Gyula, papa mosolygós, csendes beszédű barátja, a komlói szénbánya aknásza, nagy bánat okozója! Amikor megkapta Rosta József levelét, egyheti szabadságot kért, hogy az első időben segítségére legyen barátjának. Napról napra kora reggel elindultak ismeretlen újtjukra s egész délutánokat, hosszú estéket átbeszélgettek, mintha soha nem tudnának betelni a sok kérdéssel, felelettel. Rosta Vilma délután négy óra tájt jött meg az üzemből, ő is beállt harmadiknak a beszélgetők közé s hogy egyetlen szót se veszítsen, míg a konyhában foglalatostkodott, nyitva hagyta az előszobába s a konyhába vezető ajtókat, úgy kiabálta be észrevételeit, józan és talpraesett tanácsait. Egyféleképpen kezelte az öccsét és az unokahúgát: összeszidta őket rendetlenségükért, megkövetelte, hogy hazajövet átöltözzenek, ruhájukat elrakják, ágyukat bevessék s mindezt oly magától értetődően cselekedte, hogy Jeanette meg sem kísérelte az ellenállást.

A beiratkozás napján Rosta Vilma a szokott időben érkezett az üzemből. Csendes volt, kissé feldúlt. A fürdőszobában átöltözött vastag flanel háziruhájába s nem kiabált be minduntalan az öccsének kérdezve, mesélve.

A szobában ide-oda rakosgatta az asztalon levő tárgyakat, a könyvespolc köteteit igazította egyenesre, aztán fáradtan ereszkedett egyik karosszékre.

- Beíratad a kislányt?

Rosta József elmondta, mit végeztek s hogy Jeanette-nek már másnap jelentkeznie kell az iskolában.

- Nagyon helyes. - Rövid töprengés után hozzátette: - Holnap megvesszük, amire szüksége van, sötétkék rakottszoknyát, két blúzt, meg ami kell. Legyen meg mindene, mint a többinek, ne csúfolja senki...

Talán mindketten a hajdani kitaposott sarkú, szalagos félcipőre gondoltak, ami annyi szenvedést okozott a gyermek Rosta Józsinak. Vilma elgondolkozva, kissé keserűen mondta:

- Most is akadnak még a fiatalok között komiszak, alattomosak - és sóhajtott egy keserveset.

- Történt valami az üzemben?

Vilma váratlanul az asztalra csapott, hogy összezsörtentek a hamutálcák.

- Hát! De végére járok én, ne félj! Sok az én türelmem, meg azután vigyázok is magamra, hogy ne a vénasszony szemével nézzem a fiatalokat s ne azt követeljem tőlük, amit... hát ami a korral jön meg az embernél. Én csak örülök a tréfának meg a jókedvnek, hiszen egész nap szól a rádió, hogy könnyebben hajtsák azt a gépet, nem gyerekjáték nyolc órát ülni mellette...

- De mi történt?

- Az, hogy telefirkálták a mellékhelyiségeket! Reggelre összeírták a falat minden ördöggel, csúnyasággal, meg egyébbel... ellenséges és ostoba fenyegetéssel, mit tudom én, honnan szedik, nyugati rádióadásokból! - A oly élénk, erős asszony szinte sírt - Ilyenkor mintha fejbekólintának. Hát ezért tanítják őket? Van könyvtárunk, olvashatnak, szemináriumba járnak, színházba. A munkájukat megkönnyítik, villany hajtja a gépet... az ügyesebbje halad előre, lehet belőle bármi! Minden lehet egy ilyen leányból, ha rendes és szorgalmas, nem úgy, mint az én időmben. Akkor leült egy fiatal lány a varrógéphez és ott vénült meg egy ültő helyében, előmenetel és reménységek nélkül, hiszen emlékszel, Józsi... Van aki nem akarja megérteni, hiába. - Harciasan felcsattant a hangja. - De egy óra sem telt bele s én már írásszakértőt hívtam. Holnapra mind a három műszaktól veszünk íráspróbát, ámbár csakis az éjszakások között lehetett az a két cudar, hiszen az este még nem volt semmi...

- Ketten írták?

- Azt mondja a szakértő, hogy ketten. Egy-két nap múlva kiderül, hogy kik voltak, aztán... hát bizony, Józsi, aztán nemigen tudom, mihez kezdek velük. Ha kiteszem őket, mit segítek? Kenyér nélkül maradnak és vezetés nélkül... Ha meg ott tartom, megfertőzhetik a többit is, olyan ez, mint a járvány, egyre terjed...

- No, Vilma, sötéten látod te ezt a dolgot. Azt mondd, kilencszázan dolgoztok az üzemben. Annyi ember között akad két effajta is. Ha többen lennének, nemcsak két írást talál a szakértő. Ne vedd úgy a szívedre.

Akkor jött Derzsi Gyula s az is oly sebbel-lobbal, szokatlan sietséggel érkezett, mint aki valami nagy újságot hoz a tarsolyában. Vilma a konyhába indult kávé főzni, Derzsi Gyula útját állta.

- Ráér az a kávé. Inkább ahhoz szóljon hozzá, Vilma, hogy mi holnap utazunk Komlóra!

Diadalmasan mosolygó pillantását egyikről a másikra emelte.

- Józsi is? - kérdezte Vilma.

- Ő is, velem együtt. Megvan az írás a minisztériumból, addig sűrgettem, míg elintézték. Gondoltam, holnap lejár a szabadságom, jobb, ha együtt megyünk, a kis Jeanette amúgyis jó helyen van magánál.

Rosta József azt formálgatta magában, mint adja tudtára leányának az újságot. A dívány sarkában kuporgó Jeanette-ra nézett s elálméklodott. Ez a gyerek tudja, miről van szó, megértette Derzsi Gyulát... Hiszen sír!

A karosszékre ütközött, ahogy két nagy lépést tett a dívány felé, kabátgombjával majdnem lesodorta a horgolt térítőt a hamutartókkal. A kislány fölé hajolt, két nagy tenyere közé szorította az elkínzott kis arcot, simogatta haját, vállát, a fülébe sugdosott.

- Édes kicsi lányom, ne vedd a szívedre. Azért mi nem válunk el, őszre lesz lakásom, magammal viszlek. Addig is tanulni fogsz, derék kislány lesz belőled, ígérd meg, kicsi Jeanette, ne búsítsd a te szegény apádat...

Ketten voltak a szobában, a kis konyhából halk beszéd, edénycsörömpölés hallatszott, Jeanette arca mozdulatlan volt, csupán szeméből peregtek gyors egymásutánban a könnyek.

- Vilma nénédet majd megszereted... mit kezdenél ott velem? Ügyetlen vagyok én hozzád... Meg aztán dolgoznom kell, hogy vigyem valamire... és az országnak is segítek. Hiszen ezért éltem mostanáig... de mit beszélek, megérted majd egyszer, nem is sokára. Ne félj, ne félj a jövőtől, szép lesz az... és mi boldogok leszünk, meglátod...

Magyarul suttozta:

- Meglátod, kedvesem...

Kedveszem... Jeanette csendesen sírt és fülébe csengett a régi szó, talán az első magyar szó, amit életében hallott, a tréparsville-i konyhában. Fialat asszony kötögetett nagymama vetetlen ágyának sarkában, mellette ült papa és tanítgatta: Rosta Józsefné... Kedvesem... A fiatal asszony arca halványodik, körvonalai elmosódnak, egyre távolibb mindaz, ami hozzátartozott a képéhez - a szürke ház, a falu, az ismerősök - csupán a vágyódás eleven és mindig fájóbb. Jeanette rémülten érezte tehetetlenségét az eseményekkel szemben - holnap iskolába megy, papa meg elutazik. Nemrégén még könnyűnek érezte testét, lelkét, most mintha kötelekkel volna körülkötözve s valamely névtelen hatalom tetszés szerint gurítja az általa megszabott irányba.

- Otthon is maradhattam volna nagymamával - motyogta elfúló hangon. - Papa azt mondta, hogy együtt maradunk. Csak úgy mondta, tudom, hogy becsapjon! - Hirtelen vad és kétségbeesett mozdulattal hátravetette a fejét, sovány kis keze ökölbe szorult, nyakán kidagadtak az erek. - Haza akarok menni! - sikoltotta. - Engem küldjön haza! Minek csapott be!

Vilma jött a kávéval, villanyt gyújtott és nem nézett a váratlan fényben pislogó kislányra. Mögötte megjelent Derzsi Gyula ijedt arca, gyermekesen álméklodó, kék szeme.

- Józsi, rakd le az asztalt - mondta Vilma és a józan hang hallatára apa és lánya lecsillapodott. Rosta József összeszedte a hamutartókat és a porcelán csecsebecséket, Vilma kávéval töltött. Jeanette szó nélkül kiment és hallatszott, hogy csukódik utána a kis szoba ajtaja.

Rosta József indult a lánya után, de Vilma visszatartotta.

- De sok eszed van, Józsi, Hadd, hogy kifújja magát. Legjobb ilyenkor egyedül. - Derzsi Gyulához fordult. - Halljam, mikor indulnak? Hiszen ezt a Józsit még össze kell készíteni, nem engedhetem el bolondjában!

Jeanette odakünn az ágyra vetette magát, fuldokolva zokogott. Azután gyors elhatározással felugrott, apjának a szék támlájára helyezett öltönye zsebében kutatott s egy jócskán teleírkált vékony füzetkéből kitépett két tiszta lapot. Lázás sebességgel írni kezdett s a nagy keresgélés közben kiapadt könnyei az első leírt szónál ismét eleredtek.

„Drága nagymama, én itt mindig csak sírok, pedig otthon én nem szoktam, ugye maga tudja, meg nem is volt miért és amióta eljöttem, nagyon fáj a szívem, biztosan meghalok. Holnap iskolába megyek, a tanárnők itt nagyon utálatosak, meg a lányok is, az egyik engem kukacnak mondott, tőlem ezt még visszkapja és a papa is elutazik holnap, hiába ígérte otthon, hogy velem marad. Itt csupa idegen van, és nem szeretek senkit, csak nagymamát, meg Marie-t és ha nagymama látja a kis Rose Prunier-t neki is adja át szívélyes üdvözetemet. Drága nagymama, tessék engem innen hazavinni, mert a sok sírástól biztosan meghalok, mama is meghalt. Itt van egy Vilma néni, én most annál lakom, de nem kedves egyáltalán. Tessék írni nagymama, mert itt senki nem tud franciául és most papa is elmegy. Csókolja kicsi Jeanette-je.”

S a lap szélén, szinte olvashatatlan macskakaparással: „Párizs sokkal, ó sokkal szebb, mint Budapest. Párizsban szökőkút van és sok virág, itt meg hó és száraz fák. Írjon a szegény Jeanette-nek!”

Elégedetten olvasta át írásművét. Valóban, bármily furcsa, az undok kis Rose Prunier alakját is megszépítette a messzeség s ahogy gondolatban végigsétált a tréparsville-i főutcán, szelíd mélabúval emlékezett legnagyobb ellenségének, Méziers hentes és mészárosnak kihívó kecskeszakállára. Nem sírt már. A levelet összehajtva zsebébe rejtette s az ágy szélére ült. Azok hárman csak tárgyaljanak odabenn, szövetkezzenek ellene, de nagy dolog három felnőtt embernek kibabrálni egy szegény, magányos kislánnyal! Most jöjjön a halál, ő elkészült rá s kezét összetéve, halk imádságot mormolt: „Miatyánk, ki vagy a mennyekben...” Akkor megtudják, mit tettek vele, de már késő lesz...

De íme, kattan a villanykapcsoló s ő még mindig él, zavarodottan pislog sírástól dagadt szemével. Vilma néni a kis fehér szekrényben kotorászik, összeszedi papa holmiját s mintha nem látná az ágyon guanyasztó kislányt, kiabál befelé:

- A szennyest hazaküldd majd, Józsi, minden három létben, hallod? Az első pénzedből inget vegyél, rossz ez már mind a négy.

A szekrény tetejéről leemelte saját vulkánbőröndjét, a konyhában alaposan megtörülgette, hallatszott a nyitott ajtókon át a nagy jövés-menés, csomagolás. Csapódott az előszobaajtó s Jeanette kíváncsian fülelt: hová mehetett Vilma néni? Vagy egy órája, talán még régebben ült ott elveszetten, az ágy sarkában. Hát vele senki nem gondol? Kezdte elunni magát; a könnyek árja is elapadt s bárhogy kívánta, egyetlen cseppet sem tudott szeme sarkába erőszakolni. Jöhetne már a papa, hogy megbékítse,

vigasztalja, hiszen holnap elválnak. – Becsapott, elmegy – mondogatta magában, de a könnyek makacsul ellenálltak a hívogató szónak.

Vilma néni megjött, a konyhában rakodott, fiókokat húzgált, edénnyel csörömpölt, Jeanette hallotta, hogy az asztalhoz koppant a gyúródeszka. Vilma néni tésztát süt! Finom ízekkel, illatokkal telt meg orra, szája s nagy ürességet érzett a gyomra tájékán. Persze, ők odabenn pompásan kávéztak, senki nem gondolt a szegény Jeanette-re. Ámbár, ha bemenne, ott találná a kávé, kiflit... és utóvégre eleget ült itt egyedül!

Leugrott az ágyról és megállt a küszöbön. Rosta Vilma könyökig lisztesen, bekötött fejjel hajolt a gyúródeszka fölé s a világ legtermészetesebb hangján szólt oda Jeanette-nek:

– Gyorsan idd meg a kávé, Jeanette, azután segíthetsz nekem. Apádat készítjük az útra, te tudod, mit szeret, hogyan szereti.

Rosta Vilma első perctől nem vette tudomásul, hogy unokahúga francia. Hosszú és egyoldalú beszélgetéseket folytatott vele, választ nem várt és olyan magától értetődő hangon adta ki rendelkezéseit, hogy a meglepett kislány szó nélkül engedelmeskedett. Rosta Vilma most sem tett megjegyzést kisírt szemére, durcás arcára s ettől Jeanette maga is feledni látszott bánatát. Állva itta meg a kávé s féllábon ugrálva száguldott vissza a konyhába. Vilma néni vaját morzsolt liszt közé, vaníliás cukor illata csiklandozta az orrot, s begyújtott sütő finom melege áradt s Jeanette izgatottan szimatolt.

– Mit tetszik sütni? – kérdezte. – Mit segítsek?

Ő mindig kiáltott, ha nagynénjével beszélt s szemléltető kézmozdulatokkal kísérte mondanivalóját.

– Törd meg a diót. Ott a mozsár a szekrény tetején, ha nem éred el, állj székre. No, az első megtakarított pénzéből vesz a Vilma egy diódarálót. – Diódaráló... diódaráló – tagolta Jeanette a különös ismeretlen szót, mindaddig, míg kihámozta jelentőségét. Az ám, elkelve a háznál az a „diódaráló” – s halkán kuncogott egyet – a mozsártörőtől hólyagos lesz a keze. Otthon, Tréparville-ben nem volt mozsár a háznál, de még „diódaráló” sem, ez azonban nem tartozik Vilma nénire – s kurtára nyírt, göndör haja repkedett a homloka körül, ahogy nagy igyekezettel törte a diót.

– Ne a mozsarat üsd, te lány, hanem mindig ami benne van! Vedd elő a vájdlíngot, szépen, két vízben mosd meg a karajt.

Jeanette a nagynénje elé állt, a fejét rázta s kézzel-lábbal mutogatva hadarta:

– A húst nem kell megmosni! Franciaországban nem szokás, elmegy az íze.

– Ne mondd, te Jeanette! Meglehet, hogy igazad van, legközelebb úgy csináljuk. Ezt még mosd le, nem volt kedvemre való az a legény, aki mérte.

– Nálunk is, nálunk is van egy! – lelkesedett Jeanette. – A Méziers! – S mutogatta Méziers mészáros hegyes szakállát, peckes állását és ádámcsutkája fel-le ugrált, ahogy bömbölve megszólalt Méziers mészáros öblös hangján.

Vilma néni úgy nevetett, hogy könnye majdnem belepottyant a vajastésztába, az asztalon szinte levegőbe repültek az üres tojáshéjak, s nyekergett a gyúródeszka. Két férfialak jelent meg a küszöbön, egy sápadt,

boldogan mosolygó férfiarc, meg egy derűs kék szempár. Jeanette nem vett tudomást az apjáról, tovább mókázott, de a színjáték csupán nagynénjének szólt s nem a két embernek, akik összeesküdtek ellene, becsapták, kijátszottak!

Mindez azonban halvány, távoli kisugárzása volt már előbbi heves bánatának. Kezébe ragadta az egyik bádogformát s nagy buzgalommal apró szíveket vágott ki a tésztából; Vilma néni tepsibe rakta, tojássárgájával bekente és dióval beszórta azokat. Jó illatok terjengtek az apró konyhában, meleg volt és világosság s valami igen megnyugtató a fűgén tevékenykedő, nagy asszonyi alakban.

Másnap reggel Rosta József iskolába kísérte a lányát; minden utcakeresztezésnél hosszan magyarázott neki. – Jól figyelj meg, kicsi Jeanette, nehogy eltévedj hazamenet! – A nagy vörös téglalap előtt búcsút vettek egymástól. Rosta tétova léptekkel, egyre hátranézegetve elindult hazafelé, Jeanette pedig hihetetlen magasságba feszített fejével, belépett az iskola kapuján.

3.

Korán van még, vagy elkészt? Néhányan felfelé szaladnak a széles lépcsőn, élénk beszélgetésben; két lépcsőfokot átugrálva liheg egy kislány, irattáskájával hátbapüföli egyik társnőjét. Legtöbbjük a Vilma néniéhez hasonló zöld lódenkabátot viseli, úgy látszik, ez a magyarországi divat, állapítja meg Jeanette, valamint azt is, hogy a lányok lábán jó erős cipő van, nem oly elnyűtt és lyukas, mint a Wawrinec-fiúk lábbelije, meg az ő hajdani szandálja. Hát az jó volt a tréparville-i bányászgyerekek között, de itt ugyancsak nagy feltűnést keltene. Papa valami finom iskolába íratta őt, jó módú gyerekek közé s azok majd orrukat fintorgatják rá és megkísérlik őt levegőnek tekinteni, mint otthon a tisztviselőtelep csemetéi – hiszen máris kukacnak mondták! Mindezt megállapítva Jeanette harcrakész magatartást öltött s tökéletesen feledni látszott, hogy lábán fényes, barna fűzőcipő feszül és kabátja a legújabb párizsi gyermekdivat szerint készült. Elhatározása megszilárdult: ő ugyan szóba sem áll ezekkel, mert ellenség valamennyi, rosszindulatú, idegen ellenség.

Végigjárta az első emelet széles folyosóját, az ajtókra függesztett táblákat böngészte: hatodik á, hatodik bé osztály... nyolcadik á... – hát most merre? Útközben két karszalagos kislány állította meg, kérdeztek valamit, de Jeanette hetykén felvetett fejével továbbment, mintha nem látna és nem hallana. Egy mellékfolyosóra kanyarodott. Az ajtók mögül kiszűrődő halk zúgás erősödött, amikor egy-egy újonnan érkező benyitott az osztályba. Micsoda nagy hodály, mennyi ajtó, milyen tágas folyosók! A földig érő ablakokon át beözönlik a téli reggel sápadt fénye – el kell ismerni, hogy a tréparville-i zárda valóságos börtön ehhez képest. Ott mindenki surranva lépked a félhomályban, térdet hajt a szent szobrok előtt, fekete ruhás, fehér fátyolos nesztelen kísértetek osonnak halkán csörrenő olvasóval, rengeteg gyerek zsúfolódik a szűk és sötét helyiségekben – Jeanette most mégis

vágyódással emlékezett a régi reggelek hangulatára.

Az eddiginél erősebb zaj szűrődött a folyosó vége felől. – Hetedik bé – olvasta Jeanette az utolsó ajtón és szíve egyszeriben heves kalapálásba kezdett. Lépéseket hallott maga mögött – úgy látszik az egyik karszalagos kislány! – ekkor sietve lenyomta a kilincset és belépett.

Egy ideig senki nem látszott őt észrevenni, s ő csak állt aranygombos párizsi kabátjában, a feje búbjára nyomott kis piros sapkát körülrepedték göndör, fekete fürtjei, állt és szeme elé sűrű homály ereszkedett, amelyen keresztül imbolygó, tarka foltokat látott s egy különös menetet.

Valaki elől haladt, hátához egy kétrétbe görnyedt alak feje támaszkodott, a meghajlott háton egy amazon trónolt. – Karaván erre! – sivitotta egy hang. A menet felvonult az emelvényre, megkerülte a tanári asztalt, a túloldalon leléptetett. – Karaván erre! – hallatszott az újabb vezényszó s a furcsa társaság most a két padosor között vonult. A mindedig szelíd teve hirtelen megbokrosodott, ptüszkölve felemelkedett, a hátán himbálózó kislányt a legközelebbi asztalra gurította, füzetek és könyvek repültek szerteszét, nagy nevetés közepette.

– Ha nem hagyjátok abba, jelenteni fogom Irma néninek – mondta egy erélyes kis hang. – Üljetek a helyetekre és mutassátok a füzeteteket!

A karaván tagjai még mindig nevetgélve és lihegve igyekeztek helyükre. Az erélyes hang tulajdonosa, magas, karcsú kislány, haja oly fényes és sima, mintha ragasztva lenne fejbőréhez, mindegyikhez odalépett és belelapozott a füzetükbe. Egy selypes, elnyújtott, Jeanette fülének kissé ismerős hang nyafogta: – Te mindjárt bejelentetted az embert, Solymosi! Tudod, hogy a fejem fájt tegnap... Öt perc alatt megírom... – A simah ajú kislány azt felelte: – Karavánhoz nem fáj a fejed. Mindig te rontod az eredményünket, aztán telenyafogod az ember fülét. – A kályhát kis csoport állta körül, halk beszélgetésben, mások a padra könyökölve sebesen írtak vagy halkan mormolva olvastak. A selypegő hangú lány vállát vonogatta, irattáskájából tejesüveget vett elő és míg ívott, ádámcsutkája alá-fel mozgott sovány nyakán. Minden hosszú volt ezen a leányon, lába, karja, egyenes vonalú szája – ő volt az, aki előző napon „sikkos”-nek mondotta Jeanette-et. Megszólalt a csengő s azt mondta valaki:

– Itt a kis francia!

Érdeklődő pillantások keresztüzében állt a kislány; hirtelen egész nagy társaság vette körül. Többen beszéltek egyszerre, először Jeanette-hez intézve a szót, de ő nem mozdult és nem mosolygott.

– Egy kukkot sem ért az egészből.

– Csak nem akarsz egész délelőtt itt állni kabátban?

– Gyere, ülj mellém, a szomszédom hiányzik!

– Az enyém is!

Jeanette fél lépést hátrált, a falhoz támaszkodott és a leányfejek fölött az ablakra nézett, a kert csupasz fáira, a kinti fakó szürkeségbe. Csak merjenek hozzányúlni! Körülötte izgatott hadarás: – Rakásra gyűjti majd az egyest, hiszen egy kukkot se tud magyarul! – Mit nyúzzátok, majd megtanul! A koreai meg görög gyerekek is magyar iskolába járnak!... – És így tovább, a jóindulat és kíváncsiság nagy zúrzavara zsongta körül. A kabátját

mustrálgatták és a feje búbjára csapott, csöpp piros sapkát, azután egy éneklő, egészen gyermeki hang azt mondta:

- Miért vagy úgy begyulladva! Mi csak ordítunk, de nem harapjuk le az orrodát! - Hirtelen elkapta Jeanette - bágyadtan lelógó kezét és alaposan megrázta: - Én Mikes Mari vagyok. Téged hogy hívnak? - Jeanette hallgatott, értetlenül felvonta a vállát. - Novák! - kiáltotta a kislány, - Gyere, neked francia nagymamád volt!

Mások is Novákot szólították s végül is nagy kelletlenül felemelkedett helyéről a tevekaraván vezetője, a hosszú kezű-lábú Novák Biri. Valaki egyet taszított rajta, erre nagy lassan megindult, hegyes orra kivörösödött zavarában.

- Kérdezd meg, hogy hívják - rendelkezett Mikes Mari, vékony, finomcsontú leányka, szőke haja, mint könnyű füstfelhő keretezte szép arcát.

Novák Biri ötölt-hatolt: neki hagyjanak békét, kijött a gyakorlatból, apró gyermek volt, amikor meghalt a nagymamája -, de Mikes Mari nem tágított.

- Azt mesélted, hogy otthon franciául diskurálsz a mamáddal!

- Néha beszélgetünk...

- Hát beszéljess most is! - mondta egy fekete kislány; széles arca volt és igen dús szemöldöke.

- Kérdezd meg, hogy hívják! - süvítette határozottan az angyalarcú Mikes Mari és dühösen toppantott a lábával.

Valaki a némán álldogáló Jeanette felé lódította Novákot s az végre makogni kezdett:

- Ton nom... a neved...

Jeanette szája kis gunyoros mosolyra húzódott, de az egyenesen mellének szegzett kérdésre mégis felelnie kellett. Éles, tiszta hangján mondta, könnyedén gördülő r betűvel:

- Jeanette Rosta.

Valaki halkán kuncogott, egy másik utána mondta: - Rosztá! - Egymásnak adogatták: Zsanett Rosztá, csuda furcsa név! - s most már hangos, jóízű nevetés harsant, közben mondogatták: - Zsanett Rosztá... - A kislány keze ökölbe szorult, szeme dühösen szikrázott.

- Mit nevettek? - sziszegte. - Jó lesz, ha nem csúfoltok, mert...

Ekkor a tanárnő lépett az osztályba s mindenki rohanvást igyekezett a helyére.

- Előre!

A tanárnő intett, az osztály meglehetősen zajjal elhelyezkedett, a tanárnő az osztálykönyvben lapozott. A széles arccsontú, fekete kislány, akinek vaskos szemöldöke összeért orra fölött, jelentette:

- Tanárnőnek jelentem, hogy Bedő Katalin és Vámos Eszter hiányzik.

Azután mások is felálltak jelentéstételre. Mindez különös volt, idegenszerű és zavarbaejtő. Jeanette állt az ajtó mellett s a tanárnő pillantása most érintette mozdulatlan kis alakját. Szórakozottan mondta, míg valamit jegyzett az osztálykönyvbe:

- Menj a helyedre.

Jeanette nem mozdult, lassan előre-hátra hitnbálta felsőtestét s villogó szeme az ablakra meredt. Mikes Mari felugrott:

- Irma néni kérem, nincs neki helye!

- *Helytelen* kislány! - mondta egy kotnyeles hang.

Fojtott nevetés hallatszott. - A tanárnő körülnézett, apró, csillogó madárszeme volt - s lelépett az emelvényről.

- Nincs helye?

- Ma jött, Irma néni kérem. Új kislány, ftancia.

Ezt a sima hajú Solymosi Erzsí mondta. A tanárnő bólintott: igaz, már hallott róla. Komoly érdeklődéssel nézett az idegen gyermek arcába s kissé rekedtes hangján megkérdezte:

- Hogy hívnak?

Több fiatal leányhang egyszerre kiáltotta:

- Zsanett Rosztá! - s ismét hangzott a fojtott nevetés, puszogás.

- Csend legyen!

Megfogta Jeanette kezét és az egyik üres helyhez vezette. A tanárnő magas volt és igen sovány, szemüveget viselt és csupán közvetlen közelből látszott, mennyire fiatal, szinte gyermeki az arca.

- Ez Bedő Katalin helye - ugrott fel a padban ülő kövér kislány, aki az imént közbeszólásával nevetésre hangolta az osztályt. - Bedőnek bárányhimlője van, de néhány nap múlva már jön iskolába és...

- Ne okvetetlenkedj, Péceli - mondta a tanárnő erélyesen. - Az osztályfőnöknő majd intézkedik, addig itt marad.

Lassanként helyreállt a rend, a tanárnő visszament az emelvényre és fellapozta füzetét. A várakozás izgatott csendje érződött, azután elhangzott egy név: Surányi Jolán.

Felállt a széles arcú, dús szemöldökű Surányi Jolán és belekezdett az aznapra feladott földrajzleckébe. Igen gyorsan, lelkes hangon beszélt, minden szót külön hangsúlyozva, értelmesen, egy mondat közepén azonban elakadt és sehogy sem tudta folytatni. Egyszeriben tíz kéz emelkedett a levegőbe, egyesek mind az öt ujjukkal kalimpáltak, hogy magukra vonják a tanárnő figyelmét, ő azonban várakozva nézett a megzavarodott lányra.

- Mit nevezünk magmatikus erőnek? - kérdezte, majd amikor nem kapott választ, megint lesétált az emelvényről és megállt a padosor előtt. -

Gondolkozz. Éppen az imént magyaráztad el igen helyesen, hogy mi a magma.

- Surányi Jolán hallhatóan fellélegzett s szapora szóval ismét

belekezdett mondókájába. - Leülhetsz - mondta Irma néni. - Jól készültél, megérdemled az ötöst, de jobban kell magad fegyelmezned. Az a baj, hogy

sokfelé kalandozik a te eszed, Surányi. Folytasd, Péceli. Mi módon

nyerhetünk útbaigazítást arra nézve, hogy milyen a Föld belseje? - A

Jeanette mellett ülő kövér kislány izgalmasan nagyot csípett Jeanette karjába, majd felpattant helyéről és áradtak a különleges idegen szavak, fogalmak, amelyeknek itt mindenki tudta értelmét és jelentőségét, csupán ő, Jeanette a tudatlan és idegen közöttük s mindez oly fájó és megalázó.

Lassanként lecsillapodott, eloszlottak a látását elhomályosító ködfoltok s növekvő érdeklődéssel vette szemügyre környezetét. Vagy harminc lány volt a nagy teremben - micsoda helypocsékolásnak minősítenék ezt a tréparville-i apácák, akik negyven-ötven gyereket zsúfoltak fele ekkora helyiségbe! A tanárnő rekedtes hangja halk, mégis tud fegyelmet tartani,

állapította meg Jeanette, nem oly gunyoros, mint Angèle nővér; a keze csontos és sovány, de az előbb, míg helyére vezette őt, jó volt érezni a szorítását. Most a sima hajú, komoly Solymosi Erzsébet beszélt és ahogy belemelegedett, könnyed kézmozdulatokkal kísérelte mondánivalóját. Az is meglepő volt, hogy később a tanárnő azt mondta: – A feleleted kielégítő, ez az első ötösöd ebben a félévben. Vigyázz, hogy ne rontsd el ezt az eredményt. – A kis Mikes Mari meg hátrafordult és ragyogó arccal suttozta: – Ma két ötöst szereztünk földrajzból!

Mindez érthetetlen és furcsa! Ezek a lányok úgy beszélnek az elért eredményekről, mintha beneveztek volna valamiféle együttes versenyre. Miért ötös Mikes Mari a Surányi Jolán és Solymosi Erzsébet jó feleletének? Még szomszédja, a kéneső eleveenségű Péceli is abbahagyja ficánkolását és bár az ő feleleténél hármast emlegetett a tanárnő, most szívből örvendezik Solymosi jó jegyének. A tanárnő kérdést tesz fel, egyszerre több kéz lendül a magasba; amerre néz, figyelő, komoly leányarcok, csupán Novák szünet nélküli, halk duruzsolása hallatszik a háta mögött, s ahogy odapillant, látja, hogy a hosszú lány kártyát vet a pad alatt.

Éles berregéssel megszólalt a csengő. A lányok padsoronként vonultak a folyosó felé, a tanárnő hátraszólt: – Ablakos, szellőztess! Solymosi, vigyázz, hogy tízpercben senki se menjen az osztályba.

Egymásután nyíltak ki az ajtók, a folyosó megtelt sétáló gyermekekkel, nagy volt a zaj, nevetés, terefere. Jeanette egyedül állt az ablakmélyedésben s megint csak a kert téli képét nézegette, valami mély, szívet szorongató mélabúval. Magatartása oly elutasító volt, hogy senki sem közeledett hozzá, csupán érezte, hogy háta mögött összesúgnak, egészen apró lábak topognak körülötte s cérnavékony hangocskák suttozják: francia... francia... Vékony nyakán kidagadtak az erek, ahogy fejét kínos mereven a magasba feszítette s amikor megszólalt a csengő, elsőnek sietett az osztályba.

Halk moraj, egy-egy kérdés, felelet hallatszott. Legtöbben nyitott könyv fölé hajoltak, Jeanette szomszédja, a kövérkés arcú, kis, párnás kezű Péceli Aranka elkérte Mikes Mari füzetét és sebesen körmölni kezdett. A hosszú Novák nagy lelki nyugalommal tejet kortyolgatott üvegéből és vajaskenyeret majsolt oly zajos csámcsogással, hogy Jeanette meglepetten hátrafordult. – Dézsóné! – magyarázta Novák. – Hallom! – felelte csípősen Jeanette. Novák Biri sután nevetett, majd büszke pillantását végighordozta a környező leányarcokon: lám, ő az egyedüli, akivel a francia kislány szóba elegyedik, a többi úgyszólván tekintetére sem méltatja! Készségesen nyújtotta tejesüvegét Jeanette felé s annak elhárító mozdulatára tovább erősködött: – lgyál, finom! – Mikes Mari mérgesen hátraszólt: – Hagyd békében, nem látod, hogy utálja? – Péceli meg azt mondta: – Észrevette rajtad, hogy tüdőlőtyögésed van, meg májkopogásod és hogy ez a kettő nagyban hozzájárul elmebetegségedhez. – Mondását nagy nevetés jutalmazta, Novák meg szipákolva selypegte: – Hagyjatok békében, mindig velem vagytok megakadva! – Néhányan a széles arccsontú, lelkes beszédű Surányi Jolán padjára könyököltek, szoros gyűrűt alkottak körülötte, a kislány valami megkezdett elbeszélést folytatott. – A férj akkor megtudja, hogy Anna mást

szerep, megjegyzem az a Vronszkij elég alacsony termetű, de rendkívül szép arca van, Annát elküldi a háztól és akkor Olaszországba utaznak.

Megjegyzem ez elég unalmas rész, képekről meg ilyenekről van szó, azután visszajönnek és Anna egyszer meglátogatja suttyomban a kisfiát, megjegyzem ennél a résznél sírni kell... - Surányi Jolán suttogva folytatta Karenina Anna történetét, különben csend volt, halk mormolás - bizonyára egy szigorú és kellemetlen tanárnő órája következik, gondolta Jeanette. Volt abban valami igen megnyugtató, hogy ez ő személyére egyelőre nem vonatkozik semmiféle íratlan szabály: az előadásokat csak igen halványan érti, a feladatokat nem kell elvégeznie s jó sokára lesz, míg ő megtanulja a magyarok nyakatekert nyelvét, hiszen minden szava úgy hangzik, mint a pörölycsapás! Mindenesetre szokatlan érzés, hogy valamely színjátéknak ezúttal nem ő a főszereplője, hanem néma szemlélő, aki megfigyeléseket tesz és összehasonlít.

Kissé megzavarta, hogy társnői külsejét, magatartását mustrálgatva nemigen tudta, ki honnan jött, milyen réteghez tartozik s ezt egymáshoz való viszonyukból sem lehetett megállapítani. A tréparsville-i zárdában mindenkinek megvolt a maga helye. Az osztály tulajdonképpen három csoportra oszlott és ha nem is voltak áthághatatlanok a három csoportot elválasztó korlátok, vitathatatlanul megnyilvánultak az apácák bánásmódjában és az egyes rétegek természetes elkülönülésében, Számukat tekintve ők voltak túlsúlyban, bányászgyerekek, meglehetősen vad, elhanyagolt külsejű, garázda társaság, melynek ő, Jeanette volt a vezére. Az apácák vezetéknévükön szólították a hátsó padsorokba száműzött bányászgyermeket, kíméletlenül és keményen büntették őket s dallamos „dicsértessék”-jükre unott mormolással feleltek. Ismét más elbírálás alá estek a helybeli iparosok és gazdálkodók kissé keményfejű, de szorgalmas és általában jó magaviseletű, szorosán összetartó leánykái, e jámbor és ájtatos kis társaság. Örökké suttogtak egymás között, kis, áhítatos fogadalmakat és felajánlásokat tettek, minden ünnepnapon virágdíszbe öltöztették a kápolnát, közülük kerültek ki a Mária-lányok és a jövődöbéli apácák. S volt ezenkívül egy kiváltságos osztály, a tisztviselőtelep gyermekei. Ők az első padsorokban helyezkedtek el s csupán végszükség esetén intéztek egy-egy hűvös, udvarias mondatot osztálytársaikhoz.

Jeanette e múlt idők emlékein merengve jóleső elégtétellel állapította meg, hogy soha nem mulasztotta el borsot törni e felfuvalkodott társaság orra alá. S lelkében kész volt az elhatározás: itt sem hagyja magát, védekezni fog és ha kell, támadni is! Mindenesetre bonyolítja a helyzetet, hogy nem egy kialakult csoport, hanem - a jelek szerint - csupán egyes személyek ellen kell fegyverkeznie, mert ahogy végignézett a padsorokon, kurta szoknyás, kockás flanelblúzt, vagy kötött kabátkát, piros nyakkendővel viselő, külsőségeikben szinte egyforma leánykákat látott. A nyakkendők láttán vágyakozó szeme elé idézte a tréparsville-i vaillant-okat, az apró termetű, barátságos kis Rose Prunier alakját, ügyes kezét, ahogy a plakátokat nyomkodja a kerítés falára.

- Előre!

Összerezcent és a többivel együtt ő is felállt. Zólyom Márta lépett az

osztályba, karján füzetcsomó; sietős lépteit, dús, rozsdabarna hajtömege alatt kissé meghajtó fejét gyengéd leánypillantások kísérték fel az emelvényre. Ismét felálltak helyükről a jelentéstevők, az osztályfőnöknő beírta a hiányzókat s minden névnel megkérdezte, kinek az őrsebe tartozik, majd az őrsvezetőket megbízta, hogy a gyengélkedőket keressék fel és együtt vegyék át a feladatokat.

- Márta néni, kérem - mondta a Jeanette mellett ülő Péceli, akinek kerek, piros almaképe volt és egyetlen pillanatig sem tudott nyugton maradni a helyén. - Bedő Katalin bárányhimlős, az ragályos betegség.

- Akkor amúgy sem engednek be hozzá. - Észrevette Péceli Aranka mellett Jeanette-et. Elmosolyodott és gyors mozdulattal becsapta az osztálykönyvet. - Megismerkedtetek az új pajtással? - kérdezte. Jeanette-hez lépett, már-már végigsimított rövid, fekete fürtjein, az előző napon szerzett tapasztalat azonban visszatartotta s bő szoknyája zsebébe rejtette kezét. - Remélem, igyekeztek őt átsegíteni a kezdet nehézségein.

Senki nem felelt. A tanárnő néhány lassú lépést tett a padosorok között, meg-megállt és hol egyik, hol másik lányhoz intézte szavait, mégis mintha az egész osztállyal folytatott volna meghitt beszélgetést.

- Gondoljatok arra, hogyan éreznétek magatokat első nap egy idegen ország idegen iskolájában. Igyekeztek őt mielőbb megtanítani a mi nyelvünkre, nem lesz nehéz dolgokat, hiszen az új pajtás édesapja magyar, aki a Horthy-korszak üldöztetéseit és munkanélkülisége elől vándorolt ki Franciaországba. Ti ismeritek ezt az időszakot, közöttünk már sok szó esett erről, olvasmányaitokból is emlékezhetnek rá. Nos, ki tudna nekem egy olyan elbeszélést említeni, amelyben a Horthy-rendszer...

Lebegő kezek, egyes kis alakok egészen kiemelkedtek a padból, oly mohón igyekeztek magukra vonni a tanárnő figyelmét.

- Halljuk, Novák - mondta Zólyom Márta. - Ha ugyan kedved van néhány pillanatra abbahagyni a tízóraiást.

Elfojtott nevetés, izgatottan topogó lábak és a Novák Biri selypegő makogása. A tanárnő pillantása Mikes Marira esett s a kislány már mondta is csengő gyermekhangján:

- Mórícz Zsigmond „Vezérigazgató” című elbeszélésében tárgyalja az elmúlt rendszer... fonákságait... A tőkésuralom idején a munkások a gyártulajdonosok vagyonát növelték munkájukkal. A bérükből alig telt kenyérre, de erre a kevésre is rá voltak szorulva. Fizikai és értelmiségi dolgozók egyaránt ki voltak szolgáltatva a tőkének, amely minden erejükre és tudásukra... hogy is mondjam... szóval jogot formált...

- Elhagyhatnád már egyszer a „szóval”-t! Leülhetsz, Mikes, szépen feleltél! Tehát igyekeztek új társatokat megtanítani a mi nyelvünkre és szokásainkra, később bizonyosan ő is sok érdekeset fog mesélni nekünk. Látogassátok meg az otthonában, és... - legyetek jók hozzá - tette hozzá meleg, lágy hangon. Ismét Jeanette előtt állt, nézte a mozdulatlan kis arcot és a két élettelenül egymásba kulcsolt kezét. Hirtelen megkérdezte: - Van közöttetek valaki, aki tud vele beszélni?

Innen is, onnan is Novák neve hallatszott. A hosszú lány nehézkesen feltápáskodott és zavarában hangosan szipáskolt. A tanárnő pillanatnyi

tűnődés után azt mondta:

- Délután elkíséred új társnődet és megvásárolod vele a szükséges iskolai felszerelést. De idehallgass, Novák, semmi csavargás, helytelenkedés, megértetted?

Elfojtott nevetés hallatszott; Novák Biri mogorván visszaült a helyére, majd Márta néni újabb kérdésére megint felugrott és hosszú végtagjaival a bábjáték dróton rángatott figuráira emlékeztetett.

- Beszéltél már az új pajtással?

- Egy-két szót...

- Elvértve csapadék - mondta rá sebesen Péceli Aranka, aki egyre izgett-mozgott a helyén s úgy csapott le egy-egy megjegyzésével, mintha csupán az alkalmat várná valami találó közbeszólásra.

- Maradj csendben, Péceli. - A tanárnő ismét Novák Birihez fordult. - Nem bántottad meg valamivel?

- Én? Hogy tetszik képzelni, Márta néni?

- Mások sem?

Márta néni várakozóan körülnézett. Mikes Mari felállt és a pehelykönnyű fürtök meglebbentek szép kis arca körül.

- A nevét kérdeztük és olyan furcsán mondta, hogy nevetni kellett, szóval ő dühös volt. Pedig nem akartuk megbántani...

- Olyan mulatságos neve van? Hogy hívják?

- Zsanett Rosztá - mondta Mikes Mari. Válla megrándult a visszafojtott nevetéstől, ragyogó kék szemét a tanárnőre függesztette.

- Jeanette Rosta - ismételte elgondolkozva a tanárnő. - Rosta... semmi szokatlant nem találok ebben a névben. A keresztnévét majd lefordítjuk magyarra. Gondolom, Janka...

Megindult a pusmogás, suttogás, szájról szájra járt a név: Janka... - Csend legyen! - mondta erélyesen a tanárnő és visszament az emelvényre.

Egyik kislány a tábla előtt állva verset mondott, egy másik megbírálta a szavakat. Kérdések és feleletek hangzottak, majd a tanárnő elmondta véleményét a feleletről és közölte a növendékkel az osztályzatot, amelyet felkészültségével kiérdemelt. Jeanette megint csak a tréparsville-i Angèle nővérre emlékezett, aki suttymban írta jegyzőkönyvébe az osztályzatot, s e kis füzetbe soha, senki nem nyerhetett bepillantást, csupán találgatásokra voltak utalva. A lelkére nehezedeő sok élmény súlya alatt szinte megdermedve ült helyén s a csengő váratlan berregésére egész testében összereszt. Az osztály ismét párokba sorakozva kivonult a folyosóra s Jeanette elfoglalta őrhelyét az ablak mellett. Valaki megszólalt a háta mögött.

- Gyere, Janka, sétáljunk együtt - mondta egy magas csengésű, gyermeki hang.

Janka! A kislány oly hirtelen fordult meg, hogy Mikes Mari egy lépést hátrált, védekezően maga elé tartotta a kezét és apró száját eltátva hallgatta a váratlan, heves, érthetetlen szóáradatot. Jeanette a nevem! Én nem vagyok Janka... és nekem hagyjatok békét ezzel... Jeanette, érted, Jeanette! Mikes Mari csupán a váltakozó két nevet értette s a hangsúlyból a tiltakozást, meg a harag könnyeit látta a fénylő fekete szempárban. - Jól

van, ne kiabálj! – mondta elképedtem és otthagya Jeanette-et az ablakmélyedésben. Kissé távolabb izgatott beszélgetésbe kezdett egy leánycsoport, s a némán álldogáló gyermek fülének ismerős volt már egy-egy hang, Novák Biri nyafogása, a nyughatatlan, kövér kis Péceli mély dörmögése, Surányi Jolán lelkenedező, kurta kiáltásai és Solymosi Erzsi nyugodt, határozott, rövid mondatai, amelyek egyszeriben lecsillapították az elemek háborgását.

– Jeanette – mondta elgondolkozva – Jeanette... Meglehet, hogy Janka a magyar fordítása, de ha nem szereti! Legyen Anette... Annuska, helyes?

S máris odalépett Jeanette-hez, kezének erélyes mozdulatával maga felé fordította a vonakodó kis alakot.

– Annuska – mondta gyengéden – szereted ezt a nevet? – Elismételte, kissé tagolva, unszolón: – Annuska...

Nem engedte el a kislány karját, elindultak egymás mellett a folyosón, némán meneteltek, míg meg nem szólalt a csengő. Egymás után peregtek az órák, egyszer levonultak a fizikaterembe, ismét vissza az első emeletre, Jeanette új tanárnőkkel találkozott és kezdte megszokni a mindedig ismeretlen tanítási módszert, az osztály közösségével megbeszélte feleleteket, a feszülten figyelő arcokat, a háta mögött Novák Biri ócska kártyalapjainak halk pattogását s szüntelen duruzsolását: – Mamádnak pénz áll a házhoz... jó hírek külföldről... nagy változások mamádéknak...

Egyedül bandukolt hazafelé. Jól megnézegette a sarokházakra erősített táblákat s szájaszéle fanyarul meg-megvonaglott: micsoda kimondhatatlan nevek! Egyszeriben eszébe villant, hogy osztálytársai között nem látta a tömzsi, szeplős kislányt, aki tegnap gilisztának nevezte s mint a paripa, ha puskaport szagol, harcrakészen felkapta a fejét. Az a szeplős még megkapja a magát! De ennek ellenére, csodálatos módon, a délelőtti feszültsége észrevétlenül felengedett s valami furcsa izgalomnak adott helyet. Amikor kikanyarodott a Thököly útra, vaskos pelyhekben hullani kezdett a hó s ő egyszeriben nagy, várakozó örömet érzett: esik a hó!

4.

Novák Biri francia-magyar és magyar-francia zsebszótárral felszerelve érkezett úgy három óra tájt, s míg Vilma nénire várakoztak, kíváncsian körülszimatolt a lakásban. A szép szoba, jól felszerelt konyha szemmel láthatólag kedvező benyomást tett a vendégre, ujja hegyét megnyálazva lapozgatott a szótárban és folyvást kérdezett: nagynénéd hol dolgozik? Hány éves? Papád hány éves? Hová utazott? Szép ember? Mamád mikor halt meg? A hazatérő háziasszonyt nagy tisztelettel üdvözölte, sután lóbálva két karját. Rosta Vilma jól megnézte a kislányt s amikor az zavarában nagyot szipáskolt, erélyesen rendreutasította: – Használd a zsebkendődet, te gyermek! – Pénzt adott Jeanette-nek a füzetek és írószerek megvásárlására s a két kislány útnak indult.

A Keleti pályaudvar és Rákóczi út környéke már ismerős volt Jeanette-nek, egyes utcaneveknél kérdéssel fordult társnőjéhez: mi az a Barrosz tér? –

Barrosz? Talán Baross! – Novák Biri sebesen lapozott a szótárban. – Tér az place, tehát Baross place. – Az újabb kérdésre, hogy ki volt Baross, már csak a vállát vonogatta. – Rottanbijjé – olvasta megint Jeanette – ki volt az a Rottanbijjé? – Biri először nem tudta, milyen utcáról van szó, s mikor megértette, éktelen nevetésbe kezdett. – Rottanbijjé, nahát, meg kell szakadni! – mondta. – Rottanbijjé lett a Rottenbiller utcából! – De Jeanette lesújtó szemvillanására megszeppent s szolgálatkészen folytatta: – Nem tudom, ki volt, valami miniszter.

– Laksz itt Búdapeszten és tudsz semmit – jelentette ki Jeanette és valamit mormolt az orra alatt, aminek értelmét Biri nem tudta kihámozni, bármily buzgón keresgélt szótárában. Egy Rákóczi úti Ápisz-üzletben megvásárolták a szükséges holmit s Jeanette máris búcsúzott kísérelésétől. Biri azonban nem tárgított. – Nagynénéd rám bízott – mondta fontoskodva és követte a sebesen lépkedő Jeanette-et, el-elmaradozva, lógó orral. Míg a forgalmas Baross téren áthaladtak, Jeanette-be karolt és nagyokat szusszanva, alázatosan selypegte:

– Otthon megkérdezem a papámat, ki volt az a Baross, meg Rottenbiller, jó? A papa lexikonjában minden megvan.

– Mi a papád?

– Novák Lajos MÁV raktárkezelő – felelte Biri és Jeanette érdeklődésétől fellelkesülve nedves ujja hegyével fellapozta a szótárban a kívánt oldalt.

A csendesebb Thököly úton Jeanette már nem sietett úgy hazafelé. Végtelen levertséget érzett a gondolatra, hogy apja elutazott, képes volt őt egyedül hagyni e magas házak börtönében, egyedül régi szabad és boldog életének emlékével. Milyen más volna, ha Marie Gentil-val sétálna karonfogva, mögöttük a két Wawrinec-gyerek; felkapaszkodnának a kőpiramis tetejére, ahonnan messze ellát a szem ismerős, szép tájakra, benézni a raktárba és hazamenet jól megtréfálnák Méziers mézáróst. Tréparsville-ben ilyenkor, karácsonytájt, jeges hideg árad a tenger felől, nagymama alaposan befűt a konyhában – nem, ennyi bánatot nem tud elviselni az ember! A hosszú lány valamit makog mellette.

– Nagynénéd elszámoltat a pénzzel? – kérdezte Biri s Jeanette vállvonogatására így folytatta: – Mert bemehetnénk a cukrászdába, ha akarsz.

– Nem vagyok éhes – mondta Jeanette hűvösen. Az „éhes” franciásan elnyelt há betűjére Biri halkán, fojtott hangon kuncogott egyet s ez ismét felmérgezte Jeanette-et. Megint valami nevetségeset mondott? És mit képzelsz ez a lány, hogy ő cukrászdára költi Vilma néni pénzét? És egyáltalán, mit akar tőle, miért nem hagyja békében? Mintha tolaakodó légy egyhangú zümmögése zavarná fájdalmasan szép magányát; hát nem érzi ez a Biri, mennyire terhére van a locsogásával, a szótár lapjainak pattogatásával? Hiszen a magyar szöveget jobban érti, mint e kerékbe tört francia szavakat! Solymosi Erzsit, aki ma Annuskának nevezte, egyetlen szó nélkül jobban megértette, míg a folyosón fel és alá sétáltak, meg Mikes Marit is – de nem, nincs szüksége senkire, ő nem keresi senki barátságát. Csupa felfuvalkodott jó tanuló, úgy tesznek, mintha ki tudja, milyen nagy eset volna az az ötös felelet! Mekkora néznének, ha megtudnák, hogy Jeanette Rosta a

tréparsville-i zárda harmadik polgári osztályának leglustább növendéke volt, ennek ellenére igen nevezetes személyiség a szülőfalujában, igenis, csupán rajta múlt, hogy nem lett filmszínész!

Erős volt a kísértés, hogy a párizsi kirándulásának történetét elmesélje Novák Birinek, valamint azt is, hogy nagyanyja „valóságos Mistinguett”-nek nevezte őt, azután mégsem szólt. E vörös nyakkendő jó tanulók meg sem értenék, hogy ő olyan proletárgyermek volt Franciaországban, akinek arca éhezést és nyomort tükrözött! Soha nem szabad megtudniuk, soha, és... és különben sem ismerik Mistinguett nevét...

A Thököly úti ház előtt azt mondta Novák Biri:

- Átadlak nagynénédnek.

- Nem kell - mondta Jeanette nyersen és lagymatag kézfogással búcsút vett a hosszú lánytól.

Vilma néni nagy munkában találta: a kishálózat alakította át Jeanette részére. Rosta József vaságyát összecukva a kamrába tolt, a szobából kikerült a rekamié, a kis asztal, a két szék meg egy kis polc, s amikor a kislány megérkezett, éppen egy hatalmas sárga napraforgót ábrázoló képet szögezt a falra. Telt, jóságos arcát várakozón fordította Jeanette felé.

- Jó kis helyed lesz itt, Jeanette! - mondta. - Én hajnalban kelek, minek zavarnálak idő előtt. Itt tanulhatsz, olvashatsz, élhatsz kedvedre, elbeszélgethatsz a társnőiddel. De hallod-e, Jeanette, nekem sehogy sem tetszett az az iménti lány. Különb barátnőt nem találtál?

Jeanette szája megvonaglott és kelletlenül legyintett. - Mind ilyenek - mondta ez a mozdulat, de Vilma néni erélyesen tiltakozott a kérdésnek így egyszerű elintézése ellen.

- Nekem ne beszélj, te Jeanette, ismerem én a mai fiatalokat. A szemük is másképpen áll, kösd fel a kötényedet, ha velük lépést akarsz tartani; ez a Biri olyan közöttük, mint a kakukktójas. Azt mondom, ide ne hozd többet.

Jeanette a vállát vonogatta. - Mártá néni! - mondta szótagolva s kissé hangosan, mintha süket embernek magyarázna. Egyszeriben elfogta a vágy, hogy minden keserűségét, az első nap sok élményét, zűrzavaros benyomását közölje nagynénjével, tanácsot és útbaigazítást kérjen tőle - s már bele is kezdett, fűzte egymáshoz a magyar szavakat, amelyekről mindeddig maga sem tudta, hogy ismeri jelentésüket és értelmüket. Vilma néni csak hallgatta ámuldozva e zagyva szóáradatot s ugyancsak nagy fejtörésébe került, míg tisztázott egy-egy fogalmat. - Kárávan - mondta Jeanette s ő nagy sokára a homlokára csapott, örvendezve: - Karavánt játszottak, ugye? - Azt, persze - intett Jeanette s tovább hadart: a szemüveges tanárnő... a kövér kislány, Péceli Aranka nem akarta, hogy ő legyen a szomszédja... Solymosi Erzsi őt Annuskának nevezte, de ezzel csak Márta néni akart kedvében járni és...

- No, várj csak, várj - csendesítette Vilma néni. - Annuskát mondott?

Jeanette még egyre a kis szoba küszöbén állt, kabátban, piros sapkával a fején s vadul hadonászott csomagjaival. Rosta Vilma nagyon kívánta már a délutáni kávét, kényelmes karosszékét, de minek zavarná meg a kislányt, ha már egyszer így kinyílt a szíve! Nem telik bele egy hónap s ez a gyermek úgy beszél magyarul, mint akárki más. Úton útfélen ragad rá a magyar szó,

de el nem árulta volna, míg itt volt az apja! Hát most hagyni kell, ha ennyire kikívánkozik belőle a mondanivaló – s így Rosta Vilma is állt tovább a kis szobában, szemközt a kislánnyal, bármennyire áhítozott bő háziruhája, meg a papucsja után s egyre kísértette a forró kávé gondolata.

- No, állj meg egy cseppet. Aztán miből gondolod, hogy csak Márta néni kedvéért...

- Mert ő mondta, hogy hát... hogy legyenek jók hozzám.

- És addig bántottak?

- Csúfolták nevemet! Én otthon Tréparsville-ben is megvertem Louise-t, mert kicsúfolt... valamiért...

Elhallgatott, egyszeriben maga sem értette, miért érezte sérelmesnek, hogy Louise akkor magyarnak mondta őt.

- Mit mondtak?

- Hát... nevettek.

- És aztán? Te nem nevensz, ha valami szokatlant láatsz vagy hallasz?

Egyébbel nem bántottak? - Jeanette nemet intett s Rosta Vilma folytatta a kérdezősködést. - Hát te kedves, barátságos voltál velük?

- Nem is leszek soha! Nekem van barátnőm otthon, engem ott szeretnek, mindenki és... én nem is megyek többé iskolába, tessék engem kivenni!

Mintha kősziklát ostromolt volna a szenvedélyes hang, minden erejétől megfosztotta Rosta Vilma rendíthetetlen nyugalma, végül is valami nyöszörgő sírásba torzult. Jeanette sietősen nyelte vissza könnyeit.

Nagymamával persze más volt a helyzet, ő mindenben igazat adott az unokájának, minden cselekedetét helyeselte, de ez a nagy, erős asszony torkára forrasztja a szót s úgy néz, mintha keresztüllátna rajta.

- Rakd el a holmidat - mondta Vilma néni. - A füzeteket ide a polcra, az írószereket az asztalfiókba, szép rendesen, te Jeanette! Siess, Vilma addig elkészíti a kávéját. Nekem tetszik az a Solymosi lány - folytatta egyszuszra -, ahogy leírtad. Attól sokat fogsz te tanulni.

- Én nem - mormolta Jeanette, de csodálatos módon megint azt tapasztalta, hogy Vilma néni pusztán jelenléte eloszlatja rossz hangulatát, kétségeit és magányának érzetét. Sarkára nehezedve nagyot perdült és alaposabban szemügyre vette a szobáját. Hát ami azt illeti, különb a tréparsville-i odúnál, világos, barátságos, igazi felnőtt szoba! Ha nem lesz kedve iskolába menni, itt is jól eltöltheti az időt, esetleg levelet ír Marie-nak... vagy a kis Rose-nak, majd egyszer...

*

Állt az ablaknál s a nagy, négyszögletes udvart nézte. Kihalt egy ilyen pesti ház, az emberek a lakások mélyén élnek, az utcán nem látni játszadozó gyerekeket, a kapuk előtt széken üldögélő öregasszonyokat. Vajon nagymama szobájában van-e fenyőgally? Itt egész fenyőfákat cipelnek az asszonyok. Ők halat vacsoráztak régi karácsonyestéken s nagymamával kettesben éjféle misére mentek - s amint ezt végiggondolta, tompán konduló haragszót hallott, majd éles villamoscsengetést. A harmadik utca sarkán áll a nagy, vörös templom, bizonyosan ott harangoznak - s Jeanette fejét kissé

meghajtvá keresztet vetett. Vasárnap majd misére megy, akár egyedül is, mert Vilma néni nem valami ájtatos asszony. Nagymama lelkére kötötte a vasárnapi misét s végre is nagymama parancsol, nem az az idegen asszony ott a szobában és...

- Annuska!

Lám, Vilma néni is kezdi! Az ő neve Jeanette, mindenki vegye tudomásul, hogy őt Jeanette-nek keresztelték és nem „Ánnuszkának”! - Ánnuszká - dűnnyögte magában a Solymosi Erzsi komoly, mély hangján, majd megint Vilma nénit utánozva: Ánnuszká...

- Kész a kávé, Annuska.

A kislány vállát vonogatva szaladt befelé s a küszöbön mély bókkal mondta: - Itt van Ánnuszká!

Később Vilma néni lerakta valamennyi hamutartót s könyvekkel, füzetekkel az asztalhoz telepedett.

- Mit csinál, Vilma néni? - kérdezte Jeanette.

- Tanulok - hangzott a meglepő válasz. - Az üzemben én vezetem az alapfokú politikai iskolát, arra készülök. - Mintha nem hallaná a kislány halk kuacogását, így folytatta: - Itt tanulunk, öreg, fiatal egyaránt.

- Az is, aki nem akar?

- Még az is.

- Az kellene az én nagymamámnak! - Jeanette hangosan nevetett, majd harciasán folytatta: - Franciaországban ilyesmire nem lehet kényszeríteni embereket! Ott van szabadság és... hát mindenki azt csinál, amit akar!

Rosta Vilma tintát szívott töltőtollába s igen nyugodtan mondta:

- Nálunk más világ van, mint felétek, ennyit, gondolom, te is tudsz már. Aki tanul, az megérti lényegét és célját az átalakuló világnak, aki meg nem tanul, az annyit ért belőle, mint én a te francia karattyolásodból.

- Az én nagymamám nagyon okos asszony, papa is megmondhatja. Míg fiatal volt, Párizsban élt és...

Elhallgatott. Egyszerre úgy érezte, hogy otthonából sok olyan emléket hozott, amivel itt nem tanácsos előhozakodni, minduntalan vissza kell nyelnie mondanivalóját s ez bosszantó és megalázó. Utóvégre azért nem kell restelkednie, hogy nagymama Laforgue grófnő szobalánya volt s most szakácsnő Kurz mérnökéknél! Mégsem beszélhet róla Rosta Vilmának, aki olyan másforma a könyveivel, akiről elképzelhetetlen, hogy valaha is fejére tenné a Laforgue grófnő cseresznyevirágos szalmakalapját... Az imént Novák Birinek már-már mesélni kezdett a pompázatos Claridge Hotelről s a néger táncosról - akkor is valami szégyenkezés belefojtotta a szót! És otthon sokat bánta ő, hogy az osztály leggyengébb tanulója, hogy miként vélekednek róla társnői, a vaillant-ok és a tisztviselőtelepi társaság, míg itt máris valami furcsa szorongással gondol a holnapra, a különös versenyre, amely a leányok között folyik és amelyből őt kirekeszti tudatlansága és az idegen nyelv nehézségei. Megint keserves vágyódást érzett régi otthona után, ahol független és boldog ifjúsága nem ütközött korlátokba. Gyűlölködő, ellenséges hangon mondta:

- Vilma néninek könnyű beszélni a nagymamára, mikor van jó állása, meg szép lakása, ő meg csak egy szegény öregasszony!

Rosta Vilma felnézett a kislányra és csendesen felelte:

- Tisztelem, becsülöm a nagymamádat, hogy öregasszony léteére olyan keményen megdolgozik a kenyéréért. A magunkfajtának itt is úgy kellett gürcölnie azelőtt, egyesek kényelméért és jódolgaért. Nem a nagymamád tehet erről, hanem a társadalom, amelyben él. De mit magyarázok neked, megérted te hamarosan magadtól is.

- Én nem! - mondta konokul a kislány. - Nekem jó volt úgy, ahogy volt. - Felállt és hogy győztesként kerüljön ki a vitából, gúnyosan hozzátette: - Kimegyek, tessék csak tanulni.

Nagynénje kedvesen bólintott.

- Vidd magaddal a rádiót, Annuska, hallgass egy kis zenét Párizsból, tudom, jólesik az embernek hazai hangokat hallani.

Mit lehet erre felelni? Jeanette fogta a rádiót és kivonult a szobájába. Az állomásokat jelző fehér vonal ide-oda száguldott a világűrben s a hangzavartól végre-valahára kibontakozott a fülének oly ismerős dallam: franciául énekelt egy távoli, vékony női hang. Hamarosan végeszakadt a dalnak s a bemondó nagy ékesszólással dicsérte valamely gyár arckrém, púder- és szájrúzs-készítményeit, azután egy újabb hang jelentette: *Ici Montecarlo!*

A kislány fülével egészen a rádióhoz tapadt s szeméből lassan gurultak lefelé a könnyek. Montecarlo valahol délen van, a Földközi-tenger partján, végtelen utazás Pas de Calais megye Tréparsville falujától. Talán egyszer, ha nagy lesz, ő is meglátja a tengert... majd otthon, hiszen Magyarországnak még tengere sincs! Tréparsville-től néhány kilométer a La Manche-csatorna; időnként szóba került, hogy egy vasárnap leutaznak a tengerpartra, azután nem lett belőle semmi - a papa keresetéből nem futotta egész napos családi kirándulásra.

Jeanette a rekamiéra kuporodott, fülében duruzsoltak a francia szavak - egy-egy rövid dallam, utána lendületes szónoklat valamely páratlan minőségű borotvapengéről -, azután beleszólt egy szomszédos hullámhossz fúvószenekara s már csupán távoli mondatfoszlányokat sikerült elkapnia a zűrzavarból. Fejét a párnába fúrta, fázott, a könnyeket is hidegnek érezte arcán, mégsem szárította fel. Íme, láthatja az egész világ, hogy ő sír és boldogtalan! Miért nem figyelmeztették jóelőre, hogy gyötrelmes a honvágy? Honnan tudhatta volna, hogy így fog fájni, ilyen elviselhetetlenül? Nehéz a szíve, a szeme ég és a fájdalom súlyától le-lecsukódik...

A vékony női hang most közeledik, fehér alak hozza a tenger felől, mosolyog, bár arca nincsen. Jeanette boldogan vele énekel, az alak semmivé foszlik, ő ekkor már féllábon ugrál krétával húzgált vonalak között - az ebédlőben telefon van és rádió! - s énekel, torkaszakadtából. A Baross tér fölött bíborvörös az égbolt, narancssárga csíkok tarkázzák, jelezve az iménti vihar száguldó útját. A hálósobából ajtó vezet a fürdőszobába, a kis Wawrinec Stéphan buzgón mossa maszatos kezét. Ő oly könnyedén ugrál fél lábán, hogy szinte repül a levegőben, énekel, egyre hangosabban énekel, mégis hallja, hogy Marie az Angèle nővér gunyoros hangján azt kérdezi Solymosi Erzsitől: - Hajlandó volnál nekem megmondani, hol van a La Manche-csatorna? - Ő súlytalanul lebeg a krétavonalak fölött, nem hagyja

abba a dallamot, de szívszorongva várja a választ. – A La Manche-csatorna tengerszoros Anglia és a kontinens között. Legkeskenyebb része a 33,5 kilométer széles Pas de Calais, az Északi-tengert köti össze az Atlanti-óceánnal. – Mily megkönnyebbülés! Angèle nővér arca bosszús, el kell ismernie, hogy tévedett, Magyarországot nem barbárok lakják, lám, Solymosi Erzsébet is pontosan tudja, hol van a La Manche-csatorna! Stéphan a nevetéstől egészen összegörnyed ott a fürdőszobában, s fent a levegőben oly jó meleg van...

Sokáig nem nyitotta ki a szemét, kicsire összehúzta magát a takaró alatt, nehogy álmának egyetlen mozzanata is elröppenjen. A színek azonban halványodtak, az oly összefüggőnek vélt képek értelmüket veszítették s helyükbe a valóság lépett. Úgy látszik, Vilma néni kint járt a kishálószobában, elzárta a rádiót és betakarta őt. Az udvarról beszűrődő villanyfényben barátságos volt a kis szoba, jó meleg a takaró alatt és a félálom kábulatában Jeanette még egyre kaján örömmel gondolt Angèle nővér csalódott arcára.

Így váltakozott az idegenbe vetődött kislány hangulata; öröm és kétségbeesés, a megszokás és honvágy között úgy hányódott vézna kis testében a lázadó lélek, mint könnyű hajó idegen vizeken. Az éj élet tele volt meglepetéssel és ő az első időben úgy érezte, bármerre lép, csapda várja. Óvatos volt, gyanakvó, minduntalan régi kis világának emlékeibe kapaszkodott, mert semmit nem érzett szilárdabb pontnak maga körül, mint ezeket az emlékeket. Ha észrevette, hogy szíve felmelegszik Vilma nénié iránt, nagyanyjához menekült vágyakozó szeretettel s gondolatban védelmébe vette, mintha a nyugodt, józan és derék, rendszerető s oly adakozó szívű Vilma néni pusztán a létevel hangsúlyozná az ő nagyanyja rikító fogyatékosait. Szép kis szobájában az otthoni sötét és hideg odúra emlékezett vágyakozva és makacsul mondogatta magában: nekünk jó volt az, mi nem nagyképűsködtünk mindenféle képekkel meg szőnyegekkel! Ha este könnyű izgalom fogta el gondolatra, hogy másnap iskolába megy s egy lépéssel megint közelebb kerül a titokhoz, az lassanként az ő számára is kitárul és beleilleszkedik hétköznapijaiba – sietve kergette magától az örömet, fanyarul lebiggyesztette száját s elhatározta, hogy másnap nem is megy iskolába, otthon marad és levelet ír tréparsville-i barátainak. Érzései is szinte óráról órára változtak tanárnőivel, osztálytársnőivel szemben. Még egyre hallgatott, figyelt, résen volt s úgy ült a beteg Bedő Katalin helyén, Péceli Aranka mellett, mintha nem érdekelnék a magyar nyelvű előadások, a jó vagy rossz feleletek, az iskola életrendje, új szabályai, a lányoknak vele szemben tanúsított magatartása s önmagának sem vallatta be, hogy ébren és álomban csupán ezek a kérdések foglalkoztatják szenvedélyes kis lelkét.

Néhány nap elmúltával megtanulta, hogy az osztály egyetlen nagy közösség; egyforma jogok illetnek meg mindenkit és egyenlők a kötelezettségek. Megfigyelte, hogy az első padokban nem a „tisztviselőtelepiek” ülnek, hanem a rövidlátó és alacsony termetű kislányok. Megértette az osztályfelelősök feladatát. Álmélkodva tapasztalta, hogy társnői egymást fegyelmezik, jobb munkára ösztönzik a hanyagokat, tanítják a nehezebb feladatsúkat, ügyelnek az osztály rendjére, tisztaságára s néha úgy érezte, hogy nem egy, de tíz-húsz piros nyakkendőös kis Rose Prunier

veszi körül. Az osztályban folytatott megbeszélésekből kihámozta, hogy a vaillant-okat Magyarországon úttörőknek nevezik, szervezetük az egész országot behálózza, hogy az úttörők tevékenységét nem akadályozzák, hanem elősegítik a tanárok s igen sokfelé ágazó munkájukat valahol a második emeleten levő „úttörőotthon”-ban tárgyalják meg, gyűléseken, mint felnőttek. Tudta, hogy a szép, vonzó Solymosi Erzsébet az osztály „rajtanácselnöke”, s magában gyakran mondogatta ezt a szót, míg úgy érezte, hogy nyelve beletörik.

Jeanette megismerkedett a tanárnőkkel és azok semmilyen vonatkozásban nem emlékeztették Angèle nővérré. A kislány unatkozó és közönyös arca nem árulta el, hogy lelkesedve várja Zólyom Márta magyar nyelv és irodalom, valamint történelemóráit s azt sem, hogy gyengéd szeretetet érez a sovány, szemüveges és mégis oly gyermekien fiatal arcú földrajztanárnő, Irma néni iránt, és egyre növekvő tisztelettel hallgatja a szigorú, nagytudású igazgatónőt, Avar Béláné fizika-előadásait. Ha Avar Ilona néni kísérleteket mutatott be a fizikateremben, úgy nézett rá, mint valami varázslóra s csodálata kiterjedt a búzaszöke Schmitt Ilonkára is, aki mindig ott serénykedett, tett-vett az igazgatónő közelében, egyetlen szóból megértve annak mindenfajta rendelkezését. Ez a Schmitt Ilonka otthonosan jött-ment a szertár és a fizikaterem között, szekrényeket és fiókokat nyitogatott – igen irigylésre méltó kislány volt Jeanette szemében.

Egyre kísértette még a gyanakvó rossz érzés, hogy a papája valami igen előkelő iskolába íratta s ezt csak megerősítette első látogatása a tornateremben. Ők otthon reggelenként az osztályban végeztek néhány lagymatag tornagyakorlatot, míg itt külön hatalmas terembe vonultak testnevelési órára, s lélegzetelállító gyönyörűség volt a sok hinta, bordásfal, labda és egyebek.

Minden nap hozott meglepetést. A kislány értelme zsúfolásig megtelt feldolgozásra váró anyaggal s a sok új benyomás valósággal elkábította. Kérdést nemigen intézett senkihez, félt, hogy kinevetik hibás magyar beszédét s így egyedül kellett kihámoznia az új fogalmak értelmét. Míg vaksin tapogatózott előre, igyekezett azt a látszatot kelteni, hogy tisztán lát, nincs szüksége támaszra. Otthon sem szorult senkire, a kis Rose-tól sem túrta, hogy beleszóljon az ügyeibe! Inkább mások kapaszkodtak az ő kezébe, alázatos rabszolgái, a Wawrinec-fiúk s Marie Gentil nem egy nyaklevest szenvedett el érte a hirtelen kezű madame Gentil-től. Ne gondolja Solymosi Erzsébet vagy Mikes Mari, hogy félrevezetik őt barátságos modorukkal, az „Annuszkázással”, hogy tízpercben karonfogva sétálnak vele a folyosón s nem fogynak ki a buzgó magyarázatból és tanításból – nem, Jeanette Rostát nem vesztegeti meg a „jó tanulók”, a szépen öltözött „úrilányok” leereszkedő kedvessége! S így, bár mélységesen idegenkedett a selypegő, rendetlen és Justa Novák Biritől, kényelmesebbnek érezte az ő meghunyászkodó, kissé tolakodó barátságát, mint az osztály két legjobb tanulójának társaságát.

De miután a különös ország különös iskolája semmiféle vonatkozásban nem hasonlított a tréparsville-i zárdához, ezen a ponton is meglepetéssel szolgált.

December 23-a volt, utolsó tanítási nap a téli szünet előtt. Jeanette-et

váratlanul érte, hogy január 3-ig nem kell iskolába járnia, s még váratlanabb volt a lehangoltság, amit a hír keltett benne. Ezen a reggelen a szokottnál élénkebb volt az osztály; énekórán a kövér Mária néni hatalmas egyest írt be magatartásból, Ilona néni meg kiküldte Novák Birit és padoszomszédját, a dús szemöldökű Surányi Jolánt a fizikateremből, mert levelezésen kapta őket. – Élőszóval jobban megbeszélhetitek szünidei programotokat – mondta Ilona néni, a szigorú igazgatónő, de rajta is érezhető volt valami könnyű izgalom, vakációs hangulat. Az is szokatlan volt, hogy elmaradt Zólyom Márta történelemórája, az osztály zajongva tárgyalta az eseményt. Egyesek azt állították, hogy látták Márta nénit az iskolaépületben, mások már azt is tudni vélték, hogy a tanárnő kislánya beteg, torokgyulladásra van – s Jeanette fülét megütötte a minduntalan visszatérő kérdés:

– Csak nem marad el az osztályfőnöki óra? Az utolsó ebben az esztendőben...

A találgatás abbamaradt, az osztály felállt és üdvözölte a belépő tanárnőt, Márta néni helyettesét: – Előre! – Idős, gömbölyű arcú asszony volt, szürke hajú, nem tanított a hetedik be osztályban s a lányok egymásnak suttogták: Katalin néni, Gábor Katalin... A tanárnő fejcsóválva nézegette az osztálynapló aznapi bejegyzéseit, azután Novák Biri nevét mondta, s mosolygósan szemügyre vette a lassan feltápászkodó, hosszú lányt.

– Fizikaóra alatt volt idő átvenni az eddig tanultakat. Szavalj el egy tetszés szerinti Petőfi-verset.

Nevetni kellett Novák Biri kétségbeesett arcán. Az osztály puszogni kezdett, halk kacarászás hallatszott, kezek emelkedtek a levegőbe, majd az első sorban ülő, igen aprótermetű, eleven mozgású Tóth Irénke – két vastos hajfonata úgy csapkodta a hátát, mint a hajókötel – előrehajolva súgta: – Nemzeti dal! – A derűs arcú tanárnő, mint akinek testi szenvedést okoz az érthetetlen szavakat makogó, szipákoló Novák Biri látványa, az ablakhoz fordult és a kert vékony, szakadozott hótakaróval borított, nagy négyszögét nézte. Mások is súgtak és Novák Biri ide-oda kapkodta a fejét, zsírosfényű, egyenesszálú fekete haja egyik válláról a másikra repkedett. A fojtott nevetés halkán ki-kirobbant, lábak csoszogtak a padok alatt s egyszerre beleszólt a neszezésbe Péceli Aranka mély, dühösen csattanó hangja: – Az anyád tyúkját, te!

Úgy robbant ki a kacagás, mintha kisebbfajta ágyú pukkant volna az osztályban. A tanárnő lehajtotta a fejét, válla megrázkódott, de máris erélyesen megkopogtatta az asztal lapját:

– Csend legyen!

Várakozón nézett Novák Birire, arcáról lassan lekopott a mosoly és kissé méltatlankodva mondta:

– Igazán nehéz elhinni, hogy akad közöttetek olyan is, aki nem tud elmondani egy Petőfi-verset. Petőfi Sándor legnagyobb költőnk, hátrahagyott műve oly nagy, olyan gazdag és annyira benne él a köztudatban... no, menj a helyedre, gyermek.

A tanárnő telt arca elkomolyodott és ezzel egyidejűleg elcsendesedett az osztály, mintha a rokonszenvesnek ítélt tanárnő arcvonásai szerint igazodna hangulata. Gábor Katalin lassan végigsétált a padosorok között és kedvetlen

hangon kérdezte:

- Ismeri valamelyiktek a János vitézt?

Az osztály igent zúgott és a tanárnő ismét felélénkülve tovább kérdezett:

- Mi volt János vitéz első foglalkozása? - A kezét lebegtető, apró termetű Tóth Iréncére mutatott: a kislány úgy pattant fel helyéről, mint a gumilabda és büszkén kivágta: - Juhászbojár! - A tanárnő egyetlen intéssel lecsendesítette a nevetőket. - Mi a különbség bojár és bojtár között? - Körülnézett és Jeanette unatkozó arcán állapotodott meg a tekintete. - Nos, meg tudnád mondani?

Az osztály zúgott, morajlott, egyszerre beszélt mindenki. Honnan tudná, hiszen francia. Mindössze tíz napja jár iskolába! A tanárnő megállt Jeanette mellett és kedves szürke fejével a merev, elutasító kis archoz hajolt.

- A mi nagy Petőfink azért érdekel téged, ugye, kislányom? Az ő verseinek dallama idegen fülnek is kedvesen hangzik, s ha majd megbirkózol a magyar nyelvvel, bizonyára te is szívesen olvasod a költeményeit...

A mohón figyelő arcok keresztüzében Jeanette megzavarodott s száját makacsul összezárva, kétszer egymás után nemet intett.

- Nem szereted a verseket? - érdeklődött tovább a tanárnő. - A francia költőket sem?

Jeanette felvonta a vállát, mélységesen elpirult, azután halkán mondta:

- Azokat igen.

- Elmondanál nekünk egy szép francia költeményt?

Csend volt a teremben, minden arc feléje fordult s ő olyan zavart érzett, mint rövid kis életében még soha. De a tanárnő ott állt mellette várakozón; telt arcában, finom szarkalábakkal árnyékolt szemében anyás mosoly, meleg érdeklődés és megértés. Jeanette felállt és mintegy álomban felment az emelvényre, fejét oly valószínűtlen magasságba feszítette, hogy vékony nyakán kidagadtak az erek, az ismerős arcok összefolytak szeme előtt s magának is idegen hangon megszólalt: „La poule aux oeufs d’or, de La Fontaine.”

És már mondta is, eleinte kissé fátyolozott hangon, felsőtestét lassan előre-hátra himbálva, majd arca kivirult, keze meg-meglebbent a levegőben, s a mosolygó csengőhangú kislányban alig-alig lehetett felismerni a máskor mogorván dűnnyögő Jeanette Rostát.

*„L’avarisse perd tout en voulant tout gagner
Je ne veux, pour le témoigner
Que celui dont la poule, à ce que dit la fable,
Pondait tous les jours un oeuf d’or.
Il crût que dans son corps elle avait un trésor:
Il la tua, l’ouvrit, et la trouva semblable
A celles dont les oeufs ne lui rapportaient rien,
S’étant lui même ôtée le plus beau de son bien.”**

---

* Mindent veszít a fősvény, mindent akarva nyerni,
nem kell egyéb bizonyosság erre semmi,
csupán a tyúk, amely - olvassuk a mesében -
aranytojást tojt, mindennap egyet.

Míg visszament helyére, néhányan tapsoltak, Solymosi Erzszi ragyogó szemmel feléje bólogatott. A tanárnő kétszer egymás után azt mondta: – Nagyon kedves, nagyon kedves! Néhány hét múlva majd magyarra fordítod nekünk ezt a szép kis La Fontaine-verset. – Azután megint kopogott az asztalon: – Hol is hagytuk abba? Igen, a bojár és a bojtár... – Mikes Mari már mondta is: a bojár gazdag román földbirtokos volt az elmúlt rendszerben, a bojtár pedig az, aki a nyáját őrzi...

Tízpercben az osztály körülvette Jeanette-et. Ő állt, egyikről a másikra nézett és hallgatta a szavakat bíráló megjegyzéseket. – Jól hangsúlyoz! – jelentette ki Péceli Aranka, Jeanette kövér, élénk kis padoszomszédja, Schmitt Ilonka, a szőke fizikus azt kiáltotta: – Raccsol! – Mikes Mari parancsoló hangja mindenkit túlsüvített: – Írd le a verset, Annuska, kiteszem a falújságra! – Novák Biri meg izgatottan selypegte a fülébe: – Ugye, elmondod mégegyszer, külön nekem...

A csengő végigbérregett a folyosókon, a lányok az osztályba tódultak s megint csak azt találgatták, elmarad-e az osztályfőnöki óra, látta-e valaki Márta néni az épületben, szabad foglalkozás lesz-e zászlólevonásig, vagy kapnak-e helyettést – és Jeanette igyekezett megfejteni az újabb titkot: miért kelt olyan szokatlan izgalmat a leányok körében az osztályfőnöki óra s mi lehet a zász-ló-le-vo-nás...

Mint minden rejtély, ez is megoldódott s alaposan meggondolkoztatta Jeanette-et. A találgatások kellős közepébe toppant Márta néni s olyan harsogó „előre” fogadta, hogy a tanárnő fülére tapasztotta két kezét. Megkezdte szokott lassú sétáját a padosorok között s míg beszélt, megigazított egy-egy félreecsúszott piros máslit, kezével végigsűnített egy gyűrött galléron. Könnyű, apró lépteit figyelő leányszemek kísérték.

– Sajnálom, hogy nem tarthattam meg a magyarórát. Sürgősen felhívtak a minisztériumba. Katalin néni nem volt panasza rátok?

Mindenki élénken tiltakozott, azután felugrott helyéről a pöttömnyi Tóth Irénke.

– Márta néni kérem, Rosta Annuska francia verset mondott, nagyon jól szavat.

A tanárnő elmosolyodott, megállt Jeanette előtt és simogatásra kész kezét védekezően mély zsebébe süllyesztette.

– Ennek örülök, Annuska. Az április 4-i ünnepségen, amikor felavatunk az úttörők közé, magyar verset fogsz szavalni, helyes?

A kislány szeme nagyot villant. Ő nem lép be az úttörők közé, mit képzél Márta néni? Nagymama mindig ellenezte... Mennyire bánkódnék szegény, ha most, az ő megkérdezése nélkül közéjük állna. A vaillant-ok istentagadók, mint a szüleik, romboló, felforgató elem, így magyarázta nagymama és a magyar úttörők se jobbak... Ámbár Rose Prunier tulajdonképpen a legkülönb

---

*„E tyúokban” – Kapzsi úr így szólt – „nagy kincs lehet!”
S megöli, bontja föl, s most látja: olyan éppen,
mint közönséges tojó tyúk... ő tehát
szép kincsétől maga fosztotta meg magát.*

(Vikár Béla fordítása)

kislány volt az osztályban és a papa szerette volna, ha Rose-zal barátkozik, csupán nagymama volt ellene...

Nem nézett a tanárnőre, s az pillanatnyi várakozás, után továbbment. Harminc szempár kísérté útján. Leült a hiányzó Vámos Eszter helyére, egyik kezével könnyedén megtámasztotta súlyos hajfonatát s bár arasznyival sem tűnt nagyobbak, mint Novák Biri s a hangja korántsem volt oly szigorú, mint Ilona nénié, tanítványai szerették, tisztelték és áhítatos csendben hallgatták minden szavát. Az osztály általános előmeneteléről és magatartásáról szólt először, azután valahogy ilyesformán beszélt Márta néni az osztályfőnöki órán:

- Surányi Jolán a legtöbbet olvas közöttetek. Úgy tudom, mindennap cserél a könyvtárban, legalaposabb ismerője a magyar és szovjet ifjúsági irodalomnak, ezért dicséretet érdemel. De egyebet is olvasol, ugye, Surányi?

- A kislány lehajtotta fejét, két széles arccsontja kivörösödött. - Óra közben innen-onnan összeszedett olvasmányaid tartalmát meséled a körülöttes ülőknek, zavarod őket a tanulásban, helytelen irányba tereled az érdeklődésüket, és magadnak is ártasz a rosszul összeválogatott, korodhoz nem illő olvasmányokkal. Adottságaid ellenére komolytalanul végzed a munkádat s nem egyszer előfordul, hogy óra előtt, kutyafuttában firkálsz le a házfeladatot, pedig igen kevés erőfeszítéssel javítani tudnád az osztály eredményét és emelnéd a tekintélyét. El akarod végezni az egyetemet, tanári pályára készülsz, igaz?

- Igaz - suttogta a kislány.

- Gondolj arra, hogy tanítója leszel a jövő nemzedéknek s hogy kötelességed jó példával előljárni. Meglátod, egy szép napon ráébredsz, hogy nem kényszerből teljesíted a kötelességedet, hanem belső jóérzésed és saját lelkiismereted ösztönzésére. Tudom, hogy hamarosan így leszel, derék kislány vagy te, Surányi.

A tanárnő ismét megkezdte lassú járkálását a padosorok között, pillantása érintette Jeanette-et, de a kislány makacsul a falra függesztett képeket bámulta, jelezve, hogy ő csupán véletlen fültanúja e bizalmas megbeszélésnek. - Én örülök a jókedvednek, Péceli - hallotta Márta néni hangját közvetlen közelből -, szívesen veled nevetek a megfelelő időben és helyen, de elszomorít, ha örökös közbeszólásaiddal az osztály fegyelmét lazítod... - A szőke Schmitt Ilonka felé intett, szoros koszorúba tűzött haját mintha érett búzakaralászból fonták volna. - Megint otthon hagytad a piros nyakkendő, Schmitt, ebben a félévben harmadszor fordul elő. Te lényegtelennek tartod a piros nyakkendő viselését, azt gondold, hogy az osztály legjobb fizikusa megengedhet magának némi lazaságot. Miért nem akarod megérteni, hogy mi a piros nyakkendővel összetartozásunkat és... és hovatarozásunkat akarjuk kifejezni? - A tanárnő most megállt Novák Biri előtt, szájaszéle kedvetlenül megrándult - Ha jobbra nézek, Novák hangját vagy kártyalapjainak pattogását hallom! Ha balra pillantok, Novák éppen levelet küld valakinek a hátsó padosorba. - A hosszú lányka mellére szorította a kezét, szája kinyílt, Márta néni legyintett. - Várj, most én beszélek, később elmondhatod a magadét. Komolyan kérlek, szedd össze magad, egy teljes fél év áll még rendelkezésedre. Ha nem változtatsz a magatartásodon,

jövőre nem tanulhatsz tovább. – Végignézett a padosorokon. – Miért nem segítetek Nováknak? Miért nem keltitek fel benne az érdeklődést, a kedvet a tanuláshoz? Az őrsvezetők miért nem törődnek jobban az őrökkel? Kire támaszkodjam, ha nem rájuk? Mindez elkésérít engem – mondta halkabban s ismét leült az üres helyre. – Nem látom kellő eredményét a munkámnak. Hiszen én indítalak el benneteket innen az általános iskolából. Mi lesz veletek, ha nem irányítalak a helyes útra? Felelősséggel tartozom értetek. Petőfi nem azt kérdezte Aranytól: „Ki volt tanítód, hol jártál iskolába...?”

Csend volt az osztályban. Bármerre nézett Zólyom Márta, mozdulatlan kis alakokat, elgondolkozó arcokat látott. Csendesen mondta Solymosi Erzsinek:

– Te orvosnak készülsz, ugye?

– Igen, belgyógyász szeretnék lenni.

A tanárnő bólintott.

– Bizonyosan jó orvos leszel, van benned kitartás és határozott akarat. Vigyázz, hogy ne rontsd az eddigi eredményeidet. Megfigyeltem, hogy csupán az új anyagra készülsz, nem veszed át az előzőleg tanultakat. Így nincs átfogó képed az egészről, nem látod tisztán az összefüggéseket. Mint leendő orvosnak meg kell szoknod, hogy a legjelentéktelenebbnek tűnő részlet is fontos része az egésznek.

...Jeanette a fali térképen a Párizs városát jelző piros karikát kereste. A körbefutó fogasokon kabátok és sapkák lógtak, az osztálynak kréta- és szivacsszaga volt, mint Tréparville-ben, mégis, milyen felmérhetetlen különbség! Mennyire sértették az embert Angèle nővér odavetett megjegyzései, a mód, ahogy csupán egy-egy gunyoros szóval utalt otthoni életükre, jelenükre és jövőjükre – míg itt Márta néni mindenkiel külön foglalkozik, szavaival mintha megkísérelné simára egyengetni a göröngyös utat, amelyen elindulnak egyszer, ha örökre búcsút mondanak az általános iskolának. S ha őt, Jeanette-et megkérdezné, hogy milyen pályát akar választani?

Nem, Márta néninek sohasem szabad megtudnia! Senkinek, soha! Solymosi Erzsinek sem árulná el... Erzsike orvosnak készül s bizonyosan komolytalannak találná az ő jövődőről szőtt álmait; lenézné, utálkozva elfordulna tőle, ha megtudná a Claridge Hotelben történeteket. Olyan lehetőség amúgy is csak egyszer adódik az életben, most már vége, mindennek vége. Talán a varrógépet fogja hajtani Vilma néni üzemében, mama is úgy képzelte, hogy együtt járnak be a roubaix-i textilgyárba. Nem mindenki született oly szerencsés körülmények között, mint Solymosi Erzsike vagy Surányi Jolán. Ők egyszerűen beszélnek majd az egyetemre, egyik orvos lesz, másik tanárnő...

Azután mintha nagy távolságból hallaná az ismerős hangokat: – Márta néni kérem, tudom, hogy hanyag voltam, elmulasztottam a vasárnapi foglalkozásokat, mert... mert vasárnap délelőtt otthon rádiót szoktunk hallgatni az egész család, együtt, és... hát mennyit nevetünk! A jövőben... – Valaki azt mondja: – Én azt gondoltam, Márta néni kérem, hogy a nagyobb feladatokkal ne csak a legjobbakat bízzák meg a tanárok. Így növekedne a gyengék és közepesek önbizalma, nagyobb eredményekre... izé... ösztönöznék őket. – Azután a csengő, parancsoló gyermekhang, a

legkedvesebb valamennyi között: - Nekem van otthon egy papírom, arra feljegyzem, hogy melyik hónapban milyen osztályzatokat kaptam. Erről pontosan meg lehet állapítani a fejlődést vagy a hanyatlást, apukám is... szóval a szüleim is látják és ha mindenki csinálna magának egy ilyen, szóval munkalapot...

Megszólalt a csengő, senki nem mozdult, végül is Zólyom Márta felemelkedett a hiányzó Vámos Eszter helyéről.

- Azt hiszem, pajtások, a mai megbeszélésünk termékeny volt, sok fontos kérdést tisztáztunk. Ti is így érzitek?

- Igen!

- Ugye, nem gondoljátok, hogy ez a Márta néni folyton gáncsoskodik, mindenkiben hibát keres és nem ért meg benneteket? Higgyétek el, nagyon búsulnék, ha így volna... mert ha jól megvizsgálom magam, valami kevés igazság is akadna ebben a megállapításban. Nem hangsúlyoztam kellőképpen az eredményeket, azt a sok örvendetes jelenséget, amit az osztályban tapasztalok. A legtöbb pajtás öntudatos, illedelmes, szereti a munkáját és az iskolát - mondom, a legtöbb, de nem mindenki! - Kezét Tóth Irénke fejére tette, a kislány kerek arcocskáját igazította a simogató tenyér alá. - Talán már unjátok, annyiszor ismétlem: valamennyien felelősek vagytok azért, ami az osztályban történik. Nos, egy-kettő, sorakozzunk, még az hiányzik, hogy elkéssünk a zászlólevonásról!

A folyosón, a lépcsőn párokba sorakozva vonultak az osztályok a tornaterem felé. Nagy volt a zaj, mintha méhkast bolygatott volna meg a csengőszó. - Móki, jössz holnap korcsolyázni? - süvítette egy hang a lépcső tetejéről s a kanyarodóból érkezett a válasz: - Tízkor várlak a trolinál! - Egy izgatott leányhang azt kiáltotta: - Mink 25-én színházba megyünk, az egész tisztelt család a Nemzetibe! - Ne lármázzatok! - szólt bele a zsongásba egy erélyes női hang. - És ne mondd, hogy mink, mikor tanulsz meg helyesen beszélni?

Jeanette ment lefelé a fickándozó, nyughatatlan Péceli Aranka mellett s tudomásul sem vette, hogy a kövér kislány széles jókedvében nagyokat csíp a karjába. Mennyi élmény, micsoda zsúfolt nap! Én, te, ő, mi, ti, ők, hadarta magában, majd: én, te, ő, mink, ti, ők - és valami réges-réginék tűnő dallamra dúdolta magában: mink, ti, ők... Péceli Aranka belekarolt társnőjébe, azután oly hirtelen elengedte, hogy Jeanette majd orra bukott. - Énekelni is tudsz? Hallod, Mikes, Annuska énekel, jelenteni kell Mária néninek! - Nekem jelentsd, én vagyok a kultúrfelelős - kiáltotta Tóth Irénke. - A januári műsoros délelőttön majd fellép. - Azután kissé távolabb Schmitt Ilonka hangja hallatszott, mérges és rosszindulatú zsörtölődés: - De sokat tud ez az Annuska, tán még cigánykereket is tud hányni! Nem kell olyan nagyra lenni vele... - Jeanette már-már megfordult, készen a hetyke visszavágásra: - Tudok hát, ha megpukkadsz is, te nagy fizikatudós, azt a szí-gány-kere-ke-ke-ke-ke-ke-ke is - de vajon mit jelent ez a különös szó, s mindezt hogyan fordíthatná le gyorsan magyarra? S mi lehet a műsoros délelőtt, meg a zászló-le-vo-nás...

Az osztályok felsorakoztak, az előtérben az igazgatónő és a tanári kar. Mária néni, a kövér, hatalmas termetű énektanárnő azt mondta: - Pajtások,

énekeljük el az úttörőindulót! – Mennyi lelkes, vékony hangocska! Az egyik kislány dobot ver, ketten ütemes léptekkel előrehozzák a zászlót. A csapatnácselelnök – nyolcadikos, fekete kislány – így szól: – A csapat zászlólevonáshoz készen áll. – Azután előlépnek a rajtanácselelnökök s homlokukhoz emelt kézzel jelentenek valamit a fekete nyolcadikosnak, Jeanette minden erejét megfeszítve figyel s az imént még szétfolyó szótagok lassan szavakká tömörülnek, majd Solymosi Erzszi tagolt, tiszta beszédében értelmet nyernek: – Csapatnácselelnök pajtásnak Solymosi Erzsébet rajtanácselelnök jelentem, hogy a hetedik bé osztály harmincas létszámmal zászlólevonáshoz készen áll. – Köszönöm. Vigyázz! – Értettem – mondja Solymosi Erzszi és visszatér a helyére. A nyolcadikos kislány ezután felolvassa valamennyi osztály heti eredményét s egyes rajvezetők megrovásban részesülnek – a zászló mellé állítják őket, másokat megdicsér a csapatnácselelnök s Jeanette egyszeriben azon érzi magát, hogy már nem álmélkodik, nem gondol minduntalan Angèle nővérre, hanem valami nagy lelkesültséggel hallgatja, hogy ezen a héten a hetedik bé osztály kapta a legkevesebb egyest. Egyszer, valamikor talán ő is hozzájárul majd a közös jó eredmény eléréséhez, gondolja heves vágyódással s kevélyen a magasba feszíti kurta göndör fürtökkel övezett fejét. Majd ő megmutatja, hogy Jeanette Rosta is képes ötöst gyűjteni az osztálynak! Egyszer majd mindenki látni fogja, hogy ő nem a lusta, rendetlen, iskolakerülő „Vörös Rosta”, de nem ám! Felrántotta a vállát, s dacosan ismételte magában: majd egyszer, ha éppen kedvem lesz rá!

S halkan, egy-egy énekhangot együtt dűnnyögött a csapattal.

Az iskola kapuja előtt nagy volt a búcsúzkodás, azután kettesével, hármasával indultak a lányok hazafelé. Jeanette egyedül bandukolt, lelke mélyéig felkavartan s igen súlyosnak érezte magányát. Mögötte bukdácsoló léptek s Novák Biri selypegése:

– Ne szaladj, Annuska, hazakísérlek. Nézd, esik a hó!

Valóban esett a hó, csillogó pihék kavargó tömege a mindenséget betakaró meleg dunnából. Jeanette szelíden túrte, hogy a hűséges Biri a karjába kapaszkodjék s az ő apróbb lépteihez igazodva baktasson mellette. Ez a nyurga lány a zsíros, fekete hajával tulajdonképpen emlékeztet a kövérkés, szőke Marie Gentil-ra, legalább is régi tréparville-i barátnője szerepkörére vállalkozott. Ha őszinte akar lenni, a kis Rose mindig közelebb állt szívéhez, mint Marie s most is, Mikes Mari vagy Solymosi Erzszi... De ő nem keresi a „nagyképűek” barátságát, ha azok nem tartják őt magukhoz valónak – s hirtelen Novák Birihez fordult.

– Solymosi Erzszi orvos lesz?

– Persze. – Biri hosszú száját kitárva hópelyheket szippantott a nyelvére.

Jeanette elgondolkozva sodortatta magát a tömeggel. Mindenki csomagot cipelt és kis fenyőfát, a Keleti pályaudvar környékén feketén hömpölygött a sokaság, a sűrű hóesésben tompán csilingeltek a villamosok s valami halk, ünnepi hangja volt még az autódudának is. A két kislány kirakatok előtt ácsorgott, Biri pattogatott kukoricát vásárolt, marékszám tömködték szájukba a bimbózó százszorszépre emlékeztető kukoricaszemeket s szorosán összekapaszkodtak, nehogy elszakadjanak egymástól.

- Solymosi Erzsinek mi a papája? - kérdezte Jeanette, mint akit csupán ez az egy kérdés foglalkoztat azóta is.

- Nincs papája.

- Meghalt?

- Ühüm. A háborúban mint katonaszökevényt agyonlőtték.

- Hát akkor... jó sok pénzt hagyhatott a feleségére - mondta Jeanette kissé ellenséges hangon.

Biri bárgyún nézett rá, azután akkorát nevetett, hogy egy kukoricaszem megakadt a torkán és fuldokló köhögésre fakasztotta. Jeanette dühösen hátba püfölte a lányt s az kínosan erőlködött, hogy visszagyúrje mellkasába a még egyre felkíváncozó nevetést.

- Sok pénzt? - mondta álméklodva. - Erzsi papája szerszámlakatos volt egy kis üzemben és...

- Szer-szám-lakatos?

Biri nem hozta magával a szótárt s így nagy szóbőséggel, kézzel-lábbal mutogatva magyarázta, mi az a szerszámlakatos.

- Kis szoba-konyhában laktak Erzsiek Angyalföldön és... hát sokat éheztek meg fáztak, amíg a papája élt... és hát itt nem is szoktak úgy örökölni az emberek, sok pénzt meg ilyeneket, mindenki maga keresi meg a kenyerét.

Jeanette sokáig nem felelt, megzavart kis agya nehezen dolgozta fel a hallottakat. Szerszámlakatos... tehát munkás. A lánya mégis orvosnak készül. Hirtelen lecsapott Birire:

- Hát akkor miből él Erzsi anyja?

- Dolgozik - felelte magától értetődően a kislány és hosszú karját magasba lendítve kukoricát pergetett a szájába. - Takarít én nem is tudom melyik minisztériumban.

- Ne hazudj!

Biri mellére szorította a kezét s méltatlankodó pillantást vetett barátnőjére. Hazudik? Hát miért tenné? És mi van abban, hogy Erzsi egyetemre fog járni? De nagy eset! Az államtól ösztöndíjat kap minden egyetemi hallgató, aki rászorul. Ő is kaphatna, ha úgy határozna, hogy a jövőben nekilát a tanulásnak, de van eszében!

- Hát mi lesz?

- Majd kiderül - felelte titokzatosan Biri s látszott rajta, hogy ez a kérdés igen kevésbé érdekli a szép hóesésben, a vidám csatangolás ünnepi mámorában. Ha eljön az ideje, a kártya majd eldönti, mi legyen Biriből, addig nem érdemes a fejét törni rajta, a sok tanulás árt a szépségnek - így elméklodott a gondtalanul fecsegő kislány. Szerette volna a Solymosi Erzsi jövőjénél jóval izgalmasabb kérdések felé terelni a beszélgetést, de Jeanette makacsul folytatta a kérdezősködést.

- Surányi Jolánnak mi a papája?

- Marós.

Hát az megint micsoda? Jeanette mérgelődött, erélyesen rászólt Birire.

- Máskor hozd magaddal a szótárt, semmit nem értek a mutogatásodból. Dobjd már el azt a kukoriszát!

- Kukorisz! - Biri vakkantott egyet, de nem mert hangosan nevetni. - Marós, hát az marós - mondta fontoskodva.

- Szóval munkás.
- Az, munkás.
- Jolán is kap ösztöndíjat?
- Persze.
- És Mikes Marinak?

- Hogy ki az apja? Mit tudom én! Igaz, nemrég mesélte, hogy munkaérdeméremmel tüntették ki a papáját, vidéken dolgozik, Ózdon, vagy hol. Szoktál korcsolyázni, Annuska?

- Hát... úgy csúszkálni a jégpálya mellett... szoktunk otthon.
- Miért nem mentetek be a pályára?

Jeanette vállat vont. A jégpályára a tisztviselőtelepek jártak. Villany világította be a tükörsima négyszöget s szól a rádió. Ők a Wawrinec-gyerekekkel és Marie-val, ha az amerikai katonák félrenéztek, besurrantak a telepre, nézték a lebegő párokat, hallgatták a zenét, csúszkáltak a kerítés mentén és Jeanette utánozta az elkerített jégpályán bukdácsoló, fehér szvetterbe öltözött, kurta szoknyás osztálytársnőit. Egyszer ott találta őt papa, amikor műszak után az erdőn át ballagott hazafelé, kézen fogta és vitte magával. Egész úton hallgatott, valami nagyon fájt akkor papának; csupán otthon mondta, hogy ne lássa meg többé a tisztviselőtelepen. Korcsolyázni, fehér kötöttkabátkában, rövid harangos szoknyában, mint a többiek!...

- Nem szoktam - mondta kurtán és elutasítón.

- Kár. Érted jöttem volna holnap reggel, ide egy ugrás a műjég. Papád megjön?

- Miért jönne meg?
- Hát karácsonyra.

- Most utazott el. Különben is... Vilma néni nem tartja a szentestét. Csak nagymama, otthon. Na, szervusz.

- Ne adjalak át a nagynénédnek?
- Minek? Nincs is otthon.
- Hát... szervusz.

Vilma néni megjött négy órakor és nem nyitott be Jeanette-hez, hanem sokáig tett-vett a szobájában. Szekrényajtókat csapkodott, fiókokat húzgált, papiros zörgött odabenn. Jeanette feltápáskodott fekhelyéről, nyújtózott és indult befelé.

- Azonnal, Annuska, csak átöltözöm! - kiáltotta Vilma néni.

Úgy is jó, gondolta Jeanette és visszakuporodott a díványára. Otthon ilyenkor nagymama már teletűzdelt a szentképeket fenyőgallyal, sütötte a jó édes süteményt. Halat vacsoráztak szentestén és éjféle misére mentek ők ketten. Josépha nővér játszott az orgonán, az apácák éneke úgy hangzott, mint az angyalok kara. No, mindegy, elmúlt... Legalább írna a nagymama, de jó volna!

- Hát te mit gunnyasztasz itt a sötétben? - csapott le rá Vilma néni s a kis szoba egyszeriben megtelt hangjával, széles termetével. - Mi volt az iskolában?

- Semmi - mondta vontatottan a kislány. - Zász-ló-le-vo-nás volt, még doboltak is - és gunyorosan lebiggyesztette a szája szélét.

- Szép lehetett. Gondoltam, sétáljunk egyet, olyan szépen esik a hó.
- Mehetünk. De Vilma néni azt mondta, hogy átöltözik.
- Majd később.

Autóbuszon utaztak s a végeleáthatatlan körútnál szálltak le. - Ez a mi Nemzeti Színházunk - mondta Vilma néni büszkén s a hatást leste a kislány mozdulatlan arcán.

- Elég kicsi - felelte Jeanette. - Látná Vilma néni a párizsi operát!

- Nekünk is van operánk, meglehet, néhány centiméterrel kisebb, mint a párizsi, de szépnek szép, azt elhiheted a Vilmának. Jövő esztendőre veszünk bérletet, azután majd belülről is látsz operát, nem úgy, mint Párizsban.

Csak nem bántódott meg Vilma néni, hogy olyan hegyesen beszél? Jeanette lopva felpislogott nagynénjére - nem, szó sincs róla. A széles arc derűs tekintetében ugyanaz a vakációs öröm, amely ma ott csillogott a lépcsőn lefelé tolongó lányok szemében - pedig Vilma néni a két ünnepnapon is bemegy az üzembe.

Lassan haladtak a tömegben, megálltak egy-egy kivilágított kirakat előtt s Vilma néni minden árucikkről elmondta a véleményét. Szép mintája van ennek a barhetnek, pongyolának való... Szeretem az ilyen hosszúujjas pulóvert, jó meleg, hát te mit szólsz hozzá? - Szép - mondta Jeanette és most már ő is hozzátapadt a kirakat üvegéhez, nézte a hosszúujjas fehér pulóvert nagy vágyakozással. A játékbolt előtt is sokáig ácsorogtak, rádiókat és állólámpákat bíráltak nagy szakértelemmel.

- Mennyi ember! - mondta a kislány. - Hát itt mindenki vásárol?

- Látod, te Annuska, most eltaláltad. Mindenki vásárol, az is, aki nem gépkocsin érkezik és nem szolgálja utána a csomagokat, mint a te Párizsodban.

A tömeg valósággal besodorta őket egy nagy, emeletes üzletbe.

- Ez az Úttörő-áruház - magyarázta Vilma néni. Jeanette már-már kimondta: - Ha látná, Vilma néni, mekkora áruházak vannak Párizsban! - azután mégsem szólt. Mindenesetre különös dolog, hogy itt az úttörőknek még áruházuk is van, vajon miként vélekednék erről Rose Prunier? Rengeteg minden van itt, ruhanemű, sportfelszerelés, játék, könyv. Húzta maga után a nagynénjét, két könyökkel furakodott előre s lelkendezett: - Tessék nézni, mennyi játék! - És felragyogó arccal kiáltotta: - Milyen szukros ez a szisza! - A közelükben néhányan nevettek, egy kislány csengő kacagása hallatszott, többen ismételték: szukros ez a szisza! Hallottad? Szisza... - Jeanette villámló szemmel körülnézett, görcsösen megkapaszkodott nagynénje kezébe és vonszolta visszafelé. Rosta Vilma csillapította.

- Hiszen nem akarnak bántani! Nevetnek, no, már az is baj?

- Engem nevettek!

- Tetszett nekik, amit mondtál, hát mulattak rajta. Mit gondolsz te, az egész nagy Budapesten mindenki téged akar bántani? Milyen világban éltél, hogy csak rosszat látsz az emberekben?

- Tudom én, milyenek - dünnyögte a kislány.

Valaki megszólalt mellettük, idősebb asszony, ősz hajú, kétoldalt egy fiúcska s egy kislány kapaszkodott a karjába, mindhárman görnyedtek a sok csomag terhe alatt.

- A kislánya most tanul magyarul, ugye, asszonyom? De kedvesen beszél, gyönyörűség hallgatni.

Vilma néni elmondta, hogy a gyermek nemrégiben érkezett Franciaországból, az ősz hajú asszony álmélkodott: nagyszerű nyelvtelenség, hallod, Józsika, a néni kislánya hamarosan tisztábban beszél magyar nyelven, mint te. De bájos gyermek, büszke lehet rá, asszonyom... Az áruház előtt elváltak s Vilma néni nem azt mondta: lám, az emberek nem akarnak rosszat neked, hanem így szólt:

- A lányomnak néztek, ehhez mit szólsz te, Annuska?

Olyan lágy, édesen meleg volt a hangja, hogy Jeanette vékony kis teste beléremegett. Gyalog sétáltak hazafelé; a villanylámpák körül csillogtak a szállingózó hópelyhek, kendőkbe bugyolált asszonyok és ködmönös férfiak sodorták le a járdáról a lucskos, olvadó hóréteget. A Rókus-kápolna előtt Jeanette buzgón keresztet vetett, azután mentek tovább, egymás kezét fogva, a nagy, széles vállú asszony s a törékeny gyermek.

Micsoda sivár ébredés! Semmi nyoma az ünnep előtti hangulatnak. Vilma néni, mint más közönséges szerdai napon, bement az üzembe s Jeanette egyedül ténfergett a lakásban. Felkattantotta, majd elzárta a rádiót, sokáig álldogált az ablakban s elbáméskodott a Thököly út délelőtti forgalmán. Se ünnepi kalács, se fenyőág a virágtartóban... Nagymama képes volt az öreg lábával kigyalogni a tisztviselőtelepre s innen is, onnan is kunyorált egy ágacskát a mérnöknétől, akihez mosni járt, szegény, drága nagymama... Felsúrolta ünnepre a konyhát, szobát, Jeanette kis kamráját, jó szappanszag volt és minden... Bezzeg Vilma néni! Ámbár nem is ér rá ilyesmire, Vilma néni vezeti a vállalatot, el kell ismerni, hogy az felelősséggel jár, nem maradhat otthon a súrolás miatt és...

A kislány, aki úgy imbolygott új környezetében jó és rossz, derű és ború között, mint egyetlen magányos nádszál a szélben, sebeset perdült a sarka körül s villanásnyi gondolatát máris tettere változtatta. Nagy fazékban vizet tett a gáztűzhelyre, felvette ócska kis tréparsville-i ruháját - csodák csodája, a szoknya elől még kurtább lett, hátul sem takarta el a bokáját - s hatalmas munkába kezdett: kefével felsúrolta Vilma néni szobáját. Többre nem futotta az erejéből, haja csapzottan lógott a homlokába, arcáról sűrű csöppekben folyt a verejték, lihegett és kissé riadtan hallgatta szíve vad kalapálását. De hamarosan lecsillapodott a veszett dübörgés fejében, mellkasában és nagy éhséget érzett. Megmelegítette az ételt s közben minduntalan bekukkantott a nagyszobába - a padló szépen száradt, micsoda finom, otthoni illatok! Alaposan megmosakodott és felvette a Párizsban vásárolt sötétkék szövetruhát, papával választották, fehér gallér és kézelő van rajta, meg nagy, elálló zsebek. Amikor tisztán, megfésülködve, vakító fehér gallérral és kézelővel a tükörbe nézett, ébredt valóban tudatára a nagy napnak. Állt képmásával szemközt s kezét áhítatosan összekulcsolta. Édes jó istenem, suttogta, édes Jézusom, segíts meg, szeretnék hazamenni... Olyan jó lenne hazamenni...

Elismételte sokszor egymásután, suttogva, követelően, rimánkodva s várta a könnyek jótékony árját, a végtelen szívfájdalmat, ami effajta gondolatokra mindeddig oly hevesen rátört s aminek oly önkínzó gyönyörűséggel engedte

át testét, lelkét – de a könnyek nem jelentkeztek. Minduntalan betolakodott áhítatába a frissen súrolt padló, vajon mit fog szólni Vilma néni? Ruháját nézegette, jobbra-balra mórlikálva keskeny derekát s homlokát ráncolta gondterhelten: néhány héttel ezelőtt, amikor vásárolták, mintha hosszabb lett volna ez a ruha! Talán megnőtt azóta? Szeretnék hazamenni, suttogta ismét s hogy nem jöttek a könnyek, vállát vonogatta a tükör előtt. Mit is mondott az őszhajú néni... de bájos gyermek... büszke lehet rá... Na hiszen, bájos! Csúf fintort vágott a tükörbe megnyúlt alakja felé s az öröm pirosra színezte sápadt arcát. Jeanette Rosta bájos gyermek, Rosta Annuskát bájosnak tartják itt Magyarországon, micsoda különös emberek! És ki tudja, talán igaza van Vilma néninek, nem is olyan rosszak, meglehet, nem is akarják bántani őt. Az iskolában sem. Lám, Solymosi Erzi nem olyan, mint a tisztviselőtelepiek és Márta néni sem hasonlít Angèle nővérhez.

Kulcs zörgött a zárban. Jeanette szívszorongva várta, hogy nagynénje a szobába lépjen s álmélkodva csapja össze kezét a frissen sikált padló láttára. De Vilma néni a konyhában motoszkált s csak nagysokára jelent meg az ajtóban.

– Hát ez mi? – mondta s valóban úgy álmélkodott, hogy jobban se kell. – Ilyen meglepetéseket készítesz te nekem? Ezért tömlek, mint az idei libát, hogy egy nap alatt leadd azt a pár dekát, amit magadra szedtél? Azt meg kell adni, hogy ügyes vagy, Annuska, értesz te mindenhez, csak akarnod kell!

A ruhára nem tett semmiféle megjegyzést. Azt mondta, vagy egy órát pihenni szeretne vacsora előtt, Jeanette menjen ki a szobájába.

Tulajdonképpen mit nevez Vilma néni pihenésnek? Jeanette a rádióval együtt kivonult, becsukta az ajtaját, hogy a halk hangok ne zavarják nagynénje pihenését – s odakint akkora volt a jövés-menés, csörömpölés, mintha hurcolkodnának. Mire készül Vilma néni, csak nem vár vendégeket? S ha igen, miért nem mondja? Ilyen hosszú időre bezárkózik! Különös ez és valami rendkívüli várakozást kelt az ember szívében, valami boldogító, szorongó érzést...

– Vacsorázni, Annuska! – kiáltotta Vilma néni, de ugyanakkor már jött is kifelé s a szobaajtót nyitva hagyta. Kézenfogta a kislányt, úgy vezette befelé.

Karácsonyfa állt az asztalon, tarka kis fenyő, lobogó gyertyákkal és Vilma néni most gyújtotta a csillagszórókat. Apró üvegdíszek csillogtak az ágakon, töméntelen szaloncukor, habcsók s mindez a tündéri pompa beborítva könnyű vattafelhővel, meg-megrezzenő aranyszállal. Hát ilyet, hát ilyen szépet!

A kislány állt, mindkét keskeny kezét a mellére szorította és szeme nagyra tágult. A fa körül foglalatoskodó nagynénjére nézett. Valami ködfátyolon át selyempapírba burkolt csomagokat is látott és kis, vad, néma sikolyok feszítették a torkát, megvonagló szája szélét. Letérdeljen? Nem, Vilma néni arca nem mutat áhítatot, csupán öröm fénylik barna szempárjában, mozdulataiban nyugalom van és derű – a kislány állt tovább, két keze görcsösen egymásba kulcsolódott.

– Na, vége – jelentette ki Vilma néni, amikor az utolsó csillagszóró is

ellobbant.

Ekkor megszólalt Jeanette, vékonyka hangon:

- Énekeljek... Vilma néni?

Rosta Vilma a kislányra nézett. Mi leli ezt a gyermeket? Mi rejlik dermedt vonásai mögött, öröm vagy fájdalom? Micsoda nyugtalan, érzékeny kis lélek! Lesz vele elég vesződés, míg egyenletes kedélyű, egészséges embert formál belőle. Elhelyezkedett egyik karosszékből, gondosan lesimította csipkegallérral díszített zöld szövetroháját. Jó hangosan mondta s többször egymásután bólintott hozzá:

- Az bizony jó lesz, Annuska, nagyon jó lesz, énekelj valami szépet a Vilmának.

Jeanette belekezdett egy kis francia karácsonyi dalba. A vékony gyermeki hangocskák nagy magasságokba ívelt, minduntalan attól lehetett tartani, hogy egyszeriben kettészakad, mint a megfeszített cérnaszál. Vilma néni biztatón bólogatott s amikor harmadszor ismétlődött az együgyű kis dallam, bele-beledünnögött mély hangján. Az ének befejeződött s Jeanette-et mintha kicserélték volna. Merevsége felengedett, az izgatott öröm megmozgatta arcát, kezét, hosszú lábán ugrálva bomlottan keringett a szobában s hadart szünet nélkül: - Mikor tetszett hozni a fát? Hová dugta, Vilma néni? Hol volt az én szemem, hogy nem vettem észre? De szép, jaj mennyi minden, meg kell halni, Vilma néni kérem! - Az asszony nevetett, rejtélyes arcot vágott, egymást túlkiabálva olyan lármát csaptak, hogy a fenyőfán halkán, figyelmeztetően összecsuportok az üvegűzők.

- Hát az ajándékok? Meg sem nézed, mi van a csomagokban?

Az egyiket kibontotta, egy pár korcsolyát nyújtott Jeanette felé és vastag talpú, magas szárú cipőt. Azt mondta:

- Apád ajándéka. Levelet is írt, olvasd el később, ha egyedül leszel.

A korcsolya oly fényes, hogy meg lehet számlálni benne a keskeny gyermeki arcra árnyékot borító hosszú szempilla valamennyi finom szálát. Az újabb csomagból előkerült egy sötétkék mackóruha és fehér, magas nyakú szveter. - Kényelmesebb, mint a szoknya - mondta Vilma néni és kedvtelve simogatta a vastag, belül bolyhos anyagot. - Felpróbálom! - mondta Jeanette. - Persze, lássuk, hogyan festesz benne.

Egy gömbölyű csomagban labda volt s egy téglalakúban - könyvek. Jeanette hangosan betűzte a címeket: Fagyjejev: Az ifjú gárda... Petőfi Sándor összes költeményei. Petőfi - mintha ezt a nevet hallotta volna tegnap az iskolában. Katalin néni beszélt róla. József Jolán: A város peremén. - Á, Joseph, mint a papa! - mondta felcsillanó szemmel, azután: Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig. - Morisz! - ismételte és nagyot nevetett. - Tessék mondani, a magyar íróknak csupa keresztnevük van? - Azután hanyagul visszatette a könyveket a fa alá s vadul száguldozott ide-oda, hol a tükör előtt gyönyörködött nadrágos kis alakjában, hol a labdával táncolta körül a szobát.

A kamrában hideg hús volt, meg hal és ünnepi kalács dióval és mákkal töltve. A kisasztal mellett vacsoráztak. Vilma néni arról beszélt, hogy szerette volna vendégül látni egy-két fiatal társnőjét, de a fenyőfaünnepet sokan családi körben, mások színházban, vendéglőben töltik. Jeanette ezen

felháborodott: szentestén színházba, vendéglőbe menni? Ki hallott olyat? Tréparville-ben a plébános úr kiprédikálta volna az olyan pogányt... Vilma néni nyugodtan falatozva mondta:

- A plébános úr nem azt az ősrégi jelentőséget tulajdonítja a fenyőfa ünnepének, amit mi. Minden időben örvendeztek az emberek annak, hogy megyünk kifelé a télből, hosszabbodnak a napok s jön a tavasz, a szép nyár, a sötétségből haladunk a világosság felé, hát ezért... De ne töprengj most ezen, Annuska, megértesz te mindent hamarosan a jó fejeddel: egyszerűen be kell érned az én társaságommal, pedig szerettem volna, ha velünk van az édesapád, meg a te kedves jó nagyanyád. Azt mondod, zászlólevonáson dicséretet kapott az osztályod - folytatta egy lélegzetre -, hát aztán annyi ötöst gyűjtöttetek?

- Én nem - sietett a válasszal Jeanette. - A többiek. Azt tetszett hallani, hogy Solymosi Erzsi orvos lesz? Egyetemre fog járni, az államtól kapja majd az izé...

- Ösztöndíjat - bólintott Vilma néni. - Hogyne, azt kapnak a diákok, te is kapsz majd, ha sor kerül rá.

- Nekem nem adnak - vont a vállát a kislány.

- Miért ne adnának, te gyermek?

- Én... én rossz tanuló vagyok.

- Semmilyen tanuló vagy - mondta erélyesen Vilma néni. - Nekem ne mondj ilyet, mert méregbe hozol velem! A második félévben bepótold, amit mulasztottál és kész. A Rostáknak híres jó fejük vari... meg hát szegény anyád is, hallom, derék és okos asszony volt. Hát a selypegő Biri kapott dicséretet?

Jeanette elnevette magát. Biri dicséretet! Ő a leglustább, leghanyagabb az osztályban. Ma is hazáig kísérte, hívta korcsolyázni, de ki tudta akkor, hogy estére lesz korcsolya, meg minden.

- Nem is kell, hogy vele járkálj, hiszen magad mondod, milyen rosszpénz.

Jeanette felnézett a nagynénjére és rövid töprengés után fontoskodva megszólalt:

- Megváltozhat, ha valaki felkelti benne a kedvet és az érdeklődést a tanuláshoz. Ha segítenének neki... de mindenki csak hagyja, hogy a kártyát rakosgassa, nem törődnek vele, azért olyan.

Vilma néni meglepett pillantása éppen csak érintette a kislányt, hangja nem árult el semmiféle érzelmet.

- Igazad lehet, te Annuska, bizony elsiettem én is az ítéletemet. Gondolom, annak kellene foglalkozni velem, akihez legjobban ragaszkodik. Attól elfogadná a bírálatot és megszívlelné. Azt mondod, mindennap hazakísér.

- Igen.

- Akkor hát megkedvelt téged, úgy látom. Aztán apádnak mikor írsz egy szép levelet? Jó helyre került az én Józsi öcsém, azt írja, hamarosan lesz lakása, szép egyszoba komfortos.

- A papa írta? - kérdezte Jeanette és hirtelen elhúzta szájától az almát, a leharapott félkört, amelyben árkokat vájtak az egérfogak, alig tartotta a vékony héja. Vilma néni tányért tolt a kislány keze alá.

- Ő, majd elolvasod te is.

- És... *át* akkor énvelem mi lesz?

- Hát - mondta Vilma néni, erősen megnyomva a há betűt - nem *át*! Csak tudnám, hová teszed azt a sok há betűt. Elmész Komlóra, természetesen. - Rövid szünet után közönyösen hozzátette: - Ha meg maradni akarsz a Vilmával...

Két vézna gyermekkar váratlan erővel szorította *át* a nyakát, arcán csókok viharzottak. Rosta Vilma hangja kissé rekedtes volt, amikor megszólalt.

- Megfojtasz, te gyermek. Azt mondom, eleget ettünk, maradjon valami holnapra is, meglehet, idenéz valaki, legyen mivel megkínáljuk.

Míg hordták a konyhába meg a kamrába az edényt s a maradékokat, Jeanette-ből kitört a féktelen jókedv. - Nagynénéd mit sütött az ünnepre, Annuska? - pöszögött a Novák Biri hangján s olyan sután lóbálta karját, lábát, tátogott a szájával, hogy Vilma néni az előszobaszekrénynek dőlt nevéteben s majd kiejtette kezéből a tányérokat. - Mamámtól két tucat kártyát kaptam, papámtól kitömött gólyát - zagyválta félig magyarul, félig franciául s pergett féllábán, mint a szélvész, majd villanásnyi idő alatt hangot és magatartást változtatott s a Gábor Katalin néni mély hangján mondta, míg egész alakja méltatlankodást fejezett ki: - Nehéz elhinni, hogy akad közöttetek olyan, aki nem ismeri... tessék várni! - kiáltotta. Beszaladt a szobába, máris hozta a Petőfi-kötetet s onnan betűzte: - Aki nem ismeri Petőfi Sándor verseit... Egyike volt legnagyobb költőinknek, hátrahagyott műve oly gazdag és... no, menj a helyedre, gyermek...

Szép este volt, méltó a legszebb, legemlékezetesebb tréparville-i estékhez. Jeanette, karján az ajándékokkal, kivonult szobájába, de távozása nem volt végleges. Felvette új cipőjét, a korcsolyát ráerősítette s így bukdácsolva vissza a szobába.

- A szipőt külön is lehet hordani? - kérdezte.

Vilma néni éppen bújt kifelé zöld szövetruhájából s így igen távolinak tűnt a hangja. - Lehet, hogyne, külön is hordhatod a szipőt. - Nevetett, majd a szájára csapott. - Ó, már megbocsáss a Vilmának, amiért kinevetett!

Jeanette ide-oda himbálódzott korcsolyáján.

- Szipő... Hát én nem tudom, itt olyan furcsán mondják.

- Cé-vel. Ccccipő!

- Szszszipő!

Kicsoszogott, de rövid idő múlva visszatért.

- Vilma néni, igaz is, Vilma néni mit kapott karácsonyra?

Az asszony már ágyban feküdt, feje alatt három párna, a takarón hatalmas dunyha s e nagy fehérségben szinte elveszett a széles, jóságos, kissé fáradt arc. Csendesesen mondta:

- Sok mindent, Annuska, sok jót kapott a Vilma a mai napon. De most már fekjüdj le, gyermek.

A papa azt írta: „Kicsi Jeanette-em, első levelem, remélem, jó egészségben talál. Itt úgy hallom az iskolásoktól, hogy ma kezdődik a téli szünet, használd fel okosan. Tanulj szorgalmasan magyarul, nehogy ismételni kelljen az osztályt, nagy szégyen lenne az nekünk. Én megkezdtem itt a munkát, sok új tapasztalatot szereztem már eddig is, ha egyszer meglátogatsz Vilma nénéddel, lesz min csodálkozni. Gondold csak el, kislányom, itt nincsenek

külön-külön aknajáratok, amelyeneket te láttál a tréparsville-i bányában. Van egy úgynevezett altáró, ebből nyílnak az aknafolyosók, villanymozdonyok vontatják a csillevonatot, de nehéz ezt úgy elképzelni, míg nem látta az ember. Akkora fürdőt építenek, hogy egyszerre beleférne Tréparsville egész lakossága. És mennyi kert, játszótér, kultúrotthon és a sok új lakóház! Ígéretet kaptam a lakást illetőleg, időpontot nem tudok írni, légy türelmes és jó, édes kislányom. Gondolj a papára, nekem mindig eszemben vagy, sokat nyugtalankodom miattad. Ha egyszer levelet írsz, arról is tudass, haladtál-e valamit a magyar beszédben s haragszol-e még a papára, amiért magával hozott? Ölel hűségese apád, Rosta József.”

Jeanette párnája alá rejtette a levelet, két karját összekulcsolta a feje alatt s nagyra nyílt szemmel bámulta az udvar halovány fényeit. Rengeteg gondolkoznivalót hozott a mai nap. Mennyi élmény, rendezésre váró anyag! – állapította meg fontoskodva, reggelig sem készül el vele. Itt van mindenekelőtt a korcsolya... a hosszú nadrág, ami sokkal, de sokkal előnyösebb viselet, mint a harangos szoknya... Csillagszóró és a papa levele... Schmitt Ilonka undok kislány, de még megkapja tőle! Vilma néni... vajon mi az a sok ajándék, amiről szólt és... papának magyarul fog írni, talán megérti majd, ámbár itt nevetnek a sziszán, meg... a szipón... meg...

Vége volt a gondolatnak, Jeanette ekkor már mélyen aludt.

6.

A kislány felvette aranygombos párizsi kabátját, feje tetejére biggyesztette a piros sapkát s a küszöbön megállva jelentette:

– Templomba megyek.

Vasárnap reggel volt, december vége, piszkosszürke ködfüggöny mögött dideregtek a Thököly úti kopasz fák. Vilma néni kényelmes flanell háziruhájában, bekötött fejjel takarította a szobát. A kislány bejelentésére nem fordult meg, csupán fúrge keze munkája vált vontatottá, az asztal lapján tétován matatott a portörléssel.

– Helyes – mondta végül. – Akkor egyedül megyek sétálni, a kulcs házfelügyelőnél lesz.

A kislány kis zavart érzett, hát magyarázkodni kezdett.

– Misére kell mennem. Otthon is, Tréparsville-ben minden vasárnap misét hallgattunk nagymamával, meg hétköznap is, amikor lehetett.

Rosta Vilma beborította az asztalt a horgolt térítővel s a hamutartókat, porcelán dísz tárgyakat rakosgatta katonás rendbe.

– Irigylem nagyanyádat – mondta –, hogy annyit együtt lehetett az unokájával, bizony nem jó a magányosság, folyton-folyvást egyedül, még a hét egyetlen szabad napján is. Hát csak menj, Annuska, aztán vigyázz, nehogy eltévedj.

– Igen. – Az ajtóból visszafordult. – Tessék velem jönni, Vilma néni.

– Szívesen elkísérnélek – mondta az asszony és nagy zajjal tologatta a székeket, igazgatta alájuk a szőnyeget. – De én úgy gondolom, hogy mivel hat napon át szobalevegőt szívok, a pihenőnapomat levegőn töltöm. Levegő,

mozgás, szórakozás – így gondolom én. Mi lenne, ha vasárnap meghúteném magam a hideg templomban? Ha a karomba, lábamba beáll a reuma, ki végzi el a munkámat?

– Hát...

De Vilma néni, míg nagy csatazajjal rendezgetett, igen belejött a beszélgetésbe és nem várta be a mondat végét.

– Én úgy veszem, tudod, hogy egyetlen nagy óriásüzem az egész Magyarország, mindenkinek megvan benne a maga munkahelye. Ha egyvalaki elhagyja a posztját, zavar támad az üzemben. Az iskolások is, hát azok is dolgozók, kötelességük megállni a helyüket, mert a nagy gépezetben ők az utánpótlás. A satnya, vézna diák elmarad a tanulásban, így gondolom ezt. Te még elég hitványka vagy, Annuska, ha kicsit megszínesedett is az arcod és szedtél is magadra vagy két kilót, amióta itt vagy. Nem tudom, mikor jövök meg a sétából. – Azzal kinyitotta a szekrényajtót s kezdte az ágyra rakodni a fekete szöveteljat, bordó kötött kabátját.

Jeanette kissé zajosan csukta be maga után az ajtót. Tétován lépkedett, majd befordult a konyhába s ott álldogált az aranygombos kabátban, feldúlt lélekkel. Miket összebeszél ez a Vilma néni! Az ember törheti a fejét rajta, végül teljesen összezavarodik. Furcsa asszony, egyben-másban mamára emlékeztet, nem oly szelíd és csendes beszédű, mint mama volt, de bizonyos, ha egyszer meghal, vörös temetést kíván, zászlókkal, énekszóval.

Az ám, Vilma néni is meghalhat, hiszen már öregasszony, negyven éven is túl van! Megdöbbenő felfedezés, Jeanette kissé beleremegett. Hirtelen végét szakította tétova ácsorgásának, az előszobába toppant, Vilma néni elé.

– Mehetünk – mondta s úgy állt diadalmasan, mintha felbecsülhetetlen kegyet osztana. Vilma néni azonban nem mutatott meglepetést.

– Miért nem vetted fel a mackóruhát? – kérdezte.

– A maszkóruhát?

– Persze. Kimegyünk a jégpályára. Szíjat kell venni a korcsolyához, holnap juttasd eszembe. Az a te Birid majd megmutatja, hol árulják.

Jeanette lerángatta magáról az aranygombos kabátot s nagy sietve nadrágjába bújt. A fehér szvettert vagy a sötétkék blúzt? Mind a kettőt, természetesen, csupán az a kérdés, alul kerüljön a sötétkék s felül a fehér, kihajló sötétkék nyakkal, vagy fordítva? Kockás gyapjúharisnya és az új szipó! Kezében az egymáshoz csörrenő, szemet kápráztatóan fényes korcsolya...

A nedvesen szitáló köd mohón bekebelezi az ember párás leheletét, egyhangú szürkeség, lucskos járda. Jeanette nagynénje karjába kapaszkodott, kerülgette az apró víztócsákat s izgatottan megállapította: olvad, ma bizonyosan nem lehet korcsolyázni. – Nem tudom, nálatok Párizsban hogy és mint van, itt mifelénk olvadáskor is nyitva van a műjégpálya. – Műjégpálya? – Az, műjégpálya.

Így gyarapodott Jeanette tudása, szókinccse szinte percről percre bővült; a széles és lucskos Vorosilov úton menetelve már könnyedén beleszótta meghitt beszélgetésükbe az új szót: műjégpálya. Mégis, mikor a tópartra érkeztek, szava is elállt az álmélkodástól. Valami halvány, távoli napfény

színezte a szürke mindenséget, végigkúszott Vajdahunyad várának karcsú tornyán, a híd szép ívén s a tükörsima jégen, ahová íme, bevonul nagynénjével, mint a többi halandó, nem csúszkál a kerítés mentén, hanem Vilma néni karjába kapaszkodva bukdácsol a pálya felé, szól a zene s az egész kép oly ragyogóan szép, hogy akár Párizs városának is ékességéül szolgálna.

Vidáman, táncosan lépkedett mackóruhájában, fején a csöpp piros sapka. Vilma néni elengedte a karját, ő kecsesen a jégre perdült s orra bukott. Vértörös arccal feltápászkodott és komoran körülpislogva kereste a rovására nevetőket. Szerencsére senki nem ügyelt Jeanette Rostára, zavara máris elpárolgott s hamarosan megnyugodva tapasztalta, hogy nem ő az egyetlen, aki ülő vagy éppen fekvő helyzetben, közvetlen közelből ízelgeti a beszózott jeget. Egy-két óvatos mozdulatot tett a pálya szélén. Vilma néni a szárazföldön követte s biztatta heves bólogatásokkal. Párok siklottak összefogózva, mások egyedül rajzoltak tündérszép köröket s egy hosszúra nőtt, lötyögő kezeslábast viselő, piros orrú kislány is ott szipákol a nagy forgatagban.

- Biri! - kiáltotta Jeanette örvendezőn.

Novák Birit a csodálkozás kissé bárgyú mosolyra készítette, majd keze-lába lendületbe jött s pontosan Jeanette orra előtt a földre huppanva nyert befejezést szép ívelése. Vidáman talpra szökkent s ezernyi kérdéssel árasztotta el Jeanette-et. Új korcsolya vagy kéz alatt vettétek? Mennyibe került? Hát a mackó? - Nagyon sikkes - mondta -, nagynénéd gavallér asszony - majd elnyújtott „csókolommal” köszöntötte a parton topogó Vilma nénit s igen talpraesett tanáccsal szolgált: - Tessék bemenni a melegedőbe, majd én viszem Annuskát.

A jég nem is olyan bizonytalan talaj az ember lába alatt! A két keskeny fémtalp ide-oda botorkál, majd megembereli magát s előreiramodik. A sötétkék nadrág hátsó részén fehér folt virít, Jeanette elcsúszik, sikongat. Birivel összekapaszkodva tovább botorkál s egyszerre érzi testében, két hosszú lábában, miként vegyen lendületet, hogy hajlítsa derekát s lélegzete is eláll a gyönyörűségtől, mikor először körülszaladja a jégpályát. - Jól megy, Annuska! - kiáltja Vilma néni, aki minduntalan kikukkant a melegedőből. A kislány mámorosan harsogja: - Ugye? Tessék nézni, egyedül is... - és nagyot puffan, két lába a levegőben kalimpál. Vilma néni hahotázik, Jeanette máris talpon van, nekirugaszkodik Birivel. - Holnap is kijössz? - kérdezi Biri. - Persze. - Utamba esel, érted jöhetek - mondta a szenvedélyes kíséretető. - Sajnos, szombaton már kezdődik az iskola. - Jeanette álmélikodik: igaz, szombaton már vége a szünidőnek, de nem érez lehangoltságot, inkább valami könnyű izgalom, jóleső várakozás fűti. Vilma néni integet: elég lesz mára, izomlázat kapsz, te gyermek!

Biri is magától értetődően lecsatolta korcsolyáját és egészen hazáig kísérte Rostáékát. A kapuban Vilma néni kissé kényszeredett nyájassággal mondta:

- Téged is bizonyosan vár otthon az ebéd, nem tartóztatunk.

- Szó sincs róla, papámék Erzsébetre mentek.

- No, akkor gyere, nézd meg Annuska szobáját.

Biri mindent alaposan szemügyre vett. Megállapította, hogy a könyveket

nem antikváriumban vásárolta Vilma néni, villámsebessen kiszámította a négy kötet árát s elismerem mondotta: – Szép kis könyvtár.

Valóban, az asztal fölé szerelt polcon vadonatúj könyvek sorakoztak – Jeanette használatlan iskolakönyvei s az ajándékkötetek. Biri kíváncsiskodott: nagynénéd mit főzött ebédre? Délután érted jöjnek? Szoktál moziba járni? De Jeanette már meguntta Biri locsogását s kurtán elutasította: a vasárnap délutánt nagynénjével tölti – s valósággal küldte a kislányt. Biri korántsem volt érzékeny természet. – Akkor holnap délelőtt érted jövök, mondd meg nagynénédnek, készítsen tízórait. – Elnyújtott „csokolom”-ot küldött a nagyszoba felé s gondtalanul elpályázott viharvert kezeslábasában.

Délután Vilma nénihez két fiatal nő jött látogatóba; egyik csúnyácska volt, a háta kissé gömbölyű, a haja gyapjasan göndör, mély fekete szeme bánatos és gyengéd kifejezésű, a másik élénk volt és viruló.

– Unokahúgom, a kis párizsi – mutatta be Vilma néni Jeanette-et. Vilma néni ragaszkodott húga párizsi illetőségéhez, mivel a különös hangzású Tréparsville-re sehogy sem állt a szája. A lányok összecsóholták Jeanette-et és lelkendeztek: – Jaj de édes, micsoda gyönyörű gyermek, nem is mondta Vilma néni, hogy ilyen helyes a kis lakótársa! – Rosta Vilma erélyesen leintette vendégeit: – Nem kell szembe dicsérni, ne rontsátok nekem ezt a gyereket! Semmi szép nincs rajta, no, üljetek le, aztán halljam, hogy telt a vasárnap.

Jeanette behozta a dióval és mákkal töltött kalácsot. A díványon üdögélve hallgatta a beszélgetést, szeme ide-oda ugrált a csúnyácska Rózsi és a szépséges Ibolya között. Egy bizonyos Lonciról volt szó, aki lassan dolgozik, nem adja Ibolya keze alá a munkát, hátráltatja a szalag termelését. A szalagvezető nem akarja kicserélni Loncit, pedig a múlt héten se teljesítették a normát. Rózsi csillapította a szenvedélyes Ibolyát, védelmébe vette Loncit, Vilma néni meg jó kényelmesen elhelyezkedett a karosszékben, s ha már igen elmérgesedett a vita, szétválasztotta a küzdő feleket. – Azt mondd meg – csapott le Ibolyára –, te mindig 140 százalékot teljesítettél? – Hát... – No, azért mondom. Pedig tíz éve ülsz a gép mellett. Az a szegény lány életében először lát villanymotort. De nagyon türelmetlen vagy te, Ibolya, ha másról van szó!

Jeanette szép csendesen kisurrant a szobájába. Unalmas vasárnap délután, ki tudja, meddig maradnak a vendégek. Mihez kezd ilyenkor az ember? Kár, hogy nem hozta magával a rádiót, no, mindegy. Vajon mitől olyan gömbölyű a Rózsi háta? A szeme szép, olyan nagy, fekete... és kedves lány, azt mondta, hogy gyönyörű gyermek a kis párizsi...

Jeanette halkán elnevette magát, lustán ténfergett az apró szobában, azután megállapodott a „könyvtár” előtt. Az igazat megvallva, mindeddig nem sok dolga akadt könyvekkel. Náluk odahaza csak papa olvasott, vékony füzetkéket, meg esténként a magyar újságot az ablak mellett. Szívta a pipáját, mama az ágy sarkában kötögetett, nagymama krumplit sütött olajban – hát így volt.

Unottan lapozgatott egyik iskolakönyvben, amelynek friss nyomdászaga volt. „Polgári forradalmak Európa-szerte – betűzte Jeanette. „Kossuth és hívei a polgárosuló nemesség szemével nézték az általános átalakulást. A

kötelező jobbágyfelszabadítás helyett csak földesúr és jobbágy...” Földesúr és jobbágy... átalakulás... Jeanette kedvetlenül összecsapta a könyvet. Eh, nem megy, egyetlen szót sem ért az egészből. Mérgesen csapkodta a könyveket, egyikbe is belenézett, a másikba is, majd a földrajzkönyv egyik fejezeténél kissé felélénkült, mintha kedves ismerőssel találkozott volna. A mag-ma-ti-kus erő! A nagy nyomás alatt levő magmának az óriási hőmérséklet mellett óriási feszítőereje van... Ahá, erről felelt legutóbb Surányi Jolán, pontosan emlékszik, hogy Irma néni magmatikus erőről kérdezte és...

Újabb vendég! Jeanette összecsapta a földrajzkönyvet s a csengetésre kiszaladt. Solymosi Erzszi és Mikes Mari állt az ajtóban.

Jeanette mélységes zavarában franciául köszöntötte a két kislányt, becsukta utánuk az ajtót, szélvészféleg rontott a szobába s szinte fuldoklott izgalomban.

- Vilma néni kérem, itt van Solymosi és Mikes, ugye megkínálhatom őket süteménnyel és tessék nekik kávé készíteni, Vilma néni!

Rosta Vilma követte az öröm önkívületében hadaró gyermeket.

- Előre! - mondta egyszerre a szőke és a fekete leányka.

- Előre, kedveseim - mondta Vilma néni. - Hát ez a gyermek itthagyt titeket az előszobában? Tessék, tessék, kerüljétek beljebb Annuskához, van neki szobája, mégis itt ácsorogtok!

A két vendég elhelyezkedett a díványon, csend volt, csupán a konyhából hallatszott Vilma néni csörömpölése. Később a három kislány körülülte az asztalt s Vilma néni szíves kínálására kávézni kezdtek, néma csendben. - Hát csak beszélgetsetek - mondta az asszony -, ne zavartassátok magatokat - azzal visszament a vendégeihez.

A kis szobában lassan engedett fel a csend.

- Látom, új korcsolyád van - mondta Solymosi Erzszi.

- Új - felelte Jeanette.

- Tudsz korcsolyázni? - kérdezte rövid szünet után Mikes Mari.

Zavarodottságában nagyot fújt, homlokán meglebbentek a pehelykönnyű szőke fürtök.

- Ma voltam először a... műjégpályán. Ott volt Novák Biri, ő tanított.

- Szereted Birit? - érdeklődött Erzszi.

- Hát... - Már-már felvonta a vállát s arca előkészült valami csúf fintorra, azután mégsem tartotta méltányosnak, hogy most az egész lelkét betöltő öröm mámorában kiszolgáltassa a hűséges Birit. - Novák a barátnőm - mondta eltökélten.

Megint csend volt. Beszélni kellene, hiszen így unatkoznak és elmennek! Meg kellene mondani, milyen szép tőlük, hogy felkeresték, mindenfélét kellene mondani - de Jeanette néma volt. Mikes Mari szólalt meg:

- Szép szoba. Szóval itt szoktál tanulni?

- Nem szoktam - mondta Jeanette és most mégiscsak rántott egyet a vállán. Felkapta az ablakpárkányra hajított történelem- és földrajzkönyvet. - Hát én ebből semmit sem értek! - mondta elkeseredetten. - Mit tudom én ezeket, hogy job-bágy, meg át-a-la-ku-lás! Nem értem, na!

Erzszi nevetett.

- Az volna csoda, ha értenéd, te buta Annuska! - Hirtelen átölelte a kislány nyakát és meleg csókot cuppantott az arcára. - Mi csak bámulunk Marival, hogy milyen jól beszélsz magyarul, mit akarsz még?

- Persze! - helyeselt Mari. Felugrott s mindhárman a könyvek fölé hajoltak. - A közepén kezded? Azt sem tudod, hogy az anyagot, szóval az elejétől kell megtanulni? Mutasd!

- Add ide, majd én! - mondta Brzsi.

- Várj, leszedjük az asztalt.

Szaladgáltak szoba és konyha között a csészékkal s Mikes Mari útközben bekapott még egy szelet dióskalácsot. Tele szájjal kiabálta:

- De gyönyörű labda! Új?

- Persze, most kaptam Vilma nénitől.

- Tudod, hogy aranyos asszony ez a te nagynénéd? Szereted?

Jeanette gondolkozás nélkül felelte:

- Szeretem.

Az asztalra könyököltek, a három fej egymáshoz hajolt.

- Párizsban voltak barátnőid?

- Nem Párizsban laktam. Tréparville-ben.

- Az hol van?

- Hát... északon, Pas de Calais megye, csupa bányászok laknak arra.

Barátnőim voltak, kettő is.

- Leveleztek? - kérdezte Mari.

- Igen, majd írok Marie-nak és Rose-nak is... egyszer.

- Marie... én meg Mari vagyok - szögezte le a kislány. - Akarod, hogy barátnők legyünk?

- Jó.

Mariról Erzsire nézett, a fekete kislány komolyan, kissé ünnepélyesen bólintott. Kinyitotta a földrajzkönyvet és erélyesen mondta:

- Együtt elolvassuk az első feladatot, ha nem értesz valamit, kérdezz.

- Most nem - ellenkezett Jeanette. - Beszéljessünk.

- De éppen most!

A tankönyvek egymásután lekerültek a polcra, a két vendég nem ismert könyvröletet. Jeanette olvasott, szótagolva, unottan, a két kislány egyszerre csapott le egy-egy rosszul hangsúlyozott vagy éktelenül kifecamított szóra. - Hagyjatok békében - nyöszörögte Jeanette. - Van eszünkbe! - felelte Mari és alaposan megcibálta a kislány kurta, göndör haját. - Ne aludj, hallod?

Később Jeanette villanyt gyújtott, a könyveket visszarakta a polcra és mindhárman a díványra telepedtek. Fontoskodva tárgyaltak iskolai eseményekről, véleményt mondtak osztálytársnőikről és a tanárnőkről.

- Én imádom Márta nénit - lelkesedett Mari. - Olyan édes!

- Butaság! Okos és jószívű, ez a fontos - jelentette ki Erzsi erélyes hangján, mint aki tudja, hogy ítélete megfellebbezhetetlen. - Márta néni úgy ismeri a magyar irodalmat, mint... mint senki.

- Igaz. - Jeanette egyikről a másikra nézett, s roppant nagy jelentőségűnek érezte ezt a megbeszélést. - A legutóbbi tantárgyi rajgyűlésen az én őröm Vörösmartyt választotta a magyar klasszikusok közül és Márta néni előzőleg megbeszélte velünk a dolgot, szóval a szempontokat és mi nyertük el az őrsi

zászlót!

- És ha láttad volna, Annuska, a legutóbbi klubnapunkon a János vitézt játszottuk...

- János vitézt?

- Persze, te nem ismered, nagyon hosszú verse Petőfinek, János vitéz a címe.

- Elbeszélő költemény - mondta rendreutasítón Erzsi.

- Igen. Szóval zene is van hozzá, Márta néni rendezte és akik ott voltak üzemekből, meg a szülők, mindenki odáig volt!

Jeanette nem sokat értett az egészből. Az iskolában színházat játszanak? Idegenek is eljönnek az előadásra? A két kislány egymást túlharsogva magyarázott. Ez idén két klubnapjuk volt, egyszer Csokonai Dorottyájából játszottak egy részt, legutóbb meg a János vitézt. A Bajza utcai iskolából átjöttek a magyar szakkörösök tapasztalatcserére... Annuska nem tudja, mi a szakkör? Meg a csapattanács? Őrsi gyűlés? Hát a rajtanácselnökök megbeszélik az őrsvezetőkkel a munkát, őrsi gyűlésen kéthetenként feldolgozzák, nem érted? Persze hogy nem érti, majd szünet után ő is részt vesz az úttörőmunkában, addig hiába magyarázod neki...

- Á - legyintett Jeanette -, én nem lépek be az - úttörők közé.

A két kislány egy pillanatra szinte megnémult a csodálkozástól, azután egyszerre csaptak le rá.

- Nem lépsz be? Miért?

Jeanette nagy hangon mondta:

- Mert nekem ne parancsolgasson senki.

- Hogyhogy? Te soha nem hallottál önkormányzatról?

- Az még rosszabb, hogy egy másik gyerek parancsolgasson nekem. A tanár mégis csak felnőtt, de a csapattanács, meg a rajvezető, meg mindenki... Engem ne hajtsen senki, hogy tanuljak. Franciaországban szabadság van, ott nem kényszerítik ilyesmire az embert.

Hát ez furcsa beszéd volt. Itt sem kényszerítik az embert, magyarázta Erzsi, inkább megtiszteltetés. Aki az úttörőmunkában nem vesz részt, az kiközösíti magát a társadalomból. Az úttörőélet rengeteg örömet jelent, tanulást és szórakozást...

- Tudom én - legyintett Jeanette.

- Honnan? Eddig egy mukkot sem értettél az egészből, most meg azt mondd, hogy tudod.

Jeanette mesélt a tréparsville-i vaillant-okról, Rose Prunier-ről, az osztály legjobb tanulójáról, aki társaival plakátot ragasztott, gyűléseken és felvonulásokon vett részt, s a házak falára írta a jótékony esti sötétben, hogy „Amy go home! - Amerikai, eredj haza!” Hogy őt is hívták maguk közé, de ő...

Elakadt a hangja. Bár ne említette volna Rose-t és többiekét; milyen furcsán hallgat Erzsi, Mari kissé elhúzódik tőle és... és tulajdonképpen ő nem is haragudott a vaillant-okra, csupán nagymama ellenezte és Erzsiék nem ismerik nagymamát, elítélnék érte...

- Nem értem - szólalt meg Solymosi Erzsi és egész kis arca megkeményedett, hangja kurtán csattant. - Az előbb azt állítottad, hogy

Franciaországban szabadság van, most meg azt mondod, hogy az ottani úttörők titokban, az esti sötétben dolgoztak.

- Hát aki akart - mondta Jeanette vontatottan -, nem volt kötelező.

- Nem hát, ellenkezőleg! Én boldog és büszke lettem volna, ha együtt dolgozhatom az izékkal...

- Vaillant-ok - mondta halk, vékonyka hangon Jeanette.

- Vaillant-okkal. Az ő munkájuk veszélyes volt, kockázattal járt. Nekünk könnyű, minket az állam pártol, minden segítséget megkapunk, nyári táborozást, úttörővasutat meg mindent; míg ők, a... az ottaniak...

Osztályhelyzetednél fogva közöttük volt a helyed, igenis! Talán féltél?

Jeanette szeme megvillant. Ő félt? Tudta egész Tréparsville, kicsoda Jeanette Rosta! De most már makacsul hallgatott. A jó hangulatnak vége volt és úgy érezte, meg kell halnia a fájdalomtól. Mikes Mari elfordult tőle, aztán felállt s a súlyos csendben lassan tett egy-két lépést, megállapodott a könyvespolc előtt. Nagysokára megszólalt.

- Azt mondod, barátnőd volt az a Rose.

- Igen - mondta Jeanette határozottan. - Nem szoktam hazudni.

- Nem állítottam. Ő volt az osztály legjobb tanulója?

- Ő. - Saját gyáva, sebzett hangja sértette önérzetét, igyekezett összeszedni magát és végül már kiabált. - Én meg a legrosszabb. A leglustább és a legrendetlenebb, ha akarod tudni. Én utálok az iskolát meg a tanulást... és nekem hagyjatok békét!

Fejét a díványpárnába fúrta, egész testében remegett. Menjenek, többé nem akarja látni őket, meg akar halni! Otthon minden jó volt, senki sem kérte számon a cselekedeteit, az élete gondtalan volt és vidám, míg itt örökösen bántják és megalázzák! Minek jöttek ide!

- Hallod-e, Annuska - mondta közvetlenül mellette Solymosi Erzszi - ez nem elintézés. Ne csinálj jelenetet, micsoda dolog ez?

Egy erélyes kéz visszafordította arcát a világosság felé s ő pislogott; vadul nyelte magába a könnyeket, sűrű ködfátyolon át látta Mikes Mari kedves arcát és Erzszi elmosódott vonásait.

- Nálunk az a szokás, hogy ha hibát követünk el, nem restelljük beismerni. Hallottad az osztályfőnöki órán. Mi hibáztunk, nem gondoltunk arra, hogy te más világból jöttél és nem ismerjük a te régi életedet. Egyszer, ha több bizalmad lesz hozzánk, mesélj róla. Meg azt sem kívánhatjuk tőled, hogy itt egyszeriben mindent megérts, hiszen másutt éltél, nem ismerheted a mi szokásainkat.

- Én is éppen erre gondoltam - mondta Mari. - Én úgy látom, Annuska, hogy te sokszor akaratosságából mondasz valamit, szóval nem is úgy gondolod.

- És nem is vagy mindig őszinte, elhallgatsz valamit. Pedig barátságot fogadtunk. Az úttörőbarátság...

- Hagyd ezt, Erzszi - mondta csengő hangján Mari és visszatelepedett Jeanette mellé a díványra, - Meddig akarsz itt kucorogni? - A lassan éledő kislány fölé hajolt és erős kis kezével alaposan megrázta a vállát.

- Hagyjatok engem - motyogta erőtlenül Jeanette. - Én nagyon rossz vagyok, tudom.

Hát ezen nevetni kell! Ott fekszik, vézna, kicsi alak, keskeny arcán folyton változó érzelem, öröm és bánat, lelkesültség és mélységes levertség, micsoda furcsa szerzet ez a kis francia lány!

- Kiverjük belőled a rosszat, ne félj! - jelentette ki erélyesen Erzsi. Mari legyintett.

- Minden gyerek rossz. Az én mamám azt mondja, hogy angyalbőrbe bújtatott ördög vagyok.

Erzsi is lehuppant a díványra, fejét a falnak támasztotta.

- Anyám meg azt állítja, hogy mindig feleselek. Akkora szájam van, mint a bécsi kapu. Ha kérdezem, mekkora a bécsi kapu, megint csak azt mondja: ne feleselj! - Elhallgatott, azután megkérdezte Jeanette-től: - Édesanyád mikor halt meg?

- Nyáron. Tüdőrákja volt - tette hozzá ünnepélyesen.

- Szigorú volt?

- Á, soha! - Jeanette végre megmozdult és most megint hárman ültek egymás mellett, nagy egyetértésben. - Olyan szelíd volt és... hát papát szerette inkább.

- Micsoda butaság ez, Annuska!

- De, ha mondom! Én legtöbbet nagymamával voltam. Ő is nagyon jó asszony - s buzgón ismételte: - Igazán jó asszony. Mamának vörös temetése volt.

- Milyen az?

- Milyen? Hát rengeteg ember megy a szürke koporsó mögött, zászlókkal, minden vörös és énekelnek. Párizsból is jöttek mama temetésére, ott volt egész Tréparsville - s már-már kimondta: csak nagymama nem jött el a vörös temetésre, nem tudta végignézni, hogy a lányát pap nélkül, beszentelés nélkül hajtják a gödörbe. E néhány hét alatt, Vilma néni társaságában, eseményekkel zsúfolt, új életében mind gyakrabban emlékezett nagyanyjára. Látása tisztult s akarva, nem akarva összehasonlított, ítélkezett. Nagyanyja távoli alakja egyre zsugorodott, veszített jelentőségéből s ezzel egyidejűleg növekedett hűséges szívében a szánakozó szeretet tudatlan, öreg nagyanyja iránt. Nagymamát nem szolgáltatja ki senkinek, emlékét megőrzi egyedül magának - és különben sem természete az árulkodás! Akármit gondol róla Erzsi és Mari, ő a vaillant-okat sem árulta el annak idején és hát vannak dolgok, amikről nem beszél az ember, még akkor sem, ha oly jól tudja kifejezni magát, mint Erzsi - s csodálattal nézett fel a magas, karcsú kislányra. Valóságos felnőtt, mindent tud!

Később is, amikor ismét ott ült nagynénjével szemközt, a nagy karosszékbe kuporodva, meghitt beszélgetésben, azt mondta:

- Vilma néni el sem tudja képzelni, Erzsi milyen nagyon okos!

- Ne mondd, te Annuska!

- Nálunk otthon van egy ember, Laurent Prunier a neve, az is mindent meg tudott magyarázni. Az én barátnőm papája!

Ezt büszkén és határozottan jelentette ki. Az idő és a távolság végleg eldöntötte a nemrég még nyitott kérdést: barátnője-e a kis Rose vagy ellensége? Rose mindig kedves volt hozzá s ő is, a lelke mélyén szerette,

becsülte és... talán irigyelte a bátor kislányt. Úgy van, ők ketten barátnők voltak s majd egyszer, ha éppen kedve tartja, levelet ír Rose-nak.

- És az az okos ember ott nálatok, Párizsban, hol dolgozott?

- A bányában, papával.

- Öreg, fiatal?

- Nagyon öreg.

- Hány esztendő?

- Én nem is tudom - töprengett Jeanette. - Negyvenöt is elmúlt már.

Vilma néni a kezét összezsápcsapva méltatlankodott.

- Akárcsak én! Hiszen akkor én is nagyon öreg vagyok, te gyermek, mit szomorítod a Vilmát?

- Hát... nem éppen. - Jeanette kissé megzavarodott, azután hirtelen azt kérdezte: - Soha nem tetszett férjhez menni?

Rosta Vilma nevetett, de nem azzal a harsány, szívből jövő áradással, ami máskor egész nagy, délceg természetét mozgásba hozta s a hangja is színtelenebb volt a szokottnál.

- Nem tetszettem, bizony. Vagyis hát nem azon múlt. Mikor fiatal, férjhezadó voltam, rajtam volt egy gyermek gondja.

Jeanette szeme nagyra tágult.

- Hol van? Milyen gyermek?

- Az apád - bólintott Vilma néni. - Rám maradt, mikor árvaságra jutottunk. Azután már eljárt az idő a Vilma fölött.

Csend volt. Vilma néni a horgolt asztalterítő rojtjait fonogatta serény ujjakkal. Jeanette lekúszott a karosszékből, nagynénje mellett állt, két karját lelógatva s furcsán elvékonyult hangon mondta:

- Most megint rajta van Vilma nénin egy gyermek gondja.

Ekkor mégis felharsant az egész szobát betöltő, jól ismert nevetés.

- Jól mondod, Annuska! A korcsolyád ott hever a szobádban, szépen még kell azt törölgetni, mert megrozsdásodik - folytatta lélegzetnyi szünet nélkül.

Másnap megjelent Biri. Hosszas körületekintés, ide-oda csatangolás után szíjat vásároltak a korcsolyára s míg a jégpályára értek, meg hazafelé menet is, Biri egyre azt magyarázta, hogy az Ecseri úton, az ócskapiacra olcsóbban megkapták volna a szíjat, s valami elkölteni való pénzük is maradt volna.

Vilma néni, követve Biri gyakorlati tanácsát, mindennap bőséges tízórait csomagolt, mert Jeanette vele egy időben, négy óra tájt jött meg a jégpályáról, kipirulva, jókedvűen és lelkes beszámolója nem akart véget érni. Versenyt futott Birivel és ő győzött! Málnaszörpöt ivott a büfében, nagyon finom volt! Elvesztette a kesztyűjét és a megafon kihirdette, hogy tulajdonosa átveheti a melegedőben!

- Mondtam, hogy én vesztettem el a kesztyűt. Megkérdezték, milyen színű a kesztyűm. Mondtam, sötétkék, kötött. Azt kérdezték, mintás volt-e a kesztyűm, vagy sima? Biri nem találta a szótárban, hogy mi az a mintás, egy néni segített, mondtam, nem volt mintás. Annyian álltak ott, el sem tudja képzelni, Vilma néni, én nagyon mérges lettem, és kiabáltam, hogy adják ide a kesztyűmet.

- Megkaptad?

- Persze.

Egy napon meg diadalmasan jelentette:

- Tessék képzelni, egyszerre csak futás közben elvesztettem az egyik korcsolyámat, egy fiú hozta utánam.

- Micsoda fiú, te gyermek?

Jeanette a vállát vonogatta, rejtélyesen mosolygott.

- Egy fiú. Azt mondta, támaszkodjam Biri vállára, ő felcsatolja a korcsolyámat. Én nagyon büszkén azt mondtam, hogy ne üsse az orrát az én dolgomba.

- Helyes - bólintott megkönnyebbülten Vilma néni. - Nagy fiú volt?

- Elég nagy - felelte kissé vontatottan Jeanette s látszott rajta, nem bánná, ha a lovag egy-két esztendővel idősebb lett volna. - Talán tizenhárom éves, de elég kismivós - majd rövid töprengés után hozzátette: - Lehet, hogy csak tizenkettő volt. Biri pukkad, azt mondta, nem tudom, hogy kell bánni a fiúkkal.

- Hát ő tudja? - Vilma nénit szemmel láthatólag nagyon érdekelte ez a beszámoló. - Talán el is magyarázta neked a tudományát?

- Á, Biri nem hencegős! És csöppet sem irigy, mindig lökdös a karjával, ha engem megnéz valaki.

- És megnéznék?

- Persze. Ma is azt mondta egy nagylány, hogy pikáns kis arcom van. Igaz ez, Vilma néni?

- Majd gondolkozom rajta.

Valóban, Vilma néni gondolkozott a dolgon. Esténként, amikor elnyújtóztatta fáradt tagjait a roppant dunyha alatt, két központi kérdés körül keringtek gondolatai: az üzem és a kis unokahúga foglalkoztatta szünet nélkül. A kislány hiú, egyre több időt tölt a tükör előtt, jelentőséget tulajdonít minden a külsejére vonatkozó megjegyzésnek, nehezen viseli el a bírálatot, makacs, akaratos, állapította meg gondterhelten Rosta Vilma - de máris felsorakoztatta ellenérveit. Igaz, hogy hiú, de nem kérkedő. Számontartja, miként vélekednek róla az emberek s e véleményekről pontosan beszámol anélkül, hogy bármit is hozzátenne. Jóindulatú gyermek, hűségese szívű, ragaszkodó, még a suta Birit is védelmébe veszi. Makacs kis feje van, de ugyanakkor van benne igazságérzet, a helyes útról nem tér le. Vajon mi lesz belőle, mivé fejlődik? Megtalálja-e a hivatását, boldogul-e majd az életben?

Így töprengett Vilma néni, akin „megint rajta volt egy gyermek gondja”. Az irodában nagy üzleti könyvek, aláírásra váró levelek, berregő telefon mellett, a műhelyben, míg a szalagok munkáját ellenőrizte, megbeszélést folytatott a szalagvezetőkkel, szabásznőkkel, gépészekkel és csomagolókkal, kis fekete árnyék kísérette. Annuska evett-e rendesen? Novák Biri nem befolyásolja-e helytelen irányban? Nem törte ki lábát, karját a jégpályán? S mivel lelkiismeretét bántották az elkalandozó gondolatok, még odaadóbban és fáradhatatlanabban végezte munkáját az üzemben. Előfordult, hogy már átöltözött otthoni ruhájába és újból, fokozott erővel elővette a nyugtalanság, amikor végre betoppant a kislány, a konyhából áradó finom ételszagokat szimatolva és mindig ugyanazzal a kérdéssel:

- Nem kerestek, Vilma néni?

- Még eddig nem - hangzott a válasz.

Vilma néni tudta, hogy unokahúga Solymosi Erzsi és Mikes Mari látogatását várja s ő is csalódott volt; közeledik a szombat, a téli szünet vége és a kislányok nem jelentkeznek. Jóságos lelke együtt bánkódott és örült a gyermekével, már szavak nélkül is megértette őt. Néha úgy érezte, másodszor éli ifjúságát, készülődik az élet nagy útjára - a régi veszélyek, alattomos csapdák azonban már nem fenyegetik. Az út göröngyös, verejtékezik a gyermek, míg felér a csúcsra, sok küzdelmet kell megvívnia önmagával és környező kis világával, míg emberré érik - de odafenn elébe tárul az egész élet, minden szép lehetőségével. Amikor Rosta Vilma a gyermekkor végére ért, amerre fordult, tilalomfa zárta el a további utat.

Valósággal megkönnyebbült, mikor a szünet elteltével Jeanette-et ismét védett helyen tudta, az iskola falai között. Ekkor már az 1953-as esztendőt írták, egyre hosszabbodtak a napok s vastag hótakaró alatt serényen készülődött diadalmas bevonulására a tavasz.

7.

Jeanette nem nézte az utcasarkokra erősített táblákat: irattáskába rendezett vadonatúj könyveit hóna alá csapva, sebes iramban tartott a vörös téglából emelt épület felé, keresztülvágtatott a hólepte kerten s éppoly harsány „előre” kiáltással üdvözölte a tanárnőket, mint társai. Az első emeleti folyosó végén, a hetedik bé osztály előtt megállapodott. A kiszűrődő zsongás már nem keltette benne az idegenség szorongó érzését, hanem megkönnyebbülten sóhajtott, erélyesen lenyomta a kilincset s úgy állt meg keskeny, derekára feszülő, aranygombos párizsi kabarjában, mint örvendetes esemény hírnöke: megérkezett Rosta Annuska!

A hatás nem volt oly elemi erejű, amilyenek a türelmetlenül hajsolt utolsó napokban képzelte. Néhányan barátságosain köszöntötték, s máris visszatértek vakációs élményeik megbeszéléséhez, mások éppen csak felpillantottak könyvükből és tovább mormolták az emlékezet mélyén rozsdásodó feladatot. A pöttömnyi Tóth Irénke barátságosan feléje integetett. Novák Biri nagy garral kikászolódott helyéről - végre a kályha körül beszélgető csoport is tudomásul vette a némileg elszontyolodott kislány jelenlétét.

- Szervusz, Annuska! - kiáltotta Solymosi Erzsi. - Mi történt veled? Meghíztál, vagy mi!

- Pompás színben vagy - lelkesedett Mikes Mari s tovább támasztotta hátával a meleg kályhát. - Mi újság?

- Semmi - mormolta Jeanette és ment egyenesen a helye felé.

De a padban már ült valaki a virgonc Péceli Aranka mellett. Az ismeretlen kislány sebesen írt egy füzetbe, fel sem pillantott, Jeanette csupán vörösesszőke göndör haját látta. Megérkezett a bárányhimlős Bedő Katalin... s önkéntelenül a másik hiányzó, Vámos Eszter padjára nézett. A tömzsi, szeplős kislány! Esküdt ellensége, aki őt első nap gilisztának nevezte!

Jeanette állt a két padosor között, kis arca ádáz kifejezést öltött és máris

elkészült ítéletével: gyűlöli Vámos Esztert! A szeplős kislány gonosz és rosszindulatú teremtés, őt szándékosan megbántotta, csak hogy nem ismeri Jeanette Rostát! Semmiképpen nem marad adósa – de most hová üljön? Péceli Aranka csipkedését és örökös ficáncolását már megszokta, vajon ki lesz az új padszomszédja? Legszívesebben szó nélkül elindult volna hazafelé. Megelégelte az iskolát, inkább kimegy a jégpályára –, de Novák Biri a kezét fogta és a fülébe duruzsolt. – Megkérjük Márta nénit, hogy ültessen mellém, legjobb lesz, ha te megmondod neki, hogy Márta néni kérem, Novák a legjobb barátnőm, ő tud franciául, tessék szíves lenni... – No hiszen, Biri francia tudománya! Különben is lassanként feleslegessé válik a szótár, meg a kézzel-lábbal való handabandázás, Rosta Annuska, ha hibásan is, de szinte folyékonyan beszél magyarul.

– Annuska – hallotta Solymosi Erzszi mély hangját –, gyere ide melegedni.

Lassan, vonakodva elindult a kályha felé, lehorgasztott fejében motoszkált a kérdés: miért nem jöttél, úgy vártalak! De nem kezdheti szemrehányással... Erzszi azt képzelné, hogy emlékezetébe akarja idézni fogadalmukat, márpedig ő soha, senkire nem erőszakolta a barátságát, ellenkezőleg, otthon, Tréparsville-ben is... Félszegen megállt a beszélgető csoport előtt. A búzaszőke Schmitt Ilonka nem vett róla tudomást, türelmetlenül mondta Surányi Jolánnak:

– Hogy van tovább? Melyik testvérbe lesz szerelmes?

– A legfiatalabbat szereti, Agláját – folytatta sebesen, minden szót megnyomva a dús szemöldökű Surányi Jolán. – Nem mondja meg, persze azért tudja az ember. Aglája is szereti a herceget, de bosszantja, hogy olyan ügyetlen, meg furcsa, mindenféle érthetetlen dolgot beszél, a végén meg is bolondul.

– És? – sürgette Schmitt Ilonka.

– És... semmi tovább – jelentette ki Jolán. – Megbolondul és egy külföldi szanatóriumban ápolják. Aglája egyszer meglátogatja, de nem ismeri fel a herceg.

– Butaság! – Mikes Mari éles kis hangja valósággal lecsapott az elbeszélőre.
– Mi ebben az érdekes?

Surányi Jolán védelmébe vette a regényt. Azért érdekes, van benne sok minden, csak hát nehéz így elmondani. Solymosi Erzszi azt mondta, Jolán okosabban tenné, ha a kötelező olvasmányokkal foglalkozna, Márta néni is figyelmeztette – a kislány legyintett: hiszen túl van már az egész évi anyagon és kiolvasta az iskolai könyvtár valamennyi kötetét.

– Nekem is vannak könyveim – szólalt meg végre Jeanette –, szívesen kölcsönadok neked, ha akarod.

Solymosi Erzszi csodálkozott:

– Mind a négyet elolvastad már?

Jeanette vállat vont: á, bele sem kezdett, nem ért ő abból semmit. Különben sem szeret olvasni. Schmitt Ilonka kissé hátat fordított Jeanette-nek, vállát vonogatta és félhalkan mondta Mikes Marinak:

– Ha akar, tud magyarul, ha meg olvasni vagy tanulni kell, befagy a tudománya!

– Semmi közöd hozzá! – Jeanette ugrásra készen, villámló szemmel támadt

a szőke hajfonatos kislányra. – Folyton hencegsz! Ismerlek téged, nálunk is voltak ilyenek, a tisztviselőtelepiek, azokkal én nem törődtem, tőlem megpukkadhattak, de itt... Magyarországon nincs jogod hencegni! Én is... én is...

Belépett Márta néni, mindenki a helyére sietett, csupán Jeanette állt pulykavörösen s éppoly magányosan, mint a legelső napon. Egymás után felugráltak jelentéstételre a felelősök, legvégül ismét Solymosi Erzsí szólalt meg.

– Márta néni kérem, Bedő Katalin meggyógyult és most Rosta Annuskának nincs helye. Tessék mellém ültetni, azért gondoltam, mert amúgy is együtt fogunk tanulni.

Solymosi Erzsí szomszédja, a hórihorgas, igen szótlan és egykedvű Balog Teréz egyik hátsó padba költözött és Jeanette elfoglalta helyét Erzsí mellett. Úgy érezte, hogy a mindeddig csupán ideiglenes helyzete ezzel állandósult, végérvényesen beolvadt az osztály közösségébe. Amikor a szeretett tanárnő megállt mellette, szinte der-edten várta, hogy elinduljon arca felé a simogató kéz –, de Zólyom Márta nem tett efféle kísérletet.

– Jó gondolat, Solymosi, ennek örülök. Neked sem fog ártani, ha Rostával átveszed az egész évi anyagot.

– Tudom, Márta néni, éppen azért.

– Most már ideje, hogy te is bekapcsolódj a munkába – fordult a tanárnő Jeanette-hez. – Kinek az őrsébe tartozol?

Jeanette konokul leszegte a fejét, Erzsí felelt helyette.

– Nincs még beosztva.

Mikes Mari felugrott.

– Az én őrsőmben csak öt pajtás van. Surányiéban és Schmittében is hatan vannak.

Én nem, én nem, motyogta magában Jeanette, azután mégsem szólt. Annyit már tudott, hogy az osztály őrsőkre tagozódik s hogy az őrsők a magyar történelem ismeretlen hősnőinek nevét viselik, de van „Vörös csillag” és „Előre” őrs is. Önérzete berzenkedett az ellen, hogy ily könnyen leszerelték, ellenállását egyszerűen elfújták, mint könnyű pihét, de ugyanakkor valahogy megkönnyebbült. Ő megtette, ami tőle telt s magában bizonykodott: el kell ismernie, nagymama, hogy én... hogy nem én akartam! Valami csendes ujjongás indult el bensőjében: Úttörő vagyok! Piros nyakkendőm lesz!

A kályha duruzsolt a sarokban, a teremnek jó kréta- és szivacs-szaga volt, a falon a képek ismerősen integettek, egy-egy gyermekláb súrolta a padlót, lapozás és helyezkedés nesze hallatszott. Novák Biri suttyomban nagyot kortyolt a tejesüvegből, barátságosan integetett Annuskának és Márta néni elindult lassan, nagy, rozsdabarna kontyának súlya alatt kissé meghajtott fejjel a padosok között. Arról beszélt, mennyi érdeklődéssel várja a pajtások beszámolóját szünidei élményeikről, de sajnós, az órát nem tölthetik meséléssel, az idő sürget, közeledik február, a félévi értesítő. A legközelebbi óra házfeladata a szünidő érdekes és tanulságos élményeinek feldolgozása.

– Most áttérünk mai anyagunkra – mondta a tanárnő s felment az emelvényre – József Attila önéletrajzát fogjuk tárgyalni. A könyvben szereplő

önéletrajzot milyen alkalomból írta a költő?

Szinte valamennyi kéz a levegőben kalimpált. Márta néni sorra vette a lelkes arcokat, azután a közönyösen maga elé báméskodó Balog Teréz nevét mondta. A kislány úgy állt helyén, mintha álomból ébredzene, pislogott és szája ásításra rándult.

- Halljuk, Balog - mondta Márta néni -, mi volt a kérdés?

- A kérdés... A kérdés...

Márta néni elmosolyodott és azt mondta:

- Jelentkezz, Balog, ha felébredtél. Halljuk, Péceli.

A virgonc kislány felugrott, de előbb akkorát csípett a vörös hajú Bedő karjába, hogy az felszisszent.

- József Attila ezt az életrajzot egy kérvényhez mellékelte, amelyben állást kért.

- Milyen volt a költő gyermekora? - hangzott az újabb kérdés.

- Nyomorúságos, Márta néni kérem - és már hadarta: - 1905-ben született; amikor hároméves volt, apja, József Áron kivándorolt, őt pedig az Országos Gyermekvédő Liga kiadta Ócsodra nevelőszülőkhöz, ott hétéves koráig mint disznópásztor működött. Akkor a mamája, Pöcze Borbála Pestre hozta és beíratta az elemi iskola második osztályába. A mamája mosott meg takarított, abból tartotta el három gyermekét és József Attila egész nap egyedül csatangolt az utcán és a sétatereken...

Jeanette suttogva kérdezte Solymosi Erzsitől:

- Híres költő volt?

Erzsi bólintott, kétszer egymás után.

- Meghalt? - faggatta tovább a kislány.

- A vonat elé vetette magát - súgta Erzsi -, de most hallgass.

A vonat elé vetette magát! Jeanette megborzongott, torkában enyhe szorítást érzett. Egyedül csatangolt az utcán és a sétatereken, azután a vonat elé vetette magát! A padra könyökölt és míg gondolatban szünet nélkül ezt a mondatot ismételte, most már egyetlen szót sem veszített el a feleletekből. Kitört a háború. Üzletek előtt ácsorgott hosszú hideg éjszakákon át zsírért, lisztért. Vízét árult a moziban és szenet lopott a pályaudvaron. Színes papírforgókat csinált és árulta azokat a gazdag gyerekeknek. Kosarakat, csomagokat cipelt a vásárcsarnokból. Újságot árult. A mamája meghalt... Bécsben járt meg Párizsban, és mindig, mindenütt éhezett. - Miért? - súgta Erzsinek riadt arccal. - Miért ölte meg magát, ha egyszer már híres költő volt? - Mert nyomorgott, nem hallod? - Amikor híres volt? - Akkor is, persze, olyan volt a világ...

Ekkor már Schmitt Ilonka állt az emelvényen. Biztonságos, emelt hangon belekezdett: *Egyszerű ez*, írta József Attila. Fejét hetykén felszegve négy sort mondott, azután elakadt. A tanárnőre nézett, majd az első padban ágaskodó, száját tátogató Tóth Irénkére, s amikor a súgást nem értette, toppantott a lábával. Végre nagy lélegzettel ismét belekezdett:

*„Rongyos mindegyik zsebünk,
rossz a magyar zsebe rég,
egyszerű ez,*

elveszett a... elveszett a..."

Abbahagyta és mérgében sírva fakadt. Enyhe zsongás keletkezett az osztályban, valaki halkán elnevette magát. Márta néni ceruzájával kopogott az asztal lapján.

- Nos, mi veszett el? - kérdezte, mosolyával mintegy bátorítva a kislányt. Az felrántotta a vállát, nem felelt és a tanárnő elkomolyodott. - Mással is megesett már, hogy zavarba jött, ez nem ok a sírásra. Menj a helyedre, Schmitt.

- Márta néni kérem, én tudom a verset, úgy megy, mint a vízfolyás, de megzavartak - mondta a kislány és nem mozdult.

- Ki zavart meg?

- Hát... folyton sugdolóznak meg nevetnek, amikor az ember szaval. - A kislány arcát egészen eltorzította a düh, szemesarkából két vaskos csepp készült alágurulni, féktelen mozdulattal nekiesett szemének és öklével dörzsölte szét a bosszantó könnyeket.

Márta néni szokatlanul éles hangon kérdezte:

- Ki sugdolózott?

- Rosta... meg Tóth. A tanárnő felállt.

- Solymosi, mit súgott neked Rosta?

A fekete kislány felugrott helyéről, tiszta, mély hangján mondta:

- Azt kérdezte, hogy miért ölte meg magát József Attila.

- Úgy.

Csend volt az osztályban. Márta néni Tóth Iréncére nézett.

- Te segíteni akartál Schmittnek, ugye?

- Igen, súgtam neki, de nem értette.

Zólyom Márta visszafordult a síró kislányhoz.

- Fegyelmetlen vagy és elbizakodott. A légy ne zümmögjön, a levegő ne rezzenjen, ha Schmitt Ilonka megszólal! A nevetőket és fecsegőket bízd rám, te pedig végezd a magad dolgát. Később majd gondolkozz azon, amit mondtál - tette hozzá enyhültebb hangon - remélem, lesz benned annyi bátorság, hogy nevéen nevezd mai viselkedésedet. Tóth, folytasd a verset.

Az apró termetű kislány máris az emelvényen volt, két szoros, rövid hajfonata a levegőbe ágaskodott s harsányan kivágta:

„elveszett az ezerév.

Ha elveszett, elveszett...

nem keressük már elő,

nem érünk rá,

vonaton jár az idő.

Vonaton jár az idő,

gépből csinál madarat,

egyszerű ez,

a gyalogos elmarad.”

- Folytasd, Vámos - mondta Márta néni s amikor a rendkívül kövér, szeplős lány nehézkesen felemelkedett helyéről, sietve hozzátette: - Maradj csak a padban, Vámos.

Szuszogva, elhaló hangon, értelmetlenül dűnnyögött a kövér Vámos, Márta néni mégis megdicsérte, melegen rámosolygott s csak azután kérdezte:

- Kinek van megjegyzése a szavakatokról?

Egymás után többen is jelentkeztek. Tóth Irénke jól megtanulta a verset, de rosszul hangsúlyoz... Schmitt Ilonka nagyon kiabál... És megint: Tóth Irénke olyan egyhangúan mondja a sorokat... - csupán a vaskos, szeplővel telehintett, esetlen lányról hallgattak. Jeanette felháborodottan súgta Erzsinek:

- Márta néni miért pártolja azt az undok Vámost? És a többiek is, mind! Én megmondom, hogy egy szót sem értettem a mekegéséből és...

- Hagyd békében - intette le Solymosi Erzsi. - Sánta, hát ezért sajnálják. A sok fekvéstől asztmát kapott, rengeteget hiányzik, mégsem marad el a tanulásban.

Megszólint a csengő. A hetedik bé osztály növendékei sietve összecsukták könyveiket, türelmetlen lábak csoszogtak a padok alatt, sustorgó morajban engedett fel az izgalmas óra szélcsendje.

- Sorakozz! - Márta néni szigorú hangja elnyomta az elemek háborgását. - Szünidő után mindig háromnapos munkámba kerül, míg rendre szoktatlak benneteket.

Kitódultak a folyosóra. Ahogy Márta néni alakja távolodott a lépcsőház felé, erősödött a zaj. Az ablakmélyedésekben csoportokba verődve, egymást túlkiabálva tárgyalták az újesztendő eseményekben dús első óráját. Jeanette néhány pillanatig egyedül állt az ajtó előtt, Solymosi Erzsire, az osztály szellőztetési felelősére várakozott. A ködösen gomolygó hangzavarból, mint váratlan égzengés, felcsattant egy név: Rosta! Jeanette meglepetten fordította fejét a dűhtől eltorzult, méltatlankodó hang irányába.

- Egy szót sem értettünk Rosta francia verséből, mégis figyelmesen meghallgattuk! Ki tudja miket beszélt össze, én nem kutatom, nem azért mondom, de elvárhatom Rostától, hogy ő is végighallgasson engem. Persze Rostának szabad fecsegni és nevetgélni, míg más szaval, mert mindenki odáig van tőle. Azt sem tudja, mi fán terem a fizika, mégis Annuska így, meg Annuska úgy!

Valaki azt mondta:

- Nem is nevetgél.

Schmitt Ilonka toppantott a lábával.

- Én láttam, saját szememmel!

Most egy másik hang érkezett Jeanette füléhez.

- Inkább nagyon is figyel óra közben.

És megint az előző hang tulajdonosa:

- Irigykedsz Rostára, mert jól tud szavalni.

A kis szőke lány elfúló hangon mondta:

- Nem igaz... én nem vagyok irigy. Csak bosszant, hogy ti valamennyien...

Jeanette háborgó lelke egyszeriben lecsillapodott. Hát ezért haragszik rá Schmitt Ilonka. Elkeseredett szóáradatából kiviláglik, hogy ő

Magyarországon nem a rendetlen és hanyag „Vörös Rosta”, hanem jelentős kis személyiség, akinek máris elismerik bizonyos képességeit. Nem a tréparville-i utca népszerű kis csavargója és tréfacsinálója, hanem olyan tagja egy közösségnek, akitől eredményeket lehet várni.

Kijött Solymosi Erzszi és belekarolt a várakozó kislányba. Lassan fel és alá sétáltak a népes folyosón. A fekete hajú nyolcadikos csapattanácselnök odakiáltotta Erzsinek:

- Ne felejtse el, Solymosi, vasárnap csapatgyűlés!
- Jó, majd bejelentem a rajtanácsnak.
- Remélem, elkészülsz addig a beszámolóddal?
- Hogyne.

Erzszi komoly tényező az iskola életében, a hetedik bé osztály rajtanácselnöke és a legjobb tanulók egyike. Olyan ez, mintha Rose Prunierrel sétálna meghitt barátságban, szép egyetértésben. Büszke öröm fénylett Jeanette halvány arcán. Szerette volna ott nyomban bebizonyítani, hogy méltó Erzszi barátságára, képesnek érezte magát valamely nagy, hősi cselekedet végrehajtására, ami lefegyverzi ellenségeit, egy csapásra megalapítja hírnevét – s erről megint eszébe jutott a még tisztázatlan és nyugtalanító kérdés.

- Hány éves volt, amikor a vonat elé vetette magát? – nézett fel Erzsire.
- Harminckettő – felelte a kislány. – Nem tudta elviselni a sok szenvedést.

Mégis, ha olyan híres költő volt, hogy az iskolában tanítják a verseit! Solymosi Erzszi bólintott: hogyne, utcát is neveztek el róla, meg iskolákat, könyvtárakat, termelőszövetkezeti csoportok viselik József Attila nevét, de csak a felszabadulás óta. Míg élt, üldözték.

- Kik?

- Hát... jaj, te buta Annuska, hát azok, akik a te papádat is kiüldözték Franciaországba. De most jut eszembe, hiszen neked van egy könyved József Attiláról.

- Nekem? Honnan tudod?

- Láttam. A város peremén a címe, a költő nővére, József Jolán írta. – Hirtelen elengedte Jeanette karját, szaladt az osztály felé. – Be kell csuknom az ablakokat, egészen kihűl a terem.

Állattanóra következett. A kövér, idős Berta néni meghallgatta a jelentéseket s fejével kedvesen, öregesen bólogatott. Elöl négy foga hiányzott Berta néninek, ez megváltoztatta a hangját s amikor selypítve mondott egy-egy szót, ő maga kezdett jóízű nevetésbe. – Szóval a cseresznyelégység és a házilégység – mondta és kényelmesen elhelyezkedett székében. – Volt időtök készülni, lányok. Ki vállalkozik egy szép kiselőadás megtartására? – A jelentkezők közül az álmos és egykedvű Balog Terézt szólította ki Berta néni. A hórihorgas lány felsétált az emelvényre s a cseresznyelégységről és a házilégységről szóló előadása valóban olyan zsongítón hatott, mint a légyümmögés.

Időnként hosszan, nagy lelkinyugalommal gondolkozott, azután így folytatta: – Ja igen, a cseresznyelégységnek még egyik jellemző tulajdonsága – s egyhangú beszámolójában így ugrált ide-oda a két légyfajta között.

- A feleleted legföljebb háromnegyed – mondta Berta néni és kis, kövérkés

tenyere mögé ásítást rejtett. – Látom, hogy készültél, de nem tudod egységesen összefogni a mondanivalódat, anélkül pedig soha nem válik belőled jó előadó. Lesz még alkalmad javítani. Kinek van kérdése?

Surányi Jolán felugrott a helyéről.

– Azt szeretném tudni, éppen most arra gondoltam – hadarta –, hogyha egy légy utazik a vonaton s megállás nélkül ide-oda repked, a vonat viszi őt mondjuk Miskolcig, vagy egyedül tette meg az utat saját...

– Saját szárnyán! – kottyantotta közbe Péceli Aranka. Áradt a nevetés. Berta néni türelmesen megvárta a rend helyreálltát, azután intett Pécelinek.

– Surányi választ vár a kérdésére.

A kövér kislány izgett-mozgott a helyén, kilépett a padból, majd visszapattant s kedves, gömbölyű arcának minden része mozgásba lendült.

– Világos, Berta néni kérem, hogyha a légy nem száll le, akkor megteszi az utat Miskolcig – bökte ki végül.

– Nos, kinek van erre megjegyzése?

Surányi is állt, Péceli is, mások hátrafordultak, összesúgtak, az egész osztály mély töprengésbe merült. – Hiába repül a légy – súgta Jeanette Solymosinak – a vonat viszi vele a kocsit. – Jelentkezz! – sürgette Erzszi, azután mikor a kislány csak a vállát vonogatta, mérgesen súgta. – Ne légy már olyan mafla, Annuska! – Schmitt Ilonka a kezét nyújtotta.

– Az a helyzet – mondta igen határozott, ellentmondást nem tűrő hangon –, hogy míg a légy két-három métert repül a kocsiban, a vonat közben egy kilométert szalad és végül is az ő repülése céltalan. Ugyanakkor ér Miskolcra, mint az utasok, akik nyugodtan ülnek a helyükön.

Berta néni többször egymás után bólintott, feje körül repkedtek az őszes hajszálak.

– Nagyon helyes, Schmitt, gondolkozó ember vagy, ezt szeretem. Nos, – folytatta Berta néni – térjünk át következő anyagunkra. – Kényelmesen elhelyezkedett, két párnás kezét összekulcsolta az ölében, belekezdett a magyarázatba s egy-egy mondat fontosságának hangsúlyozására lassan bólogatott ősz fejével.

Schmitt Ilonka mozdulatlanul, karba font kézzel ült a helyén, arcán mintha megmerevedett volna a diadal érzete és valami emésztő fájdalom. Szomjas agya egyetlen szót sem veszített el a magyarázatból, de ahogy egy folyvást ismétlődő, egyhangú dallam motoszkál a fülben és az idegekben, úgy zsongták körül egyre visszatérő hangok. – Gondolkozó ember vagy – hallotta Berta néni s máris egy gyermekhang suttozta a fülébe: – Irigy vagy... – Jön egy ilyen kis semmiség Franciaországból s az ő legjobb barátnőit a maga pártjára hódítja. Soha Márta néni nem mosolygott rá annyi gyengédséggel, mint Rosta Annuskára. Ha az új kislány gagyog valamit magyarul, valóságos szavalókórus kíséri: jaj, de édes, de kedves! Irigy volna, amiért mindezt tárgyilagosan megállapítja?

Az órák közötti szünetben Schmitt Ilonka egyedül álldogált az ablakmélyedésben, magatartása oly elutasító volt, hogy senki nem csatlakozott hozzá. Hátat fordított a fel és alá sétáló lányoknak, a csupasz fák bánatosan olvadó, mereven kinyúló ágait nézte; a nagy zibongásból néha elkapott egy-egy hangot s azok mint hegyes tűk szurkálták amúgy is

sebzett lelkét. A rajtanács tagjai folytattak megbeszélést, a vasárnapi gyűlést készítették elő. Mikes Mari eddig oly kedves hangjára most idegesen összerezzen.

- Én a faliújságot átadom Rostának, mit szólsz hozzá, Erzsi? Nekem az őrömmel van elég dolgom, meg kultúrfelelős vagyok, ő pedig nagyobb kedvvel venne részt az úttörőmunkában, ha lenne valami feladata.

- Meg kell beszélni Márta nénivel.

- Márta néninek nem lesz kifogása - mondta az erélyes kislány és máris intézkedett: - Gyere csak, Annuska!

Milyen fontoskodva tárgyalnak, mekkorákat nevetnek! Utóvégre nem Solymosi és Mikes dönt, az egész raj hozzászól ilyen fontos kérdéshez, mérgelődött a szőke kislány ott az ablakmélyedésben. A csengőszóra mindenki a terem felé tolongott, ő utolsónak maradt s mereven elnézett társnői feje fölött. Rosta Annuska a faliújságot tanulmányozta, Ilonka, mintha nem venné észre, karjával nagyot taszított a kislányon.

Jeanette meglepetten utána bámult, azután egy vállrándítással visszatért a faliújsághoz. A középben Petőfi Sándor honvédegyenruhás fényképe. Petőfi Sándor nevét már oly magától értetődő közvetlenséggel ejtette ki Jeanette, mint La Fontaine-ét, a nagy francia költőét, hiszen saját „könyvtárában” is szerepel egy tekintélyes külsejű Petőfi-kötet. Apróhirdetés, betűzte Jeanette. „Hivatásos sűgöt keresek! Ajánlatokat „Egy kétségbeesett hetedikés” jeligrére a faliújságfelelőshöz kérek.” Marsak: Tizenkét hónap, oroszról fordította Surányi Jolán. „Csodás Visegrád!” Novella, írta Tóth Irén. „A nap sugarai kacéran szikráznak a folyam zöldes tükrén. Hűvös reggeli szellő borzolja a partmenti fák lombjait s a magasban lebegő pacsirta vidám énekét hozza felénk...” Bosszantó, hogy az írott szöveget milyen kevéssé érti, csupán sejti, hogy az a bizonyos valami a magasban lebegve, a vidáman éneklő „pacsirta” egy madárfajta lehet. Hogyan fogja elolvasni „A város peremén című könyvet? Visegrád valahol vidéken van, folyó mellett, vajon ha Komlóra utazik az ember, útba ejti a csodás Visegrádot? A város peremén... pe-re-mén, hiszen már a címnél elakad!

Egész délelőtt ez a kérdés nyugtalanította, alig várta, hogy otthon kezébe vegye a József Attiláról szóló könyvet. - Sietek! - intett barátságosan Novák Birinek. A hosszú lány mögötte loholt, majd elmaradozott és egyre hangosabban kiáltott utána: - Délután érted jöjnek? Kimehetnénk a jégre. - Dolgom van! - süvítette Jeanette, azután befordult a sarkon.

A gáztűzhelyen álló két lábas alatt meggyújtotta a lángot és mohón szimatolva kukkantott a fedők alá. Sűrű, édes paradicsomleves tarhonyával; Vilma néni különös, de jóízű ételeket főz. Tréparville-ben hírét sem hallották paradicsomlevesnek, disznópörköltet sem ettek galuskával, nagymama ugyan meg nem enné a magyarok barbár ételeit! Pedig nem is rossz az erős, paprikás lé, sőt, egyenesen pompás íze van, meg a főtt tésztának is, amit Vilma néni dióval vagy mákkal szokott telehinteni - s a kislány türelmetlenül kavargatta a pörköltet.

A kis szoba vaskályhájában egyetlen szál gyújtótól fellángolt az előre bekészített tüzelő. - Vilma néni reggelenként mindkét kályhát megrakta s Jeanette feladata volt a begyújtás. A levesből könnyű, ritkás pára

szállingózott, felületén itt-ott bágyadt buborék képződött; a kislány a várakozás izalmában harsányan füttyörészte az úttörőinduló néhány ütemét s a merőkanállal taktusra kocogtatta hozzá a kezében imbolygó mélytányért: - Főj már, te vacak! - dűnnyögte és előlről kezdte: „Ej, haj, száll az ének, zeng az ének, szép az élet...” - ennél a sornál azonban nem jutott tovább. Az emlékezetében felfelbukkanó hangok százfelé széledtek, ismét feléje lopózkodtak, s amikor úgy érezte, hogy most valamennyit a markában tartja, kajánul elillantak. Végre a leves szapora fortyogásba kezdett s egy apró piros pötty pattant a kislány homlokára. Két kanállal mert a tányérjára, az asztalhoz telepedett, egy mohó korty után felszisszent. Mint a tűz! Igaz, a cserépkályháról megfélemedkezett! Vilma nénit hideg szoba várja, ha megjön! Szaladt befelé a gyufaskatulyával, csapkodta maga után az ajtókat - Vilma néni haragszik, ha a szobába húzódik az ételszag -, s amikor visszaült a konyhaasztalhoz, a leves még mindig égette a szájaszélét. Elzárta a lángot a pörkölt alatt, folytatta az evést, akkor derült ki, hogy a kenyérről megfélemedkezett - mennyi izgalommal, lőtás-futással jár egy ebédmelegítés!

A vaskályha gyomrába kokszt gyömöszölt, szerény „könyvtárának” egyetlen polcáról levette az annyira áhított kötetet s kissé ünnepélyes lassúsággal lapozott az első oldalra. Képek is vannak, állapította meg örvendezve, a lelegején egy, kettő - hét marcona férfialak, vajon melyik ábrázolja a költőt?

„Mintha óriás fehér lepedőt terítettek volna a Vásártérre. Csupa hó az egész világ! A külvárosi utcák egyik oldaláról nem lehetett átlátni a másakra a hóhegyektől, A járdát minduntalan separték, különben térdig, vagy annál is feljebb ért volna a hó.

A Gát utca 24. házmestere mérgesen hányta a havat az útszélre.

- Ilyet még az öregapám se látott! Hogy ilyen zegernye legyen február végén. Mi lesz még ebből, szent Jebezus!”

Zegernye! Bosszantó dolog... Egészen jól indult, ha nem is értett minden szót, annyit mindenesetre kihámozott az eddigiekből, hogy nagy volt a hóesés abban a Gát utcában, de zegernye, soha nem hallott még zegernyeről! A díványra heveredett és előlről kezdte a mondatot: Hogy ilyen zegernye legyen február végén... Hát rossz idő, kár ezen fennakadni. Jebezus pedig valami magyar szentember lehet: nagymama sűrű fohászaiban nem fordul elő ez a név.

Lapozott, halkan motyogta maga elé a szavakat, de maga az olvasás is nehezen ment. Szapka, ismételte többször egymás után. Végre a mondat folyamán kiviláglott, hogy sapkáról van szó - ezt a kifejezést ismerte, csupán az írott szöveg okozott nehézséget. A francia „sz” tehát magyarul „s”-nek hangzik, az esz betűt az es és zé hangokból képezik. Izgalmas felfedezés, talán le kellene jegyezni egy füzetbe, hogy ne menjen ki a fejéből - de lusta volt megmozdulni. Mohón tovább böngészte a szöveget.

„A kávé mérés cégérén méteres talpas pohár körvonalai mutatták, meddig van befestve a barna színű kávé...” Hát ebből egyetlen kukkot sem ért, ismeretlen szavak, zűrzavar, homály. Elszontyolodva tartotta kezében a könyvet, tehetetlenségének érzete már a torkát szorongatta és nem tudta eldönteni, önmagára haragszik, a regény szerzőjére, aki ily érthetetlenül

fejezi ki magát vagy az alattomos világra, amely abban leli örömét, hogy megoldhatatlan feladatok elé állítja Jeanette Rostát. Összezsapta a könyvet. Lehunyt szemhéja mögött értelmetlen magyar sorok nyüzsögtek, s önmaga vizsgálására sebesen hadarni kezdett egy francia verset. Milyen szépséges, ismerősen csengő rímek! Miért vesződjön a magyar nyelvvel, amikor anyanyelvén oly hibátlanul és folyékonyan beszél?

A könyv tompán koppant a dívány elé terített kis rongyszőnyegen s ő pislogva kapott utána. Vilma néni helyteleníti a délutáni alvást s azt sem szereti, ha napközben a díványon heverészik. Kedvetlenül feltápászkodott, elhelyezkedett kis asztala mellett s lustán lapozgatva a képeken József Attilát kereste. Talán a sörtehajú kisfiú? A szekér végében kuporgó, kendőbe bugyolált apróság?

Hátha a továbbiak megmagyarázzák, mit jelent a kávé mérés, a cégér és a talpas pohár. Két könyökére támaszkodva, megfontolt lassúsággal folytatta az olvasást. Nem megy, minden hiába!

Fejét karjára fektette s nem nézett a belépő Vilma néni felé.

- Ébredj, te gyermek! - hangzott a harsány üdvözlés. - Micsoda kis álomszuszék.

Jeanette nagyot taszított az asztalon, arcán szétmázolódtak a könnyek.

- Álomszuszék! Hát az mi? Ne tessék nekem folyton újakat mondani, én nem értem az ilyeneket, én franszia vagyok és...

Vilma néni megszokta már unokahúga hangulatváltozásait és azzal is tisztában volt, hogy azokat nem pillanatnyi szeszély, hanem valamely lelki válság idézi elő. Rendíthetetlen nyugalommal állt a küszöbön.

- Tudom én, hogy franszia vagy, de hogyan beszéljek veled, ha engem meg egyébre nem tanítottak, csakis a magyar nyelvre? Álomszuszéknek mondják a sokat alvókat. Az ebédből hagyta valakit a Vilmának is?

Jeanette érthetetlen dűnnyögésére Vilma néni már fordult a konyha felé - ekkor a kislány felkapta a könyvet s vadul lobogtatta nagynénje orra előtt.

- Minek tetszett nekem könyveket vásárolni? Kell is nekem! Mit tetszik gondolni, az én nagymamám mennyit mos meg takarít Kurz mérnökéknél, mégsem vehet a pénzéért olyan vacakokat, mint Vilma néni! Madame Kurz csak kihasználja szegény nagymamát, pukkadjon meg, igenis!

Micsoda kis hörcsög! Most megint mi bántja, milyen vélt sérelem készíti ily igazságtalan kirohanásra, amit néhány perc múlva maga is restell és szeretne meg nem történné tenni? Miféle könyvvel hadonászik oly eszeveszetten? Vilma néni beljebb hatolt a szobába és kemény kézzel lefogta a kalimpáló ujjakat.

- Mit olvasol? - kérdezte kíváncsian.

- Semmit.

- No, úgy is jó.

A konyhából hallatszott csörömpölése és dörögéshez hasonló derűs dudorászása. Jeanette állt lefékezett kézzel, azután lassan kisomfordált nagynénje után, a küszöbön tétován megállt.

- Hiszen itt az egész pörkölt, te gyermek, eleget ettél?

- Eleget.

- Ízlett?

- Csíp - mondta mogorván a kislány. - Mi otthon nem eszünk ilyesmit. Az asszony a konyhaasztal mellett jóízűen kanalazta levesét.
- Hát mesélj, miket főztök ti ott Párizsban, hadd tanuljak.
- Mindenfélét. Finom dolgokat, salátákat... meg krumplit sütött nagymama olajban.

Egyszerre szeme előtt volt az otthoni konyha; a falon szentképek és örökké pislákoló mécses a szenteltvíztartó alatt, szinte tapintható ízek és szagok, az apró ablakon áthatoló fényei tavaszi délutánoknak, téli reggeleknek!

- Ne mondd, olajban? Na, estére megnézzük, tudok-e olyan krumplit sütni, mint nagymamád. Aztán ne szidd a Vilmát, hogy belekontárkodott a te jó nagymamád tudományába. Kontárnak mondják... megállj csak, nekem is gondolkoznom kell... kontár, akinek nem hivatása valami, éppen csak csinálja, jól-rosszul.

A kislány elkísérte nagynénjét a gáztűzhelyhez, majd vissza az asztalhoz, orrát csiklandozta a finom illat. - Bemártsak egy kenyeret? - csábította Vilma néni. Választ nem várt, az aranyló lében jól meghempergetett egy kenyérszeletet, kistányért tolt a gyermek elé. - Nem csíp? - nézett a mohón habzsoló Jeanette-re és az apró karikára szelt vizesuborkát kínáló mozdulattal feléje tolt. - Egyél, nehogy megfeküdj a gyomrod.

- Azt tetszett hallani, hogy József Attila a vonat elé vetette magát? - Jeanette az asztalra könyökölt, és szembenézett nagynénjével. - Ezt a könyvet a testvére írta, de nem értem. Csak olvasom, olvasom, hóeséssel kezdődik, aztán egyszerre mindenfélét mond és nem lehet tudni, hogy mit akar vele.

Végre kibökte! Hát ez mérgecsépette fel olyan nagyon. Magyar könyvet akar olvasni, de nem érti a szöveget. Vilma néniből kikívánczolt a nevetés, szeretett volna meleg csókot cuppantani a mogorva kis arcra, azután csak annyit mondott:

- Hozd ki a szemüvegemet, megfejtjük együtt azt a talányos írást.

Jeanette olvasott és Vilma néni a kislány szókincséhez alkalmazta a hallottakat. Szokatlan és megerőltető munka volt ez, szinte melege lett, míg a fejét törte a megfelelő kifejezéseken. - Nem is olyan buta ez a te Birid a szótárával - mondta, majd örömeiben jókorát csapott az asztalra. - Holnap veszel egy szótárt. Olyant kérj, amiben elől vannak a magyar szavak, utána a franciák, érted?

- Most, Vilma néni, megveszem most - rimáncodott a kislány.

- Sötét van már - aggodalmaskodott Vilma néni. - Eltévedsz.

- Ne tessék félni, tudom én az utat.

- Hát menj, ha már úgy megteltél tudásszomjjal. - S míg pénzt számlált a kislány kezébe, oktató hangon mondta: - Tudásszomj, no, gondolkozz csak. Hát amikor valaki szomjas a tudásra, akár a vízre, vagy a borra, akkor mondják. Jól tedd el a pénzt és siess haza, te Annuska.

Amíg a kislány odajárt a szótáráért, Vilma néni átöltözött meleg háziruhájába, papucsot húzott és az egyik karosszékre telepedve élvezte szobája jó melegét. Az idő teltével árnyalatnyit sem fakult szép, tiszta otthona fölött érzett öröme, örökké csinosította és tökéletesítette a lakását. Élére rakott pénzéből egyszer fregolit vásárolt, máskor keskeny tükrös

fogast az előszobába, a legutóbbi hónapokban meg új könyvállványra gyűjtötte a pénzt. Szombat délutánokon elsétált a Lenin körúti Bizományi Áruházba, „tájékozódás végett”, ahogy mondogatta. Úgy képzelte, ha majd együtt lesz a pénz és talál kedvére valót, megveszi. Most már lassan elolvad az a kis pénz, annyi baj legyen, fontos, hogy a kislánynak meglegyen, ami kell, megszokják itt Magyarországon, ne jöjjön elő minduntalan az ő Párizsával, és magára szedjen néhány kilót. Ha sápadt kis arcán egy kevéske színt lát, vékony karján a fejlődő izom enyhe domborulatát, semmihez nem fogható büszke anyai örömet érez – az a könyvespolc meg várhat tavaszig, míg Józsi is kiruházkodik egy kicsit. Az ám, Józsi! Bármily jólesik a pihenés, bóbiskolás a karosszékben, levelet kell írnia Józsinak, ne nyugtalankodjék ott Komlón az otthoniakért.

Sóhajtozva, nyögdecselve feltápáskodott. Levélpapír nincs a háznál, jó ideje nem ír ő senkinek; egy füzetlap is megteszi, állapította meg Vilma néni, azután nagy, gömbölyű betűivel írni kezdett. Két teljes oldalt megtöltöttek a kérdések: hogy halad a munkában, tanulásban? Együtt lakik-e Derzsi Gyulával s van-e kívülé régi ismerős Komlón? Jelentkezett-e mindjárt a pártban s kik az ajánlói? Az életrajzában megírta-e pontosan, mi tartotta vissza Franciaországban, nem hagyott-e ki valamit német fogságáról, ottani munkájáról?

„...Ami a gyermeket illeti – írta sok szigorú, kurta parancsnak is beillő kérdése után – nem kell nyugtalankodnod, Józsi. Eljár az iskolába, úgy látszik, ott megkedveltette magát, mert barátnőket is szerzett azóta. Hamarosan talán az előmeneteléről is írhatok valamit, a legközelebbi szülői értekezleten majd meghallom a tanárnők véleményét. Zólyom Mártának hívják az osztályfőnökét, őt igen gyakran emlegeti idehaza. Utolsó lapomon írtam, mennyire megörvendett a korcsolyának, a jégpályán is szépen halad előre; ő mondja, akkor pedig úgy van, mert azt meg kell adni, Józsi öcsém, hogy az igazságtól nem tér el a lányod. – Itt rövid szünetet tartott Rosta Vilma s mérsékletre intette magát. Nem kell agyba-főbe di csérni a gyermeket, inkább keveset mond az ember, mint a kelletténél többet. Így folytatta: – Most oda van szótárt vásárolni, mert eszébe jutott, hogy magyar könyvet olvas és amit egyszer a fejébe vesz, amellet kitar. Az már igaz, hogy van benne akaterő, talán éppen a Vilmától örökölte! Hát mit is írjak még? Megnőtt a gyermek, gyarapodott valamicskét súlyban, a színe is jó, emiatt nem kell nyugtalankodnod. Az iskolában elnevezték Annuskának, mert a Jankát nem tűrte. Aztán ne lepődj meg, ha legközelebbi levelét magyarul írja, mert fog az esze, hogy jobban se kell, egyszóval már nem lehet őt eladni itt Budapesten. Neked csak magadra legyen gondod, az egészségedre meg az előmeneteledre, a keresetedből inget meg alsót vásárolj, mi itthon jól megvagyunk. Szerető nővéred, Vilma.”

Jeanette betoppant a szótárral, a visszajáró pénzt az asztalra dobta. Arcát pirosra csípte a januári hideg, szeme ragyogott s így szólt:

– Vilma néni el sem tudja képzelni, micsoda zegernye van odakinn!

Vége felé járt január hónap s jó volt számíthatni: még ötvennégy nap, még ötvenkettő – mert Rosta Annuska szigorúan március 21-ére tűzte ki a tavasz beköszöntét. De lelke, természetes dolog, nem várta tétlenül a töméntelen sok nap lemorzsolódását. Addig is fűtötte a simogató jóérzés egy-egy langyos, kósza fuvallat érintésére s a szinte naponként felbukkanó kedvező jelek, például, hogy Vilma néni négy óra után ebédelt a konyhában és azt mondta: – Oltsd el a villanyt, Annuska, hiszen világos van odakünn! – Egy napon meg, iskolából jövet kigombolta a kabátját, mert melege volt. És a Keleti pályaudvar előtt az a sipító vénasszonyhang is a tavasz előhírnöke volt: – Hóvirágot tessék, szép hóvirágot tessék...

Tehát lassan távolodik a tél, át kell adnia helyét az ifjú tavasznak, de hogy nem jószántából távozik, arról időnként kirobbanó, tomboló dühe tanúskodik. Micsoda vad hófúvások, dermesztő reggelek, zord és fenyegető égboltozat! Sűrű köd terjeng a város fölött, amikor Jeanette vasárnap az iskola felé tart. A templom előtt szaporán keresztet vet, pillantásával gyengéden simogatja az épületet és magában mondja: – Nem érek rá, reggel kilenckor gyülekezés az iskolában, moziba megyünk. – Következő vasárnap meg: – Sietnem kell a Gázművek bemutató előadására. – És amikor legközelebb gyors menetelés közben megüti fülét az orgonaszó, ezt jelenti valamely láthatatlan ellenőrnek: – Mai vasárnapi foglalkozásunk a Pavlov-kiállítás megtekintése, nem szeretnék elkésni!

Vilma néni, aki pedig okos és jó asszony, ezt mondta: – Tőled senki nem kívánhat egyebet, mint hogy tanulj és fejlődj. Míg becsületesen megteszed a kötelességedet, nem vétettél semmiféle törvény ellen. – Vilma néni még azt is hozzátette: – Minden imádságnál többet jelent a jól végzett munka – de ebben Jeanette már nem adott igazat nagynénjének. Esténként ágyában áhítatos fohászokkal, szenvedélyes kérelmekkel ostromolta az eget, s láthatatlan pártfogójának jóindulatába ajánlotta név szerint minden szeretett emberét. – Édes jó istenem, add, hogy szeressenek! – suttogta rimánkodva. – Segítsd meg, istenkém a papát, Vilma nénit, add, hogy nagymama levelet írjon... És szeretnék olyan lenni, mint Erzsike meg a kis Rose.. Az „ámen”-ig nemigen jutott, mert gondolatai ekkor már ide-oda kalandoztak a tréparsville-i főutca és a Thököly út között, azután eszébe jutott a másnapi számtanlecke és magában motyogta: a százalékláb kiszámítása úgy történik... s csak e nagy kerülő után folytatta: és olyan szép, mint Mikes Mari, meg olyan híres, mint József Attila.

Ennél a pontnál időzött mindaddig, míg egy ellenőrizhetetlen pillanatban az ébrenlétből álomba lendült. Első napokban a könyvnek csupán egy-két oldalán sikerült átvergődnie, keserves és fáradságos munka árán, mert akkor sem tudott könnyedén átsiklani valamely ismeretlen szó fölött, ha annak mellőzésével is pontosan kialakult a mondanivaló lényege. Kedvét lelte a szótár lassú böngészésében, megállapodott egy-egy szónál, ízlelgette, részeire bontotta, máskor meg felháborodottan szaladt Vilma nénihez: – A könyvben az áll, hogy „ragyavert” bérkaszárnnyák, a szótár meg nem tud ilyen szóról, tessék mondani, hogy lehet ez? – Az is bosszantó volt, hogy bizonyos mondatoknál szünet nélkül keresgélni kellett a szótárban; Jeanette

dühösen pattogtatta a lapokat és dünnyögött: „Makk az adu! Ne hagyj magad, vén salabakter! Vöröset bele!” Vagy tíz perc elment a keresgéléssel, s a végén sem tudta, mi fán terem a salabakter.

Később mind ritkábban forgatta a szótárt és nem szaladgált Vilma nénihez felvilágosításért. Naponta tíz, majd húsz oldalt olvasott a regényből. Lelkének középponti napja volt a fiatal József Attila és ő valamennyi gondolatával körülötte keringett. Ujjongott, amikor a Gát utcaiak hadat üzentek a lakbéruszorának és macskazenével kísérték végig az utcán a háziúr jelképes tetemét s álmában is felsírt, amikor a kis Attila betegségéről, a fűtetlen szoba nyomorúságáról olvasott. Solymosi Erzsinek hűségesen beszámolt első nagy könyvélményéről. A kislány türelmesen végighallgatta lelkendezését, azután józanul mondta:

- Nagyon szép lehet, majd én is elolvasom, de most mutasd, hogyan oldottad meg a számtanpéldát.

Nem használt kényeskedés, nyöszörgő tiltakozás. Erzszi az órák előtti szünetben átvette Jeanette-tel az anyagot, megnézte házfeladatát és hetenként kétszer a Thököly úti lakás kis szobájában elmagyarázta neki az előző hónapokban tanultakat. Jeanette a József Attiláról szóló regény olvasása közben kapott kedvet az írott betűhöz, s egyre fokozódó érdeklődéssel lapozgatta földrajz-, történelem- és magyarirodalom-könyvét. Ebben a kezdeti időszakban szünet nélkül kérdezett, rendszertelenül kalandozva az új területen. Mikor élt Mátyás király? Hol van Portugália? Dél-Amerika felfedezése után valamennyi portugál ott telepedett le, vagy ma is élnek Európában portugálok? Petőfi Sándor egy időben élt Marx Károllyal? Ki volt nagyobb költő, Petőfi vagy József Attila? Egy napon ezzel toppant Vilma néni elé:

- Feleltem!

- Mire, te Annuska?

- Ötösre! - A kislány kiegyenesedett és sebes, egyhangú darálásba kezdett: - A jobbágysorból származó Táncsics Mihály hirdette először, hogy a magyar jobbágyság évszázados munkájával, vére és... vére és... tessék várni... vére és verejtéke hullatásával megszerezte a jogot az általa művelt földhöz.

Ehhez mit tetszik szólni?

- Ezt feleltem?

- Igen! - Jeanette szélesebb fordulatot tett sarka körül, arca ragyogott. - Nincs vége, tessék idehallgatni. Táncsics szegény jobbágyszülők gyermeke volt. Alaposan megismerte nemcsak a parasztság, hanem a muakásság életét is. Takács volt, Táncsics takács, takács Táncsics! - kiáltozta féktelen örömeiben - Vilma néni tudta, hogy Táncsics takács volt? Márta néni most először osztályozta a feleletemet és máris ötöst kaptam. Tessék megírni a papának!

- Írd meg te, Annuska!

- Majd egyszer. Írásban még nagyon sok hibát csinállok, nálunk Franciaországban egészen másképp írnak. Meséltem Vilma néninek Vámos Eszterről? Hát ő így mondja... - Elmondta a Táncsics Mihály életéről szóló részt, a kövér, szeplős Vámos Eszter dünnyögő orrhangján, egyes szavakat elnyelt, egy másikat nehézkesen és váratlan erővel lökött ki magából. Vilma

néni harsány nevetése fellelkesítette s magatartását és hangját egyre változtatva, mindig új formában adta elő a Táncsics Mihállyal foglalkozó fejezetét, míg Vilma néni is betéve tudta annak minden sorát.

De effajta felbuzdulásai csak akkor voltak, ha valami megragadta a képzeletét – a történelemnek egy-egy hősi, forradalmi alakja, földrajzban a kalandos felfedezések kora. Ilyenkor egész délutánokat töltött egy-egy történelmi esemény előzményeinek felderítésével, nem volt nyugta, míg nem tisztázta a dolgok és személyek közötti összefüggést és képes volt órákig könyökölni a térkép előtt, követve Amerigo Vespucci útját a brazil partokon s Pizarrót a Panama-földszoroson át Peruba és Chilébe.

Egy január végi napon is így találta Erzsí, a széken térdepelve, amint egyik világ körüli útjának állomásait bökdöste ujjával.

– Nézd, Erzsí, ha Kolumbusz ezen az úton ment az Orinoco felé...

– Szervusz – mondta higgadtan a fekete kislány és óvatosan lehúzta simára kefélt, fényes hajáról a sapkát.

Jeanette hevesen átölelte.

– Most persze azt gondoltad magadban, hogy milyen neveletlenek ezek a fransziák. Úgy vártalak!

– Ha gondolom, meg is mondom. – Erzsí egyenesen a kisasztal fölé rajzszögezett tanrend elé lépett. – Holnap nincs földrajzóra. Fizika, magyar, állattan, testnevelés, mértan. Tanultál?

– Hogyne. – Nagy hangon belekezdett. – „Pipacsot éget a kövér határra a lángoló magyar nap tűzvarázsa. A Tisza szinte forr, mint néma katlan, mit izzó part ölel lankadatlan. Selyemfelhői sápadt türkisz égnek...”

Vilma néni a küszöbön állt, kezében tálca és a Juhász Gyula-költemény összecsendülő rímeire helyeslően bólintott.

– Előre! – Erzsí felágaskodott és megcsókolta Rosta Vilma teli, széles arcát.

– Előre, kislányom. Hová tegyem a tálcát?

– Ide tessék. – Erzsí összecsapta a térképet és a kis könyvállványra hajította. – Vilma néni nem kávézik?

– Most ebédeltem. Megyek mosni, ha kell valami, a fürdőszobában vagyok.

– Szóval magyarból készültél – állapította meg Erzsí és kettétörte a kiflijét.

– Hallottad. Pedig nehéz vers. Vilma néni kötött nekem egy mellényt, fejtett pamutból, ujjatlan, hátul olyan húzós zárral.

– Villámzár. És mit tudsz még?

Jeanette a vállát vonogatta, egy korty kávé a tányérra lötytyent, óvatosan visszaöntötte a csészébe.

– Semmit.

Erzsí a kiflivéget ropogtatva, teleszájjal, de igen erélyesen mondta:

– Azért jövök, hogy kihallgassalak és amit nem értesz, megmagyarázzam. Egyedül kell elkészülnöd a feladatokkal, hányszor mondjam, te buta Annuska?

Jeanette a konyhába szaladt a tálcával, onnan kiáltotta: – Minek tanuljak fizikát meg mértant? Nekem arra nincs szükségem.

– Honnan tudod, mire van szükséged?

– Tudom – mondta Jeanette rejtélyesen. Megfogta Erzsí kezét és erőszakosan vonszolta magával a dívány felé. – Beszéljünk egy kicsit.

Tegnap a jégpályán voltam Novákkal...

Ültek egymás mellett, hátukat a falhoz támasztották. A vaskályha bőségesen ontotta a meleget, a fürdőszobából vízcsobogás hallatszott és Vilma néni halk, dörmögő éneke.

- Akármilyen pályára mész, szükséged lesz fizikára meg mértanra. - Erzsit nem lehetett eltéríteni a megkezdett beszéd tárgyától, bárhogyan mesterkedett Jeanette. - Magad sem tudod mikor, milyen vonatkozásban. Azért, mert orvos leszek, jelentsem ki, hogy fütyülök a számtanra, nekem arra nincs szükségem?

- Nem mondtam, hogy fütyülök.

- Elég, hogy gondoltad. Most olvastad, hogy mennyit tanult József Attila. Inkább nem evett, de könyveket vásárolt, egyetemre járt; szeretném tudni, miért olvasol, ha nem okulsz belőle?

Erzsi olyan pontosan, értelmesen fejezi ki magát, mint akármelyik felnőtt, soha, akár ezer évig él, sem éri utol Erzsit! Jól össze kell szednie a gondolatait, hogy megfeleljen neki, különben megint azzal jön, hogy: te buta Annuska... Végül csupán ennyit mondott:

- József Attila költő volt és azoknak sokat kell tudni, mindenféléről írnak.

- Te is lehetsz költő. Vagy tanár, mérnök.

Jeanette oly hevesen tiltakozott, hogy feje a falhoz koppant. Tarkóját tapogatva mondta:

- Á, dehogy.

- Hát mi leszel?

Jeanette hirtelen megzavarodott, kezét ölébe engedte, hangja tétovázott s lassan ide-oda himbálta felsőtestét.

- Nem fontos... Mit tudom én... De ahhoz nem kell sok tanulás.

- Manapság nincs olyan pálya, amihez nem kell tanulni - szögezte le Erzsi, azután mérgesen csapott Jeanette térdére. - Nem tudsz nyugodtan ülni? Folyton mocorogsz. Tehát mégis tudod, hogy mi leszel, csak nem árulod el. Mondhatom, szép barátnő vagy.

A kislány elpirult, halkan dűnnyögött. Nem azért, Erzsi ne gondolja... de igazán nem árulhatja el, mások is megtudnák és mit szólnának.. Erzsi elképedten bámult rá.

- Miket beszélsz össze vissza? Csak nem sintérnek készülsz, hogy úgy szégyelled?

- Sintér?

- Az. Beszélj, Annuska, vagy itthagylak. Ez a bizalmatlanság, tudd meg, nem méltó úttörőkhöz.

Jeanette nagyon izgatott lett. Nemrégén még hányavetin visszafelelt volna: Hagyj itt, bánom is én - de tudta, ha Erzsi elmegy, nem lehet többé visszahívni. És igaza van, barátságuk bizalomra kötelezi. Az úttörőbarátság pedig, amire Erzsi szokott hivatkozni, olyan, mint a felnőttek adott szava... olyan, mint a papa és Lautent Prunier sokéves mély bajtársiassága. És végre is, egyszer meg kell lenni. Erzsi olyan okos és annyit tud, inkább vele beszél, mint Vilma nénivel. Nagynénje bizonyosan szörnyűködne, kétségbeesne, levelet írna a papának. Lehunyta a szemét, a falhoz támaszkodva mély és megremegő hangon súgta:

- Nem szólsz senkinek?

Erzsi nem alkalmazott hangfogót, csodálkozva nézett a tragikus kis alakra és szokott, határozott modorában felelte:

- Attól függ.

- Esküdj meg!

A fekete kislány csengő kacagása éles ellentéts volt Jeanette rejtelmes suttogásának.

- Kinek? Mire esküdjem? Ha jónak látom, nem szólok senkinek, ha meg valami nagy butaságra készülsz, kötelességem... Ki vele, Annuska, ne csinálj jelenetet.

Jeanette hirtelen elhatározással hangot változtatott és mint aki bátorságot fitogtat, mielőtt fejest ugrik a jéghideg vízbe, kiegyenesedett és hetykén mondta:

- Miért ne? Hiszen épp erről van szó. fin színésznő leszek.

- Színésznő?

- Igen.

Csupán egyetlen másodpercig tartott a lélegzetelállító csönd. Akkor Solymosi Erzsi olyan nevetésbe kezdett, hogy beleremegett a vaskályha s a dívány rugói panaszosan vinnyogtak a heves és váratlan rázkódástól. Jeanette soha nem látta még ilyen kirobbanó, gyermekes jókedvében a barátnőjét s most álmélkodva meresztette rá a szemét.

- No! - mondta kissé sértődötten.

Erzsi felugrott, az előszoba keskeny tükrös fogására akasztott kabátjából kivette zsebkendőjét. Vilma néni rászólt a fürdőszobából: - Ki sír?

- Senki, Vilma néni kérem, nevetünk.

- Az jó.

Visszatért a kis szobába s Jeanette-et úgy találta mozdulatlanul, dermedt kis szobra a tanácstalanságnak és csalódottságnak. Erzsi sietve melléje ült, az orrát fújta, igyekezett fegyelmezni meg-megránduló arcvonásait, hogy nevetésével ne bántsa meg Jeanette-et, de a visszakényszerített kacagás megint kitört belőle s zsebkendőjébe rejtőzve ez nyögéshez hasonlított.

- Ne dühöngj - mondta - csak azért... hogy én sintérre gondoltam... igazán nem tehetek róla, de olyan nehezen bökted ki, hogy én mást nem gondolhattam, mint hogy sintér...

Jeanette nem mozdult és nem felelt - később majd megnézi a szótárban, mit akar Erzsi azzal a sintérrel. A fekete kislány végre összeszedte magát, két hosszú, karcsú kezébe vette Jeanette sápadt ujjait és olyan gyengéden simogatta, hogy egyszeriben vége volt minden rossz érzésnek - Jeanette örült, hogy túl van a vallomáson. Erzsihez furakodott és várakozón nézett fel rá.

- Buta voltam, magamtól is kitalálhattam volna - állapította meg a leendő orvosnő. - De nem gondoltam, hogy ez az a nagy titok, amiről nem szabad beszélni.

Jeanette figyelmeztetőn felemelte az ujját.

- Megígérted!

- Nem ígértem semmit. De ilyet még nem hallottam. Ahelyett, hogy örülnél a tehetségednek... - Vizsgálódva nézett a kislányra, majd tárgyilagosan

folytatta: – Hol volt a szemem? Persze, egész biztosan tehetséges vagy!

Szorosan egymás mellett ültek. Jeanette arca átszínesedett és szíve dobogását a nyakában érezte. Csak dadogni tudott: – Gondolod? Esküdj... vagyis miért biztos?

– Jól szavalsz. A hangod hajlékony és... mindenfélét tudsz az arcoddal, én mindig tudom, hogy mit gondolsz, Annuska. De várj csak, ez komoly dolog. Az előbb azt mondtad, hogy olyan pályára készülsz, amihez nem kell sok tanulás.

– Nem hát. Tudom én, hogy megy ott.

– Hát hogy megy?

Most már minden mindegy. Erzsi a legjobb barátnője és nincs nála okosabb lány az egész világon. A színésznőséget is megértette, nem veti meg miatta és ha nem is esküszik, mint Marie Gentil, nem fogja elárulni. Hát az úgy megy, hogy az újságban megjelenik egy hirdetés. Hallotta Erzsi Bing Crosby nevét? Világhírű amerikai filmszínész meg énekes; a nyáron Párizsban volt, minden újság tele volt a fényképével. Tehát megjelent egy hirdetés, tiszta véletlen, hogy nagymama kezébe került. Bing Crosby gyermekszereplőket keresett egy készülő filmhez.

Jeanette nagyot nyelt, elhallgatott és gyáván kerülte a némán figyelő Erzsi pillantását. Amúgy is leolvassa az arcvonásairól... És nem lenne becsületes bármit is elhallgatni, ha már belekezdett. Egyszóval a hirdetésben az volt, hogy olyan proletárgyermekek jelentkezzenek, akiknek arca éhezést és nyomort tükröz...

– Nahát!

A felháborodott hangra Jeanette nekibuzdultan folytatta annak az emlékezetes nyári napnak történetét. A mama bádogdoboza is szóba került és a nagymama szalmazsákja, meg a St. Paul-i asszony, aki mamával együtt volt a kórházban. E kis kerülő után Jeanette a tréparville-i vasútállomás felé menetelt nagyanyjával, aki ez alkalommal Laforgue grófnő cseresznyevirággal ékesített szalmakalapját viselte. A Claridge Hotel és az egyenruhás szemtelen kölyök a forgóajtónál. A verejtékező, hadonászó titkár és a néger táncos. A csúf kisfiú és szomorú mamája. Az újságírók, akik őt körülvették. Azután az ő szereplése.

– Azt mondta, forduljak meg. – Jeanette felugrott a díványról, sebes fordulatot tett és könnyedén meghajolt a lélegzet-visszafojtva figyelő Erzsi felé. – Én nem tudom miért, úgy, de úgy utáltam őket! – Csillogó szemmel és lendületes mozdulatokkal magyarázott. – Azt kérdezték, tudok-e angolul – és az amerikai filmszínész bágyatag hangján mondta: – Tudsz angol, egy-két szó? Azt feleltem, persze. És eléje álltam...

A harsány „go home!” betöltötte a kis szobát. – Amy go home! – kiáltotta még egyszer a kislány, azután leeresztett karral állt Erzsi előtt. A többi már pillanatok alatt zajlott le, folytatta csendesebben. A titkár kitudszkolta őket a folyosóra. Az egyenruhás pimasz kölyök megkapta a magáét. Nagymamával a parkban ültek, Párizs nagyon, de nagyon szép város, szökőkút is volt és szörnyű meleg – hát így történt. És ha ő akkor nem szájaskodik az amerikai filmszínésszel, ma már híres művésznő Párizsban vagy éppen New Yorkban és Angèle nővér megpukkad.

Itt véget ért a beszámoló. A díványra ült, de Erzsi ugyanakkor felugrott helyéről és megint azt mondta:

- Nahát! - Gyerekesen elnevette magát és két kezét összecsapta. - Ilyen furát még nem hallottam. - Hirtelen odahajolt Jeanette-hez és könnyű csókot cuppantott az arcára. - A nagymamád...

A kislány tiltakozón felemelte a kezét.

- Nem is hiszed, milyen jó a nagymama, és nagyon okos asszony - mondta gyorsan. - Ő nem tudja ezeket. Öreg már és... hát ő nem tudja ezeket.

Sötét volt a szoba, csupán a kis vaskályha rostélya mögött pislákoló halvány parázs. Jeanette kokszot dobott a kályha falánk gyomrába, nem gyújtott villanyt. Ismét szorosán egymás mellett ültek, és nagy sokára szólalt meg Erzsi.

- És azt képzeled, te buta Annuska, egyszeriben nagy színésznő vagy, ha eljátszod azt a szerepet?

- Hát...

- Ahhoz is tanulni kell. Ha nem hangoztatod folyton, hogy a te pályádon erre nincs szükség, kitaláltam volna a titkodat. Nálunk rengeteget tanulnak a színészek, anélkül nem megy. A Színművészeti Főiskolára csak érettségivel veszik fel a növendékeket.

- Honnan tudod?

Erzsi vállat vont.

- Mindenki tudja. Nálunk a házban is van egy negyedéves főiskolás.

- Hiszen akkor már öreg leszek, tizenhét éves!

- Az érettségi után annyi - bólintott Erzsi. - Azután jön a főiskola, négy év. Tanulni fogsz irodalmat, nyelveket, történelmet. Ugyanolyan főiskolai hallgató leszel, mint én.

Jeanette sebesen számolt: öt év, azután újabb négy év, rengeteg idő! Elszontyolodva mondta:

- Miért kell annyit tanulni?

- Mert fontos, hogy művelt, képzett színész legyen valakiből, hasznos tagja a társadalomnak, munkájával a szocializmus építését szolgálja, mint... mint az orvos, a tanár, vagy mint a papád a bányában.

Miket tud mondani ez az Erzsi! Ki gondolta, hogy Magyarországon ezt kívánják a színésznőtől - és Jeanette maga előtt látta a néger táncost, a feldúlt szállodai szobát az asztalokon és földön heverő üvegekkel, azután önmagát látta, mint komoly főiskolai hallgatót, hóna alatt könyvek, füzetek, siet valami nagy terem felé, ahol öreg, szakállas professzor tart előadást.

- Az a főiskolás ott nálunk már játszik a Nemzetiben. Meg filmezik. Az elsőévesek is statisztálnak, hogy megszokják a színpadot. Nagyon kedves lány, szoktunk beszélgetni, este mindig lekísérem, amikor a kutyájukat viszi sétálni. A papája vidékre jár gépkocsival, a mamája meg beteges, hát ő sétáltatja, reggel korán meg a piacra megy. Azért mondom, addig is játszatsz, egyáltalán nem leszel öreg, mire elvégzed a főiskolát. Képzelem, mennyire örül Vilma néni, hogy színésznőnek készülsz.

- Dehogyan. Hiszen nem tudja.

- Miért?

Jeanette maga elé nézett és egyszeriben nem értette, miért titkolózott

Vilma néni előtt. Mintha egy eddig zavaros, békanyállal és moszattal bevont víztükör most kristálytisztán csillogna előtte! Mi van azon restelni való, hogy az ember főiskolai hallgatónak készül, mint Erzszi vagy Surányi Jolán? Hogy hasznos tagja legyen, az izé – társadalomnak...

Kattant a villanykapcsoló, Vilma néni állt az ajtóban, nedves kezét törülgette nagy mellesköténye csücskébe, széles, kedélyes arca verejtéktől fénylett.

- Mit vakoskodtok nekem?

Jeanette hunyorgott a fényben, Erzszi pedig szellemi és testi fölényének biztonságos magaslatáról lenézett a görnyedő kis alakra és csengő hangon jelentette Vilma néninek: - Éppen most mondja Annuska, hogy színésznőnek készül. Vilma néni mit szól hozzá? Ne lökdöss a hegyes könyököddel, Annuska - mondta a világ legtermészetesebb hangján, mint aki tudni sem akar ígéretről, esküről és a „buta Annuska” regényes képzeletének egyéb gyermeki megnyilvánulásáról.

Rosta Vilma helyet foglalt a kisasztal mellett, a köténnyel fénylő homlokát szárítgatta és megkönnyebbülten fújta egyet.

- Jól kimelegedtem. Mindig fogadkozom, hogy nem hagyom összegyűlni a ruhát, azután mégiscsak halogatom a mosást egyik napról a másikra. Én akartam mondani a gyermeknek, hogy a színészetet válassza, de te tudod, Erzszi, hálátlan dolog beleszólni a pályaválasztásba. Nem venném a lelkemre, ha miattam érné csalódás. És te mit gondolsz, megvan hozzá a képessége?

- Azt hiszem, megvan. Jó a hangja, meg a mozgása...

- Nem nagyon hitványka?

- Fejlődhetik még, Vilma néni kérem.

- Mondasz valamit, te Erzszi. Ha így visszagondolok, én is olyan voltam, akár tűbe fűzhetted volna a Vilmát, ugye most nevensz? No, meglátjuk, messze van az még, tegye csak le az érettségét, aztán megmondja, mit akar. Anyád a nagyruhával a mosókonyhába megy?

- A konyhában szokott mosni - felelte Erzszi. - Azt mondja, azzal a kevéssel, amit ketten használunk, nem érdemes neki cipekedni, meg begyújtani a nagy üst alá.

Vilma néni bólogatott: úgy van, ő is azt mondja, nem érdemes, inkább gyakrabban odaáll a teknő mellé. - Ilyenkor már otthon van anyád? - kérdezte. - Á - legyintett Erzszi - délután kezdi a munkát. De már nem sokáig takarít a minisztériumban, rövidesen kinevezik altisztnek - mondta büszkén a kislány. - Nagyon megbízhatónak, lelkiismeretesnek mondják, kaphatna más beosztást is, de nem bírja az ülőmunkát. Jönni-menni szeret, pillanatig sem tud nyugton ülni, csak a moziban, meg a színházban, azért él-hal a mamám. Azt mondja, eleget ülhet, ha megöregszik. - Hány éves? - kérdezte Vilma néni. - Harminckettő lesz márciusban - felelte a kislány. Vilma néni sóhajtott egy nagyot. - Gyerek az még - mondta -, de szép is, mikor valaki harminckét éves.

Mintha ő, Jeanette levegő lenne! Itt ül elfeledten, kirekesztve a beszélgetésből, mintha nem is az ő jövőjéről lenne szó, hanem Erzszi mamájának sorsa fölött döntenének. Hát itt olyan semmi az, ha valaki színésznő lesz? Olyan magától értetődő, mintha tanárnak vagy orvosnak

készülne? Csalódott volt és ugyanakkor igen emelkedett, ünnepélyes érzések töltötték el. Élete fordulóponthoz érkezett. Aranygombos kabátja, fehérgalléros szövetruhája, korcsolyája, egész megváltozott, gondozott külseje ellenére csupán most lett a tréparsville-i utca ködös képzetekkel vívódó kis csavargójából céltudatos ember. Míg a két „felnőtt” beszélgetését hallgatta, nem születtek lelkében nagy elhatározások, éppen csak leszögezte magában: ha valóban nem megy anélkül, dolgozni és tanulni fog. Ha Magyarországnak művelt és képzett színészekre van szüksége a... hogyan is mondta Erzsi... a szocializmus építéséhez, ő az lesz, természetesen. Mégis, kilenc esztendő az iskolapadban! Ha visszamenne Tréparsville-be? Szeme elé idézte a kőpiramist, gondtalan csatangolásait a Wawrinec-gyermekekkel, az utcát, amelynek ő kilencévi kemény munka nélkül is mulattatója és mindenki által elismert hőse volt – valóságos Mistinguett! – de az emlék már elvesztette vonzóerejét. Jeanette Rosta volt az, aki elől kurta, hátul bokát verdeső szoknyában ugrált keresztül a krétavonalakon – Rosta Annuska irattáskájában nagy csomó könyvvel és jegyzettel siet az előadásra. Rosta Anna főiskolai hallgató!

Odakünn fekete este volt, a közeli templomban hetet harangoztak. Vilma néni nehézkesen felemelkedett a helyéről.

– Hát én bemegyek – mondta. – Jó lesz, ha te is indulsz, Erzsi fiam.

A kislány bizonytalanul felelte:

– Még tanulnom kell Annuskával. Én nem tudom, miért, ma úgy eltelt az idő.

– Nyugodtan hazamehetsz – mondta Jeanette. – Egyedül is elkészülök a holnapi feladatokkal. – A tanrend elé lépett. – Fizika, magyar, állattan, testnevelés, mértan. Fizika... – ismételte és sebesen lapozni kezdett a könyvében. – A hőáramlás, ugye, itt tartunk?

– Igen. A mértant holnap óra előtt átvesszük, ne felejtsd el, a paralellogrammák szerkesztését tanuljuk.

– A para-lello-grammák – tagolta elgondolkozva Jeanette. – Jó, nem felejttem el.

Az ajtó becsapódott Erzsi után.

9.

Eloszlott a hetek óta tartó köd, a tavaszi nap váratlan hévvel sugárzott és fényét pazar bőséggel ontotta a fizikaterembe. A hetedik bé osztály kissé megmámorosodott e vidám februári köszöntőtől és míg máskor néma csendben várakozott Ilona nénire, a szigorú igazgatónőre, most valami szűnni nem akaró nevetgélés, terefere zsongott a padsorokban. A másnapi nagy eseményről, a félévi értesítő kiosztásáról tárgyaltak, a hetedik bé osztály esélyeit taglalták a rajok közötti versenyben, az elért eredményeket és egyes pajtások hanyatlását az előző év teljesítményéhez képest. Nevek repkedtek, szenvedélyes hangú bírálatok, szemrehányások. Mikes Mari élesen csengő, izgatott hangja süvített a termen át – az angyalarcú, törékeny kislány erélyes fellépésével a legnagyobb hangzavarban is csendet

tudott teremteni mondanivalója számára.

- Én igyekeztem Balogot bevonni az órs közösségébe, de semmire sem megyek vele. Igenis, vedd tudomásul, Balog, hogy olyan vagy... szóval mint egy fadarab, a közönyösséged másokra is rossz hatással van. Surányi a tanuló párod és tavaly óta ő is hanyatlott.

- Akárcsak a drégelyi rom! - kiáltotta Péceli Aranka.

- Ne bolondozz! - Mikes Mari arca piros volt és - dühösen toppantott a lábával. - Surányi nagyon jól tudja, hogy igazam van, azért tiltakozott olyan elkeseredetten az órsgyűlésen.

Surányi Jolán széles arccsontjain két vörös folt égett, sűrű szemöldöke összeért haragosan villámló szeme fölött.

- Mit akarsz tőlem? Én nem rontom az eredményeinket...

- De egy kevés erőfeszítéssel javíthatnád! Schmitt Ilonkát is hányszor kérem, hogy foglalkozzon Novákkal...

A hosszú lány két almával labdázott igen elmerülten, egyiket a másik után a levegőbe hajította s teljes figyelmét annak szentelte, hogy fennakadás nélkül, folyamatosan végezze e fontos műveletet. Nevének említésére felkapta a fejét s nyitott szájjal, barátságosan nézett a szenvedélyesen szónokló Mikes Marira.

- Mit csináltam? - kérdezte kissé bárgyú mosollyal.

Most egyszerre többen kiáltottak, szemrehányással halmozták el a lusta és figyelmetlen Novák Birit, ő meg egyikről a másikra nézett nagy álmélkodással: mit vétett már megint?

- Novák egyesei minden héten lerontják az eredményeinket!

- Schmitt miért nem tanul veled?

- Azt mondja, hogy nem ér rá.

Schmitt Ilonka vállatvont és gúnyosan mondta:

- Rosta a barátnője, tartsa kötelességének, hogy nevelje Novákat. Én nem töltöm az időmet a jégpályán, mint ők.

A szőke kislány, mint aki pontot tett a vitára, padjára könyökölt és halkán mormolta maga elé a fizikaleckét. A háta mögött ülő gyapjashajú Bedő Katalin hozzáhajolt:

- Hallottad, hogy Rosta színésznő lesz?

- Bánom is én!

Két ujjával betapasztotta a fülét, hogy ne hallja a szünet nélküli zsongást.

Hirtelen fordulattal valaki a vasárnap délelőtt látott képzőművészeti kiállításra terelte az általános érdeklődést és Schmitt Ilonka mintha igen messziről hallotta volna Rosta Annuska hangját: - Pajtások, itt felhívom figyelmeteket az erős színhatásokra és a kompozíció nagyarányú khm... khm... és a nagyarányú kompozícióra khm... - Ilonka két ujjával valószínűleg megmerevedett, oly görcsösen szorította füléhez, mégis hallotta a kitörő nevetést. - Tiszta Binder! - mondta valaki. - Meg kell szakadni! - kiabálta Novák Biri. - Ugye szünetben eljátszod külön nekem? - Schmitt Ilonka nem csatlakozott a nevetőkhöz, forrt benne a méreg. Rosta nevetségessé teszi Binder Juliannát, a nyolcadik á osztály legkiválóbb rajzolóját. Rostának minden számárságra jól fog a feje, éppen csak a tanulásra nem. Ha Binder fülébe jut a dolog, még fegyelmi is lehet belőle. Eh, mit érdekli őt Rosta... -

És a kislány ismét könyve fölé hajolt, két hajfonata mint az érett búzakaralász, egészen elborította a fejét.

Ilona néni belépett és mindenki egyszerre pattant fel a helyéről.

- Előre!

- Előre. - Az igazgatónő megállt az asztal előtt és szemüvege villogott, amint végignézett az osztályon. - Miféle lárma volt ez?

Senki nem felelt.

- Öt percig álltam az ajtó előtt és hallgattam a nagy csatazajt. Most ti is álljatok öt percig vigyázzban. Kik hiányoznak?

Míg a jelentések elhangzottak, az osztály feszes vigyázzban állt. Ilona néni összecsukta az osztálykönyvet, az órájára nézett, egy teljes percig mélységes csönd volt, azután intett: üljetek le. Szemüvegét keze fejéhez ütögette és hunyorogva nézett az ablakon beözönlő napcsíkra, amely ferde vonalban, mint valami mozgásában megállapodott villámcsikázás, keresztülszelte a termet. - Szép idő van - mondta egyszerűen és elmosolyodott - Ugye, Novák?

Biri egyik almája a pad alá gurult, amikor nagy nekirugaszkodással kiegyenesedett.

- Igenis. - Zavarában nyelvét a szokottnál is jobban fogához szorította és erősen megnyomta az s betűt.

- Hallottam odakünn, hogy beszédes kedvedben vagy, ennek örülök. Ma hallunk tőled egy szép előadást, ugye, Novák? Gyere ki. Schmitt, hozz szertárból egy gyertyát.

Schmitt Ilonka függén indult a szomszédos kisebb terembe, Novák Biri meg a két padosor között botladozott a hosszú asztal felé s hegyes orra időnként hangtalanul szipogott. Ilonka az asztalra állította a gyertyát és egy doboz gyufát.

- Gyújtsd meg a gyertyát - rendelkezett Ilona néni.

A gyufa sercegett, Biri a lánggal közeledett a gyertyához s amikor a kanóchoz érintette, a gyufa elaludt. Újabb gyufa súrlódott a dobozhoz s megismétlődött az előbbi jelenet. Halk nevetés hallatszott, vidám puszogás. A hosszú lány nagy lendülettel meggyújtotta a harmadik gyufaszálat, majd a negyediket s diadalmas pillantást vetett Ilona néniire: a gyertya ég! Megkönnyebbülten elfújta a gyufát, ugyanakkor a gyertya is elaludt. Az igazgatónő is hangosan elnevette magát, fejét csóválta, azután Birihez lépett és kivette kezéből a gyufásdobozt. A gyertya kis sárga lángja fellobbant.

- Nos, halljuk, Novák, milyen műveletet végeztünk most, közös erővel?

A hosszú kislány ötölt-hatolt, nagyokat nyelt. - Mi ketten, közös erővel... helyesebben Ilona néni... meg tetszett gyújtani egy gyertyát - hadarta.

- Nagyon helyes. Tehát milyen folyamat...

Biri mélyen hallgatott és esdeklő pillantást vetett a tanárnőre. Az igazgatónő újabb és újabb kérdésekkel segítette a kislányt, türelme kifogyhatatlannak látszott, nyugalma rendíthetetlen volt. Avar Béláné soha nem beszélt emelt hangon, semmi nem hozta ki a béketűrésből, igazságos volt és egyenletes kedélyű, ezért szigorúsága ellenére növendékei szerették és büszkék voltak nagytudású tanárnőjükre.

- Akarod, hogy valaki segítsen neked? - kérdezte az igazgató. - Azután folytathatod.

- Igenis, Ilona néni kérem.

Máris egész csomó kis kéz emelkedett a levegőbe. A tanárnő végignézett a két padsoron és észrevette Jeanette gyáván megrebbenő vékony ujjait. Lám, a kis francia lány, akinek eddig még a hangját sem hallotta!

- Gyere ki, Rosta.

Jeanette az asztalhoz lépett és eleinte akadozva, majd egyre élénkebben beszélni kezdett. Egy-egy mondat után megállt, kérdő pillantást vetett tanárnőjére, az bólintott. A kislány folytatta, arca lángolt. - A hőenergia sok alkalmazásait találjuk fizikai kísérleteknél...

- Sok alkalmazását - szakította félbe Ilona néni.

- Igen - bólintott a kislány - és sok alkalmazásait az iparban is.

A tanárnő megfogta Jeanette kezét és míg magyarázott, ütemesen lóbálta.

- Sok alkalmazását! A számnév után... várj, talán még nem vagy tisztában a mi nyelvtani fogalmainkkal... annyi, mennyi, sok, több után egyesszámot használunk. Lássunk egy példát. Nem mondod: mennyi virágok nyílnak a kertben, hanem: mennyi virág nyílik a kertben, hiszen a „mennyi” már jelzi, hogy nem egy, hanem több virágról van szó. Tehát hogy helyes: fizikaórán több kísérleteket végeztünk, vagy: kísérletet végeztünk?

- Fizikaórán több kísérletet végeztünk - mondta gondolkodás nélkül a kislány.

- Helyes. Különböztet sokat haladtál a magyar nyelvben. Szép volt a feleleted, ezt a mai ötöst eltehetjük a következő félévre. Nos, Novák?

Jeanette könnyű báránnyal lebegve tette meg a helyére vezető rövidke utat. Erzsike erős kezének szorítását érezte. - Örösz, Annuska? - Igen, hógyné... - A báránnyal nem oszlott el a végtelenbe, ott gomolygott kis alakja körül, finom fehér foszlányok úsztak szeme előtt s e pillanatnyi homályban csupán Schmitt Ilonka dült arca volt eleven valóság. Jeanette kiegyenesedett és harcias lelke viharágyúval kergette szét a tisztánlátását zavaró rózsaszínű fellegeket. Schmitt Ilonka ellenség, valamint ellenség Vámos Eszter is, aki őt az első napon gilisztának nevezte!

Óra végén, míg párosával haladtak a fizikateremből a hetedik bé osztály felé, azt mondta Solymosi Erzsike:

- Láttad, hogy pukkadott Schmitt Ilonka?

- Miért?

- Mert ötösre feleltem. Azt hiszi, mert ő az osztály legjobb fizikusa...

- Á, én ismerem Ilonkát! Nagyon okos lány, miért irigykedne egy ötös feleletért?

- Én tudom - makacskodott Jeanette. - Az osztályban két ellenségeim vannak...

- Két ellenségem! Most magyarázta neked Ilona néni.

- Két ellenségem van.

- Ki a második?

- Vámos.

- Ugyan, te buta Annuska, ne képzelődj! Hiszen nem ismered Vámos, egyetlen szót sem beszéltél vele.

- Mégis... én tudom. De majd megmutatom nekik!

Lassanként gondolatainak középpontjában állott az iskola vörös téglából emelt épülete, a kréta- és szivacsszagú tanterem, a tanárnők, egyre szaporodó barátnői és két „ellenségei”. A dicséret fellelkesítette, buzgón készült az órákra s ha az emelvény fekete táblája elé szólították, úgy érezte, hogy valamely szerepet játszik, s ha belesül, a közönség kifütyüli.

Házifeladatait csak ímmel-ámmal, kedv nélkül készítette el, Solymosi Erzszi erélyes közbelépésére, mert a hiú kislánynak hallgatóságra volt szüksége. Esténcént Vilma néninek adta elő a másnapi állattant, földrajz vagy történelem leckét s nagynénje sűrű, helyeslő bólogatása, elégedett arca úgy tüzelte, mint csatakürt a harci mént. S mind e játék, kísérletezés, apró siker lassanként felkeltette tudásszomját; maga sem vette észre, mily mohó vágy ébred lelkében behozni az elmulasztottakat, megtalálni a dolgok közötti összefüggést, következtetni a múlttól a jelenre, ismerkedni a világgal, amelyben él és amelyben egyre otthonosabban érzi magát. Eleinte fanyalogva, majd növekvő lelkesedéssel kapcsolódott az úttörőmunkába s hazatérve fontoskodva jelentette Vilma néninek:

- Surányival bírálatot írtam a faliújságomba a Timur és csapatáról... - Más alkalommal ezt mesélte: - Tetszik ismerni Pécelit, mindig olyan jókat mond, nem is hiszi Vilma néni, mennyit lehet nevetni rajta. Felszólítottam, hogy írjon egy szatírárt a faliújságomba, tetszik tudni, mi a szatíra? Hát valamit tréfásan kell megírni, például a múltkori énekórát, az a szatíra... Mikes megígérte, hogy összefoglaló cikket ír a Pajtás legújabb számáról...

Azután elment Komlóra az első magyar nyelvű levél, három sűrűn teleírt oldal.

„...Eddig nekem négy ötösöm van, magyar, fizika, ének, történelem, félévi értesítőt azért nem kaptam, mert addig csak folyton hallgattam. Én vagyok a faliújság-felelős és papa el sem tudja képzelni, milyen fontos dolog, hogy a mi rajunknak jó legyen a faliújságja. Én sokat tanulok, de van szórakozás is, azt vasárnapi foglalkozásnak hívják és az osztályban is sokat nevetünk a lányokkal, meg járok a műjégpályára. Én már elég nagy vagyok, három szentimétert nőttem és a papa majd csodálkozni fog rajtam. És legutoljára hagytam, hogy papa ne hogy elfelejtse, engem április 4-én avatnak fel az úttörők közé és okvetlenül tessék akkorra ideutazni a Derzsi Gyula bácsival, hogy ő is lássa, mert ez nagyon fontos esemény és én nagyon szégyellném, ha azt hinnék, hogy nincs is papám, a mama úgyis meghalt és Vilma néni is azt mondja, papának okvetlenül el kell jönnie. Én azonkívül nagyon búsulnék, ha nem lenne itt ilyen fontos napon. Tessék majd sokat mesélni Komlórról és ugye papa még nem kapott lakást? Miattam nem kell sürgetni, mert nagy baj lenne, ha jövő évben más iskolába kerülnék, itt már megszoktam és csupa jó barátnőim vannak, de két ellenség is van. Csókolja szerető lánya Rosta Annuska.”

Így szólt a levél, amelyen gondos átolvasás után némi javítást eszközölt írója. A „szentiméter” esz betűje vaskos cé betűvé alakult és a csupa jó barátnőimet rövid töprengés után „barátnőmre” módosította Jeanette.

Mert akkor már rendszeres magyar nyelvoktatásban részesült. Zólyom Márta attól kezdve, hogy a kislány mélységes némasága feloldódott és a

fekete tábla előtt ütemesen himbálva felsőtestét, lelkes és hajlékony hangján először adott választ a feltett kérdésre, lankadatlan buzgalommal oktatta a há és cé betűk helyes kiejtésére.

A fél osztály lelkesen követte példáját, még Novák Biri is Jeanette fülébe huhogott: - Három, Annuska - és száját kitátva hatalmasat fújtatott. - Hhhárom, nem árom! - Én is azt mondom: árom - felelte Jeanette és szintén nagyot fújt. Néha úgy aludt el, hogy magában mondogatta: hhhárom... cccipő... Mattá néni azt mondta: - Ha színésznő akarsz lenni, elsősorban arra kell törekedned, hogy szépen, értelmesen, minden árnyalatában hibátlanul beszéld a magyar nyelvet - tökéletesebben, mint mi, akik itt születünk.

Március elején Solymosi Erzszi az osztályban megbeszélést tartott a rajtanáccsal, az április 4-i felszabadulási és úttörőavatási ünnepség előkészítéséről.

- A csapattanács azt javasolja, hogy Rosta Annuska szavaljon egy magyar verset - mondta Erzszi.

A rajtanács tagjai lelkesen helyeseltek és rövid idő múlva Jeanette is értesült a nagy eseményről. Délután, mikor a kulcs megzördült az előszoba zárjában, a kislány köszönés nélkül rontott Vilma néniébe.

- Vilma néni kérem, nagy újság van!

Elérkezett a szombat. Újra itt a rég várt osztályfőnöki óra. Márta néni lejött a dobogóról és megállt Tóth Irénke előtt. Csendesen mondta:

- Ma, kislányok, mostani életünkről fogunk beszélgetni... Mi, ennek a kornak gyermekei, kétszer születünk a világra.

Senki nem mozdult, csupán figyelő szemek követték a tanárnőt, amint apró lépteivel elindult a padok között; járkált a teremben, majd meg-megállt s kezével végigsimított egy szőke vagy barna leányfejen.

- Harmincan vagytok itt együtt s jó néhányan hét esztendő óta éltek ily szoros közösségben, ismeritek egymás körülményeit és helyzetét, de vajon gondolkodtatok-e sorsotok változásán az elmúlt idő alatt? Pajtások, emlékezni kell a rosszra, ha fájdalmas is, akkor nem válik megszokottá a jelen szépsége és az életünk nem lesz egyhangú hétköznapi sorozata. Emlékszel, Mari? - Lassan simogatta Mikes Mari lebegő szőke haját. - Emlékszel az első együtt töltött esztendőre? - A kislány felnézett, bizonytalan mozdulatot tett s nem lehetett tudni, igent vagy nemet int szép kis feje. - Egy szeptemberi reggelen betoppantál, kicsi gyermek nagy cipőben, kopaszra nyírt fejed volt akkoriban. Kézenfogva vezetett az édesanyád és sírt. Elmondta, hogy férje, a te apád, háború előtt segédmunkás volt a Schlick-gyárban, most munkanélküli, nagy nyomorúságban éltek egy romszobában és éjszaka arra ébredtek, hogy az őszi eső csapkodja arcotokat. Éhes voltál, emlékszel? - A kislány szeme nagyra tágult és tétován bólintott. - Azután államosították a gyárakat, megindult a termelés és az apád munkát kapott.

- Meg lakást! - kiáltotta Mikes Mari. - Egy szoba komfortosat.

- Úgy van, egy szoba komfortos lakást. Az édesapád tanult, fejlődött... áthelyezték az ózdi vasművekhez és ma már...

- Műhelyfőnök! Sztahanovista az én apám! - mondta a kislány lángoló arccal. - És a mama az MNDSZ-ben dolgozik... meg a hajam is megnőtt -

tette hozzá, azután lenézett a lábán feszülő barna félcipőre és vissza a tanárnőre. Nagy egyetértésben egymásra mosolyogtak.

Zólyom Márta megállapodott Schmitt Ilonka előtt, egy hosszú pillanatig farkasszemet néztek.

- Meséld el nekünk, Ilonka, a gyermekkorodat.

A kislány lehajtott fejét beborította a két vastag hajfonat, mint az érett kalász, válla kissé megrándult és hallgatott. A tanárnő erélyes kézzel kiegyenesítette a görnyedt vállat.

- Felelj, ha kérdezlek. Nincs miért restelkedned. Mivel foglalkoztál hétéves korodig?

Nagy messzeségből érkezett az elhaló válasz:

- Libákat... őriztem...

- Üllőn - mondta Márta néni. - A méltóságos úrét, ugye?

- Igen.

- Apád béres volt az üllői gazdaságban?

- Igen.

- És milyen ember volt a méltóságos úr?

A kislány szeme megvillant.

- Goromba! Az én apám úgy, de úgy gyűlölte őt! Azt mondta, rabszolgahajcsár... ő csak ült a tornácon a demizsonnal, onnan kiáltozott mindenkinek, és ha már sok volt benne a bor, az esze is megzavarodott. Akkor vette a korbácsot...

- Apádat is megütötte?

Schmitt Ilonka rekedten mondta:

- A kutyáját uszította rá. Akkora volt a Szíriusz, mint egy borjú. Egész nap láncon volt és az ételét hosszú rúddal tolták elébe, mert nekiment embernek, állatnak. Éjszakára szabadon engedte a méltóságos úr és akkor többé teremtett lélek nem járhatott az udvaron, pedig ott volt... hát előfordult, hogy dolgunk lett volna... - Egyetlen pillanatra elhallgatott, azután féktelenül ömlött belőle a szó. - Az én apám egyszer vasvillát fogott a méltóságos úrra. Akkor nekieresztette a kutyát. A melléről meg a lábáról cafatokban jött le a bőr és véres lett a föld... Mi akkor Pestre jöttünk és többé nem láttuk Üllőt. Kórházban volt az apám, a balesetiben, mi meg négyen nagymamánál laktunk a házmesterlakásban és a mamám csak sírt egész nap, mindig. A méltóságos úrnak a háború után meghagyták a negyven holdját, mint ellenállónak, de nem sokáig. Hat holdat mi kaptunk belőle - tette hozzá, és elmosolyodott.

- Te itt Pesten a nagymamádnál laksz?

- Igen, mert a papám azt akarja, hogy tanuljak. Két testvérem van odahaza, Üllőn, ők is is szövetkezetben, mert ők már közösben dolgoznak. Otthonról küldenek mindenfélét nagymamának, krumplit egész télre, meg lisztet, zsírt és mikor legutóbb itt járt az édesapám, rádiót vett nekünk...

Mennyi mindenről tud beszélni a csend - múltból, jelenről, még a jövő ködös képei is megvillannak. A régmúlt már-már elfeledett szenvedéseit és a jelen örömeit mérlegelik a feltárukozó szívek és a szemekben la megértés fénye csillog.

- A te apádat - fordult a tanárnő Solymosi Erzsihez és a kislány felugrott

helyéről, egyenesen állt, szája széle megrándult – a háborúban lelőtték mint katonaszökevényt. Semmiség volt az emberi élet, elfújták, mint a gyertya lángját. De a te életed már drága kincs, nagy és hatalmas erő őrködik fölötted, fogja a kezedet és vezet a béke és szabadság világába. Soha ne felejtsd el, Erzsi, miért pusztult el olyan fiatalon az édesapád.

Márta néni szapora léptekkel felsietett az emelvényre és szembefordult a kislányokkal.

– Valamit magamról is szeretnék mondani nektek. Talán tudjátok, hogy özvegy anyámmal élek. Ő egy kesztyűboltban volt kiszolgáló, én a négy polgári elvégzése után tanuló lány lettem egy nagy belvárosi divatszalonban. Késő estig lóttam-futottam a kész ruhákkal, egyszer eltévedtem a Húvösvölgyben és hajnaltájt értem haza. Soha nem felejttem el azt a téli éjszakát, féltem és sikoltoztam, ahogy nekiütődtem a vastag fekete fatörzseknek. Magam sem tudom, hogyan, egyszerre ott voltam a végállomáson és míg vártam az első hajnali villamosra, megdermedt kezem-lábam, a könny arcomra fagyott – de nem is erről akartam beszélni. – Most Zólyom Márta egy pillanatra megállt és innen is, onnan is halk hüppögés, orrfúvás hallatszott. – Néha kaptam húsz fillér borraivalót, emlékszem, mindig párizsit vásároltam érte és este pompás vacsorát ettünk az édesanyámmal. Egy volt osztálytársnőm lakott a házban, ő tanított és ő fizette értem a vizsgadíjakat. – Márta néni elmosolyodott és mint aki nem szokta meg a tétlen álldogálást, most már az emelvényen kezdte meg lassú sétáját. – Azt akarom elmesélni, hogy a felszabadulás után ösztöndíjat kaptam és teljes ellátást egy leányotthonban. Elvégeztem a tanárképzőt. Ilyen volt az életem, pajtások...

Ekkor egy kéz emelkedett a levegőbe és máris felugrott helyéről Rosta Annuska.

– Nálunk is – kezdte izgatottan és szinte kiáltva – az én nagynénimet Vilma néninek hívják, Rosta Vilma, és ő fehérneműt varrt egy gyárban és csak a felszabadulás után kezdett tanulni, most ő vezeti a vállalatot. Nagyon jó asszony és most is tanul meg olvas és ha nem jön a felszabadulás, nincs Vilma néninek szép lakása és én... és én...

Elfulladt a hangja, izgatottan hadonászott, egyszerre elhallgatott és sietve visszaült a helyére. Hogyan lehetséges, hogy röviddel ezelőtt még idegennek érezte magát az osztályban? – Jaj, te buta Annuska! – mondta magában Solymosi Erzsi hangján. – Te buta Annuska...

Háta mögött szabályos időközökben ismétlődött Novák Biri meghatott szipákolása, odakünn szelíd, sápadt fényét sugározta a kora tavaszi nap. Megszólalt a csengő és az osztály felsorakozott az ajtó előtt, azután levonult a tornaterembe.

10.

Az első március Budapesten! Tréparsville-ben sem lehet tündöklőbben kék az ég és andalítóbb a könnyű, földszagú szél. Míg a húvös kora reggeli nap fényében, fehérén gomolygó, egymást vonzó és taszító, tovatűnő

báránnyfelhők alatt az iskola felé menetel a gyermek, a régi mámorító érzés hevíti, amelyből egy parányi szikra féktelen örömet lobbant, vagy végtelen bánatot.

Az osztályban a már megszokott zsongás, a hűlő kályha körül beszélgető csoport s a kis zöld padok fölött vibráló napsugárcsíkban szilajon kergetőzik milliónyi porszem. Az ajtó meglehetősen zajjal kinyílt, a kislány cipője erélyesen koppant, két lépés után felvetett fejével megállt és sugárzó arca közölte az örömhírt: Rosta Annuska megérkezett! Lehajolt a kicsi Tóth Irénkéhez és túláradó szeretettel megcsókolta az orrát, azután irattáskáját a padba hajította, integetett Novák Birinek, mélyen bókolt Péceli Aranka előtt és máris eltávolodott tőle, tiltakozón felemelt kézzel: – Meg ne csípj! – Előkelő fejbólintással üdvözölte a karbatett kézzel üdögélő, méléző Balog Terézt s máris ott állt a kályhánál. Lármásan belevágott Surányi Jolán megkezdett mondatába.

– Hát aztán úgy volt, hogy Leó herceg meggyógyult a svájci szanatóriumban, lóhalálában vágatott haza Oroszországba, de Aglája akkor már másnak volt a felesége. Egy gyönyörű szép testőrnék, aki mindig a cigányokkal mulatott. A herceg feleségül kérte Aglája nővérét és Aglája pukkadtt, mert ő mindig csak a bolondos, herceget szerette.

A kitörő nevetés önfeledtt jókedvre hangolta. Ugrált, hadonászott a kezével s kiabált szünet nélkül – szédült! kis lidérc nyitott, aranygombos kabátjában, fejbúbjában a nevetségesen apró, piros sapka. Novák Biri, hosszúra nyúlt árnyék, szögletes mozdulataival mindenütt a nyomában volt, fergeteges hahotái, mint az előadást aláfestő zene, kísérték barátnője handabandázását. Jeanette füle gyönyörűséggel fogadta magába Solymosi Erzszi mély, zengő nevetését, Mikes Mari csengő kacagását és Surányi Jolán ki-kipukkanó, harsány hahotázását. Jeanette eltávolodott a kályhától, a két padsor mögötti széles úton ágált, egy-egy verssort, könnyű francia dallamot harsogott vad összevisszaságban s nyúlánk kis alakja, felhevült arca torz mozdulatokkal és fintorokkal kísérté az előadást. – Meg kell szakadni! – sikoltozott Novák Biri. – Hát aki ezt nem látja!... – Jeanette villámgyorsan számbavette, hogy ki látja őt isikerének teljében és kik nem lehetnek tanúi művészetének – s máris magatartást, hangot és arcot változtatott. Sapkáját lehúzta a homloka közepéig, arcát felfújta, valami merev, kissé együgyű kifejezésre erőszakolta a vonásait s sántikálva elindult az emelvény felé. Valaki visítva felnevetett:

– Tiszta Vámos Eszter! Akármi legyenek, ha nem látom a szeplőit!

Jeanette megszólalt a Vámos Eszter makogó hangján; egy-egy szót kilökött magából, majd a mondat felét lenyelve, érthetetlenül idünnögött. Egyik lábáról a másikra nehezedett, ilyenkor csípője féloldalt lebillent s a másik oldalon erősen kidomborodott. A táblához bicegett és kezét sután kinyújtva kotyogta:

– Az indiánok leszármazottai ma is élnek guyanavenezuelabrazília möh, möh, möh... A négerek indián-kreolmeszticekkel is össze meg vissza házasodtak, így Dél-Amerika mek, mek, mek...

A hömpölygő nevetésorkánban ki is vette volna észre, hogy nyílik az ajtó? Harminc leányszempár szegeződött a piros sapkában billegő kis alakra s

még Schmitt Ilonka, az ellenség és a közönyös Balog Teréz is megbabonázottan követte mozdulatait.

A belépő Vámos Eszter állt az ajtóban, két karja félszegen és mereven, élettelenül lógott lefelé, bal csípője erősen kidomborodott. Kísértetiesen elfehéredett, vonagló arcában furcsa táncot jártak a kerek kis szeplők. Széles ajka megereszkedett, ahogy nyitott szájjal meredt a torz kis alakra, állt és nem látszott észrevenni, hogy bő áradással potyognak szeméből a könnyek.

- Elég, Annuska!

Solymosi Erzsi iszonyodva nézte az ajtóban szoborrá dermedt Vámos Esztert és amikor újra kiáltott, hangja olyan volt, mint a sikoltás:

- Hagyd abba, Annuska!

Most már mindenki az ajtóra nézett és egyszerre nagy csend támadt. A kályha körül álldogálók surranva igyekeztek helyükre, valaki halkán mormolni kezdte: „Engels Frigyes 1820-ban a németországi Barmen városban született. Apja gyáros volt és fiát kereskedelmi pályára szánta... Hallatszott Novák Biri tejesüvegének csörömpölése s izgatott kortyolása, Surányi Jolán ceruzát hegyezett s mind e hangok mintha igen nagy jelentőségűek lettek volna a váratlanul leszakadt, félelmetes csendben. Ekkor már csupán ketten álltak az osztályban, Vámos Eszter a küszöbön és Rosta Annuska az emelvényen, felvetett fejjel, riadt magányban.

Amikor Márta néni benyitott, mindenki oly óvatos lassúsággal emelkedett fel helyéről, mintha valami törékeny anyagot kellene kikerülnie és gyáván rebbent a köszöntés: előre. A tanárnő intett s csupán a helyezkedéssel járó könnyű nesz megszűntével nézett a két mozdulatlanságba dermedt kis alakra. - Üljetek le - mondta Zólyom Márta, de mintha máris megérezte volna a levegő feszültségét, gyanakvó tekintetét lassan körüljáratta az osztályon. Jeanette koppanó léptekkel elindult a padja felé, Vámos Eszter lenyomta a kilincset és görnyedten egy lépést tett a folyosóra.

- Hová mész? - A tanárnő lesietett az emelvényről és utolérte a kislányt.

- Haza - mondta halkán Vámos Eszter.

- Miért?

- Csak.

- Ez nem válasz! - Magához szorította Eszter élettelen karját, olyan erővel, hogy mind a ketten remegni kezdtek. - Mi történt veled? Rosszul vagy? - Választ nem kapott. Helyére vezette az egész testében reszkető kislányt, leültette s míg beszélt, karjával átölelve tartotta. - Azonnal mondjátok meg, hogy mi történt itt! Halljuk, Schmitt - fordult a szőke kislányhoz -, te vagy a rendfelelős.

Schmitt Ilonka egyenesen állt, száját összeszorítva szembenézett a tanárnővel és hallgatott.

- Solymosi! - Márta néni most már kiabált. - Azonnal mondd meg, mi történt Vámossal.

Erzsi nyelt egyet és máris belekezdett.

- Rosta Annuska utánozta Vámos Esztert. Későn vettük észre, hogy Vámos ott áll az ajtóban.

- Úgy.

Elengedte a kislány előregörnyedő vállát és felszaladt az emelvényre. Úgy állt asztala mögött, villámló szemmel, mint a bíró.

- A beszédét utánozta?
- Igen, Márta néni kérem.
- Hát még?

Egy másodpercnyi szünet után mondta Solymosi Erzsi:

- És az arcát... meg az alakját...
- A járását is?
- Igen, a járását is.

Novák Biriből az izgalom feszültsége kis, nyöszörgő nevetést váltott ki, majd fuldoklón köhögni kezdett. A hátsó padban valaki hallhatóan felsóhajtott.

- Szégyelld magad! - Zólyom Márta egyenesen Jeanette-re nézett. Soha senki nem látta még ilyen felindultnak. - Szégyelld magad, Rosta! - Felemelt kézzel ment a kislány felé, mindenki összerezzent, de a tanárnő görcsösen összeszorított ujjain látszott, hogy nagy erőfeszítéssel fékezi magát. - Te hálátlan... gonosz teremtés. Téged itt mindenki szeretettel fogadott, segítettünk a munkádban, nem gúnyoltunk a hibáidért, a... másféleségedért. Nevetségessé titted egyik pajtásod testi hibáját... megbántottad egyik legkiválóbb társnődet, akit mi nagyrabecsülünk, mert szorgalmas, becsületes... és jó!

Mikes Mari felugrott és hangosan sírva kiáltotta:

- Márta néni kérem, mi is nevettünk... mind nevettünk!
- Ül le. Most én beszélek. - A tanárnő halántékán kék erek duzzadtak és ökölbesorított keze nagyot koppant a padon. Lenézett Jeanette-re. - Te színésznőnek készülsz. Azt hiszed, mozdulatok és hangok szolgálai utánzása művészi teljesítmény? Ez az őserdőben élő majmok tudománya. A művész önmaga legjavát adja, szívével, leikével, minden tudásával tolmácsolja az író mondanivalóját - én azt reméltem, erre a hivatásra készítünk itt elő téged. De te, Rosta, vásári komédiás vagy, semmi más!

Sarkon fordult és otthagya a szinte eszméletlen gyermeket. Végtelen gyengédséggel magához ölelte Vámos Esztert.

- Ne félj - mondta lágyan -, ne búsulj, gyermekem. Meggyógyulsz, csak várd ki szépen, türelemmel. Szüleidnek és nekünk így is drága vagy, büszkék vagyunk rád és azt szeretnénk, ha a társadalomnak sok ilyen hasznos tagja lenne. Ne sírj hát.

Simogatta a szeplős kis arcot, amely szorosan szoknyájához tapadt és alig lehetett érteni az elfúló, hebegő hangot.

- Csak tréfált, Márta néni kérem. Nem akart bántani...
- Remélem, lesz benne annyi becsület, hogy ezt megmondja neked. -
Visszament az emelvényre és kinyitotta az osztálykönyvet: - Kérem a hiányzókat.

Kínzó lassúsággal telt az óra. Jeanette még mindig kabátban, a homlokába húzott piros sapkával ült a helyén s nemigen tudta, mi történik körülötte. Novák Biri szipákolta a háta mögött s időnként lopva egy kortyot húzott a tejesüvegből. Egy összehajtogatott cédula hullott az ölébe, de ő nem mozdult. Úgy érezte, valami láthatatlan erő a helyéhez szögezte s soha

többé nem hagyhatja el a szégyenpadot, ahol közszemlére állították megbélyegzett alakját. Ernyedten ült akkor is, amikor a csengő végigberregett az épületen és csupán Solymosi Erzsí hangjára eszmélt.

- Menj a folyosóra, Annuska, szellőztetek.

Ekkor elindult a folyosón s lassan lefelé a lépcsőn. A kapus utánaszólt, de ő ment tovább a rügyező fák között, tavaszi virágoknak a nedves földre emlékeztető illatában. Nem nézte az utcasarkokra erősített táblákat, alvajáró módjára haladt a Thököly út 97-es számú ház felé. Amikor átment a Baross téren, valaki kézen fogta s egy idegen hang dorgálta: - Nem látod a vörös jelzést? Nyaklevest érdemelnél, kis haszontalan! - Nyakleves... nyakleves... különös összetételű szó. Nyakmártás is lehetne, miért éppen leves? A házfelügyelőné kiadta a kulcsot és megkérdezte: - Mi baj, Annuska? Eleredt az orrod vére?

Nem felelt. Benyitott a lakásba és úgy, ahogy volt, a díványra heveredett. A fontos, hogy Vilma néni nincs otthon. Mire megérkezik, őt holtan találja. Kinyújtózott és kezét összekulcsolta a mellén. Nem lehet túlélni, nem, semmiképpen nem éli túl! Egyszerre ordítva felsírt, a torkát mintha durva kéz fojtogatná, csuklott és hánykolódott. Fuldokolva motyogta a kis lakás csendjében: nagymama, drága nagymama... haza akarok menni!

Úgy aludt el, hogy hallotta saját sikoltozását. Vilma néni kétségbeesetten hajlott föléje, kezét-lábát tapogatta. - Beteg vagy, kicsi Annuskám, beszélj már, ne keserítsd a Vilmát! - A kislány pislogott dagadt szemével, nehezen eszmélt, azután egyszerre rohant rá az emlékezés.

- A gyomrom - mondta - úgy fáj.

- Látom, ott az egész étel, hozzá sem nyúltál, a fogason meg keresem a kabátodat, jaj, de nagyon megijesztettél. Várj, megágyazok, mutasd, hol fáj, kislányom, aranyoskám!

Mintha testét-lelkét simogatná a kedvesen dörmögő, mély hang. Legalább ezt viszi magával a sírba, nem azt a másikat, amely úgy vágott végig rajta, mint a korbácsütés. Hagyta, hogy Vilma néni levetkőztesse, ágyba fektesse, engedelmesen kiöltötte a nyelvét s egy vértanú arcával kanalazta a forró teát, rágcsálta a pirított kenyérszeletet.

Vilma néni kivonult a kiszobába könyveivel, jegyzetfüzeteivel. Éjszakára sem akarta magára hagyni a kislányt, de az szelíd mosollyal küldte:

- Tessék nyugodtan lefeküdni, egészen jól vagyok már.

- Ne hívjak orvost? - aggodalmaskodott Rosta Vilma.

- Minek? Egy kis gyomorfájásért idefárasztani szegényt...

Vilma néni egészen feldúlta ez a szelídség, a méla tekintet, a fájdalmas hangocska. Nehezen vált meg Jeanette-től s még földig érő, lila mintás delén hálóingében is visszatért, hogy betakargassa s újból tüzetesen megvizsgálja a kiöltött piros nyelvet. Azután leoltotta a villanyt s távozása most már véglegesnek látszott.

Jeanette ekkor nesztelenül kilépett az ágyból és a katonaláda elé kuporodott. Lassan, gyengéd kézzel kirakta és számbavette az utóbbi időben olyannyira elhanyagolt kincseit. A félpatkót André Wawrinec találta az országúton. Nyári alkonyat volt akkor, ők lesben álltak az országutat szegélyező bokrok mögött s kavicsosai dobálták az amerikai gépkocsikat. A

szögek javarészét a kis Stéphan gyűjtötte; órákig kuporgott a fészkerben, hogy egy kődarabbal egyenesre kalapálja a görbe szögeket. A szentképeket Marie hozta, az iskolában állandóan csereberélt s buzgón magyarázta egy-egy új szerzeménynél: – Ez vászonpapír, nem olyan közönséges... tudod, sokkal tartósabb. – Sok minden maradt a fészkerben, többek között három félpár korcsolya. Hiszen nem fontos, szép új korcsolyája van, annak sem veszi hasznát a jövőben. Ekkora szégyent senki sem tud elviselni. Solymosi Erzszi áruló, ez talán mindennél fájdalmasabb. Schmitt Ilonkát félreismerete s mielőtt... szóval tudtára kell adni, hogy tévedett.

Tiszta papírt keresgélt, majd egyik füzetéből kitépett egy lapot – már mindegy, többé nem lesz rá szüksége. „Kedves Schmitt – írta –, bocsásd meg egy távozó pajtásodnak egy tévedését. Beismerem, hogy te nagyon okos lány vagy és igazi jó barátnő. Ezzel búcsút is veszek tőled. Rosta Anna hetedik bé.” És Vámos Eszter? Nem, erre képtelen. Mit írhat neki? Sírt és azt mondta: csak tréfált, nem akart bántani...

A holmit visszarakta a katonaládába. Eloltotta a villanyt s a sötétben díványáig tapogatózott. Hanyatt feküdt és nyitott szeme a mennyezeten kalandozott. Mindennel elkészült. És Vilma néni, nagymama, meg a szegény jó papa? De ekkor már aludt, mélyen, álomtalanul.

Hajnalban Vilma néni halkán benyitott, föléje hajolt és a homlokát tapogatta.

– Nincs lázad. Ne kelj fel, Annuska, a házfelügyelőné majd benéz hozzád. Sietek haza.

– Ne tessék sietni. Nincs semmi bajom.

– Azért csak maradj ágyban.

– Igen, Vilma néni kérem.

De ahogy csukódott az előszobaajtó, sietve öltözködött s az utcára hajtotta valami vad kétségbeesés. – Füttyülök az iskolára – mondogatta magában és ment előre a Thököly úton, zsebre vágott kézzel, hányaveti lassúsággal ténferegve, nézelődve. Bolondság volt olyan komolyan venni a tanulást. Ő szabad francia polgárnak született, nem köteles eltérni a Magyarországon reá kényszerített szabályokat. A hetedik bé osztályban árulók vannak és ellenségek, soha többé, soha nem kívánja látni őket!

A Bosnyák tér közelében egy üres telekhez érkezett. Itt van valahol Vilma néni üzeme, esetleg erre járkal a szép Ibolya vagy a fekete Rózsi s árulkodni fog Vilma néninek. Nem tesz semmit, senkinek sincs beleszólása az ő dolgába.

Az üres telken fiúk rúgták a futball-labdát; ő is közeledett, remegő kezét zsebébe süllyesztve s amikor elébe pattant a labda, erőteljesen belerúgott.

– Nem mész innen! – kiáltotta egy kopaszra nyírt, nyurga fiú. – Lányokkal nem játszunk.

– Pukkadj meg! – mondta Jeanette s néhány lépést tett előre. Állt a hepehupás, alig sarjadó fűszálakkal borított térség közepén és harcra készen szembenézett a sovány gyerekekkel. – Te nem parancsolsz nekem.

– Kaphatsz egyet! – mondta fenyegetően egy kis, lányos képű fiú és kitaposott fekete tornacipője orrával pontosan Jeanette felé irányította a labdát. A kislány ügyesen kivédte a támadást s a labda az úttest felé röpült.

- Hozd vissza! – kiáltották többen és szoros gyűrű vette körül Jeanette-et.
- Van eszemben!

Lassan indult a Thököly út felé, igen egyenesen tartotta magát s szorongva figyelte a fülsiketítő lármát. Ha megtámadnák! De nem – A nyurga fiú kiszaladt az úttestre s a labdát gyomrához szorítva, vágatott vissza a pályára.

- Jó lesz, ha elkotródsz innen, te béka!

Jeanette már a biztonságos járdáról feleselt vissza:

- Iskolakerülők vagytok! Majd bejelentlek titeket!
- Csak jelents! Nálunk ma konferencia van és tíz órakor kezdődik a tanítás.

Te vagy az iskolakerülő!

Kövezték az összevissza hangok, a labda puffanó zaja, ahogy ment tovább a Bosnyák tér felé. Nagy elégtétellel töltötte el a tudat, hogy ő valóban iskolakerülő, mint a régi boldog időkben, ugyanakkor valami sóvárgó vágyat érzett, hogy szembetalálkozzon Vilma nénivel, érezze az ő oltalmazó kezét, amely hazavezérli s rendet teremt e nagy zűrzavarban. Széles, poros úton bandukolt, egyik oldalán földszintes házak sorakoztak, másikon letaposott, aszott fűvel benőtt rét terült el. Kutyák kergetőztek a réten s apró gyerekek kavicsokkal játszottak. Hosszú ideig báméskodott itt, majd felkapott egy kavicsot és messzire hajította. Az út három irányba ágazott, ő találmra egyik keskeny ösvényt választotta. Tenyéryni kis kertben, kifeszített kötélre mosott ruhát teregetett egy öregasszony.

- Néni kérem – kezdte Jeanette cérnavékony hangon –, merre van Szinkota?
- Szinkota? Honnan tudjam, mikor soha nem hallottam róla. Talán

Cinkotáról beszélsz, te kislány?

- Igen, Szinkota – ismételte Jeanette.

- Aztán mi dolgozol ott?

- Ott van a papám – mondta búsan a kislány. – Ott dolgozik építkezésnél, de most beteg szegény.

- Gyalog akarod megtenni a nagy utat?

- Persze.

- Nincs pénzed?

- Ó, nem fontos – sóhajtott Jeanette fájdalmas arccal –, majd odaérek.

Az öreg néni fejét csóválta s a kerítésnél állva hosszan magyarázta az utat Cinkota felé. – Menj vissza a Keleti pályaudvarhoz, kislány, onnan egyenes út vezet Cinkotára. Ha megéheznél útközben... – Zsebében kotorászott, de Jeanette ijedten elhárította.

- Köszönöm, majd veszek magamnak zsemlyét, van nálam ötven fillér.

Visszafordult. Igyekezett elhíttetni magát, hogy sikerült jól megtréfálnia az öregasszonyt, de nem ment. Fanyalogva gondolt kalandjára az üres telken, meg a nénivel folytatott párbeszédre s mindkettő valamiféle szégyenérzetet keltett fel lelkében. Hiába, elszokott az iskolakerüléstől, nem érzi régi, felelőtlen kóborlásai örömét, pompás izgalmát. Hány óra lehet? Valószínűleg most számtanóra van, ő kimarad a dolgozatírásból. Úgy volt, hogy óra előtt Solymosi Erzsivel átveszi az anyagot; amit nem ért, azt Erzsik egykettőre megvilágítja, mert ha áruló is, olyan okos, mint akármelyik felnőtt. Ha délután felkeresi Erzsik, ő megint betegséget színlel, semmi esetre

nem áll szóba vele.

Úgy látszik, eltévesztette az utat, eltűnt a széles utca, amelynek egyik oldalán földszintes házak sorakoznak, parányi kertekbe ágyazva.

- Kérem szépen, merre van a Bosnyák tér? - kérdezte egy levélhordótól.

- Éppen ellenkező irányban. Fordulj vissza, az utca végén térj balra, egy kis sikátoron át jobbra, akkor egy széles utcára fordulsz...

- Köszönöm szépen. Tessék mondani, hány óra van?

- Tizenegy múlt tíz perccel.

Énekóra, a kövér Mária néni Bachról és Händelről kérdez. Szegény Bach sokat szenvedett a rengeteg gyermekével, bezzeg Händel jól élt, sikerei voltak, nem mint afféle vásári komédiásnak... Itt van a keskeny sikátor - az ember minduntalan új szavakat tanul, a levélhordótól is, sikátor, hát ez valami olyan kis ösvényféle. Jeanette hirtelen görcsös szorítást érzett a gyomrában, egy kerítésnek támaszkodott és kezét háborgó gyomrára tapasztotta. Tulajdonképpen tegnap reggel óta nem evett. Rendben van így, a koplalás együttjár lelkiállapotával és ha valakit mindenki elhagyott, az egész világ s már amúgyis leszámolt az étellel, ne törődjék ily jelentéktelen dolgokkal. Egy jó, ropogós zsömle pompás étel, a kifli is jó, vagy a mákos kalács, amely szétválik a fonott részeknél s az apró mákszemek oly finom utóízt hagynak a szájban. Persze vajjal még jobb, egy pohár forró kávé mellé. Márta néni a húsz fillérekből párizsit vásárolt, azt vacsoráztak a mamájával - de Márta nénire nem szabad gondolnia, őt örök időkre el kell felejtene.

Lassan tovább poroszkált a sikátorban s már látta a széles utcát. Lába sajgott, úgy érezte, hogy szeme helyén két üreg van, gyomrában meg időnként vadul feltörő, elviselhetetlen fájdalom. Vajon Vilma néni készített valami ebédet? Talán éppen rántott szeletet süt, ha megjön az üzemből s ha addig vajaskenyeret eszik, talán kibírja.

A templomban egy órát harangoztak, amikor hazaért. Mohón nekiesett a vajas kenyérnek, azután hirtelen abbahagyta az evést. Iskolából jövet Solymosi Erzsí vagy Mikes Mari bizonyosan meglátogatja, Novák Biri is feltétlenül megnézi, hogy mi van vele. Minden idegszála megfeszült a várakozásban s most már kedv nélkül, étvágytalanul rágcsálta a kenyeret. Hogyan fogadja Erzsit? Természetesen megmondja a véleményét, tárgyilagosan bejelenti, hogy barátságukat felbontottnak tekinti s azt is, hogy szakított az iskolával és egész eddigi életével. Nagymamának újabb levelet ír, megkéri, hogy vigye vissza Tréparville-be és soha többé ne váljanak el egymástól.

Odakünn csend van. Időnként siető léptek kopognak a kapualjban, Jeanette mozdulatlanul várakozik, a lépések távolodnak. Két óra. Így is jó, nincs szüksége senkire! Tétován ácsorog „könyvtára” előtt, végül unottan kezébe vett egy kötetet, Fagyejev Az Ifjú gárda című könyvét. Vilma néni nem szereti, ha napközben a díványon heverészik, most azonban megváltozott a helyzet, ő beteg, a gyomra fáj.

Feje alá gyűrte a kispárnát és egyre fokozódó érdeklődéssel olvasott. Lám, ki gondolta volna, hogy az Ifjú gárda éppen olyan érdekes olvasmány, mint a József Attiláról szóló regény. Talán igaza van Surányi Jolánnak, hogy örökké

a könyveket bújja, az ember, megfélemezik mindenről, csak olvas, olvas...

Hevesen összeresztette, amikor kulcs fordult a zárban. Vilma néni nagy sebbel-lobbal nyitott a szobába és sopánkodott.

- Hallom, mégiscsak elmentél az iskolába, jaj de könnyelmű vagy te, Annuska, apád megöli a Vilmát, ha beteg leszel!

- Nem voltam iskolában - mondta Jeanette rövid töprengés után.

- A házfelügyelőné azt mondja... Hát akkor hol voltál?

- Sétáltam.

Vilma nénit meghökkentette a válasz, kissé elkomorodott.

- Az nem megy, hogy mulasztasz az iskolában és közben sétálsz. - Egy ideig válaszra várt, azután csendesen megkérdezte: - Ettél valamit?

- Vajas kenyeret.

- Nem fáj már a gyomrod?

- Nem... jól vagyok.

Ebéd után ismét megkezdődött a lélegzetelállító várakozás. Telt az idő, lassan beesteledett és nem jelentkezett senki. Marie Gentil hasonló helyzetben nem így viselkedett volna. És nagymama sem. Mert már Vilma néni is elhúzódik tőle, aggódó arca nem jelenik meg minduntalan a kishálózában, odabenn piszogat a könyveivel és valami nagyon furdalja a lelkét. Milyen csend, mennyi ki nem mondott gondolat nehezedik a kis lakásra. Mindegy, most már akármi éri, el kell viselnie.

Vacsora közben megkérdezte Vilma néni:

- Elkészültél a holnapi feladatokkal?

Jeanette vállat vont és mogorván felelte:

- Nekem holnapra nincs semmi tanulnivalóm.

- Erzsi mikor jön?

- Mit tudom én!

Rosta Vilma felemelkedett a helyéről és méltósággal mondta:

- Így ne beszélj velem, te gyermek. Ha összevesztél valakivel, ne rajtam töltsd ki a mérget. Jó éjszakát.

- Jó éjszakát.

Mindennek vége. Vilma nénit is megbántotta, az egész világ ellene fordul. Jeanette kétségbeesetten meredt a sötétbe. Valami nagy vágyakozás ébredt benne az iskola után - de hogyan állítson be holnap? Alázatosan kullogjon oda, ahol mindenki gyűlöli, megveti, ahol elárulták és halálra sebeztek a szívét? Fizika óra lesz és testnevelési órán röplabdázni fognak. Nélküle... Hát ez is lehetséges? Holnap szombat van, zászlólevonás és Solymosi Erzsi rajtanácselnök jelenti majd a csapattanácselnöknek, hogy a hetedik bé huszonkilences létszámmal... egy hiányzó. Rosta Anna lesz a hiányzó, de ki törődik azzal? Akár ott van Rosta Anna, akár nincs, eléneklik az úttörőindulót, megbeszélik a vasárnapi foglalkozást, mindenki vidám lesz és boldog... hát ezt nem lehet elviselni!

Reggel Vilma néni óvatosan benyitott s mikor látta, hogy a kislány nyitott szemmel bámulja a mennyezetet, közelebb lépett a díványhoz.

- Jól érzed magad, Annuska?

- Igen.

- Ne felejtse itthon a tízóraidat. Délben korán jövök, szombat van. Esetleg

elmegyünk és nézünk neked egy lódenkabátot, itt a tavasz, nem járhatz a téliben.

Kiment s a kislány mozdulatlanul meredt a csukott ajtóra. Tulajdonképpen amikor Vilma néni megcsókolta, szólni kellett volna, hogy ma sem megy iskolába és soha többé. De Vilma néni siet reggelenként. És különben is, a történekről senkivel sem beszélhet.

Lassan öltözködött, a fürdőszoba kis tükrében kereste arcán a szenvedés jeleit, majd bosszúsan hátat fordított tükörképének. Arca egyre gömbölyödik, maholnap Marie Gentil-hoz lesz hasonló, bőre majd kicsattan s olyan rózsaszínű, mint Méziers mézáros és hentes visító malacai.

Elkészítette reggelijét, azután takarítani kezdett, azzal is telik az idő. Előző napi élményei elvették kedvét a csatangolástól, különben is meglehet, hogy valaki ellátogat hozzá az osztályból, az őrsvetőnek kötelessége! Elővette az Ifjú gárdát. Hosszú idő telt el olvasással s a szótár forgatásával – az írók sok ismeretlen kifejezést használnak. Ismét a kapualjban kopogó lépteket figyelte s a hiábavaló várakozás kezdett gyötrelmesen fájni. Az őrsvetők kötelessége meglátogatni a hiányzókat, de nem Jeanette Rostát, az idegent! Nagyon helyes, ő francia – s gondolatban kajánul kijavította: – én francia vagyok! – Ólomlábakon baktat az idő, tizenkét óra sincs még, a tornateremben röplabdáznak. Valószínű, hogy délután jön Mikes Mari, az őrsvető, jaj, te buta Annuska, miért képzelted, hogy délelőtt otthagyja a tanítást és ideszalad – s amint magában ismételte Solymosi Erzsí szavajárását, szinte elviselhetetlen vágyódást és fájdalmat érzett.

A kétnapos bánat mégis nyomot hagyhatott arcán, mert Vilma néni nem tett semmiféle megjegyzést az újabb otthon töltött napra s ő is szomorúnak látszott. Jeanette kísértést érzett, hogy utánaszaladjon, átölelje terebélyes derekát és keservének terhét megossza vele – de képtelen volt beszélni az őt ért megaláztatásról. Különben is Vilma néninek kellene közelednie, hiszen a vak is látja, hogy ő mennyire szenved!

Megint az Ifjú gárda, nyugtalan alvás, azután odakünn csengőszó. Lélegzetét visszafojtva figyelt és kissé csalódott volt – bizonyosan Novák Biri érkezett, mert Vilma néni csak sunnyogott az orra alatt, Birit nem szokta valami kitörő lelkesedéssel üdvözölni. Így is torkát szorongatta az izgalom – most mindent megtud Biritől! Mert csakis úgy tudta elképzelni, hogy e két nap alatt egyébről sem volt szó az iskolában, mint Rosta Annáról.

Márta néni állt a kisháló és konyha közötti küszöbön, mögötte Solymosi Erzsí és Mikes Mari. A pillanat ezredrésze alatt Jeanette megállapította, hogy Erzsí majdnem olyan magas, mint Márta néni, valóságos nagylány már és milyen szép, mennyire drága az ő szívének! De akkor már felugrott és cövekegyenesen állt a dívány mellett.

– Előre! – mondta vékony hangon és lihegve. Vilma néni sürgölődött a három vendég körül s a nagyszobába tessékelte őket.

– Ebben az egérlyukban még leülni sem tudunk – mondta –, ezt csak a kislánynak rendeztem be, hogy ne zavarjam a tanulásban. Meg hát van úgy, hogy az ember maga szeret lenni, örömeivel vagy bánatával. Jól kicsípett a hideg, Erzsí fiam, csalóka még a tavasz, miért jársz földetlen fővel?

Így beszélt mindaddig, amíg elhelyezkedtek a nagyszoba karosszékeiben. A

két kislány a díványra ült, a mögöttük kullogó Jeanette meg álldogált, kis távolságban a cseréphemutartókkal megrakott asztaltól. Márta néni megcsodálta a szép kis lakást s úgy beszélgetett Vilma nénivel, mint régesrégi ismerős, egész örökkévalóságba telt, míg róla is tudomást vett.

- Beteg voltál? - kérdezte.

Jeanette tétován bólintott, nagynénjére pislogott segítséget kérően, de Vilma néni kerekén kijelentette:

- Sajnos, nem tudom igazolni a mulasztását, mert nekem úgy mondta, hogy beteg, de mint utóbb kiderült, az egész délelőttöt átsétálta.

Szóval Vilma néni is áruló. Jeanette megállapította a tényt, de már nem volt benne harag, csupán önmaga iránt érzett mélységes szájalom. Nagymama a csillagos eget lehazudta volna az unokájáért, képes lett volna foggal és körömmel nekimenni Angèle nővérnek az ő igazáért és Marie is... hát nem úgy viselkedett volna, mint Erzszi, aki most a tiszta lelkiismeret ártatlan, nyugalmaival üldögél Mari mellett, oly otthonosan, mint más, boldogabb napokban.

- Miért nem jöttél iskolába? - hallotta Márta néni erélyes hangját.

Micsoda kérdés! Jeanette felvonta a vállát s úgy maradt természetellenes tartásban - a megtestesült álmélkodás. Miért nem ment iskolába? Hát elképzelhető, hogy valaha még visszatér meghurcoltatásának színhelyére?

- Azt tetszett mondani, hogy én... vásári komédiás vagyok és...

- Nem volt igazam?

- Nem tudom...

- Két napig volt időd ezen gondolkozni. Ne kertelj, hanem beszélj, ha kérdezlek.

Jeanette megmozdult. A kétnapos feszültség most feloldódott, kétségbeesetten kiabált, ott álldogálva vádlói előtt.

- Vámos is mondta, hogy csak tréfáltam! Honnan tudhattam, hogy ő ott van? Olyan jókedvem volt... és ő megbántott engem, mikor beiratkozni voltunk papával. Én azt nem tudom elfelejteni, de nem azért tettem, csak olyan jókedvem volt...

- Ezt már hallottuk - mondta Márta néni. - Gondolod, ha kerékpárossal elgázolsz egy embert, s annak eltörik keze-lába, védekezésnek elég, hogy nagyon jó kedved volt? Mivel bántott meg téged Vámos Eszter?

Jeanette igen sápadt volt és oly szájalmas kis jelenség, hogy Vilma néni hangos sóhajtása nyöszörgésnek is beillett.

- Én hallottam. Kukacnak nevezett... hogy olyan sovány vagyok, mint egy giliszt... egy giliszta.

Mikes Mari hangosan elnevette magát, szőke fejét ide-oda dobálta féktelen jókedvében. Solymosi Erzszi is elmosolyodott és Vilma néni megkönnyebbülten fellélegzett. Márta néni a táskájában kotorászott zsebkendője után s mikor ismét felemelte fejét, arca piros volt a visszafojtott nevetéstől.

- Efféle sérelmeket raktározol te magadban? Sovány, mint a giliszta - ezt csak úgy mondja az ember. Egy hasonlat, nem éppen a legszerencsésebbek közül való. Kövér, mint egy hordó, hosszú, mint a létra, kicsi, mint egy babszem, sovány, mint a giliszta - hol itt a sértés? Ha én most azt mondom

neked, hogy makacs vagy, mint az öszvér, örök időkre ellenséggemmé leszel?

- Én nem - motyogta a kislány. - De Márta néni... azt tetszett mondani, hogy gonosz vagyok és hálátlan...

- Az igazságot mondtam. De a magam részéről ezzel elintéztem a kérdést. Vártam, hogy te is megteszed a kötelességedet és bocsánatot kérsz szegény kis Vámostól.

- Én nem! Engem mindenki bánt. Erzsi... elárult engem.

Sírt és két kezével a levegőbe markolászott, mintha támaszt keresne nagy magányában.

- Jaj, te buta Annuska! - Erzsi hangja a régi volt, meleg és mélycsengésű. - Hiszen kötelességem megmondani az igazat! Mi köze ennek a barátságunkhoz? Micsoda fogalmaid vannak neked a bajtársiasságról? Mi éppen a klikkrendszer ellen küzdünk - tette hozva a maga szabatos kifejezési módján s különösképpen akkor volt a legkedvesebb, amikor oly komolyan tett nagyfontosságú kijelentéseket.

A Jeanette lelkében áradó jó melegség már-már könnyeit is felszárította. Küzdött még a maga igazáért, de egyre kevesebb meggyőződéssel.

- Mégsem jöttél tegnap, pedig úgy vártalak.

- Nem jöhettem - mondta Erzsi. - Mára két dolgot kellett írni, hiszen tudod.

- Mindenki - hebegte a kislány - mindenki bántott engem. Vilma néni is. Pedig fáj a gyomrom tegnap... mert nagyon éhes voltam.

Márta néni megfogta az előrehajló Rosta Vilma karját s gyengéden visszakényszerítette helyére.

- Vilma nénéd sem tett egyebet, mint ragaszkodott az igazsághoz. Te úgy képzeld, hogy a szeretet és barátság a hibák elkenésében nyilvánul meg? Tévedsz, Annuska! Helytelen képed van a dolgokról és ebben mi valamennyien hibásak vagyunk. Azt hittem, közöttünk magadtól ráeszmélsz, hogy milyen elveken alapszik a mi társadalmunk. Nálunk a bíráló kötelesség és baráti cselekedet, az önmagad bírálóval pedig megmutatod, hogy erős ember vagy, nem szorulsz embertársaid elnézésére, megállasz a magad lábán, fejlődőképes vagy és becsületes - igaz ember. Érted, amit mondom, Annuska? - Hirtelen felállt, sebtében megigazította nyakába ereszkedő súlyos kontyát és apró lépteivel Jeanette-hez sietett.

- Miért vagy oly gyanakvó velünk szemben? Néha-néha úgy érzem, hogy megismertél és szívedbe zártál minket. Azután egyszerre megtelsz bizalmatlansággal és elhitted magaddal, hogy mindenki téged akar bántani. Rendkívüli jelentőséget tulajdonítasz a saját személyednek, kislányom, s ez helytelen, mint minden túlzás.

Alig hallhatóan érkezett a válasz.

- Tudom én, hogy mi vagyok... Utánozó majom, semmi más.

- Így értelmezed, amit mondtam? Nem gondolkoztál rajta? Azt akarom, hogy művész legyen belőled, nem pedig primadonna. Művész, aki tanít és gyönyörködtet, tehetségét egy nagy cél szolgálatába állítja, nem azt várja, hogy őt szolgálják és hízelgéssel, bókokkal vegyék körül. Azt akarom, hogy ember legyél, nem valami szeszélyes, elkényeztetett bábu! Ha ezt nem érted - itt nálunk boldogtalan leszel. Ne hidd, hogy valamit is le akarok

faragni az egyéniségedből – sokféle az emberi alkat. De amíg az én kezem irányít és a te jó Vilma nénédé, most, az élet kezdetén lenyesegetjük rólad mindazt, ami dudva, ami vadhajtás, bárhogy tiltakozol ellene.

Vilma néni helyeslően bólogatott s látszott rajta, alig várja a pillanatot, amikor széles keblére ölelheti azt a megtört kis alakot. Mély lélegzetet vett és az asztalterítő rojtjait fonogatta serény ujjakkal. Végre megszólalt és máris felugrott helyéről.

– Ezek a gyermekek meg csak itt ülnek étlen-szomjan, ráérsz még, ugye édes lelkem, míg elkészítem a kávé? Ez az ón Annuskám annyit emlegette a Márta nénit, készültem is nagyon a szülői értekezletre, hogy megismerjelek! Föllel szereted, vagy átszűrve? Az Erzsike ízlését már ismerem – s már fordult is a konyha felé.

Erzsi közelebb húzódott Mikes Marihoz, helyet csinált maga mellett.

– Gyere, te buta Annuska, elfáradsz az álldogálásban. Készültél hétfőre?

– Nem. – Jeanette lassan leereszkedett a díványra, kezét összekulcsolta az ölében, arca sápadt volt és lelkében vihar utáni csönd. Hétfőn iskolába megy! Április 4-én úttörővé avatják és verset fog szavalni. Itt ül Márta nénival, Mikes Mari is eljött, meg a drága, drága Erzsi! Márta néni azt akarja, hogy belőle nagy művész legyen, ne vásári komédiás, mindezen később gondolkozni kell, de még ne, még maradjanak!

Vilma néni jött a nagy tálcával, Erzsi fürgén összeszedte a hamutartókat és az ásztalt elborító egyéb dísz tárgyakat. Mikor Vilma néni letette a tálcát, Erzsi hevesen átölelte a nyakát és lármásan örvendezett.

– Hónapos retek! Jaj, drága Vilma néni, honnan tudta, hogy én imádom a hónapos retket vajjas kenyérrel?

Márta néni a fejét csóválta.

– Micsoda könnyelműség, márciusban hónapos retek! – És nagy élvezettel beleharapott az egyikbe.

Csöngettek. Jeanette szélesebben rohant ajtót nyitni, majd visszatért Novák Birivel. A hórihorgas Biri álmélkodva nézte a kedélyesen falatozó társaságot s zavarában nagyot kiáltott:

– Előre!

– Előre, Biri fiam – mondta szokatlanul barátságosan Vilma néni. – Ül le és egyél.

– Igenis, Vilma néni kérem. Mamám üdvözetét küldi, meg Annuskának is és azt mondta, tessék megmondani, ha sokat alkalmatlankodom itt és Annuskát vasárnap tessék hozzánk engedni ebédre.

Máris jó étvágygal nekilátott az evésnek; minduntalan Jeanette-et lökdöste a karjával, roppant elégedetten hunyorgatott és titokzatosan suttozta: – A kártya megmondta, hogy minden elrendeződik, barátnóm házában vendég áll...

*

Az ismert mámorító érzés, amelyből egy parányi szikra végtelen bánatot lobbant, vagy féktelen örömet. Jeanette kétnapos önkéntes száműzetés után ismét kettesben üldögél Vilma nénjével és lázasan mesél. – Vámos Eszter,

tetszik tudni, nagyon jó lány, sánta szegény, meg asztmája van, mégsem marad el a tanulásban... Szóval utánoztam, nem tehetek róla, mindig kell utánoznom mindenkit, mint egy majom, ugye Vilma néni? Persze nem az a művészet, nem is tetszik elképzelni, mennyi tanulás után lesz valakiből igazi művész... Nem láttuk, hogy bejön... Holnap megmondom neki, mindent megmondok, a gilisztát is, mert ha az ember hibát követ el, ne okoljon érte másokat, hanem legyen benne annyi akaraterő meg önbírálat, mit gondol erről Vilma néni? Úgy fájt, hogy meg tetszett rám haragudni, persze, meg kellett volna mondanom, hogy nem a gyomrom fáj, hanem a szívem, úgy, de úgy fájt!

Három duzzadt párnán a kedves, széles, jóságos arc. Az ágy mellett, kis asztalkán papírernyős villanylámpa ég. Vilma néni elkészült az éjszakára, Jeanette mégis minduntalan beront, mert valamit elfelejtett. A levélhordót, akitől a pontos időt kérdezte. Birit, aki az előszobában a fülébe suttogta, hogy előző nap délelőtt itt járt, őt nem találta itthon, de erről nem tett jelentést Márta néninek. – Mit tetszik gondolni, helyesebb lett volna, ha Biri jelenti? Meg fogom neki magyarázni, hogy helyesen kell értelmeznie a barátságot és egyáltalán Biri nagyon jó lány. Többet kell vele foglalkozni, hiszen ő nem tudja, milyen fontos dolog, hogy művelt, képzett – hogy is mondják – tagja legyen a társadalomnak. Tetszik tudni, én most olyan jól érzem magam és boldog vagyok, boldog vagyok! – Viharos csókokkal, gyengéd öleléssel, ki tudja hányadszor búcsút vett nagynénjétől.

Azt már nem hallotta kis szobája csöndjében, hogy tőle néhány lépésnyi távolságban Rosta Vilma sír. A könnyek lassú egymásutánban peregnek le a fáradt arcán és nem érti, sehogysem érti, hogyan élhetett eddig olyan magányosan, családtalanul.

11.

Jeanette több változatban fogalmazta meg mondanivalóját. Úgy képzelte, hogy egyenesen Vámos Eszterhez lép, s az osztály nagy nyilvánossága előtt beszél a gilisztáról, a belső kényszerről, amely őt hangok és mozdulatok utánzására készíti. Elmagyarázza Vámosnak, hogy az ilyesfajta utánzatok mindig torzítanak, éppen ezáltal teszik nevetségessé az illetőt, akinél ugyanaz a hang és magatartás természetes jelenség – valahogy ilyesformán fogalmazta meg Jeanette hosszas töprengés után. Azután megköveti a sértett felet és felajánlja neki hűséges barátságát. A lépcsőn felfelémenet azonban úgy tatarozott, hogy mindennél hatásosabb lesz, ha Vámos Eszterhez lépve csupán ennyit mond: – Ne haragudj, nem akartalak megbántani. – E két változat között ingadozva lépett az osztályba s azonnal észrevette, hogy Vámos Eszter helye üres. Csalódott volt és lehangolt. Helyére sietett és két karjára könyökölve a földrajzleckét kezdte mormolni, de minden ajtónyílásra felkapta a fejét. Bejött Irma néni, a szemüveges fiatal földrajztanárnő és amikor Solymosi Erzsike a hiányzók között Vámos Eszter nevét is említette, Jeanette megszűnt tovább reménykedni.

Szünetben Novák Birihez csatlakozott és közönyt színlelve kérdezte: –

Vámos megint beteg?

- Úgy látszik - felelte Biri, büszkén lépkedve barátnője mellett. - Ilyenkor tavasszal annyi a nátha, mint a csuda! - Azzal nagyot rántott az orrán.

- Te is náthás vagy?

- Én soha.

- Akkor miért szipákolysz?

- Én?

- Te, ha mondom!

Biri sietve előrángatta zsebkendőjét és trombitaharsogás zengett végig a folyosón. Jeanette hirtelen feltörő melegséget érzett a nála fél fejjel magasabb, suta mozgású, de oly készséges, jóindulatú leány iránt.

Belekarolt és kedvesen mondta:

- Ugye nem haragszol, hogy figyelmeztetek? Baráti kötelesség!

- Persze! Mindig szólj, ha valamit rosszul csinálok, az ember magától nem tudhatja.

Jeanette elnevette magát.

- Jaj, Birikém, sok volna egyszerre felsorolni, mi mindent csinálsz te rosszul.

- Biri álmétkodó pillantására az ujjain kezdte felsorolni. - Rendetlen vagy, Egészen szép fekete hajad lenne, de csak minden újévkor mosol fejet. Óra alatt nem figyelsz, hülyeségekkel foglalkozol, én nem is tudom, honnan vetted azt a kártyavetést! Te komolyan hiszed, amit a piszkos kártyáid mondanak? És ami a legfontosabb, nem tanulsz.

- Hát mit tanuljak? - kérdezte ártatlanul Biri.

- Mindent. Téged nem bánt, ha mindig szidnak a tanárnők meg a pajtások?

- Hát... megszoktam én azt, miért bántana?

- Senki sem fog veled barátkozni, mert... hát miről is beszéljen veled az ember, ha nem tanulsz és nem olvasol?

- Te se, Annuska? - A hosszú kislány elszontyolodva nézett a saját ékesszólásától fellelkesült Jeanette-re.

- Az más. Én sokat tanulok tőled, hiszen még a magyar nyelvet sem beszélem helyesen. Ha akarod, én is segítek neked, amit tudok.

Birinek máris duhaj kedve kerekedett, végtagjait vidáman lóbálta.

- Nagyszerű lesz, Annusica! Ha a nagynénéd beleegyezik, délután mindig elmegyek hozzád és...

- És tanulunk - hangzott az erélyes válasz. - Fogadd meg, hogy nem a labda miatt jössz.

- Fogadom! - mondta ünnepélyesen Biri. - Otthon bejelentem, hogy délutánonként Rostával tanulok, mamám is, papám is csodálkozni fog.

- Ma délután dolgom van, holnap kezdjük. Nem tudod, hol lakik?

- Kicsoda?

- Vámos Eszter, természetesen.

- Domonkos utca 1. szám, nagy bérház. Érted jövök és elkísérlek.

- Ne gyere, egyedül megyek.

Azért szép volt Biritől, hogy nem kérdezősködött, magától értetődőnek vette, hogy Jeanette meglátogatja a beteg Vámos Esztert. A Domonkos utca 1. számú házat nem kell keresgélni - a sarkon van a nagy vörös templom - mondta Biri s így Jeanette könnyűszerrel odatalált. Futólépésben tette meg

az utat a nagy sarokházig, ott azonban tétován ácsorgott, nézegetett. Nem is tudta, hogy itt, az utca túlsó oldalán van a Városliget. Mennyi kutya van errefelé! A széles úttesten gyerekek labdázhatnak. Jó helyen lakik Vámos, ám bár ő nemigen labdázhat a gyerekekkel.

A kapu alatti névtáblán megtalálta: Vámos Árpád, első emelet 7. Lassan ment felfelé a lépcsőn, szíve megtelt szorongással. És ha Eszter nem akar szóba állni vele? Vajon mi baja? Csak nem vette annyira szívére a dolgot, hogy belebetegedett? És ha a mamája egyszerűen kitessekeli, összeszidja, kiabál vele... Mindegy, most már nem fordulhat vissza.

Az első emelet hetes számú lakás ajtaja nyitva volt, a konyhában egy asszony tevékenykedett. Jeanette megállt a küszöbön és elhaló hangon mondta:

- Előre. Kérem szépen, itt lakik Vámos Eszter?

Az asszonynak vörös haja volt, szeplős arca, kis, tömzsi alakja. A szeme vörös volt és mélyen árkolt. Hátlapjára fordított kistányérra tette a vasalót, a küszöbhez lépett és nagy köténye szélével legyezgette hevült arcát.

- Itt lakik, de nincs itthon. Éppen készülök hozzá. Délelőtt kimostam a két hálóingét, most bevasalom, ne feküdjön nekem abban a kórháziban.

- Kórházban van? - suttogta Jeanette.

- Ott, két napja vittük be, tegnap reggel operálták a lábát csípőben. - Az asszony sírt, kötényével most már a szemét törülgette. - Az a sok szenvedés, két és fél órát benntartották a műtőben, én meg ott kinn várakoztam, hát sok az egy embernek. Az apja is bejött, elkérte magát az üzemből, ketten voltunk, különben el is pusztulok ott kinn. Mikor hozták kifelé a hordágyon, alig élt és ránk mosolygott... - Visszament az asztalhoz és ahogy könnyei rácsöppentek a hálóingre, felszárította a vasalóval. - A hetedik bébe jársz te is? Mit mondjak Esztikémnek, ki kereste?

Csend volt egy ideig; a vasaló sebesen szaladgált ide-oda az asszony keze alatt s már-már úgy látszott, el is feledkezett Jeanetteről. Összehajtogatta a hálóinget és egy padkára tette, egyéb holmi mellé, azután egy szöggről fonott szatyrot emelt le és közben pillantása érintette a mozdulatlanul álldogáló gyermeket.

- Mit mondjak, ki kereste? - kérdezte újból és kezdett berakodni a szatyorba.

Felelni kellett.

- A hetedik béből... Tessék megmondani, hogy Rosta Anna kereste a hetedik béből.

Az asszony kötényét oldozta le a derekától, most megállt.

- Csak nem a kis francia lány?

- Igen...

A kötény felkerült a szögre, a táská helyébe és az asszony az ablakilincsre akasztott kis borotválkozótükörben egy fésűvel gyorsan végigszántott vörös táján.

- Hogy fog örülni az én Esztikém! Téged sokat emleget idehaza, azt mondja színésznő leszel és hogy egykettőre megtanultál magyarul, olyan helyesen beszélsz. Meglesz az öröme szegénykémnek, ám bár a tanár jóval biztat. Az apja benn járt délelőtt a klinikán, azt mondták, egy év se telik bele és úgy

futkároz az én Esztim, akár te. Megmondom neki, de mennyire megmondom!

Jeanette egy lépést tett a konyha belseje felé és az izgalomtól fulladozva mondta:

- Elkísérhetem a nénit? Legalább nem kell cipelni a szatyrot, és talán Vámos... az Esztikét is láthatom.

Kettesben villamosoztak a Baross utca felé s Jeanette azon elmélkedett, hogy még mindig nem sikerült megtudnia, ki volt az a Baross nevű ember, akiről utcát is, teret is neveztek el Budapesten. A bőbeszédű Vámosné szóba elegyedett a mellette ülőkkel. Mindenkinek elmesélte, hogy a klinikára készül, kislánya látogatására. Az utasok bólogattak, érdeklődtek a részletek után, egyesek tudtak hasonló esetekről, s Vámosné minden hozzászólónak újra kezdte: három napja vittük be a kislányomat; ő akarta! Azzal jött haza az iskolából, hogy máris vigyük őt a sebészetre, percet sem vár és olyan keservesen sírt, hogy az apja szaladt a klinikára, onnan az SZTK-ba, meg az ágynyilvántartóba és délután már vittük. A bal lábára biceg, különben gyönyörű gyermek, csak éppen ez a kis hibája megvolt születésétől. A tanár ismerte a baját, sokat jártunk nála, egyre a műtétet sürgette, de a kis Esztikém félt nagyon. Aztán három napja nem tudom mi ütött belé, ő jött elő vele és már ment a kés alá...

Egyfolytában sírt, keze fejével törülgette a szemét és beszélt megállás nélkül. Nagy épülettömb előtt szálltak le a villamosról és Jeanette szaladt a szatyorral Vámosné után, aki mintha elfelejtkezett volna kísérelőjéről, hatalmas léptekkel igyekezett a sebészeti klinika felé.

A széles, világos folyosók nem emlékeztették a lens-i kórházra. Vámosék nem sajnálták a pénzt, finom helyre hozták a lányukat, állapította meg Jeanette. A falak mellé helyezett öblös, fehér padokon üldögélnek a betegek és hozzátartozóik, míg Lens-ban mozogni sem lehetett a pótágyaktól és a keskeny folyosót eltorlaszoló hordszékektől. A fel és alá sétálóknak vastagon be van pólyálva kezük vagy lábuk, van, aki mankóval járkal, a másik felpockolt karral, mégsem oly lehangelő a kép, mint amikor Lens-ban járt mamánál.

Végigmentek a jobboldali folyosón, nagy szárnyasajtókon a felírás: Röntgen... Testegyenészet... Itt kis mellékfolyosóra fordultak s Vámosné benyitott az 1-es kórterembe. Hatalmas ablakokon özönlött be a világosság, tíz fehér ágy sorakozott egymással szemközt. Vámosné sietett a terem bal sarkában elhelyezett ágy felé, ahol mozdulatlan kis alak feküdt a takaró alatt, Jeanette lassan követte a szatyorral, az ágytól kis távolságban megállt.

Mily rémületes látvány a lehunytt szemű, sápadt Eszter. Úgy látszik, meghalt... az anyja mindjárt iszonyút fog sikoltani - és Jeanette torkában érezte ezt a sikolyt, keze átnedvesedett, amint görcsösen szorongatta a fonott szatyrot. Szemét egy másodpercre lehunyta és megkapaszkodott az egyik ágy szélében. Vámos maga kívánta a műtétet, mert az iskolában valaki nevetségessé tette bicegő járását, hebegő beszédét... Most meghalt. Ezt nem lehet elviselni! Mintha nagy messzeségből érkezett volna füléhez egy halkan mormoló, idegen hang:

- A délelőtti viziten mondta a tanár, hogy minden rendben van. Sok

csillapítót kap az Esztike, egész nap alszik tőle. Nem panaszkodik egy szóval sem, legyen nyugodt, nem érez fájdalmat.

Vámos Árpádné a lánya fölé hajolt, sápadt homlokát csókolta és a párnát simogatta reszkető kézzel. Eszter kinyitotta a szemét és az anyjára mosolygott. Az asszony az ágy szélére ült és szapora suttogásba kezdett. Egyfolytában kérdezősködött: hogy aludtál, ettél-e valamit, fáj-e nagyon – de ugyanakkor intette: – Ne beszélj, drágaságom, kíméld magad, hallom aludtál, ugye nem fáj... Apád bejön este, éppen csak egy percre, nem fogja zavarni a kedves szobatársakat... egy barátnőd is keresett, igazis, hiszen velem jött az Annuska...

Jeanette az ágyhoz lépett. Vámos Eszter éppen csak a szemét fordította feléje, elmosolyodott s keze megrebbent a takarón. Jeanette úgy hajolt föléje, hogy szinte térdre esett, mohón két tenyere közé szorította szeplős kis kezét.

– Ne haragudj – dadogta. – Kérlek szépen, ne haragudj...

A másik gyermek meg azt motyogta:

– Annuska... ne, Annuska...

Vámosné csodálkozva nézett egyikről a másikra. Jeanette az ágy túlsó oldalára ült és izgatottan suttogta:

– Én majd mindent megmagyarázok, ha jobban leszel.

– Jól vagyok... olyan szép tőled, hogy eljöttél...

– Ha akarsz, máskor is meglátogatlak.

– Jó. Akármikor jöhetsz, itt annyian járkálnak, egy kislány nem tűnik fel senkinek.

– Miattam... énmiattam szenvedsz most!

Fejük egymás mellett volt a párnán. Jeanette így is alig hallotta a rekedtes, suttogó hangot.

– Ne beszélj így, Annuska. Hiszen ha az nincs, nem operálnak, mert én mindig úgy félttem. És ha meggyógyulok, csakis te leszel... csakis neked köszönhetem.

– Meggyógyulsz! A tanár mondta! – Jeanette hangja ujjongó volt a forró vágyakozástól. – Együtt megyünk sétálni. Labdám is van.

– Nekem is.

Néha nyílt az ajtó, egy-egy látogató érkezett, virággal, kis csomagokkal. Lassanként minden ágy mellett ült valaki, halk beszélgetés zsongott a teremben. Vámosné a szomszédos beteget faggatta, hogy mit mondott a tanár, nem sírt-e Esztike, azután nagy érdeklődéssel hallgatta a másik asszony betegségének történetét, de kapkodó pillantása folyvást a lányát kereste s szeplős arcán fénylett a verejték és a még fel nem száradt könnyek.

Egy fehér ruhás nővér villanyt gyújtott és Eszter ágyához lépett.

– Mi az, két kis betegünk van? – kérdezte mosolyogva. – De most elég legyen, Esztike, pihened kell.

Vámosné búcsúzott a lányától.

– Mit hoznak pénteken? – kérdezte.

– Semmit – felelte a kislány –, nincs szükségem semmire. Majd ha felkelek, egy pongyolát, anyu! Olyan hosszút, itt mindenki azt viseli.

- Hozok, aranyom, varrok én neked egy szépet, nagyvirágos mintával, jó lesz?

- Igen, nagyvirágosat...

Megvárta, míg az anyja indul kifelé, azután lehunyta a szemét és úgy kérdezte Jeanette-től:

- Mikor jössz megint, Annuska?

- Holnap. Akarod?

- Igen. Ne félj, észre sem vesznek, csak egyenesen ide gyere.

- Jó éjszakát.

- Jó éjszakát. És köszönöm.

Vámosné már kilépett a kapun s Jeanette kísértést érzett, hogy a másik irányba forduljon. Eszter mamája most majd kérdezősködik, minden kiderül és különben sem venné észre az eltűnését, amilyen szórakozott. Azután mégis a vörös hajú asszony mellett lépkedett a villamosmegálló felé. Az rá sem nézve, mintha fennhangon folytatná gondolatait, azt mondta:

- Sok szenvedés vár még az én Esztimre. Azt mondta az az asszony, hogy ha fennjáró lesz, naponta a testegyenészetire viszik és az nagyon fájdalmas. És mégis azt kívánom, bár ott tartanánk már. A tanár minden jóval biztat, de ki tudja, mit hoz a jövő.

- Ne tessék félni, meggyógyul hamarosan. Én tudom! - mondta határozottan a kislány.

- Ugye? Hiszen én bizakodom, nem arról van szó. Jó helyen van itt a klinikán, megadnak mindent, ami kell. A régi világban ezeket is elkértek egy ilyen műtétért, ha olyan híres tanárhoz ment vele az ember.

- És most?

- Hát most egyformán kezelnek minden beutaltat, így van ez rendjén.

Vámosné leszállt a Domonkos utca sarkán, Jeanette egy állomással tovább ment. Magasztos lelkiállapotban lépett nagynénje elé s várta, hogy az kérdést intézzen hozzá, hol járt, miért jön ily későn? De Vilma néni nem szólt, vasalt a konyhában, akárcsak Vámos Árpádné s az ő arca is fénylett. Jeanette le sem vetette kabátját, elhelyezkedett a konyhaszéken és ünnepélyes komolysággal kezdett beszámolójába. Részletesen elmondta az eseményeket, attól kezdve, hogy megállt a Domonkos utca 1. első emelet 7-es számú lakásának küszöbén. Jellemezte Vámosné külsejét, bőbeszédűségét és szórakozottságát és a villamoson történeteket. Időnként Eszter mamájának hangján szólalt meg, de máris ijedten szájára csapott és ellenállt a kísértésnek.

- Ne tessék megijedni, ha néha később jövök haza, engem ugyanis beengednek a klinikára nemcsak látogatási napon, hanem akácmikor - fejezte be a hosszú előadást.

- Ki mondta?

- Hát... Eszter.

- Vigyél neki virágot, Annuska.

Valóban beengedték. Tanítás után egyenesen a Baross utcába sietett. Eleinte a portás utánaszólt, de ő oly öntudatosan lépkedett, mint aki igen fontos küldetésben jár. A betegek nagy része aludt ilyenkor, mások a folyosón üldögéltek. Az ortopéd sebészet két kórtermének valamennyi

betege nevéen szólította már a kislányt. – Jó napot, Annuska – köszöntötték s ő is mindenkinek ismerte a baját, betegségének lefolyását. – Fájt a masszáz, Rovó bácsi? – kérdezte a sovány kis öregembertől, aki felkötött karral örökké a folyosón pipázott. – Hogy az ördögbe ne fájt volna! – hangzott a válasz és az öreg vidáman a gyermekre kacsintott. Tudta, hogy a szép arcú, fiatal Turai Erzsike lábáról mikor veszik le a kötést s néhány nap múlva apró megbízásokat is vállalt az ortopéd sebész mintegy tizenöt betegétől. Leveleket dobott a postaládába, citromot vásárolt, Turai Erzsike meg éppen kölnivizet hozatott Jeanette-tel.

S valahányszor belépett a nagy kórterembe, a bal sarok ablak felőli ágyán fekvő beteg várakozó, örömteli pillantása fogadta. A fekete, kurta göndör fürtökkel övezett fej ott pihent a párnán a szeplős kislány sápadt arccskája mellett s Jeanette mesélt. – Te hallgass, kíméld magad! – intette szigorúan Esztert. – Meg kell gyógyulnod, tudod miért! – Tudom – suttogta Eszter –, de ha nem gyógyulok meg, te akkor is jót akartál. – Egészséges leszel! – Jeanette oly határozott volt ebben a kérdésben, hogy Eszterben elszunnyadt minden kétség. Egészséges leszel! Jövő esztendőben röplabdázni fog a többiekkel testnevelési órán és nyáron uszodába jár Rosta Annával, Solymosi Erzsivel és másokkal! – A Császárhoz megyünk, jó? – kérdezte. – Én nem tudom, Pesten még nem voltam uszodában – felelte Jeanette, majd rövid gondolkodás után hozzátette: – Most jut eszembe, még sohasem voltam uszodában. Majd együtt tanulunk úszni, meg mindent. De hallgass, majd inkább én mesélek.

Beszámolt az órákon történelekről: ki felelt és hányas osztályzatot kapott, mi volt a magyar dolgozat tárgya, miféle kísérletet végeztek fizikaórán, mi újság az úttörőotthonban és mi volt a vasárnapi foglalkozás. Péceli Aranka közbeszólásain nagyokat nevettek s Jeanette még azt is elmondta, milyen új regényt olvasott Surányi Jolán, továbbá, hogy megesett a nagy csoda: Novák Biri négyesre felelt történelemből, Márta néni nagyon megdicsérte.

Bejött a nővér, gyógyszert adott egyik-másik betegnek, s míg első napokban felóra múltán könyörtelenül kitessekelte Jeanette-et, most már nem szólt, ha ott látta egymás mellett a két suttogó gyermeket. Egy alkalommal a nagy tekintélyű professzor is ott találta, amikor kíséretével végigment a kórtermen. Utolsónak hagyta a bal sarokban levő ágyat s minduntalan odapillantott a kínos-mereven álló Jeanette-re, oly szigorúan, mintha be akarná kapni az amúgy is apróra zsugorodott gyermeket.

– Te vagy a kis francia? – Leült az ágy szélére és három ujját Eszter csuklójára tapasztotta.

– Igen, de...

– Csend legyen! – mondta és karójára nézett. Az ápolónő hevesen integetett, a fehérköpenyes orvosok összesúgtak a tanár háta mögött. A professzor felemelte szemét az órától, fogva tartotta a szeplős kis kezét és Jeanette-re nézett.

– Mondd csak kislány, ki engedte meg, hogy mindennap itt lábatlankodj? Eszter rémülten tiltakozott.

– Én! Én kértem őt... Ne is tessék ilyet mondani! Nem csinál semmit, ugye?

– Az ápolónőre nézett, majd támogatást kérően sebesen végigjártatta szemét

a fehér ágyakon.

- Ha nem hetvenkettő lenne a pulzusod – mondta a tanár –, megcibálnám a barátnőd haját. Hogy hívnak, kis cigánylány?

- Rosta Anna. Azelőtt meg Jeanette Rosta voltam.

- Jeanette-ből hogyan vedlettél Annává?

A kislány végre megmozdult és bátorságra kapott.

- Csak úgy. Az iskolában elneveztek. Mit tetszik gondolni, nem szebb név, mint Janka?

- Hm. Ezen valóban gondolkoznom kell. Hát a Johannához mit szólsz? – És megismételve, lassan tagolva: – Jo-han-na.

- Miért ne lehetnék Anna? Az ugye nem csalás? Mert arra gondoltam, hogy az avatásomon, amikor a nevet kell mondani...

- Nem hinném, hogy büntetendő cselekmény, ha Annát mondasz. – A tanár háta mögött halk nevetés, mozgolódás hallatszott. A fiatal orvosok közeledtek és egészen körülállták Eszter ágyát. – Mikor avatnak?

- Április 4-én. Verset fogok szavalni.

- Milyen verset?

- József Attilát, természetesen.

- Hm. Tehát szereted József Attilát. – Felállt, lehajolt Jeanette-hez és megsimogatta a haját. – Szépen szavalj, kicsi Anna, nagyon szépen mondd József Attila versét.

- Olyan jó volna, ha Eszter is ott lehetne az avatásomon, mit tetszik gondolni...

- Kikérdezni nem hagyom magam! – A tanár hangosan nevetett és meghúzta Jeanette fülét. – Te valóságos diplomata vagy. Hát au revoir, Anna, viszontlátásra!

- Orvoár! – kiáltotta lelkesen a kislány és valóságos zuhatagban görögtek nyelve alatt az r betűk.

Hangos nevetés, beszélgetés közben vonult ki a tanár kíséretével és Jeanette megkönnyebbülten felsóhajtott. A kórteremben nagy esemény volt a tanár hosszú látogatása és derűs kedve, mindenki erről beszélt, ismételték egy-egy szavát és dédelgető pillantások simogatták Jeanette-et, amint ismét ott feküdt Eszter mellett a párnán.

- Egy hét még! – suttozta. – A holnapi őrsgyűlésen kiválasztjuk a verset. Te mit gondolsz, Eszti, mit szavaljak?

- A Mamát – mondta gondolkozás nélkül a kislány.

- A Mamát?

- Nem ismered?

- Nem, de amint hazaérek, elolvasom. Nekem megvan József Attila összes költeménye – mondta büszkén s buzgón folytatta: – Ha te gondold, hogy a Mamát, akkor én ragaszkodni fogok hozzá az őrsgyűlésen. Többen készülnek meglátogatni téged, örülsz?

- Hogyne. De a legfontosabb, hogy te, Annuska, eljössz. Nem is tudom, mit csinálnék nélküled. Majd ha felkelek, veled járkálok a folyosón, olyan nagyon jó lesz.

- Igaz, még nem is mondtam, hogy áprilisban fémet fogunk gyűjteni, az egész csapat. Én borzasztóan szeretném, ha a mi csapatunk lenne az első a

gyűjtésben.

- Mit gondolsz, én is...

- Jaj, te buta Esztike - mondta a Solymosi Erzsi hangján, de sebesen visszavedlett Rosta Annává - miket beszélsz? Majd jövő évben. Légy türelmes Eszti, tudod, éniattam!

Egy vizespohárban ibolya és hóvirág volt, Jeanette a csapból friss vizet engedett a pohárba, azután Turai Erzsike szép piros rózsáit is megitta. Titokzatos suttogással kérdezte a szép leánytól. - Gyula itt volt tegnap? - Itt, persze, majdnem hét óra volt, amikor jött. - Azért nem találkoztunk - bólintott Jeanette és a hálószekrényre állította a rózsákat. - Azt mondta a tanár, mához egy hónapra megtarthatjuk az esküvőt. - Képzem, Gyula milyen boldog volt. - Igen, boldog volt...

Mindenkitől külön búcsúzott, átvette a megbízásokat és fontoskodva ismételte: - Szóval két szép alma, egy fogpaszta Kis néninek, négy hullámcsat Erzsikének, holnapra mindent elintézek. - A folyosón pipázgató Rovó bácsival is váltott néhány szót s már a portással is beszélgető viszonyban volt. Amerre elhaladt, mosolygó pillantások és félhalk megjegyzések követték: Milyen kedves kis fruska... Az Esztike barátnője, mindennap itt van... A professzor kis cigánylánynak nevezte, de olyan is a göndör hajával...

Vilma néni előtt érkezett haza. A konyhaasztalra készített két tányért, evőeszközt, takaréklángra állította a már előző este elkészített ételt, azután várakozott a jól ismert katonás léptekre. Finom ételszag terjengett. Jeanette leemelte fedőket és mohón szippantotta be a párolt marhahús és a lencsefőzelék szagát. Hirtelen eszébe jutott valami. Szobájába szaladt s kezében a József Attila-kötettel tért vissza a konyhába, A tartalomjegyzékben a betűnél keresgélt, azután az m betűnél megtalálta a Mama című verset. Halkan mormolta a sorokat, nincsenek-e a versben nehezen kiejthető szavak, azután megnyugodva, most már az értelmet keresve, folyékonyan olvasta az egymás után következő szakaszokat. Egyszerre, mintha lökést érzett volna a mellében, ölébe engedte a könyvet és egészen összegörnyedt az őt ért nagy megrázkódtatástól. „Csak ment és teregetett némán, nem szidott, nem is nézett énrám...” Elismételte, valamivel hangosabban: „Csak ment és teregetett némán, nem szidott, nem is nézett énrám...” A mama, aki ott fekszik a tréparville-i temetőben, mindenkitől elhagyatva. Ki gondolta volna, hogy így lesz Magyarországon, hogy ő ilyen boldog lesz itt! Már-már elfeledkezett a mamáról, aki ott a messze franciaországi bányászfaluban ment némán, mint József Attila mamája a Gát utcában, nem szidta őt, fáradt volt és beteg. - Mama - motyogta maga elé megrendülten - ne haragudjon, drága mama, hogy nekem itt olyan jó - s tulajdonképpen e nagy felindultságában ismerte fel először életének nagy fordulatát és a saját kis személyét érintő változást. „S a ruhák fényesen suhogva, keringtek, szálltak a magasba...” Mikor a papa a németek fogságában volt, mama is kijárt a tisztviselőtelepre nagymamával, a mérnöknek ruháját mosta és kis bádogdobozban gyűjtötte a sous-kat papának. „Nem nyafognék, de most már késő, most látom, milyen óriás ő...” - és tág képzeletében mác nőtt, növekedett a vézna kis alak, aki ott

kuporgott az ágy sarkában, míg egy napon bevitték a lens-i kórházba. Betoppant Vilma néni. A szép márciusi időben levetette lódenkabátját, feje nem volt bekötve, széles arcán a jól ismert derű. Harsány örömmel üdvözölte unokahúgát, nagy szekrény- és ajtócsapkodás közepette átöltözött otthoni ruhájába s hol a szobából, hol meg a fürdőszobából hallatszott a hangja.

- Látóin, jó kis gazdasszony voltál, máris jövök, éhes a Vilma, mint egy farkas. Esztike hogy van? Miből feleltél? Hát a Biri tudott-e máma valamit? Még megéljük, hogy átmegy a nyolcadik osztályba. Leveheted a húst, idáig hallom, hogy fortyog!

Az asztal mellett látta, hogy Jeanette-nek igen sok közölnivalója van, de Rosta Vilma nemigen kérdezett, bevárta, míg a kislány magától előáll örömeivel vagy bánatával. Összeszedte a tányérokat, a maradékot a kamrába vitte, azután visszaült az asztalhoz. Jeanette elhaló hangon belekezdett:

- Beszélgettem a tanárral...
- Miféle tanárral, te gyermek?
- Hát az ortopédián...

Szó szerint ismételte a kettejük között lezajlott beszélgetést, Vilma néni nagyokat nevetett, de a kislány fátyolos hangja elárulta, hogy valami hátra van még. Jeanette máris előállt az őt olyannyira foglalkoztató kérdéssel.

- Tetszik ismerni József Attila „Mama” című versét?
- Bizony nem. Hogy szól?

A kislány a konyhaszéken kuporogva felolvasta a verset. Hangja el-elfulladt s a végén szinte sikoltotta: „Szürke haja lebben az égen, kékítőt old az ég vizében.” Leengedte a könyvet és várakozón nézett nagynénjére. Rosta Vilma bólogatott és csöndesen mondta:

- Szép vers, az ember szíve megfájdul tőle.
- Ezt szavalom április 4-én.
- Megmondtad már?

- Nem. De én nem is tudnék, tessék elhinni, most már nem tudnék mást elmondani. Nekem annyi minden eszembe jutott, hogy az én életem milyen más lesz, mint a mamáé és sajnálom, hogy Vilma néni nem ismerte őt és hogy ő most... kékítőt old... az ég... vizében...

Két karját leeresztve nézett maga elé, Vilma néni nagyot sóhajtott. Jaj, ez a gyermek, mi minden jár az eszében, honnan veszi ezeket? Jó volna megcsókolni azt a bánatos kis arcát -, de Vilma néni nevelési elveivel ellenkezett a sok babusgatás, az érzelmes jelenetek, hiszen azzal csak fokozza a gyermek elérzékenyülését. Hogy mindketten visszazökkenjenek a régi kerékvágásba, nagy csörömpölés közepette elmosogatta a két tányért és az evőeszközöket.

12.

A papa megváltozott. Válla széles volt, arca barnáspiros és nem oly töprengő kifejezésű, mint réges-régen - mintegy fél évvel ezelőtt, amikor

elindultak Tréparsville-ből Magyarország felé – s oly élénk, beszédes, mint valami fiatalember. Derzsi Gyulával érkezett s amikor barátja után leugrott a vonatról, új öltönyében, a vállára vetett ballonkabátban, úgy festett, mintha fia volna a csöndesen mosolygó, idősebb barátjának. Jeanette apja kezét szorongatta, másik oldalán Vilma néni haladt, mellette Derzsi Gyula. A járdát szinte egész szélességében elfoglalták, de arcukon úgy tündöklött az öröm, hogy a Thököly úti járókelők készségesen kitértek előlük.

– De barátságos ez a lakás – mondta Derzsi Gyula és jólesően kinyújtózott az egyik karosszékben.

– Késő délutánig besüt a nap! – Jeanette ezt oly büszkén jelentette, mintha a nap az ő határozott parancsára árasztaná el sugaraival Rosta Vilma szobáját.

A két férfi nem győzött álmélnokolni Jeanette magyar tudományán. A kislány közönyösen legyintett, á, szót sem érdemel s az ötös feleleteit is mintegy mellékesen említette, de minduntalan visszatért a másnapi ünnepségre, amikor is őt úttörőnek avatják s utána József Attila-verset fog szavalni. Arra azonban nem volt hajlandó, hogy a két vendég előtt elmondja a költeményt. Ebbe a megváltozott, ifjú és jókedvű Rosta József elég könnyen belenyugodott, mert belőle is kikíváncozott a mondanivaló. Komlóról, a hatalmas városról mesélt, ahol ezer méter mélyre fúrnak a föld alá – elképesztő mélység! – s egyenlő iramban fejlődik a föld alatti és föld feletti építkezés. Szinte egyik napról a másikra házfalakat húznak, az ország legszebb és legkorszerűbben berendezett középületeit építik fel Komlón.

– El sem tudod képzelni, kicsi Jeanette, milyen szép vidéken élünk mi ott – mondta Rosta József. – De meglátod hamarosan.

A kislány csak dadogni tudott:

– Miért... hogyan...

Nagy nevetés követte a riadt szavakat.

– Ha Vilma nénéd kiveszi a szabadságát, arra a néhány hétre hozzánk látogattok. Az én Gyula barátom átadja a szobáját s hozzám költözik.

– A nagy újságot nem is mondd? – kérdezte a csendben cigarettázó Derzsi Gyula.

– Ugyan – legyintett Rosta József, épp oly mértékben közönyt színlelve, ahogy imént a lánya számolt be elért eredményeiről –, nem olyan nagy eset. Elseje óta aknász vagyok. – Öt ujjának szélesebb mozdulatával felborzolta amúgyis engedetlenül ágaskodó, sűrű haját.

Jeanette ujjongott. A papa aknász, akárcsak Marcel Gentil, a nagyhatalmú pukkancs emberke! Ölelésével fojtogatta az apját, körülugrálta s alaposan rálépett Derzsi Gyula kényelmesen elnyújtott lábára. Az nagyot szisszent, Jeanette most már az ő nyakát ölelte s lármásan követelte, hogy a vendégek látogassanak el az ő szobájába is. Sorba mutogatta kincseit: a „könyvtárát”, amely két új kötettel gyarapodott karácsony óta, új tavaszi kabátját, a sokat használt, kopott labdát s zűrzavaros összevisszaságban magyarázott a beteg Vámos Eszterről, akinek feltétlenül meg kell gyógyulnia, bizonyos őt érintő okokból, Novák Biri haladásáról, Solymosi Erzsiről, aki, mint papa tudja, az ő legeslegjobb barátja és sok mindenben a kis Rose Prunier-re emlékeztet, hogy ő a faliújságfelelős és ez igen jelentős munkakör, ha valaki

lelkiismeretesen végzi a dolgát – és így tovább, a szavak valóságos pergőtüzével kábítva a két barátot. Vilma néni is beszólt a konyhából, kiegészítve valamivel Jeanette beszámolóját vagy egy-egy megjegyzéssel a helyes vágányba terelve csapongó képzeletét.

Rosta József álmélkodva hallgatta a lányát. A régi Jeanette, csupán vagy két ujjnyival magasabb; arca kigömbölyödött, viruló és lelkes. Szép ruhájában, a lábához simuló bőrcipőben épp oly fesztelenül mozog, mint a tréparville-i kinőtt, agyonmosott és foltozott ruhácskáiban. Szapora beszéde lármás, máskor meg mélabúsan elhaló vagy élesen parancsoló, enyhén görgeti az r betűket – de magyarul beszél az új Jeanette! S egyebekről beszél, mint azelőtt. Ez már nem a rosszul nevelt, makacsul elzárkózó kis csavargó, hanem céltudatos kis ember, halad előre a kitűzött cél felé, lelke kinyílt és mohón fogadja magába mindazt, amit jónak, szépnek, igazságosnak érez.

Rosta József a konyhába ment, megállt a nővére előtt s valami igen nagy mondásra készült. De csak topogott a nyomában, ahogy az sebesen tevékenykedett az asztalon s a gáztűzhelynél, aztán csupán ennyit tudott kinyögni: – Vilma...

Az asszony tudta, mi megy végbe öccse lelkében. De mivel nem kedvelte a nagy szavakat, harsány hangon küldte magától:

– Ne mászkálj a lábam alatt, te Józsi. Menjetek be, a Vilma negyedóra múlva hozza az ebédet. Teríts, Annuska! – rendelkezett és a kislány engedelmesen iramodott befelé a tányérokka. – A poharakat, sótartót ne feledd, hát rádiód van-e már ott Komlón, Józsi?

– Van a kultúrtermünkben akkora, mint ez a tűzhely – mondta Rosta József.

– Zongora, könyvtár, ami csak kell.

– Aztán tanulsz-e eleget?

A régi, szigorú, vallató hang. A férfi elmosolyodott.

– Hogyne. Hiszen Franciaországban is tanultunk mi, nem jöttem ide készületlenül. Most persze fokozott mértékben és rendszeresebben folyik az oktatás. De a kislány alaposan megváltozott. Úgy látszik megkedvelte itt az életet, nem kínozza úgy a honvágy, mint az első időben.

– Néha előjön még az ő Párizsával, de egyre ritkábban. Inkább a nagyanyját emlegeti. Két levelet írt neki, de választ nem kapott. Érdeklődj, te Józsi, mi van az öregasszonnyal.

Rosta József követte nővérét a konyhaasztalhoz, ahol az petrezselymet vágott a levesbe s amikor a deszkával a tűzhelyhez sietett, oda is – utánament és nagy érdeklődéssel leste a kezejárását.

– Érdeklődtem – mondta. – Egy barátom kinn járt oála a tisztviselőtelepen. Azt mondta, tudni sem akar rólunk, amit főztünk, együk meg. – A fazék fölé hajolt, beszippantotta a jóféle hazai illatokat. – Zöldségleves? – kérdezte.

– Az.

– Csonttal?

– Akad a Vilma levesében csont is, meg ami kell. A kislánynak megmondod?

– Te mit tanácsolsz?

– Úgy teszel, ahogy jónak látod. Felnőtt ember vagy már, te Józsi, mit kapaszkodsz a szoknyámba?

Így zsörtölődött Rosta Vilma, míg bensőjét majd szétfeszítette az öntudat. Ő a Rosta-család feje, mindenben kikéri a véleményét. Van szép munkaköre, az életének értelme és célja – s mivel félt, hogy menten elérezékenyedik, ráivallt az öccsére:

- Eredj, szórakoztasd a vendéget, elunja magát odabenn.
- Nem én – érkezett a kishobából a csendes, derűs hang. – Inkább nagyon is jól érzem magam.

Vilma összecsapta a kezét.

- Hát magát ottfelejtettük? No, menjetek be, viszem a levest.

*

1953. április 4-e, Magyarország felszabadulásának nyolcadik évfordulója. Rosta Annuska tudja, hogy 1944. március 19-én a fasiszta németek megszállták az országot, kegyetlen rémuralmat honosítottak meg; hogy Budapestet csatatérre változtatták, a lakosság hetekig pincék mélyén élt, éhezett, szenvedett és pusztult; hogy a németek, amikor már amúgyis reménytelen volt a helyzetük, felrobbantották a szép dunai hidakat; hogy a Szovjetunió Vörös Hadserege 1945. április 4-én az egész ország területét felszabadította s megtisztította a fasisztáktól. Tudta, hogy e világtörténelmi esemény emlékére lobogózzák fel a házakat, díszítik a házkapukat, hogy a Szovjetunió Vörös Hadseregének dicsőségére koszorúzzák meg az emlékműveket – mindezt már tudta Rosta Anna. Mégis, amikor ismét négyen egymás mellett, a szép áprilisi reggelen az iskola felé meneteltek, úgy érezte, hogy a pompás díszítések, a virágos utca s a lassan hömpölygő tömeg valamelyest őt is köszönti és ezen a napon örök időkre szívébe fogadja őt, az idegent.

Sötétkék szoknyát és fehér blúzt viselt Rosta Anna, fekete félcipőt és fehér térdharisnyát. Kissé mereven lépkedett, ünnepélyesen felvetett fejjel, néma volt, időnként apjára, majd nagynénjére nézett, mintegy ellenőrizni, ott vannak-e még mellette. A lelkében uralkodó nagy zűrzavarban nemigen volt helye gondolatoknak, mint visszatérő dallam, váltotta egymást egy-egy mondattöredék. „Én, Rosta Anna, a Magyar Népköztársaság ifjú úttörője...” „Hagyja a dagadt ruhát másra, engem vigyen fel a padlásra...” „Pajtásaim színe előtt fogadom...”

Sok sötétkék szoknyás, fehér blúzós, vörös nyakkendős kislány haladt az iskola felé. A széles utcát kétoldalt szegélyező fákon apró rügyek bontakoztak s a kerítések fölött kihajló aranyeső sárga fürtjei illatát kínálta a járókelőknek. Az iskolaudvar nagy négyszögében őrtálló, két vénséges vadgesztenyefa is megifjodott a nagy napra – az apró, éppen csak kibúvó levelek között meg-megvillant a napfény. Hosszú, piros terítővel letakart, virággal díszített asztal állott a bejárattal szemközt s az épületen lengett a vörös zászló. Kétoldalt széksorok, itt helyezkedtek el a szülők, s Jeanette görcsösen megkapaszkodott Vilma néni kezében, mielőtt útjára engedte. Az osztályban huszonnyolc fehér blúzós és piros nyakkendős leány, csupa ismerős, kedves arc – Jeanette egyszeriben megnyugodott. Néhány óra még s rajta is ott lesz a piros nyakkendő s rövid néhány hét és Vámos Eszter sem

lesz a hiányzók között. Odalent az udvaron a papa és Vilma néni – van-e szív, amely nem szakad meg ennyi öröm súlya alatt?

– Tudod-e a verset, Annuska? – kiáltotta feléje Surányi Jolán.

– Megy valahogy – felelte hányavetin Jeanette. Az osztályban visszanyerte régi biztonságát és körülugrálta Novák Birit. – Nahát, milyen szép vagy, Biri! Ezentúl mindig így kell fésülnöd, meg ne lássalak azzal a kóctömeggel – lármázott nekibuzdultan s a húzódozó, zavarodott Birit felrángatta helyéről.

– Mit szóltok Novákhoz?

Novák Biri fényes fekete haját két szoros fonatban a nyakszirtje fölé tűzte s a két fonat alól kibukkanó keskeny fekete szalag kis csokorba volt kötve a feje tetején. Frissen vasalt fehér blúzt viselt és a megváltozott külső valamelyest lefékezte handabandázó, suta mozdulatait is. Állt az álmélkodó, nevető leánycsoport közepén és lángvörös arccal motyogta:

– Mamám este megmosta a hajamat, ő tűzte fel kontyba, én egyedül nem tudom megcsinálni, csak ahogy szoktam.

Jeanette túlradó kedvében egyik pajtástól a másikhoz szaladt. – Itt van a papám! – kiáltotta – megjött Komlóról! Majd megmutatom, melyik a papám, Vilma néni mellett ketten ülnek, a fiatalabbik az én papám. – Összeütközött a némán álldogáló Schmitt Ilonkával, egy pillanatig elcsendesedve nézett vele farkasszemet, majd bizonytalan hangon megszólalt: – Mit gondolsz, nem lesz furcsa, hogy én olyan nagy vagyok a harmadikosok között? Mit gondolnak majd, miért avatnak engem ilyen későn?

Schmitt Ilonka egyenesre igazította nyakkendőjét, kibogozta, majd újra áthurkolta egymáson a két szélét s így felelt lehajtott fejjel:

– Á, dehogy... Két hatodikost is avatnak, meg egy nyolcadik osztályost. Annak az anyja nem akarta... most meg ő jött kérni Ilona nénihez.

– Akkor hát...

– Legyél nyugodt, megtudja azt mindenki, miért kerülsz csak most avatásra. Kényszerítő körülmények és kész.

– Jaj de jó, hogy ezt mondd, Ilonka.

A szőke kislány végre felemelte fejét s kis, fájdalmas mosollyal nézett Jeanette ragyogó arcába.

– Megjött a papád Komlóról?

– Igen. Olyan érdekeseket mesél. – Rövid szünet után folytatta: – Ha akarod hallani, délután gyere el hozzánk. Erzsébet is jön, meg Mari és Novák Biri. A papám holnap már elutazik.

– Ha gondolod...

– Persze. Köszönöm, hogy eljössz.

Megjelent Márta néni, a folyosón felsorakoztak s csatlakoztak a menethez. Az élen haladtak a rajtanács tagjai és az őrsvezetők. Odalenn felhangzott: „Ej, haj, száll az ének...” s ők a lépcsőn lefelé menet bekapcsolódtak az énekbe. Amikor az udvaron rajokba sorakoztak s a tavaszi levegő nagy messzeségbe továbbította a sok száz lelkes leányhangot, Jeanette kapkodó pillantása hozzátartozóit kereste a tömött széksorokban. Ismét hatalmába kerítette a lámpaláz s az elmosódott foltok között csupán egy bólogató, széles, jóságos arcot látott. A hosszú asztal mellett helyezkedett el a tanári kar, középen a rettegett és szeretett igazgató, Avar Bélámé, mellette egy

fiatal tiszt.

- Ő patronál titeket - suttogta Jeanette fülébe Solymosi Erzsí és a maga szabatos módján hozzátette: - Ő végzi az avatási aktust.

Dobpergés és kürtszó közben bevonultak a zászlóvivők s míg elhaladtak a csapat előtt, zengett a hurrákiáltás. A hosszú asztal elé lépett a fekete hajú nyolcadikos csapattanácselnök és jelentéstételre szólította a rajtanácselnököket. Ez meglehetősen sok időt vett igénybe, Jeanette kissé összeszedte magát és megint mondogatta: „Én, Rosta Anna, a Magyar Népköztársaság ifjú úttörője...”

- Szép ember a papád - suttogta mögötte Novák Biri. - Ugye az a nagy hajú, Vilma néni mellett?

Jeanette bólintott és roppant büszkén kiegyenesedett.

- Cseppet sem öreg - duruzsolt tovább Biri. - Hasonlítasz a papádhoz, tudd meg.

- Hallgass - mondta Jeanette s állt tovább feszes vigyázzban, a várakozó csöndben.

Az utolsó jelentés is elhangzott és felállt a fiatal tiszt. Olyan csönd volt, hogy az alig fakadó rügyek susogása is hallatszott, az utcán haladók lépteinek nesze s egy távoli kertből érkező dühös kutyaugatás. A szemközi házak ablakaiban emberek szorongtak s a kerítés előtt is nagy volt a nézőközönség. A fiatal tiszt messzezcseggő, tiszta hangon belekezdett.

- A mai nap nagy jelentőségű az életetekben, pajtások. Ha végignézek soraitokon, szemetekből látom, komoly és meghatott arcotokról leolvasom, hogy ezzel valamennyien tisztában vagytok. - A két harmadik osztály apró növendékeihez intézte szavait s Jeanette-nek egyetlen pillanatra elállott a szívverése; hátha tévedés történt és őt egyáltalán nem avatják? A tiszt folytatta s lelkes hangjától Jeanette megnyugodott. - Ti, hűséges gyermekei a hazának, tudjátok, mit jelent nekünk a vörös zászló. Tudjátok, ugye, hogy e vörös lobogó jegyében sok drága testvérünk hullatta el vérének, áldozta fel szép ifjúságát s hogy e zászló jegyében mi, egy boldogabb kor gyermekei, most már élni, alkotni akarunk, építeni a szép jövőt és megtartani nehezen kivívott szabadságunkat. Ennek a vörös zászlónak kicsiny rokona a nyakkendő, amelyet a mai naptól kezdve viselni fogtok. Ti, pajtások, egyenlő esélyekkel indultok az életbe, csupán rajtatok múlik, milyen messzeségbe vezet ez az út! A ti hűségetek, szorgalmatok és becsületes emberi magatartástok szabja meg a határt. Gondoljátok el, milyen nagy család a tiétek. Az ország legtávolabbi zugában, legkisebb falujában barátaitok élnek, és az országhatáron túl is, mindenütt, ahol becsületes emberek laknak.

Egy lépéssel közelített az asztalhoz és két kezét a vörös terítőre szorította.

- Ti, gondolkozó kis lények, tudjátok, hogy nem is olyan régen másképp volt. Éppen ma nyolc esztendeje nagyot változott nálunk a világ. Mi volt az én gyermekkorom? Egy Pest környéki kovácműhelyben fűjtattam a tüzet, mellem behorpadt, tudom zihált, éhes és rongyos kölyök voltam, a jövő minden reménysége nélkül. Apám elesett a háborúban, anyámat bombaszilánk ölte meg, amikor egy alkalommal gyümölcsöt és tojást vitt a pesti piacra, hogy nekem kiscsizmát vásároljon télire. Vagy fél évig kallódtam odahaza, bitang jószág... Ettem, ha valaki megsajnálta, s aludtam,

ha akadt egy meleg sarok, ahol meghúzhattam magam – a mi kicsi házunk ablakai betörtek, ajtaja sarkából kifordult, mikor egy éjszaka a vasúti töltést bombázták – ott volt a házunk a falu végén, ahol a sínek futottak Pest felé.

Könnyű mosoly fényesedett a fiatal tiszt arcán s valami friss, örömteli mozdulattal kissé széttárta két karját.

– Azután felkapott egy hatalmas erő és többé nem engedett el. Embert faragott a veszendő kis kovácsinasból. Azért mesélem ezt nektek, hogy legyen miről lemérnünk a különbséget. A ti további utatok az ifjúsági szövetségbe vezet s onnan egyenesen a pártba. Így életetek végéig van vezetőtök, akiben megbízhattok, aki kézenfogva vezet a boldogulás és tiszta élet felé.

A taps, az éljenzés nem akart véget érni. A tiszt kissé felemelte a kezét és a beállott csendben így fejezte be:

– Kívánom igaz szívből, pajtások, hogy mindig emlékezzetek a mai napra, e szép, verőfényes április 4-ére. Viseljétek büszkén a piros nyakkendőt, és soha ne Hozzatok szégyent reá. Kérem az avatandókat, hogy álljanak elő.

Az asztal előtt felsorakozott a két harmadik osztály s a néhány nagyobb leányka, akiknek avatása előző években valamilyen okból elmaradt. Néhány kijelölt úttörő a tiszt mellé állt, két előrenyújtott kezükön kiterítve a piros nyakkendőket.

– Mondjátok utánam a fogadalmat: Én...

– Én – zengett az udvaron a sok vékony, áhítatos gyermeki hang s utána sok rövidebb, hosszabb, elsuttogott s büszkén világgá kiáltott név.

– A Magyar Népköztársaság ifjú úttörője...

...A Magyar Népköztársaság ifjú úttörője...

– Pajtásaim színe előtt fogadom...

...Pajtásaim színe előtt fogadom...

A meghatott kis hangok erőre kaptak: ...hogyminden körülmények között hűségesen szolgálom a dolgozó nép ügyét... Fogadom, hogy úgy élek és tanulok, hogy Hazám hasznos építője, a béke védelmezője váljak belőlem...

Az úttörő leánykák kinyújtott kezéről a tiszt egymás után emelte le a piros nyakkendőket s a felavatottak nyakába kötötte. Elérkezett a pillanat, amikor Jeanette is ott állt, magasba emelt fejjel, lángvörösén, piros nyakkendősen s mintegy álomban hallotta a férfihangot: – Sok sikert kívánok az úttörőülethez, pajtás!

Egy ismeretlen kislány virágot nyújtott feléje, kis csokor ibolyát, s maga sem igen tudta, hogyan került vissza a helyére. Hallotta maga mögött Novák Biri halk, meghatott s igen óvatos szipákolását. Mosolygó arcok vették körül, a feszes vigyázzban álló Solymosi Erzszi a kezét fogta s távoli ködkép a bólogató asszonyarc, Jeanette alig tudta felfogni, miről beszél Avar Béláné, azután egy harmadik osztályos új úttörő szavalatából néhány érthetetlen hangfoszlány érkezett a füléhez s ő egyre mondogatta magában: a dolgozó nép ügyéért mindig előre s a ruhák fényesen, suhogva keringtek, szálltak a magasba, a dolgozó nép... Szörnyűség! Egészen bizonyos, hogy bele fog sülni!

Amikor a nevét hallotta, könyörgő pillantást vetett Erzsire, is a kislány valósággal eltaszította őt magától. – Eredj már, mitől félsz? – kérdezte és

Jeanette elindult.

Állt a csapat előtt, látta a tanári kart, a padosorokban ülőket s hátát sütötte a sok száz reá szegeződött leányszempár. Néhány másodpercig úgy érezte, hogy a hang gégéjébe szorult és vágyakozva nézett az asztalon levő vizeskorsóra és poharakra. Látta, hogy Ilona néni valamit súg a fiatal tisztnek, az érdeklődve nézett rá. Márta néni mosolygott és intett. Akkor ő megszólalt, furcsa, idegen hangon: – A Mama, József Attila verse, – Elmondta az első szakaszt, utána rövid szünetet tartott. Szinte hallani vélte a nagy csendet; a piros nyakkendővel ékesített, kis, egyenes alakjára szegeződött pillantások egyszeriben feloldották elfogultságát. A mereven felszegett fejfel álló gyermek megelevenedett s kis, lebbenti kézmozdulattal folytatta, messze csengő hangon:

*Én még őszinte ember voltam,
ordítottam, toporzékoltam.
Hagyja a dagadt ruhát másra.
Engem vigyen föl a padlásra.*

Azután úgy mondta, oly lágy hangon, hogy a közönség szinte hallani vélte a kék égboltozat alatt feszülő, láthatatlan kötélre teregetett, frissen mosott ruha suhogását:

*Csak ment és teregetett némán,
nem szidott, nem is nézett énrám
s a ruhák fényesen, suhogva,
keringtek, szálltak a magasba.*

Karját leeresztette, állt, mint a bánat kicsiny szobra:

*Nem nyafognék, de most már késő,
most látom, milyen óriás ő -*

Az utolsó két sort furcsán elvékonyuló, remegő hangon mondta:

*szürke haja lebben az égen,
kékítőt old az ég vizében.*

Az ember azt képzelné, hogy a boldogság valamely állapot, amelyben nem képzelhető fokozás. És most ez a fergeteges taps! A kislány csodálkozva körülnézett s csupán később emlékezett rá, hogy a kerítésen kívül összeverődött emberek is tapsoltak és a szemközti házak ablakaiból kihajló nőalakok feléje integettek. A papa! Vajon mit érez a papa? Tudja, miért választotta ő éppen ezt a verset s emlékezik-e a régmúlt időkre, tűnő, ködös alakjára az asszonynak, aki ott kötögetett esténként az ágy sarkában?

A csapat előtt elvonul a zászló, s utána ők is. Az épület előtt a szülők, tanárnők beszélgető csoportja s a két férfi között Vilma néni és Zólyom Márta. Hogyne... egy pillantás elegendő s máris tudja, hogy a papa

megértett mindent. Az elmaradhatatlan Novák Biri, az ő szép két hajfonatával ott topog a háta mögött, valamit izgatottan a fülébe suttog, aztán Márta néni azt mondja:

- Nehogy megszédülj a tapsoktól, Annuska! A felnőttek igen jóindulatúak, amíg egy gyermekről van szó. Ha nagy leszel, fokozott követelményeket támasztanak veled szemben s nem lesznek oly elnézők. Tanulnod kell, tanulni, amíg élsz, ugye, hiszel nekem?

- Igen, Márta néni. Tanulni fogok, amíg élek.

Elindultak, Derzsi Gyula Vilma nénivel hátramaradt a keskeny gyalogjárón, elől haladt Jeanette apja kezébe kapaszkodva, ünnepélyes léptekkel, piros nyakkendővel.

13.

A hajó orra hasítja maga előtt a vizet, kétoldalt a kerekek mintha habosra kavarnák, hátul meg elcsendesedve, méltóságteljesen követi útján a hajót a kétfelé ágazó hullámcsík. Rengeteg a látnivaló, a kislány nem tudja, merre forduljon, hová szaladjon – a fedélzetről az alsó fedélzetre, onnan a gépházhoz a hatalmas gépek működését tanulmányozni, a büféhez ásványvízért s ismét a néhány lépcsőfokon vidáman trappalva fel a fedélzetre.

Szép áprilisi vasárnapon úszott a hajó Visegrád felé. „Csodás Visegrád!”, emlékezett Jeanette a Tóth Irénke novellájára s arra is, hogy ő a faliújság előtt állott s azon töprengett, merre lehet az a csodás Visegrád, talán arra vezet az út Komló felé. A térképen azóta megkereste Komlót s már azt is tudta, merre fekszik Visegrád. Mindenkitől érdeklődött: – Hány óra van? Mikor érünk oda? A várromokat már előbb is lehet látni?

Nézte a két part mentén elmaradozó falvakat, a szép kis villákat és üdülőket, azután Solymosi Erzsit faggatta:

- Az a nagy ház is üdülő?

- Az is. Gyermeküdülő, azt hiszem, a vasutasoké.

- És azelőtt kié volt?

- Valami gazdag emberé.

- Mindenkit beutalnak?

- Persze, két hétre. De ne gondold, te buta Annuska, hogy csak a Duna-partján vannak üdülők. Az egész Balaton környékén, százával, meg a Mátrában, az egész országban.

Novák Biri csörtetett feléjük.

- Annuska, iszunk málnaszörpöt?

Míg a rózsaszínű italt kortyolgatták, Biri beszámolt anyagi helyzetéről.

- Mamámtól kaptam két forintot, papámtól ötöt, az hét forint. Három forint hatvanat már kiadtam, van még három negyvenem, az elfogy Visegrádig, de rendes vizet ingyen is kapok visszafelé. Neked mennyi pénzed van, Annuska?

- Még kilenc forintom. De megpukkadsz, ha annyi vizet iszol. Visegrádon lehet cukrot kapni?

- Hogyne, két Népbolt is van ott.
- Majd veszünk.

Ismét fel a kopogó vaslépcsőn a fedélzetre. Kis csapat ült Márta néni körül, énekeltek. Helyet szorítottak a két kislánynak és Jeanette bizonytalanul velük dünnyögte a dalt. Baloldalt a partnál feltűnt egy hajóállomás távoli fehér pontja. Jeanette felugrott.

- Az már Visegrád?
- Messze van még – legyintett Surányi Joláfi. – Most következik Szentendre.
- Nézzük meg a kikötést! – követelőzött a kislány s a mindig készséges Novák Birivel lefelé vágatott.

A másik oldalon ugyanakkor felfelé tartott Schmitt Ilonka, Mikes Mari és a kis Tóth Irénke.

- Hová mentek? – kiáltott át Irénke.
- Megnézzük a kikötést!
- Mi is jövünk.

Nagy zajjal lefelé vonult a kis csapat. A fedélzeten néhány idős asszony, ősz hajú férfi és két gyermek ült egy asztal körül, halk beszélgetésben. Úgy tettek, mintha tudomást sem vennének a lármás, boldog gyermekhadról, csupán az illedelmesen üdögélő gyermekek vetettek vágyakozó pillantásokat az iskolások felé. Zólyom Márta inkább csak érezte, mint hallotta, amit az egyik asszony mondott:

- Már hajóra sem ülhet az ember a sok prolikölyöktől!

A tanárnő mintegy védelmezőn, két karjával magához ölelte Péceli Arankát és Balog Terézt. Erőszakolt nyugalommal mondta:

- Nos, mit énekeljünk, pajtások? Kezdd el, Péceli.

Péceli Aranka boldog, kerek kis arcát a tanárnőre emelte. Énekelni kezdett s máris áradt a sok kis torokból a dal: „Vad virágos tarka rét, mennyi édes margarét...”

Zólyom Márta önkéntelenül is futó pillantást vetett az előbbi asszonyra. Hegyes orr, keskeny száj, magasra fésült haj. Valamit mond, a szavakat nem lehet érteni, de keskeny szájának fanyar kifejezésében mennyi rosszindulat! Táskájából kötést vesz elő és dühösen csattogtatja kötőtűit. A tanárnő kissé hátat fordított az idegeneknek. Beszélgetésüket amúgy sem érti, miért rontsa el jó hangulatát s a gyermekekét? Mosolygott és együtt énekelt a kislányokkal: „Vadvirág és margarét...”

A hajó nagyot zökkenve megállt, néhányan kiszálltak, egy-két kosaras asszony jött végig a hídon, azután ismét nagy sustorgással mozgásba lendültek a kerekek. Nagy nevetések közepette felfelé törtetett a kis csapat. Zólyom Márta már-már csendre intette őket, azután mégsem szólt. Élvezik a hajóutat, fiatalságuk és a tavaszi levegő megmámorosítja őket. Nem követnek el semmi rosszat, jönnek-mennek, játszanak – hiszen ez a célja a kirándulásnak.

- Márta néni, kérem, tetszett látni, milyen nagy város volt ez? Nem is tudom, már elfelejtettem a nevét...
- Szentendrének hívják, Annuska.
- Igaz, Szentendre. Labdázhatunk?
- Nem bánom, de nehogy a vízbe dobjátok a labdát!

- Vigyázunk.

Néhányan máris felugrottak és kis kört képezve ide-oda hajították a labdát, nagy nevetés közben. Jeanette ugrált egyik helyről a másikra s ahogy az asztal körül ülő, idegen társaság közelébe került, mintha francia beszédet hallott volna. Arca felragyogott, állt és fülelt, tágra nyílt szemmel. Franciák! Francia gyermekek...

A hegyes orrú asszony oly sebesen mozgatta kötőtűit, mint valamikor mama az olajszagú konyhában és Jeanette szíve körül jó melegség támadt. Egy lépéssel közeledett és örömteli arcát az asszonyra emelte. Az éppen így szólt, franciául:

- Budapest környékét sem ismeri! Mire tanítják ezeket, azt szeretném tudni?

- Semmi jóra - legyintett egy fiatalabb nő, unottan és megvetéssel. - Jancsika - kiáltott az eddig méla csendben üldögélő kisfiúra -, itt maradsz! Ne vegyülj ezek közé, még valami betegséget szedsz magadra!

Jeanette szája kissé kinyílt. Dehogy franciák! Magyarok, de ellenségek. A méltatlankodástól szinte fuldoklott. A hegyes orrú asszony azt mondta:

- Én csak fegyelmezett vagyok, igyekszem, türelemmel bevárni a változást, de kezd túrheterlen lenni a helyzet. Az embernek már a hajón sincs nyugta tőlük, mindenhová befurakodnak. Ezeknek a gyermekeknek úgy kinyílt a csipájuk, olyan öntudatosak és... és szemtelenek, hogy az emberben felforr a vér!

Ekkor váratlanul megszólalt egy éles hangocska, francia nyelven, pergőtűzként ropogtatva az r-betűket.

- Talán hűtse le magát, madame, egy pohár hideg vízzel!

A keskeny száj tátogott, a mindedig csak egy-egy szót dörmögő férfiak hirtelen hátra fordultak, a fiatalabb nő valami sikolyfélét hallatott s Márta néni körül abbamaradt az ének. A tanárnő sebesen Jeanette-hez lépett.

- Azonnal hallgass el, Annuska! - mondta erélyesen.

- Hogy tetszik képzeln, Márta néni? Hiszen ezek... ezek... - Máris visszafordult a dermedt csendben ülő társasághoz és két karjával izgatottan hadonászva kiabálta franciául: - És én még azt hittem, hogy franciák! Magukat meg sem értenék Franciaországban, csak affektálnak, meg nagyoznak, hogy mi ne tudjuk, miről beszélnek. - Olyan szaladva tett két lépést az asztal felé, hogy az ott ülők összerezzenek. - Minket nem tanítanak semmi jóra? Hogy meri ezt mondani! Tudja meg, hogy én mindent, mindent itt tanultam! - Egyszerre tisztán hallotta a fiatal tiszt szavait és már mondta is: - Mi volt az én gyermekkorom? Tudatlan, neveletlen utcagyerek voltam, mert akik tanítottak, magához hasonlítottak, madame! - Felemelt ujjával vádlóan mutatott a hegyes orrú asszonyra. - Én otthon azt hittem, hogy szabad vagyok, de az igazi szabadságot itt ismertem meg. Itt belőlem is lehet bármi, hogy... izé... - Érezte, hogy nem szabad megállnia, időt engedni válasza vagy méltatlankodásra, tehát villámgyorsan összeszedte emlékezetében Solymosi Erzsike erre vonatkozó szavait. - Hogy mindenki egyenlő eséllyel indul és... hogy nemcsak magukért van ez a folyó, hogy hajókázzanak rajta, hanem a miénk is. Meg a házak! Ugye az fáj madame-nak, hogy nemcsak a maga gyerekeire süt a nap, hanem sok száz, meg

ezer... vagy talán százezer gyerekre!

Zólyom Márta meleg, védelmező kezét érezte a vállán, de most már nem lehetett megállítani, magánkívül kiáltotta:

- Mi nem vagyunk szemtelenek, tudják meg! De maguk nem fognak többé megalázni minket, hiába várják azt a... változást. Amit siratnak, az nem tér többé vissza. Mi, a Magyar Népköztársaság ifjú úttörői... egyszóval akiktől úgy féltik a Jancsikát, mi majd résen leszünk. És... és... hiba volt, hogy én szóba álltam magukkal.

Sarkon fordult és egész testében remegve, felvetett fejjel visszament társaihoz, mögötte Márta néni, sugárzó arccal, két kezével támogatva a nyakára ereszkedő, súlyos aranyló hajfonatot.

- Mit mondtál nekik, Annuska? - suttogta egyszerre több izgatott leányhang.

Márta néni egy intésére abbamaradt a kérdezősködés.

- Erről most nem beszélünk. Folytassuk, pajtások.

Egy ideig csend volt, azután Schmitt Ilonka belekezdett az énekbe s a Duna két partja visszaverte az ujjongó, tiszta hangokat:

Földön, égen zeng az új dal

Ifjúság, ifjúság!

Milliónyi szív dobogja

Ritmusát, ritmusát...

Márta néni a korlátra támaszkodott s máris körülötte volt az egész leánysereg.

- Dunabogdány - mondta. - Ha elhagyjuk ezt a kanyarodót, rövidesen megpillantod a várromokat, Annuska. Visegrádon megnézzük az ásatásokat. Mátyás magyar király XV. századbéli várkastélyának romjait tárják fel, már állnak a régi falak, a kápolnának egy része, egy régesrég szökőkút... A múzeumba is ellátogatunk. Most már szép lassan összeszedhetitek a holmitokat - Novák, hagyjál valamit ebédre is!

A hosszú kislány zavarodottan összecsomagolta elemózsiáját, azután Jeanette fülébe súgta:

- Ugye, nekem külön elmondod, hogy mit beszéltél velük?

Mindenki készülődött, csupán Jeanette állt tovább a korlátnál, Márta néni mellett. A tanárnő nem rejtette szoknyája zsebébe simogatásra kész kezét, hanem magától értetődően a kislány vállára tette. Együtt nézték a vonuló hegyeket, az egyhangúan mormoló vizet és a part menti kis, fehérre meszelt házakat.

- Jól kinyitottad a szájad, Annuska - mondta kedvesen a tanárnő. - Az én francia tudományom majdnem a semmivel egyenlő, mégis megértettelek. Nem teszek neked szemrehányást, hiszen... te derék gyermek vagy, kislányom. De ne tedd ezt többé. Mi az efféle emberekkel nem szállunk vitába. Nem állunk szóba velük. Az igazunkat tettekkel kell bebizonyítani. Tudják ők ezt, lassanként ráébrednek s azért egyre gyűlölködőbbek.

- De tessék elhinni, Márta néni, majdnem megpukkadtam! Ilyent mondani...

- S rákezdte a hegyes orrú asszony hangján, ujjait sebesen mozgatva,

mintha kötőtűket pergetne, valami fura, torz francia nyelven: – Budapest környékét sem ismeri. Mire tanítják ezeket, azt szeretném tudni!

A tanárnő és a kislány egymásra mosolyogtak, Márta néni a fejét csóválta, mire Jeanette büntudatosan a szájára ütött és rendes hangján folytatta:

- Igazán majdnem megpukkadtam!
- Jól van, ezt már hallottam egyszer!

Fehér korlát húzódott a baloldali, enyhén emelkedő országút szélén s Zólyom Márta a magasba mutatott.

- Ott láthatod a visegrádi várromokat

Áhítatos csendben néztek a hegytetőn sötétlő kőfalakra. Nagysokára mondta Jeanette:

– Még soha nem ültem hajón... Még soha nem láttam várromokat... Milyen szép, Márta néni kérem, milyen nagyon szép ez a Magyarország!

Kis kanyarodó után feltűnt az állomás és megkondult a hajóharang.

- Sorakozz! – rendelkezett Márta néni.

Jeanette Solymosi Erzsi mellett indult lefelé a vaslépcsőn. Azt mondta:

- Írunk egy közös lapot Rose Prunier-nek, jó?
- Jó.

A hajó kikötött és szemük elé tárult a „csodás Visegrád!”

Szépséges áprilisi vasárnap volt.

IDEGEN SZAVAK KIEJTÉSE

<i>Angèle</i>	- Anzsel
<i>Berthe</i>	- Bert
<i>Brunot</i>	- Brüno
<i>École Libre</i>	- ekol libr
<i>Gentil</i>	- Zsanti
<i>Georges</i>	- Zsorzs
<i>Guy</i>	- Gi
<i>Jacquelin</i>	- Zsaklen
<i>Joseph</i>	- Zsozef
<i>Josepha</i>	- Zsozefa
<i>Laforgue</i>	- Láforg
<i>La Manche</i>	- Lá mans
<i>Laurent</i>	- Loran
<i>Lens</i>	- Lan
<i>Marcel</i>	- Márszel
<i>Marie</i>	- Mári
<i>Martin,</i>	- Márten,
<i>Henri</i>	Anri
<i>Mathias</i>	- Mátiász
<i>Méziers</i>	- Mézié
<i>Michaud</i>	- Misó
<i>Mistinguett</i>	- Misztengett
<i>Pas de</i>	- Pádkálé
<i>Calais</i>	
<i>Pauline</i>	- Polin
<i>Prunier</i>	- Prünié
<i>Roger</i>	- Rozsé
<i>Rose</i>	- Róz
<i>Roubaix</i>	- Rube
<i>Stéphan</i>	- Sztéfan
<i>Tréparsville</i>	- Trépárvill